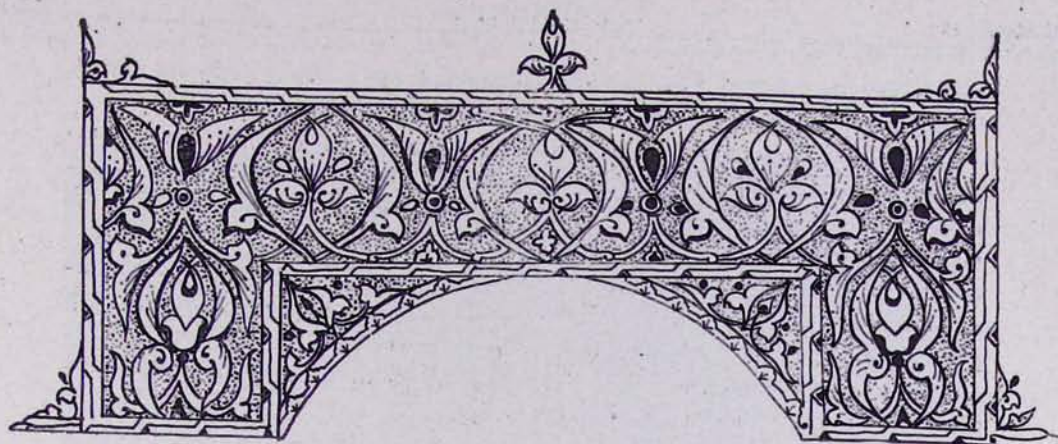

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՄ

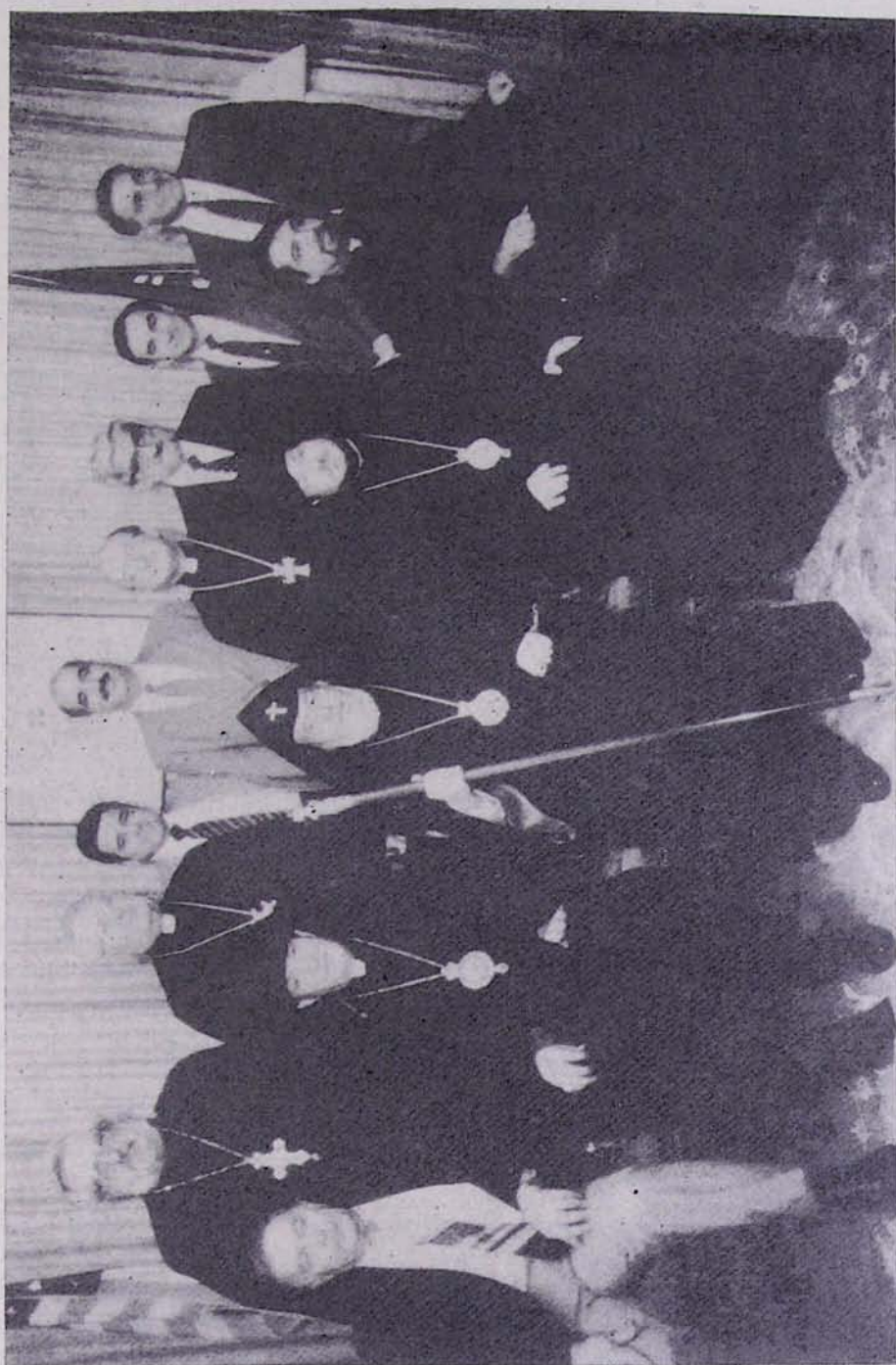
Հոկտեմբերի 14-ին, յոթամյա խաղաղ ու ապահով թոփքից հետո, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով ժամանում է Նյու Յորքի Ջոն Բենեդիկտի անվան միջազգային օդանավակայան և դիմավորվում ժողովրդի բարիգալլաստյան խանդավառ և ցնձագին ողջույններով:

Հայոց Հայրապետի ժամանումը ողջունում են Ամերիկայի հայոց արեւելյան թեմի առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանը՝ հոգեւորականների իր շքախմբով, Հայ Բարեգործական Ընդհանուր Միության ցկյանն ճախագահ տիար Ալեք Մանուկյանը, Վեհափառ Հայրապետի այցելությանն առիթով կազմված ընդունելությանց հանձնաժողովի կենտրոնական մարմնի անդամները՝ գլխավորությամբ ատենապետ տիար Սուրեն Ֆեւճյանի և տիար Էդվարդ Մարտիկյանի, ինչպես նաև եկեղեցական և աշխարհական բարձրաստիճան անձնավորություններ:

Հայոց Հայրապետը ողջագործվում է ներկա եղող հոգևորականների ուետ, ողջունում թեմի ազգային-եկեղեցական իշխանությանց ներկայացուցիչներին:

Օդանավակայանից Վեհափառ Հայրապետը տեղափոխվում է «Պրեսբիթերյան» հիվանդանոց՝ բժշկական որոշ քննությունների համար, ուր և խճամբի առարկա է դառնում մինչև հոկտեմբերի 20-ը:

Նյու Յորքը բնակչությամբ աշխարհի խոշորագույն քաղաքներից մեկն է և Միացյալ Նահանգների տնտեսական, արդյունաբերական, ֆինանսական, բաղաքական և մշակութային կարևորագույն կենտրոնը: Բաղաքը հիմնադրվել է 1626 թ. հոլանդացիների կողմից և անվանվել Նոր Ամստերդամ, իսկ 1664 թ. անգլիացի գաղութարարները գրավել են այն և վե-

Վեհափառ Հայրապետը ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի թեմական խորհրդի անդամների հետ

րական երգերով, դեպի երկինք ճերմակ աղալմիներ առաքելով, դիմալո-
րեցին Նորին Սրբությանը:

Մայր տաճարում խմբված հավատացյալ բազմությունը իր որդիական
սերն ու հավատարմությունն էր արտահայտում բարենպոյթանքներով ու
բարիգալստյան խոսքերով: Այս բոլորը արտահայտությունն էին հայրենա-
կարոտ պանդուխտ հայ ժողովրդի՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և նրա ար-
ժանընտիր գահակալի նկատմամբ տաճած խոր սիրո և հարգանքի:

ժամերնորի գահակալի նկատմամբ տաճարի խորքերում
Տաճարում հալաբված հավատացյալների ներկայությամբ կատարվում
է միջեկեղեցական արարողություն՝ հայերեն և անգլերեն լեզուներով, որին,
բացի հայ հավատացյալներից, իրենց մասնակցությունն են բերում. Ղպտի
Եկեղեցուց՝ Գաբրիել վարդապետ Աբդը Սայետը, ԱՄՆ-ի Ազգային Եկե-
ղեցական Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար հայր Արի Բրաունը, Հույն
Ուղղափառ Եկեղեցուց՝ Կլեման եպիսկոպոսը, Ռուս Պրավոսլավ Պատրիար-
քարանի ներկայացուցիչ հայր Կ. Չիչկովսկին, Եպիսկոպոսական Եկեղե-
ցուց՝ հայր Ռոբերթ Ռայթը և հայր Վիլյամ Նորգրենը, Հռոմեական Կաթո-
լիկ Եկեղեցուց՝ Հաբբուտ եպիսկոպոսը, Սիրիական Ուղղափառ Եկեղեցուց՝
Մար Աթանասիոս Սամուել արքեպիսկոպոսը, Անտիոքի Ուղղափառ Եկե-
ղեցուց՝ Անտուան եպիսկոպոսը, Հայ Կաթոլիկ Եկեղեցուց՝ Դեոնդ վարդա-
պետ Խոշտեղյանը, Հայ Ավետարանական Եկեղեցուց՝ վերապատվելի Դա-
միել Ալարայանը, Սիրիական Մալաբար Եկեղեցուց՝ Սայմըն վարդապետը,
Ամերիկայի Օթոթոքս Եկեղեցու պետ Թեոդորիոս միտրոպոլիտը, ռաբու-
նապետ Արթըր Շնալըրը, Ժնևի Եկեղեցիների Համաշխարհային Խորհրդից՝
դոկտ. Կենադիոս Լիմուրիսը, Եթովպիայի Ուղղափառ Եկեղեցուց՝ Իսաակ
արքեպիսկոպոսը, և Նյու Յորքի Հռոմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու կարդինալ
Օ'Քոնորսի ներկայացուցիչ Մուր եպիսկոպոսը:

Հավարտ արարողություն ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանը, հանուն թեմի ազգային-եկեղեցական իշխանության և բովանդակ հավատացյալ ժողովրդի, որդիական ակնածանքով և երախտագետ զգացումներով ջերմորեն ողջունում է Հայոց Հայրապետի ներկայությունը՝ բարի գալուստ մաղթելով նրան:

Այնուհետև, խորապես հուզված և զգացված սրտաբաց և ջերմ ընդունելությունից, Հայոց Հայրապետը տալիս է իր օրհնությունը.

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Այս պահում ես գոհություն կուտամ բարի Աստծուն, որ ինձ պարգևեց պատեհությունը, երրորդ անգամ ըլլալով, Սուրբ Էջմիածնեն ալցի գալու ձեզի, սիրելիներ Մեր:

Ձեր սրբազան առաջնորդը, Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս, բազում անգամներ (գալով Սուրբ Էջմիածին, միշտ խոսած է ձեր համայնքի, ձեր թեմի եկեղեցական կյանքի մասին, բայց ես պարտականություն ճկատեցի անձամբ գերկա գտնվիլ ձեր մեջ և կենդանի աչքով մոտեն տեսնել եկեղեցական և կրոնական կյանքը ու ձեր իրագործումները: Կխորհիմ, թե հետագա օրերում բազում առիթներ պիտի ունենամ իմ այս բաղձանքը իրականացած տեսնելու:

Ինձ և Մայր Աթոռի համար կարևոր է հաստատել, թե մեր Եկեղեցվո զավակները, ուր ալ գտնվին աշխարհի վրա, կպահեն-կպահպանեն իրենց

նախահայրերու սուրբ հավատքը: Մեր կրոնական հավատքը, մեր Մայր Եկեղեցին՝ մեր հոգիին Տունն է՝ և մեր հոգիներու պատկերը կներկայացնե այս աշխարհի վրա: Եվ ես այս հաստատումները կկատարեմ ամուր համոզմամբ, որովհետև կգտնվիմ Միացյալ Նահանգներու մեջ, որ քրիստոսասեր երկիր մըն է և որ աշխարհի վրա Քրիստոսի լույսը տարածող փարոսներեն մեկը կհանդիսանա: Այս պայմաններու մեջ է, որ, կկարծեմ, մեր Եկեղեցին, մեր Եկեղեցվո հավատացյալները առավել ևս ուժգնությամբ, առավել համոզվածությամբ և հպարտությամբ պետք է պահեն իրենց նախնյաց սուրբ հավատքը: Մենք կքարոզենք սուրբ Ավետարանը մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի, ուր ալ գտնվինք այս աշխարհի վրա, Հայաստանի մեջ և ամեն տեղ, որ հայ հավատացյալներ հաստատված են:

Թող Աստված օրհնե Հայաստանյայց Առաքելական Սուրբ Եկեղեցին և համայն մեր հավատացյալ ժողովուրդը ի Հայաստան և ի սփյուռս աշխարհի:

Այս հանդիսավոր պահում, որ ինձի բացառիկ հուզում կպատճառե, ես պարտք կզգամ իմ ողջույնը կրկին անգամ բերելու ձեզի ամենուր ամենայն հայոց Սուրբ Էջմիածնեն: Ես չափազանց զգացված եմ նաև, որ մեր մեջ կգտնվին քույր Եկեղեցիներու և այլ կրոնական հաստատություններու բարձրաստիճան հոգևորականներ: Իմ եղբայրական ողջույնը և սերը կուղղեմ այս պահում թղթորիդ: Թող Աստված օրհնե մեր հոգևոր եղբայրությունը:

Ընորհք և սեր և խաղաղություն եղիցին ընդ ձեզ, ընդ ամենեւանդ: Ամեն:

Հայրապետական օրհնության խոսքի ավարտին երգվում է «Հայր մեր»-ը՝ հավատացյալ ժողովրդի ջերմեռանդ մասնակցությամբ: Ապա հոգեվորականների թափորը դուրս է գալիս տաճարից և առաջնորդվում դեպի «Հայկ և Ալիս Գավուքճյան» սրահ, ուր, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, տրվում է ընթրիք:

Ընթրիքի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետին բարիգալստյան խոսք են ասում Ամերիկայի Օրթոդոքս Եկեղեցու պետ Թեոդորիոս միտրոպոլիտը, Եպիսկոպոսական Եկեղեցուց՝ հայր Վիլյամ Նորգրեն, ռաբունապետ Արթըր Ծնայրը և Ազգային Եկեղեցական Խորհրդի ընդհանուր քարտուղար դոկտ. Արի Բրաուները:

Ընդունելության ավարտին Վեհափառ Հայրապետը հանդես է գալիս հետևյալ խոսքով.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ «ՀԱՅԿ ԵՎ ԱԼԻՍ ԳԱՎՈՒՔՃՅԱՆ»
ՍՐԱՀՈՒՄ

Սիրով կողջունեմ զձեզ և կփափաքիմ հատկապես շնորհակալություն հայտնել այն բարի խոսքերուն համար, որոնք ուղղվեցան իմ անձին, միտրոպոլիտ Թեոդորիոսի, հայր Վիլյամ Նորգրենի, ռաբունապետ Արթըր Ծնայրի և հայր Արի Բրաուների կողմեն: Ինչպես գիտեք, իմ այցելության ծրագիրը այսօր կսկսի: Ես երջանիկ եմ հաստատելու, թե իմ այս շրջանին բացումը կկատարվի Էկումենիկ ուրախությամբ: Իսկապես Էկումենեն մեր դարաշրջանի ուրախություններեն մեկն է: Էկումենեն մեր գործությունն է

և մեր ապագան: Ես ծանոթ եմ բազմաթիվ այն հարցերուն, որոնք Էկոմենիզմի հառաջընթացին որոշ դանդաղեցում կբերեն կամ որոշ հարցեր դժվարություններ կստեղծեն, հասնելու համար վերջնական նպատակին: Բայց այս բոլոր երևույթները ես կնկատեմ և՛ բնական, և՛ անցողական: Հիմնականը, իսկապես, այս եղբայրական սիրո մթնոլորտն է, որուն մեջ պետք է Էկոմենիզմը հետզհետե ծաղկի, աճի և հասնի իր աստվածահաճո լրումին:

Իմ նախորդներեն մին, այս դարու սկիզբին, Խրիմյան Հայրիկ կարողիկոս, երբ Էկոմենիզմի գաղափարը չկար տակավին, հետևյալ ձևով կարտահայտեք քրիստոնեական Եկեղեցիներու միության գաղափարը: Ան կմտնեցներ քրիստոնեական Եկեղեցիները մեծ, հսկա ծաղկեփունջի մը, տարբեր ծաղիկներով, տարբեր գույներով, տարբեր բուրմունքներով, միահյուսված Քրիստոսի սիրո ծապավենով:

Հայաստանյայց Եկեղեցին, առաջին պահեն գրեթե, մասնակցութեամբ բերած է Էկոմենիկ շարժումին, մասնակցելով իր ներկայացուցիչներով 1987-ին, Էդինբուրգի ժողովին: Այսօր, բնականաբար, արդեն Էկոմենիկ շարժումը իր լայն ճանապարհով առաջ կընթանա: Մեր փոքրիկ Եկեղեցին գործոն կերպով կմասնակցի այդ շարժումին, այդ հառաջընթացին: Իմ գահակալության 80 և ավելի տարիներուն, մեր հարաբերությունները չափազանց սիրալիր կերպով զարգացած են բոլոր քրիստոնեական Եկեղեցիներու հետ՝ թե՛ Օրթոդոքս-Պրավոսլավ Եկեղեցիներու, թե՛ Հռոմեական Կաթոլիկ, Անգլիկան, Բողոքական Եկեղեցիներու հետ և թե՛ մասնավանդ մեր մասնակցությամբ Ժնևի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի գործունեությանը: Գրեթե ամեն տարի ընդունած ենք այցելությունները քույր Եկեղեցիներու պատրիարքներու և բարձրաստիճան հոգևորականներու: Կզգանք, որ մեզն Էկոմենիկ հանդիպումներով մեր Եկեղեցին աճստեղ, Հայաստանի մեջ, ավելի կգորանա:

Սիրելի սեղանակիցներ, գիտեք, ես կուզամ երկրե մը, որ Սովետական Հանրապետություն է: Մեր Եկեղեցին անցյալի մեջ դժվարություններու շրջան ապրած է, սակայն ժամանակները շատոնց փոխված են և հետզհետե կփոխվին: Եվ ես ուրախ եմ հայտնելու, որ այս պայմաններու մեջ մեր գործունեության դաշտը հետզհետե կընդլայնի: Մենք այնտեղ քաղաքականությամբ չենք զբաղիր: Իմ և մեր պարտականությունն է տվյալ պայմաններու մեջ Քրիստոսի Ավետարանը քարոզել մեր ժողովրդի մեջ և Եկեղեցին գորացնել: Պետք է առանց կեղծ համեստության հայտենաձեզի, որ, իրոք, Աստված ինձ օգնեց, որ կարողանամ կատարել եկեղեցաշեն իրագործումներ: Անշուշտ այս պահը հարմար չէ, որ ես երկար խոսիմ և այս երեսուն տարիներու իրագործումներու մասին արտահայտվիմ: Մեկ պարագա կուզեմ ընդգծել, որ իմ սրտին շատ մոտ է, և վստահ եմ, որ դուք ալ կզնահատեք: Խոսքը կվերաբերի Ս. Գրքի թարգմանության այսօրվա հայերեն լեզվով: Ինչպես գիտեք, մեր Եկեղեցին կօգտագործե մինչև այսօր գրաբար թարգմանությունը, որ կատարված է 5-րդ դարու սկիզբին հունարեն «Յոթանասնից» թարգմանության հիման վրա: Անցյալ դարուն բողոքական Եկեղեցիներ թարգմանություններ կատարած են հայերեն աշխարհաբարով, սակայն այդ թարգմանությունները այսօր կնկատվին անկատար լեզվական տեսակետով: Հետևաբար մեր առաջ խնդիր դրինք մեր թարգմանություն մը կատարելու այսօրվա գրական լեզվով, որպեսզի մեր ժողովուրդը հասկնա: Հանձնաժողով մը կազմած ենք տասը գիտնականներ,

Հայաստանի գրաքարագետ, լեզվագետ անձերն, որոնք չորս տարի է, որ կաշխատին այդ գործին վրա: Արդեն թարգմանությունը ամբողջությամբ վերջացած է և հույս ունինք, որ 1988 կամ 1989-ին կրնանք տպարան հանձնել: Այս վերջին քսանհինգ տարիներու ընթացքին Նոր Կտակարանը մենք երեք անգամ տպած ենք այնտեղ քսանական հազար տպաքանակով, որ սպառած է ամբողջ Հայաստանի մեջ: Ահավասիկ մեր գործունեության հաջողություններեն մեկը: Կուգեի մաս ձեզի վկայությունը բերել, որ այնտեղ՝ Սովետական Հայաստանի մեջ, Նոր Կտակարանները, զոր տպեցինք, կայծակի արագությամբ սպառեցան, և ժողովուրդը անհամբեր կսպասե, որ ամբողջ Ս. Գիրքը ունենա:

Թող Աստված օրհնե մեր եղբայրությունը և մեր սուրբ առաքելությունը: Ամեն:

Նույն օրը, Վեհափառ Հայրապետի հրավերով, Լոնդոնից Նյու Յորք է ժամանում Լոնդոնի Ս. Սարգիս եկեղեցու խնամակալության նախագահ և Մայր Աթոռի բարերար Զորջ Քյուրքճյանը և մաս կազմում Նորին Սըրբության շքախմբին:

ՄԱՍՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆՈՒՄ

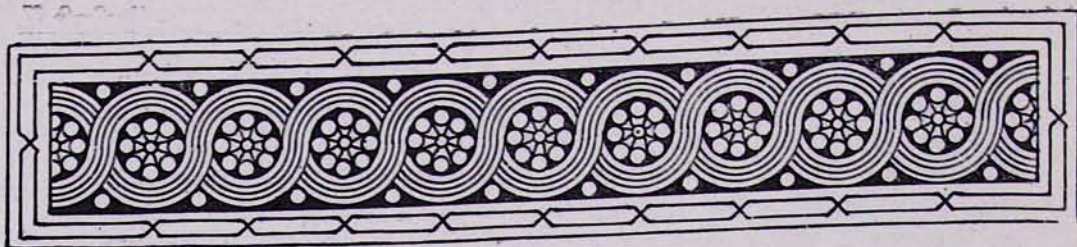
Հոկտեմբերի 21-ին, չորեքշաբթի օրը, կեսօրից առաջ, ամերիկահայ և օտար մամուլի ներկայացուցիչներ հրավիրված էին Նյու Յորքի ազգային առաջնորդարան՝ հարցազրույց ունենալու Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Վազգեն Ա. Հայրապետի հետ:

Մամուլի ասուլիսի բացումը կատարում և հարցազրույցը վարում է տիար Պերի Զորթյանը:

Մամուլի ասուլիսի ընթացքում հարց ու պատասխանի թարգմանությունը կատարում է արժանապատիվ Տ. Գրիգոր քահանա Մագսուտյանը:

Հայ թերթերից ներկա էին «Պայքար»-ի, «Արմինիլըն Միրըր»-ի, «Հայրենիք»-ի, «Արմինիլըն Ռիփորթըր»-ի, «Ամերիկայի ձայն»-ի, Բոստոնի հայկական պատկերասրահի խմբագիրները կամ ներկայացուցիչները: Ներկա էին նաև օտար մամուլի մի շարք ներկայացուցիչներ, որոնցից՝ «Ս. Տ. Today»-ի թղթակիցը:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹՅՈՒՆ-ԺԱՇԿԵՐՈՒՅԹ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

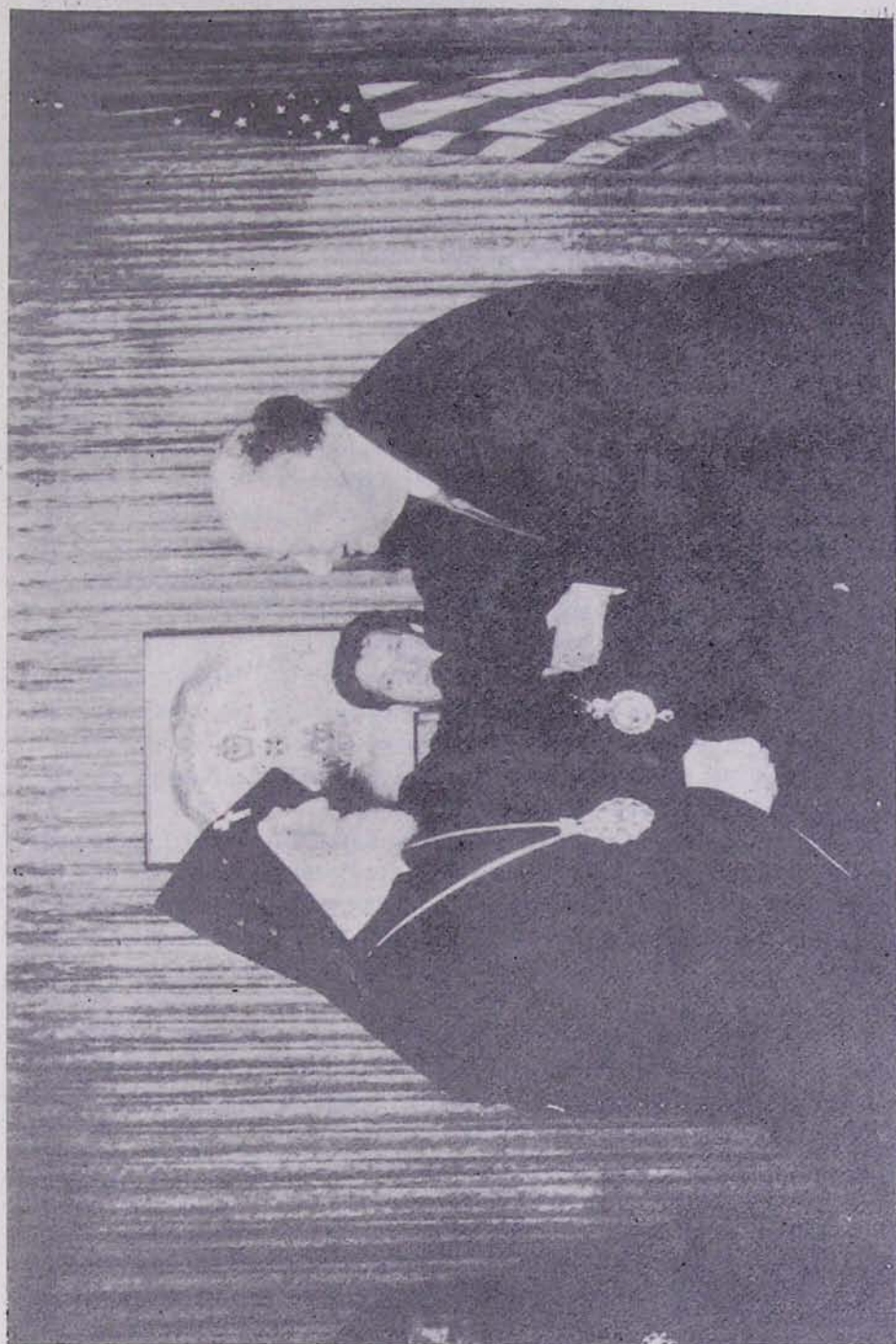
Հոկտեմբերի 21-ին, չորեքշաբթի օրը, հետմիջօրեին, ժամը 13-ին, Նյու Յորք քաղաքի քաղաքապետ Էդուարդ Քոչը, ի պատիվ Հայոց Հայրապետի, ճաշկերույթ է տալիս քաղաքապետարանի «Կրեյս Մենջըն»-ի մեջ: Այս առթիվ հրավիրված էին շուրջ ութսուն հայ և օտար պաշտոնական անձինք, որոնց կարգին՝ ամերիկացի երևելի անձնավորություններ: Դրանց թվում էր նաև 1915-ին Թուրքիայում Միացյալ Նահանգների դեսպանի թուրք թոմ Մորկընթաուն:

Նույն օրը, կեսօրին, քաղաքապետ Էդուարդ Քոչը քաղաքապետարանի այցելություն էր տվել Վեհափառ Հայրապետին առաջնորդարանում:

Ճաշկերույթի սկզբում հրավիրյալները հերթով մոտենում են Հայոց Հայրապետին, ողջունում նրան և ստանում նրա օրհնությունը: Այնուհետև Հայոց Հայրապետը մեծարգո քաղաքապետի հրավերով ուղևորվում է սենյանատուն և օրհնում սեղանը:

Ընդունելության ընթացքում Նորին Գերազանցություն Էդուարդ Քոչը բարիգալստյան խոսքով հանդես է գալիս և ողջունում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ներկայությունը հանուն համայն նյույորքաբնակ ժողովրդի՝ նշելով, որ Նյու Յորք քաղաքի կողմից Վեհափառ Հայրապետին ուղղված սույն հրավերը արտահայտությունն է այն խոր գգացումի և բարի կամեցողության, որ Նյու Յորքը տաժում է հանդես Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի: Իր խոսքի մեջ հարգարժան քաղաքագլուխը հանձնի Վեհափառ կաթողիկոսի մարմնավորված է տեսնում «Պատկերը հոգեկան շնորհքի»: Այնուհետև դրվատանքի խոսք է ասում հայ ժողովրդի հասցեին, ցավով մատնանշելով, որ թեև հայ ժողովուրդը ենթարկվել էր «Թուրքերի կողմից գործադրված ցեղասպանությանը», սակայն Բարատևորեն պահում է «իր ինքնությունը, հավատքը, ավանդությունը, մշակույթը և հոգեկան եզակիությունը աշխարհում», ինչպես նաև «կամքը՝ պահանջելու և փրկելու իր սրբազան հողերը»: Նյու Յորքի քաղաքապետը գնահատանքի խոսք է ուղղում նաև թեմի առաջնորդ Ս. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանին:

Այս առթիվ, որպես գնահատանքի բարձրագույն արտահայտություն և ի հիշատակ Հայոց Հայրապետի Նյու Յորք այցելության, Նյու Յորքի քա-

Վերադառնալու ժամանակ Նյու Յորքի քաղաքում տեղի ունեցող հանդիպման ժամանակ

ղաքագլուխը Նորին Սրբությանը նվիրում է բյուրեղապակյա մի հուշանվեր՝ Նյու Յորքի խորհրդանշանով՝ շեշտելով, որ նման հուշանվեր ցարդ տրվել է և տրվում է միայն պետությունների գլխավորներին: Հուշանվերի վրա արձանագրված է. «Նվեր Նորին Սրբություն Վազգեն Առաքինին, Նայրագույն Պատրիարքին և կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց, ի պատիվ Նյու Յորք քաղաք նրա այցելության»:

Ապա խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը և ասում.

**ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՆՅՈՒ ՅՈՐԷԻ
ՔԱՂԱՔԱԳԵՏԱՐԱՆՈՒՄ**

Իբրև Հայաստանյայց Եկեղեցվո առաջին սպասավորը, մեծ պատիվը ունիմ այսօր, այս պատմական շքեղ կամարներում ներքև հյուրը ըլլալու այս մեծ և հզոր քաղաքին և քաղաքապետին, մեծահարգ տիար Քոչ...յանի:

Երախտապարտ եմ մեծահարգ քաղաքագլուխին, և հուզմով Աստուծո օրհնությունը կրեքեմ իրեն, այս շքեղ շենքին և Նյու Յորքին, որ ոչ միայն մեծագույն քաղաքն է Միացյալ Նահանգներու, այլ նաև մեծագույն և հզորագույն քաղաքներեն մեկը աշխարհի: Մեծ, կեդրոն քաղաք՝ նախ իր տնտեսական դերով, բացառիկ իբրև կեդրոն գիտության, արդյունաբերության և մշակույթի, նաև՝ արվեստներու: Այնպես որ մեր դարաշրջանի աշխարհի մեծագույն կեդրոններեն մեկն է:

Եվ այս մեծ կեդրոնին քաղաքապետ ըլլալ ոչ միայն մեծ պատիվ մըն է իրեն համար, այլ նաև՝ մեծ պատասխանատվություն: Տարիներն ի վեր ինչքան լսած եմ ձեզմե և ուրիշներե, քաղաքագլուխը իր պատասխանատվությունները ի գործ կդնե փալտն կարողություններով, տաղանդով և աշխատանքով: Եվ իր բազմապիսի գործունեության ճանապարհին չի մոռնար նաև հայ եկեղեցական համայնքը Նյու Յորքի:

Ես գիտեմ. ոչ միայն այս այցելության առիթով, այլ նաև ուրիշ ատեններ, երբ Թորգոմ սրբազան ինձի կխոսեր Ս. Էջմիածնի մեջ, թե ինչպես քաղաքապետ Քոչին կողմն մեծ քաջալերանք կվայելե ինքը՝ Թորգոմ արքեպիսկոպոս անձնապես ու Հայ Եկեղեցին գանազան ձեռնարկներու առթիվ, ըլլա Ապրիլ 24-ի, Վարդանանցի թե Մեկ Աշխարհ փառատոնի առթիվ:

Հարգելի քաղաքագլուխ, ես այս առթիվ Ձեզի կդիմեմ խնդրանքով, որ շարունակեք միշտ Ձեր հոգածության տակ պահել Հայկական Եկեղեցին և համայնքը: Թույլ տվեք ավելցնել նաև, որ մեր Եկեղեցվո զավակները արժանի են այդ քաջալերանքին:

Ես կհիշեմ պատմություններ, որ Բենճամին Ֆրանքլինը, երբ առաջին անգամ, նոր կազմված Միացյալ Նահանգներու դեսպանն էր Ֆրանսայի մեջ, Ամերիկա գաղթողներու մասին կըսեր հետևյալը. «Մենք չենք հարցնել, թե ի՞նչ կրոնքի կպատկանին, չենք հարցնել, թե ի՞նչ տիտղոսներ ունին, չենք հարցնել, թե ինչքան դրամ ունին, բայց մենք մեկ բան կհարցընենք. ինչ գործ, ինչ աշխատանք կընաք կատարել»: Այսպիսով, ժամանակի ընթացքին, հայ ժողովուրդի զավակները գաղթեցին Ամերիկա: Հատկապես անցյալ դարու կեսերեն մինչև վերջին շրջանին: Եվ անոնցմե շատեր եկան առանց դրամի, առանց ուսումի, և գործի մարդիկ եղան: Իրենց պարտականությունը ազնվությամբ կատարեցին այս մեծ երկրին մեջ, իրենց

տնտեսական, մշակութային նպաստը բերելով: Մարդասեր Ամերիկացի շատ անգամ անցյալի մեջ օգնության հասած է հայ ժողովուրդին, օսմանյան կառավարության հալածանքներու շրջանին:

Լջմլածնի արխիվներուն մեջ փաստաթուղթ մը գտա ուղղված Նոյ Շորքեն և Ուլենբեր 8, 1915 թվականին, երբ ցեղասպանությունը սկսած էր արդեն 3—4 ամիսէ ի վեր (Տեր Գրիգոր Մագսուտյան Լաբդագ անգլերէն գրված մի նամակ, որ ուղղված էր Ամենայն Հայոց Գեորգ Ե Կաթողիկոսին, և որտեղ ասվում էր, որ Ամերիկայի Հայ Համակիրները 100.000 տոլար հանգանակել և ուղարկել են Թուրքիա, դեսպան Մորկընթաուչի, առ ի օգնություն հայ վերապրողներին: Գեորգ Ե Վեհափառից խնդրվում էր, իրենց տեղակ պահել Կովկասի հայ գաղթականների կարիքների մասին): Ստորագրված էր Հայ Համակիրների Հանձնախումբի ատենադպիր Արշակ Մահտեսյանի կողմից:

Թող Աստված օրհնէ Ամերիկան:

Ահավասիկ թե ինչպիսի զգացումներով տոգորված է հայ ժողովուրդը այդ օրերին սկսյալ, մինչև մեր օրերը, գաղթել դեպի Միացյալ Նահանգները:

Հիշելով պատմական անցյալի այս տխուր դեպքերը, Մենք Մեր երջանկությունը կհայտնենք, սակայն, որ բարեբախտաբար հայությունը այն վիճակի մեջ չէ այսօր, ինչ որ կգտնվեր 1915—16 շրջանին: Ե՛վ Սովետական Հայաստանի մեջ, և՛ արտասահմանի ամբողջ տարածքի վրա այսօր, հայ ժողովուրդը համախմբված իր եկեղեցիներուն շուրջ՝ կապրի բարգավաճ կյանք մը, օգտակար ըլլալով իր բնական հայրենիքին:

Կրկին անգամ շնորհակալություն կհայտնեմ տխուր քաղաքապետին և Լադոթեն, որ այս մեծ երկիրը, Միացյալ Նահանգները, շարունակե իր առաքելությունը մերօրյա աշխարհին մեջ, և իր վճռական նպաստը բերե ապահովելու համար ապագայի խաղաղ, երջանիկ կյանք համայն աշխարհի ժողովուրդներուն համար: Թող Աստված լսե մեր աղոթքը, և իր շնորհներով և ողորմությամբ գործավիզ ըլլա մեր բոլոր բարի և խաղաղասեր գործերուն:

Այս առիթով կուգեմ տալ փոքրիկ նվեր մը: Նոր գծված նվեր մըն է Հայաստանի երիտասարդ տաղանդավոր նկարիչներն մեկուն՝ Ալպեր Յաբայանի կողմէ: Ս. Գրքեն տեսարան մըն է. պատկերը այն պահին է, երբ Մովսէս կգտնվեր Այրվող Մորենիին առջև. մորենին բոցերու մեջ էր, սակայն չէր այրվեր: Եվ այդ բոցերուն մեջէն Մովսէս լսեց Աստուծո խոսքը: Եվ Մովսէսի Աստվածը, մեր ալ Աստվածն է, անշուշտ, Հին Կտակարանը և Նոր Կտակարանը մեկ ամբողջություն կկազմեն: Հայ եկեղեցւո ավանդության և հոգեբանության համար, Հին Կտակարանը գրեթե նույնքան արժէք ունի, որքան Նորը: Թույլ տվեք, որ այս փոքրիկ հիշատակը Ձեզի ներկայացնեմ:

Քաղաքապետը ողջագործումով և շնորհակալությամբ ստանում է նկարը: Քաղաքապետարանի սեղանատանը ստեղծված սույն ջերմ և խանդավառ մթնոլորտի պատկավորումը հանրապետական կույրքարքանակ տաղանդավոր ջութակահարուհի Այտա Գալաֆյանի առիթնող նվագը Ռավելի ստեղծագործությունից:

Այս առթիվ ընթերցվում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Գեորգ Ե-ի 11 հունվար 1916 թվակիր կոնդակը, որտեղ երանաշնորհ Հայրապետը անդ-

գիտէ՛ք զայդ՝ զի աստուածուայցք են առ ի զօտարս սիրելոյ և հոգ խնամարկութեան բառնալոյ: Այլ յորդորեմք զՋեզ առանկ ևս՝ հոգ անել զի եղբայրսիրութեան նոցա առանկ ևս առատասցի յեղբայրս նոցա և յորդիս մեր, որք ի Միջագէտս և յասորիս տառապիւն և որ առ Մեզ գտանին, զի ցաւ և նեղութիւնք որդոցս անհնարին են ի տանել և կարօտութեան նոցա ոչ ոք է որ կարէ լցուցանել զշափ: Յորդոր կարդամք և Մեք եղբարց մերաց ի Քս. Յս., առանկ ևս առանկուլ և առատանալ տրօք իւրեանց, զի գոր ինչ առնիցեն սրտի մտօք պարծեսցին իբրև Տեառն և ոչ մարդկան բոլսեալ ի սուրբ սրտէ քրիստոսասէր եղբայրակցութեան և յոչ այլ աղբերէ ինչ: Առ ի հաստատել զպակասութիւն պիտոյիցս, առ Ջեզ իսկ մատուցանելով զտուրս իւրեանց և դուք ջանադիր լիջիք ընդ փոյր յղել առ Մեզ, որպէս յառաջագոյն պատուիրեցաք:

Այլ մեք բէն որք մնացաք առ ժամանակ մի, այլ յուսամք ի Փրկիչն Մեր, երէ ի ծագել լուսոյ փրկութեան ծագեցի և առ որդիս իմ գոյք մարդասիրութեան իւրոյ ի կանգնումն գլորելոց ի նոր կեանս:

Ողջ լեւոյք և զօրացեալ ի Տէր և օրհնեալ ի Մէնչ այնոքիկ, որք փութան տեսանել զերկսս կարօտելոյն: Ամէն:

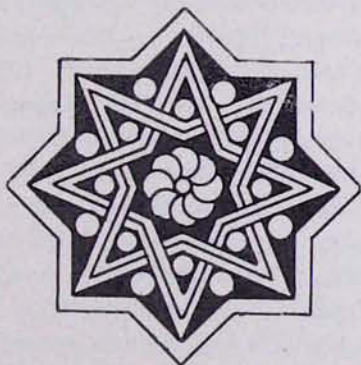
Ի 11 յունուարի 1916 ամի,

№ 49

Ընդունելությունն ավարտվում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 19-ին, առաջնորդարանի սրահում տեղի է ունենում հանդիպում Վեհափառ Հայրապետի և ԱՄՆ-ի արևելյան թեմի հոգևորականաց դասի միջև: Հանդիպման ընթացքում Վեհափառ Հայրապետը իր օրհնության խոսքն է ուղղում Հայ Եկեղեցու սպասավորներին:

Հոկտեմբերի 22-ին, հինգշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 10.30-ին, «Ուսվորժ Սատորիա» հյուրանոցի իր հարկաբաժնում Վեհափառ Հայրապետը ընդունում է այցելությունը Գալուստ Կյուլպենկյան հիմնարկության նախագահ դոկտ. Ժոզե դե Ազերեդո Պերտինգանի և տիար Ռոբերտ Կյուլպենկյանի՝ իրենց տիկնանց հետ: Հանդիպումն անցնում է ջերմ և սիրալիի մթնոլորտում:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ
ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ԱԶԳԵՐԻ
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆ

Նույն օրը, ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական այցելություն է տալիս Միավորված Ազգերի Կազմակերպություն: Ծրամուտքի առջև Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում և բարի գալուստ է մաղթում Պենոն Սևանը, ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտուղարի օգնական-քարտուղարը:

ՀԱՆԳԻՊՈՒՄ ՄԱԿ-ՈՒՄ ԱՇԽԱՏՈՂ ՄԻ ԽՈՒՄԲ ՀԱՅ
ՊԱՇՏՈՆՅԱՆԵՐԻ ՀԵՏ

ՄԱԿ-ի սրահներից մեկում Հայոց Հայրապետը հանդիպում է ունեւում շահագրգիռ գրասենյակներում պաշտոն ստանձնած հայորդիների հետ:

Հայոց Հայրապետի և հայ պաշտոնյաների միջև տեղի է ունենում ջերմ զրույց զանազան հարցերի շուրջ:

ՄԱԿ-ի հայ պաշտոնեության որդիական հարգանքի, սիրո և երախտագետ զգացմունքների և մտորումների թարգմանն է հանդիսանում Պենոն Սևանը իր հետևյալ ողբերգով:

«Վեհափառ Տեր,

Ձեր այս սրբազան այցելության առիթով բախտավորություն ունիմ Ձեզի բարի գալուստ մաղթելու: Մեջ բերում մը ընեմ Վահրամ Մավյանե. «Գրեթե կես ժամ վերջ, երբ երաժշտական հայտագիրն ալ վերջ տվալ, նախքան կոնակս դարձնելը, ռադիոն երկու ափերուս մեջ բարձրացուցի՝ աչքերուս դիմաց, ու «Հոգիդ ուտեմ, Հայաստան» ըսի հայերենով՝ բարձրաձայն. «Ինչ լավ է, որ դուն կաս, գոնե կփնտրես, կգտնես մեզ՝ աստանդական կորսված զավակներդ, ուր ալ ըլլան անոնք, աշխարհագրականորեն որքան ալ հեռու ըլլան քեզմե, կգտնես և իմաստ կուտաս անոնց կյան-

քին»։ Այս կկարդամ, Սուրբ Հայր, քանի որ սահկա գրված է իմ մասին, երբ ինտոնացիա կգունվեի։ Երեք-չորս տարի հոն մնացած էի, անտանգերու մեջ, նախնի մարդոց հետ, որոնք տակավին քարե կացին կգործածեն, և երեք տարի ոչ մեկ հայերեն բառ լսած էի, բացի այն պահերեն, երբ կաղոթես և ինքզինքիդ հետ կխոսիս՝ ներհայեցողությամբ։ Բախտով, այդ անգամ երբ ուղիղն բացի, Հայաստանեն լսեցի Հայաստանի ձայնը, որ կրսեր. «Հաղորդում ենք յուրեր արտասահմանի հայերի համար»։ Եվ Վահրամյան ըսած էի, և գրած էր. «Հոգիդ ուտեմ, Հայաստան» պատմվածքը։ Նույն զգացումն է հիմա ալ՝ փառք Հայաստանին և Հայաստանյայց Եկեղեցվո, քանի որ ունիմք Վեհափառ մը, որ սիրո զգացումներ կտածեն իր զավակներուն հանդեպ և իբրև առաջին սպասավոր Հայ Եկեղեցիին, Լուսավորչի կանթեղը կբերե մեզի՝ բոլորիս բաշխելու։ Միայն այդ ձևով է, որ ուր ալ ըլլանք, կնայինք դեպի Ս. Էջմիածին, Արարատի ստորոտը, Երեվանի մոտ։ Եվ հաճույք է մեզի համար տեսնել, որ անցյալ երեսուն տարիներու ընթացքին՝ Ձերդ Սրբության գահակալության ընթացքին, Հայաստանյայց Եկեղեցին տեսած է վերածնունդ, Մայր Հայաստանի վերածնունդին զուգահեռ։ Հակառակ անոր, որ հոս ենք և տարբեր երկիրներու հպատակություններ ունիմք, ինչ ալ ըլլա, հայ ենք ամեն ինչն առաջ։ Հայ ենք, որովհետև Թեքեյանը ըսավ. «Եկեղեցին Հայկական ծննդավայրն է հոգվույս»։ Մեզի համար հուզիչ և յուրահատուկ իմաստ մը ունի Ձեր այցելությունը, որովհետև միայն այդ ձևով է, որ ափյուրքահայությունը պիտի մնա հայ, պիտի հարատևե իբրև հայ, միայն Էջմիածնին նայելով է, որ պիտի կարենանք մեզ ամբարակել հոգեպես։

Վեհափառ Տեղ, հանուն աշխատակիցներուս, Ձեզի կմաղթեմ առողջություն և երկար կյանք։ Ծնորհակալություն»։

Ապա Վեհափառ Հայրապետը, խանդավառված նման համաշխարհային հեղինակավոր կազմակերպության մեջ աշխատող հայորդիների ներկայությունից, տալիս է նրանց իր հայրական պատգամը.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՄԱԿ-Ի ՀԱՅ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑՆԵՐԻՆ

Դուք սքանչելի խոսեցաք և խորապես հուզեցիք իմ սիրտը։ Երջանիկ եմ։ Չէի սպասեր, որ Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության այս հարկին տակ հանդիպիմ այսքան բազմաթիվ հայ ժողովուրդի զավակներու, որոնք կծառայեն այս միջազգային մեծ հաստատության։ Սիրով և հուզումով լսեցի նաև ձեր հայրենասիրական ջերմ խոսքերը։

Երբ ճամփա կելլեի Սուրբ Էջմիածնեն, շատեր կային հավաքված ինձ բարի ճանապարհ մաղթող։ Պահ մը, երբ դեպի Մայր առճար կողովեի աղոթելու, ճանապարհին պառավ մայրիկ մը՝ 91 տարեկան, որ Հայաստան կապրի, նոր եկած Ամերիկայեն, բնիկ Սեբաստացի, որ դրացի եղած է Դանիել Վարուժանի ընտանիքին, տեսած է ամբողջ տառապանքը տեղահանության և ապրած 1915-ի ցեղասպանության ահավոր օրերը, երեսուներկու անձերն բաղկացած գերդաստանն մը միայն ինք և երկու հոգի փրկված,—ահա այդ ծերունի կինը դողդողալով ինձի մոտեցավ և ըսավ. «Վեհափառ, ուր ալ երթաս, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի կանթեղը գլխուդ վրա

«Իբրև Կիպրոսի մնայուն ներկայացուցիչ, մասնավոր առանձնաշնորհում և պատիվ եմ համարում հանուն բոլոր ներկաների բարի գալուստ մաղթելու Նորին Սրբություն Վազգեն Առաջինին, Գերագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, հոգևոր առաջնորդը բոլոր հայերի, հինավուրց, տաղանդավոր և ստեղծագործող մի ժողովրդի, որ սփռվեց աշխարհի չորս կողմերը, և որ դարձան հավատարիմ, ժրջան և աշխատունակ քաղաքացիները իրենց բոլոր երկրին: Այն իրողությունը, թե այս ճաշկերպության ներկա են գտնվում այնքան երևելի դեսպաններ և պետությանց ներկայացուցիչներ, ինչպես նաև ՄԱԿ-ի քարտուղարությունը, փաստում է իմ հաստատումի ճշմարտությունը:

Ձերդ Սրբություն, Միացյալ Նահանգներ Ձեր այցելության բնաբանն է «Հայաստանը՝ Ամերիկայի մեջ»: Այսուհանդերձ, Ձերդ Սրբությունը համաձայն պիտի գտնվի հայ ժողովրդի զավակ և մեծ գրող Վ. Մավյանի հետ, որ գրեց. «Ամեն տեղ հայ կա», և կուզեի ավելացնել՝ «Ամեն տեղ հայեր կան» ներառյալ Միավորված Ազգերի Կազմակերպության մեջ»:

Անցյալ 17 դարերում հայերը իրենց հալացքը ուղղեցին դեպի Ս. Գրիգոր Լուսավորչի կանթեղը, իրենց պատմական անցյալը և Ս. Էջմիածինը, որ գտնվում է վեհափառ Արարատ լեռան շուքի տակ, որպես ջահ՝ իրենց հոգեկան վերածնունդին, ինչպես նաև իրենց ավանդությունների առաջապահը: Վերջապես, ինչպես հայ ազգի ուրիշ մի մեծ բանաստեղծ զավակն է ասել. «Եկեղեցին հայկական ծննդավայրն է հոգույս»:

Ձերդ Սրբություն, իբրև արժանավոր հաջորդը Ս. Գրիգոր Լուսավորչի, Ձեր հոգևոր առաջնորդությունը երեսուն տարիների ընթացքում հատկանշելից Հայ Եկեղեցու վերածննդով, զուգահեռաբար՝ Սովետական Հայաստանի վերածննդի, որ վերածնվեց իր իսկ մոխիրից՝ դարերի ավարարումից հետո, որտեղ այժմ վայելում էք պատիվն ու հարգանքը ձեր կառավարության և ժողովրդի:

Եզրակացնելու համար ուզում եմ պատմության համար արձանագրել, թե որքա՜ն բախտավոր և երանելի է կառավարությունն և ժողովուրդս՝ Կիպրոսի մեջ հայեր ունենալու համար, որոնք մեր ժողովրդի մեկ թանկագին և անբաժանելի մասն են՝ իրենք իրենց երևելի դարձնելով բոլոր բնագավառների մեջ՝ տնտեսական, ընկերային, քաղաքական, գիտական և մշակութային:

Մեծահարգ հյուրեր, ձեզ հրավիրում եմ միանալու ինձ, որ մեր բաժակը բարձրացնենք առողջության համար Նորին Սրբության, Վազգեն Առաջինի, Գերագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց»:

Նորին Սրբությունը, ողջունելով ներկայությունը հարգարժան դեսպանների, իր ջերմ շնորհակալությունն է հայտնում իրեն ի պատիվ կազմակերպված ընդունելության ներկա եղող բարձրաստիճան հյուրերին և իր ողջունյի պատասխան խոսքի մեջ ասում է.

Վեհափառ Հայրապետը իր խոսքն է ուղղում ՄԱԿ-ում զանազան պետությունների ներկայացուցիչներին՝ Նորին Սրբության պատվին տրված հաշիկերույթի ժամանակ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՄԱԿ-ՈՒՄ
ԴԵՍՊԱՆՆԵՐԻ ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՃԱՇԿԵՐՈՒՅԹԻՆ

Pax vobiscum,

Մեծահարգ Տիարք և Տիկնայք, ներկայացուցիչներ աշխարհի ազգությունների,

Գոհունակություն Ամենակալին, որ պատեհությունը ունեմ հանում Հայ Առաքելական Եկեղեցու և համայն հայ հավատացյալ ժողովրդի, ողջունելու ձեզ, և Միացյալ Ազգերի Կազմակերպությանը բերելու Աստուծո օրհնությունը սուրբգրական Արարատ լեռան ստորոտից, հայ քրիստոնեության կենտրոն Սուրբ Էջմիածնից, որ տասնյոթ դարերի բարձունքից այսօր էլ Քրիստոսի լույսն է բաշխում իր բոլոր զավակներին, որոնք բնակվում են Սովետական Հայաստանում և Սփյուռքում:

Ինձ համար իբրև Հայ Եկեղեցու զավակ և իբրև նրա առաջին սպասավոր, ինձ ընծայված այս պահը մի մեծ պատիվ էմ համարում, այլև մի պատմական պատեհություն՝ իմ հարգանքն ու գնահատանքը բերելու Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության հիմնադիրներին, որոնք վերջին ահռելի պատերազմի ավարտին, Սան Ֆրանցիսկոյում 1945 թվի հունիսի 26-ին, պատմության մեծագույն ուխտը կնքեցին, հայտաբարելով, թե՝ «Ուխտում ենք ցուցաբերել հանդուրժողություն, ապրել խաղաղությամբ մեկս մյուսի հետ բարիդրացիական ոգով, միավորել մեր ուժերը, պահպանելու համար միջազգային խաղաղությունն ու անվտանգությունը»:

Ահա իրավական և բարոյական անժամանցելի այն սկզբունքները, որով պարտավորված են առաջնորդվելու մեր օրերի պետությանց պատասխանատու բոլոր ղեկավարները:

Ես հավատում եմ այդ ուխտին, ոչ միայն իբրև մի քաղաքական փաստաթղթի, այլ մանավանդ իբրև մի մարդասիրական հանդիսավոր հայտարարության, որ խղճի ձայնն է և դարավոր երազանքը աշխարհի բոլոր ազգությունների լայն զանգվածների:

Ես հավատում եմ նաև, որ Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության անդամ բոլոր պետությունները և նրանց ղեկավարները իրենց միջազգային գործունեության ճանապարհին, մեր օրերին ձգտում են սրբությամբ պահպանել և կենսագործել Սան Ֆրանցիսկոյի ուխտի խաղաղության ոգին՝ ամեն զոհով, ամեն բանից առաջ և ամեն բանից վեր:

«Երանի խաղաղարարաց զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեցցին», պատգամում է մեր Տերը Հիսուս Քրիստոս:

Հետևաբար, երանի ձեզ, պարոնայք, և երանի ձեր պետությունների ղեկավարներին, որ կոչված եք կերտելու մի նոր աշխարհ առանց սրի և հրի, առանց ատոմական քառուի:

Մանավանդ միջազգային պատկառելի այս հարկի տակ իմաստ և այծմեություն է ստանում մեր օրերի աշխարհի պետությանց այս առաքելությունը և պարտավորությունը:

«Խաղաղությունը աստվածային կտակն է, որը կոչված էմ իրագործել, երկնքի տակ ապրող բոլոր ազգությունները, լինեն նրանք քրիստոնյաներ թե ոչ քրիստոնյաներ, որովհետև «խաղաղությունը թանկ է բոլորի համար (Pax omnibus cara)», վկայում է Սուրբ Օգոստինոսը, իսկ Ս. Հովհանն Ոսկեբերանը իր թղթերից՝ մեկում բացականչում է. «Խաղաղությունը մայրն է ամենայն բարյաց»:

Ես հավատում եմ, որ մարդկությունը անցյալի տառապանքների և ողբերգությունների փորձից թելադրված պիտի գտնի իր մեջ սրբազան կամքը ու հերոսական ուժը՝ իրականացնելու հին և նոր մարգարեների մեծ իդեալները, իմաստության ու մարդասիրության լույսով առաջնորդված:

Իմ ջերմ աղոթքն է, որ Աստված այդ սրբազան կամքը և հերոսական ուժը պարզևի ձեզ բոլորիդ, Միացյալ Ազգերի Կազմակերպության այս արհեստագուհի և իմաստության և մարդասիրության լույսով առաջնորդի ձեր պետությանը ղեկավարներին:

Իմ ըմբռնումով, խաղաղության պահպանումն ու ամրապնդումը ոչ միայն մարդասիրական և բարոյական գերազույն հրամայականն է, այլ նաև առաջին պայմանն ու երաշխիքը մարդկության կյանքում արդարության և ազատության գաղափարները ապահովելու, ազգամիջյան թշնամանքներն ու բոլոր տեսակի խտրականությունները և աղքատությունը վերացնելու, որոնք վերջին տասնամյակներին ավելի ու ավելի են խորանում և ավերներ գործում շատ շրջաններում, բաղաբալկան լարվածության, սպառնալիցության ու պատերազմի սպառնալից մթնոլորտի պայմաններում:

Ես իմ պարտքն եմ համարում արտահայտել այս խոհերը, խաղաղ և արդար մի աշխարհի երազանքով, որպես հոգևոր սպասավորը և պատասխանատու ղեկավարը մի Եկեղեցու ու ժողովրդի, որը դարեր շարունակ տառապել է և զոհվել ռազմամոլ նվաճողների սմբակների տակ, մի Եկեղեցի և մի ժողովուրդ, որը ապրել է 1915—17 տարիների բռնի ծանոթ ցեղասպանությունը Արևմտյան Հայաստանում Օսմանյան կայսրության շրջանին:

Ահա թե ինչու Հայ Եկեղեցու և իր հավատավոր զավակների մշտադադար աղոթքն է. «Մարդասեր Աստուած, ստեղծիչ տիեզերաց և դատաւոր արդար, տուր աշխարհիս խաղաղութիւն և հաճութիւն ի մարդիկ»:

Մեր Եկեղեցին ողջունում է Սովետական Միության զինաթափման ու ատոմական զենքերի արգելման առաջարկությունները ու ողջունում դրանք կենսագործելու ճիգերը, Միացյալ Նահանգաց ղեկավարության գործակցությամբ:

Մեծահարգ Տիարք, թույլ տվեք վերջացնել իմ խափքը՝ ձեզ և ձեր միջոցով ձեր ազգություններին բերելու իմ մաղթանքը՝ ստեղծելու մի աշխարհ՝ խաղաղ ու ծաղկյալ կյանքի, լի արդար և ստեղծարար իրագործումներով:

Թող աշխարհի բոլոր մեծ ու փոքր ազգերը անխտիր ապրեն և զարգանան համերաշխ գործակցությամբ, ամեն մեկը իր նպաստն ու իր հաճարը բերելով ի խնդիր համամարդկային մեծ ընտանիքի բարօրության, և թող բարձր հնչի ֆրանսիացի բանաստեղծ Լամարտինի պատգամը՝ «Ավելի ուժեղների փառքը լինի ավելի տկարների ազատությունը»:

Pax vobiscum, Ամեն:

Հավարտ Վեհափառ Հայրապետի խոսքի, ՄԱԿ-ի ընդհանուր բարտուղար Պերես դե Կուելյարը Միացյալ Ազգերի «Խաղաղության մերայ»-ով պարգևատրում է Վեհափառ Հայրապետին:

Ընդունելության ավարտին Հայոց Հայրապետը Կիպրոսի հարգարժան դեսպանին նկիրում է հայկական օմիքսից պատրաստված խաչ՝ ի հիշատակ օրվա հանդիսության և Միավորված Ազգերի Կազմակերպությանը տված իր պաշտոնական այցելության:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՄԱԿ-Ի ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԲԱՐՏՈՒՂԱՐ ՊԵՐԵՍ ԴԵ ԿՈՒԵԼՅԱՐԻՆ

Նույն օրը, ժամը 15.15-ին, Վեհափառ Հայրապետը պաշտոնական այցելություն է տալիս Միավորված Ազգերի Կազմակերպության ընդհանուր քարտուղար Պերես դե Կուելյարին, որի հետ ունենում է ջերմ տեսակցություն և զրույց՝ սրտագին մթնոլորտի մեջ։ Զրույցի ընթացքում Հայոց Հայրապետը, դիմելով ընդհանուր քարտուղարին, ասում է.

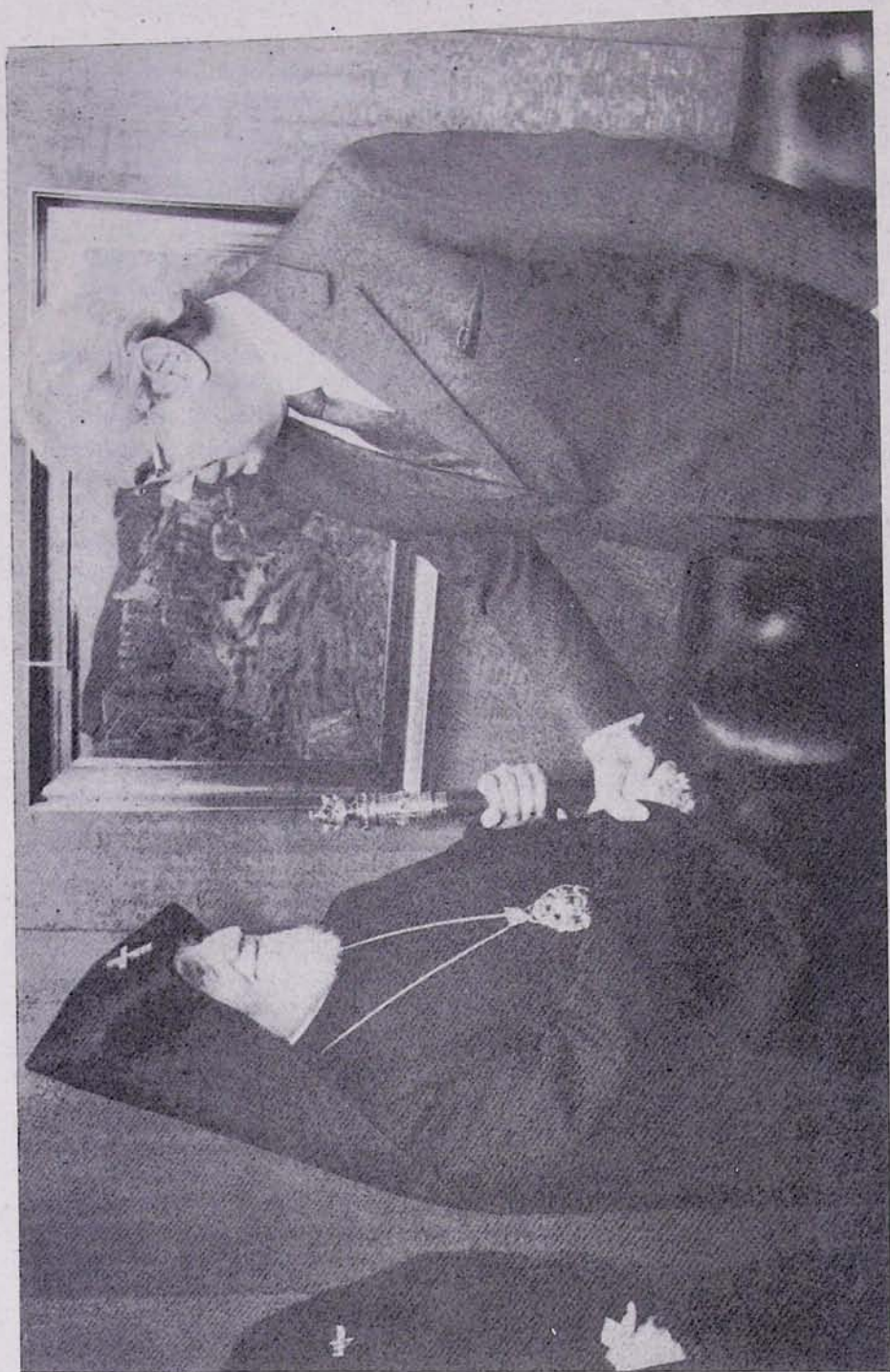
ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՊԵՐԵՍ ԴԵ ԿՈՒԵԼՅԱՐԻՆ

Ես իմ հոգևոր պարտականություններու ճանապարհին այցելության կգտնվիմ Միացյալ Նահանգներ հայ եկեղեցիներում, հայ եկեղեցական համայնքներում։ Երրորդ անգամն է, որ կայցելեմ։ Ես կուզամ Սուրբ Էջմիածնեն, որ կգտնվի Սովետական Հայաստան և որ պատմական կեդրոնն է Հայ եկեղեցվո չորրորդ դարու սկիզբին ի վեր։ Եվ ինչպես նախորդ անգամին, նաև այս անգամ պարտականությունն ակտեցի և ինձ համար պատիվ՝ պատենությունը ունենալ հանդիպելու Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության ընդհանուր քարտուղարին հետ։ 1968-ին զիս ընդունեց Նորին Գերազանդություն Ու Թանը։ Հիմա ուրախ եմ, որ Դուք ալ ժամանակ տրամադրեցիք, որպեսզի ես Ձեզի այցելեմ։

Ամեն բանե առաջ, իբրև քրիստոնյա եկեղեցիի մը սպասավորը, Աստուծո օրհնությունը Ձեզի կրերեմ մեր Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնեն, նաև իմ կողմե ջերմագին մաղթանք, որ Աստված միշտ մնա Ձեզի պահապան և օգնական, որպեսզի Ձեր բարձր պարտականությունները կատարեք փայլուն հաջողություններով։ Եվ երբ փայլուն հաջողություններ կըսեն, կհասկընամ, որ Դուք ծառայեք աշխարհի խաղաղության պահպանման սրբազան գործին, որու համար /հիմնված է Միացյալ Ազգերու Կազմակերպությունը Սան Ֆրանցիսկոյի ակտով։ Հետևաբար կմաղթեմ Ձեզի ուժ և կարողություն։ Կմաղթեմ նաև Ձեզի համբերություն և երբեմն ալ հանդգնություն և միշտ լավատեսություն, որովհետև ես կհավատամ, թե վերջիվերջո արդարության և խաղաղության քրիստոնեական և համամարդկային սկզբունքները պիտի կենսագործվին այս աշխարհի վրա։ Ահա այս մաղթանքներով կուզամ ես Ձեզի և կցանկամ Ձեզի բաշտողություն, որպեսզի շարունակեք Ձեր առաքելությունը իմաստությամբ և հարատևության ոգիով։

Այս մաղթանքները ես կրերեմ Ձեզի Հայ եկեղեցվո և հայ ժողովուրդի անունով, ժողովուրդ մը, որ պատմության ընթացքին, դարեր շարունակ, տառապած է ուրիշ պետություններու պատերազմներու պատճառով, ոտքի կոխան ըլլալով անոնց կոիվներու ընթացքին։ Մեր ազգի և մեր եկեղեցիի վերջին ողբերգությունը եղավ 1915-ին, Օսմանյան կայսրության շրջանին, երբ տեղի ունեցավ ամբողջական բնաջնջումը, ցեղասպանությունը Արևելյան Անատոլիայի՝ բուն պատմական Հայաստանի հայության։ Շուրջ երկու միլիոն հայ քրիստոնյաներ նահատակվեցան։ Մենք միշտ կմնանք աղոթող անոնց հոգիներուն համար։

Ինձի համար, ամբողջ հայ ժողովուրդի համար մխիթարություն եղավ, երբ այս տարի, հունիսի 18-ին, Ստրասբուրգի մեջ Եվրոպայի պառլամենտը պաշտոնապես ճանաչում տվավ 1915-ի ցեղասպանության։ Հայ ժողո-

Վեհափառ Հայրապետը ՄԱԿ-ի ընդհանուր քարտեզար տխար Պերես դե Կոնկարի հետ

վորդը արդարորեն կապասե, որ այդ ճանաչումը վերջնականապես նվիրագործվի Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության հարկի տակ:

Ես իմ շնորհակալությունը կհայտնեմ Ձեր այս շատ ազնիվ ընդունելության համար:

Թող Աստված միշտ մնա Ձեզի զորավիգ: Ամեն:

Ի պատասխան Նորին Սրբության խոսքի, մեծարգո ընդհանուր քարտուղարն ասում է.

ՊԵՐԱՍ ԴԵ ԿՈՒԵԼՅԱՐԻ ԽՈՍՔԸ

Շնորհակալություն, Ձերդ Սրբություն, Ձեր բարեմաղթությունների համար և նաև Ձեր խաղաղասիրական ջանքերի համար:

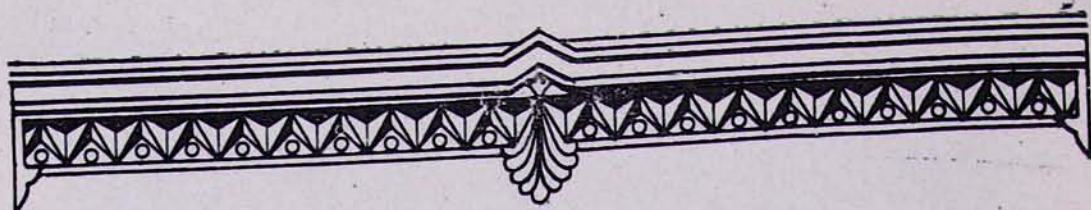
Ձերդ Սրբություն, մենք պետք է շարունակենք մեր պայքարը խաղաղության հաստատման ուղղությամբ: Եվ եթե ունենանք բոլոր Եկեղեցիների գործակցությունը, մենք կկարողանանք մեր նպատակները իրագործել աշխարհում: Ինչպես որ Ձերդ Սրբությունը գիտե, վերջին շրջանում քաղաքական կացությունը լարված վիճակում է: Այս տան մեջ մենք ջանք ենք թափում, որպեսզի խաղաղության միջոցներով կարելի դարձնենք համակցությունը: Միջազգային հարցեր կան, որտեղ որ դարձնենք մեր աչքերը, Իրաք—Իրան, Կիպրոս, Հարավային Աֆրիկա և այլ տեղեր: Մենք ջանք ենք թափում միջոցներ որոնելու, բայց կարիքն ունենք նաև աղոթքների, և վստահ եմ, որ Ձերդ Սրբությունը կաղոթի և մեզ օգտակար կդառնա:

Վեհափառ Հայրապետը պատասխանում է. «Մեր պարտականությունը կեկատենք այդ: Եվ վստահ ենք, որ Աստված պիտի օգնության հասնի համայն մարդկության, որպեսզի խաղաղարար Կամքը կատարվի աշխարհի վրա»:

Ձերմ մթնոլորտում Պերես դե Կուելյարը հույս է հայտնում, որ կկարողանա փոխադարձ այցելությամբ գալ Երևան:

Վեհափառ Հայրապետը այս առիթով ընդհանուր քարտուղարին նվիրում է հայկական մանրանկարչությունից ընդօրինակված գունավոր գեղարվեստական մի նկար՝ «Նոյը և Արարատը», իբրև հիշատակ Միավորված Ազգերի Կազմակերպության կենտրոն իր այցելության:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԻ ՀԵՏ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 20-ին, առաջնորդարանի «Հայկ և Ալիս Գալուքեյան» սրահում տեղի է ունենում սրտառու քննարկ, որին մասնակցում են շուրջ 1000 ուսմիճահայեր ու բուլղարահայեր: Մասնակիցները, ի պատիվ իրենց նախկին առաջնորդի, հայրենակցի և մանավանդ ուսուցչի, եկել էին մասնավոր ջերմությամբ ու հպարտությամբ ողջունելու Ամենայն Հայոց Հայրապետին:

Այս առթիվ կազմակերպվել էր գեղարվեստական մի ծրագիր: Երեկոյին բացման խոսքով հանդես է գալիս ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը:

Այնուհետև ուսմիճահայության անունից Հայոց Հայրապետի շնորհաբեր այցելությունը ջերմ ողերձներով ողջունում են դոկտ. Հարություն Գաբրիլյանը, Հովհաննես Գալիաքյանը, Էդուարդ Պարսամյանը և ուրիշներ:

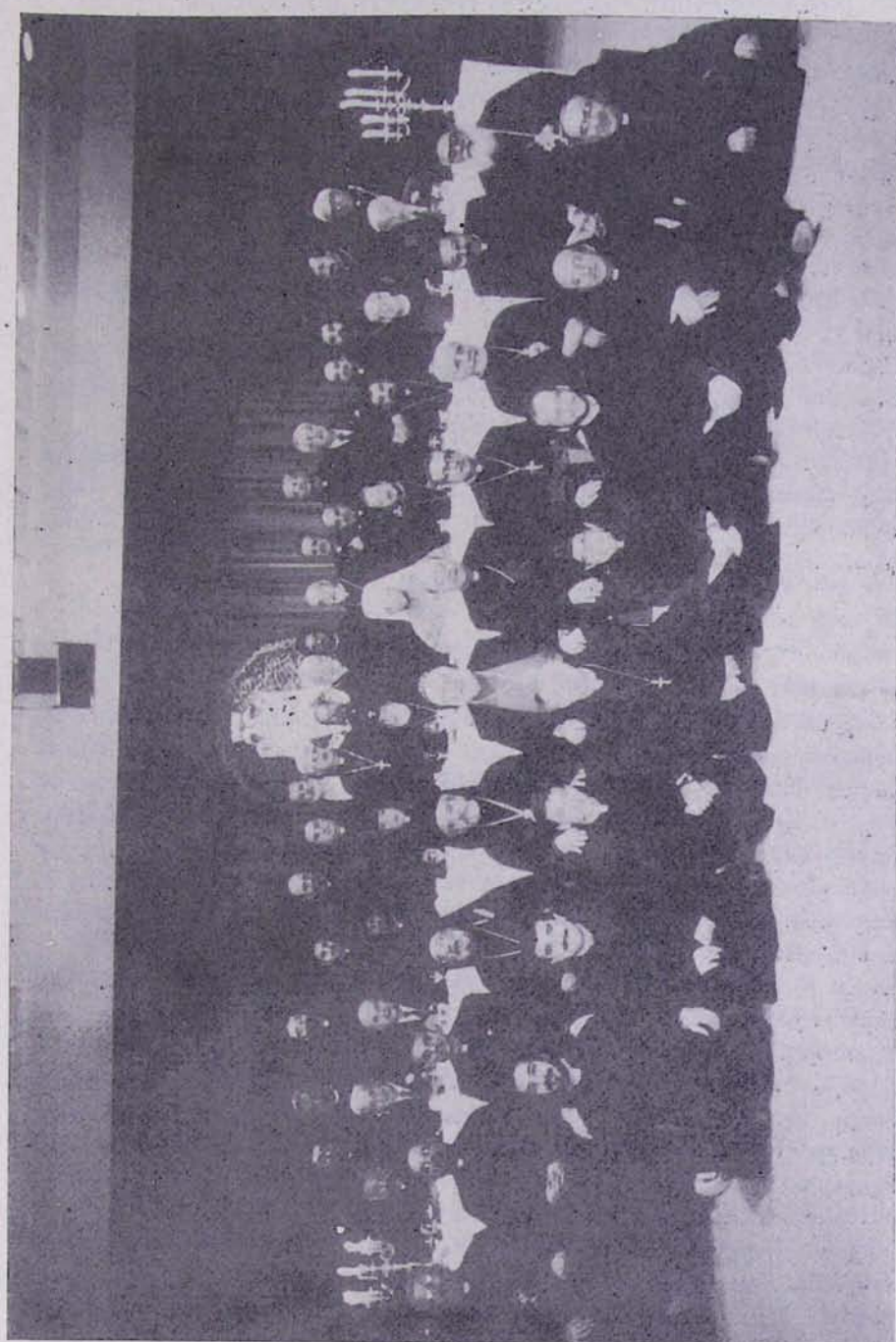
Երեկոյի խանդավառությունը իրենց ելույթներով ավելացնում են շնորհալի արվեստագիտուհիներ Արմինե Բողոյանը (դաշնամուր), Սեդա Գարագաշյանը (դաշնամուր) և ուրիշներ:

Օրիորդ Արթինե Բերբերյանը խոր ապրումով ընթերցում է Վեհափառ Հայրապետի խոսքը՝ արտասանված 1978 թվականի հոկտեմբերի 1-ին Վեհարանի գահասրահում:

Ապա Պետրոս Զիվելեքյանի խոսքից հետո ուրախ ու ցնծագին ծափերի մեջ, խորապես հուզված ջերմ մթնոլորտից և սրտագին արտահայտություններից, խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը՝ ոգեկոչելով անցյալի քաղցր օրերը, երբեմնի իր գործակիցներին, աշակերտ-աշակերտուհիներին և շատ ուրիշներին:

Հանդիպման ավարտին սրահում հավաքված բոլոր ներկաները մոտենում և համբուրում են Վեհափառ Հայրապետի Ս. Աջը ու ստանում նրա օրհնությունները:

Հոկտեմբերի 23-ին, ուրբաթ օրը, առավոտյան ժամը 10.30-ին, «Ուալդորֆ Աստորիա» հյուրանոցում Վեհափառ Հայրապետին այցելում են մի խումբ ազգայիններ հանուն «Արմինիլն ասամբլի»-ի և մտերմիկ զրույց ունենում Նորին Սուրբ Օծության հետ՝ ԱՄՆ-ի Հայ Եկեղեցու ներկա կացության վերաբերյալ:

Վեհափառ Հայրապետը Էրզնեմի աղոթքի մասնակիցների հետ

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ ԿԵՆՏՐՈՆԻՆ

Նույն օրը, ժամը 13-ին, Վեհափառ Հայրապետը, ընդառաջելով ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Արի Բրաուների հրավերին, իր շքախմբի ընկերակցությամբ պաշտոնապես այցելում է նույն կազմակերպության կենտրոն-պալատ:

Պալատի շքամուտքի առաջ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը ընդունվում է հարգալից խանդավառությամբ և առաջնորդվում շենքի մատուռ: Այստեղ տեղի է ունենում Էկումենիկ արարողություն, որին իրենց մասնակցությունն են քերում Ս. Ներսես աստվածաբանական ընծայարանի սաները:

Այնուհետև ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդի ընդհանուր քարտուղար Արի Բրաունը, հանուն Եկեղեցիների ազգային խորհրդի, ողջունում է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի այցելությունը:

Վեհափառ Հայրապետը պատասխանում է հարգարժան քարտուղարի ողջույնի սիրալիր խոսքերին՝ իր ուրախությունը հայտնելով ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդի կենտրոն այցելելու հրավերի և ջերմ ընդունելության համար:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ

«Ինչքան բարի է և վայելուչ, որ եղբայրներ միասին ըլլան»: Սաղմոսերգուի այս զգացումը կապրիմ ես այս պահում: Ես շատ ձեռավոր երկրե մը կուգամ, ձեզ չեմ ճանչնար անձնապես, ոչ ալ դուք՝ զիս, բայց ինչքան հրաշալի է, որ այս մատուռն կամարներու տակ մենք կհանդիպինք իրարու և կզգանք մեր միջև իսկական եղբայրական հոգեկցություն: Այն, ինչ որ մեզ կմիացնե, մեր Տեր Հիսուս Քրիստոսի սերն է, ոգին է, պատգամն է: Հրաշալի իրողություն մըն է այս, որ ընդհանուր խոսքով՝ Էկումենիզմ արտահայտությամբ կընորոշվի:

Տառը և ավելի տարիներ առաջ, երբ Զվիցերիա կգտնվեի, Ժնևի մեջ այցելեցի լութերական Ս. Պետրոս տաճարը: Մատուռն մութին տեսա արձանագրություն մը լատիներեն՝ «Ex tenebras lux», այսինքն՝ «Խավարեն դեպի լույս»: Թորոզմ արքեպիսկոպոս ներկա էր և կհիշե, որ այդ օրվա իմ խոսքը այդ գաղափարի շուրջ կազմակերպեցի, խավարեն դեպի լույս գաղափարի: Եվ կարծեմ ճիշտ արտահայտվեցա՝ հաստատելով, թե մեր դարաշրջանի Էկումենիկ շարժումը խավարեն դեպի լույս ուստում մըն է, քրիստոնեական Եկեղեցիներու կյանքի ճաշիկն է վրա:

Ինչքան մխիթարական է քրիստոնյա ըլլալ, մանավանդ հոգևորական և հաստատել սքանչելի իրողությունը համաքրիստոնեական եղբայրության զարգացման մեր օրերում: Ես համոզված եմ հաստատապես, որ Էկումենիկ շարժումը, հետզհետե գորանալով, ապագային ավելի մեծ ծավալ ստանալով, իր բարերար ազդեցությունը պիտի տարածե սշխարհի վրա, բոլոր հարցերու լուծման ճանապարհին, Քրիստոսի սիրո և խաղաղարար ոգիով: Մեր դարաշրջանը, մեր ժամանակները, գուցե ավելի քան երբեք, պետք ունին մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի սիրո և խաղաղարար ոգիին:

Էկումենիկ ոգիի արտահայտությունը մենք հաճախ կապրինք մեզ

Հայաստանի մեջ, հատկապես Սուրբ Էջմիածնի կամարներում ներքև: Այս առիթով էս կողմից իմ վկայությունը բերել, որ այսօր մեր երկրի՝ Սովետական Հայաստանի մեջ, եկեղեցական կյանքը հառաջդիմության ճանապարհի վրա կգտնվի: Ինչպես գիտեք, էս բնիկ հայաստանցի հայ չեմ. Ռումանիա ծնած, մեծցած և իմ ամբողջ ուսումնալստեղ առած եմ: Միայն 1955-են հետո փոխադրվեցա Սովետական Հայաստան, իբրև կաթողիկոս Ամենայն Հայոց: Եվ այս երեսուներկու տարիներու ընթացքին, ինչքան ատեն էս կաշառոնավարեմ, կրնամ պատկերավոր ձևով արտահայտվելով ըսել, որ Եկեղեցին մեր երկրի մեջ ևս «դեպի լույս» շրջան մը կապրի: Փառք Տիրոջը, որ հրաշալի ուստում մը կատարվեցավ, ժամանակները փոխվեցան, և հիմա խաչերը վերստին կբարձրանան մեր եկեղեցիներու գմբեթներում վրա: Այսօր պայմանները բարենպաստ են, և էս իմ պարտքը կնկատեմ հետզհետե գորացնել կրոնական հավատքը մեր ժողովուրդի կյանքին մեջ այնտեղ, գորացնել նաև մեր սուրբ Եկեղեցին:

Աղոթեցեք, սիրելի եղբայրներ, դուք ևս, որպեսզի Աստված մեզ գորացնե, և մենք կարողանանք եկեղեցաշեն մեր գործը շարունակել Սովետական Հայաստանի մեջ: Մեր ժողովուրդը կվերադառնա իր նախնիներու հավատքին, և մենք հետզհետե կհամոզվինք, որ Քրիստոսի Ավետարանը հավիտենական ճշմարտություններու գիրքն է:

Շնորհակալություն այս եղբայրական ջերմ ընդունելության համար: Թող Աստված իր ողորմությունը տարածե բոլոր Եկեղեցիներու վրա, ամբողջ աշխարհի վրա, որպեսզի, ձեռք-ձեռքի տված, ամեն մեկս մեր ուժերու չափով, գորացնենք, ծաղկեցնենք և հզոր ուժի մը վերածենք ամբողջ աշխարհի բրիտանական եղբայրությունը, ի խնդիր աշխարհի խաղաղության և ի մարդիկ հաճության:

Մեր օրհնությունը ձեզի և խաղաղությունը մեր Տիրոջ՝ Հիսուս Քրիստոսի. ամեն:

Արարողության ավարտին, ընդհանուր խանդավառության և ոգևորության մեջ, Վեհափառ Հայրապետը ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդին նվիրում է Ս. Էջմիածնից բերված գումավոր մի նկար՝ հայ միջնադարյան մանրանկարչությունից ընդօրինակված:

Ապա ԱՄՆ-ի Եկեղեցիների ազգային խորհրդի սեղանատանը, ի նկատիվ Վեհափառ Հայրապետի, տրվում է պաշտոնական ճաշկերույթ, որի ընթացքում ելույթներով հանդես են գալիս անդամ Եկեղեցիների ներկայացուցիչները:

Ընդունելության ժամանակ Հայոց Հայրապետի պատվին կատարվում են մի շարք հոգևոր երգեր:

Հավարտ ճաշկերույթի Վեհափառ Հայրապետի հետ հարցազրույց է ունենում Ժնևում հրատարակվող «Ecumenical Press»-ի թղթակիցը:

ՎԵՀԱԹԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ Է ԱՄՆ-Ի ՀԱՅՈՑ
ԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ԹԵՄԻ ԾՈՒԽԵՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԻՆ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 19.30-ին, «Հայկ և Ալիս Գալուքճյան» սրահում Ս. Ս. Վազգեն Ա. Հայրապետը հանդիպում է ունենում ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի շուրջ 50 ծովների ներկայացուցիչների հետ:

Թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը իր բացման խոսքով ներկայացնում է արկելյան թեմի ծուխերի ժրաջան և անվիրյալ եկեղեցատեր անդամներին և բարեբանում նրանց՝ իրենց բազում հոգսերի մեջ նաև Հայ Եկեղեցու կենսունակության պահպանմանը ընծայած իրենց ջանքի ու եռանդի համար։ Այս հրավիրում է Նորին Սրբությանը ներկաներին տալու իր հայրական օրհնությունը։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Սիրելի սրբազան Եղբայր, բարեջան եկեղեցական հայրեր և հարգարժան Տիարք։

Ինձ համար այս հավաքույթը բացառիկ կարևորություն կներկայացնե։ Դուք ղեկավար անձնավորություններ եք այս թեմեն ներս, պատասխանատվություններ ունիք եկեղեցական համայնքներու մեջ և ներկայացուցիչներն եք այդ համայնքներուն։ Նախ պետք է իմ խորունկ գոհումակոչումը հայտնեմ և գնահատանքը ձեզի բոլորիդ, որ ձեր բարի ձեռքը կերկարեք Եկեղեցին՝ օգտակար ըլլալու համար այս երկրին մեջ հայ հոգևոր կյանքի զարգացման։

Արտասահմանի որևէ երկրի մեջ հայ ժողովուրդը ճակատը բաց կրնա ներկայանալ հաշս պետական իշխանություններուն և հաշս տվյալ երկրի ժողովուրդին, իբրև Եկեղեցի, իբրև քրիստոնյա ժողովուրդ։ Գիտեմ, մենք բազմաթիվ ազգային կազմակերպություններ ունինք՝ մշակութային, մարզական, կուսակցական և այլն։ Փարիզի մեջ հիսունվեց հայկական կազմակերպություն և միություն կա։ Երևի ամեն մեկը իր տեղը ունի, իր գործունեության դաշտը, իր լճակները գուցե։ Բայց այդ բոլորեն վեր կա հայությանը միացնող միակ կազմակերպություն մը, որ Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին է՝ 1700 տարիներէ ի վեր։ Ես բոլոր հայերը, մեր ժողովուրդի բոլոր զավակները, ինչ հոսանքի ալ պատկանին, ինչ միության վտորդի բոլոր զավակները, մեր Եկեղեցւոյ զավակները։ Եվ ոչ մէկ անդամ ըլլան, բոլորը կնկատեմ մեր Եկեղեցւոյ զավակները։ Եվ ոչ մէկ հայ մարդ Հայ Եկեղեցին դուրս պետք չէ մնա։ Այս է իմ ըմբռնումը և այս է Եկեղեցիի գաղափարի բնույթը, բովանդակությունը, էությունը։ Դուք կներկայացնեք իսկապես մեր Եկեղեցին, այսինքն մեր ժողովուրդը իր ամբողջության մեջ։ Կշնորհավորեմ ձեզ և կբերեմ ձեզի բոլորիդ Աստուծո օրհնությունը Մուրք Էջմիածնէն։ Աստված ձեզի բոլորիդ ուժ ու եռանդ պարգևէ, որպէսզի ձեր սրբազան առաջնորդին շուրջ համախմբված, ձեր հոգևոր հովիվներուն հետ միասին շարունակեք այն աշխատանքը, որուն լծված եք։

Թույլ տվեք ինձ իմ գոհումակոչումը հայտնել, որ ձեր մեջ կան նաև տիկիներ և օրիորդներ։ Կշնորհավորեմ ես այս երեսույթը և կփափագիմ, որ հետզհետե այդ ոգին ամրապնդվի, և տղամարդիկ ու կանայք հավասար կերպով մասնակցին եկեղեցական գործի կազմակերպման և հառաջդիմության։ Պետք է ըսեմ, որ մեր կողմերն ալ սկիզբ առած է այս ընթացքը։ Օրինակ՝ Թիֆլիզի մեջ Ս. Գևորգ առաջնորդանիստ եկեղեցւոյ հոգաբարբության ատենապետուհին տիկին մըն է և շատ լավ կաշխատի։ Այս երեսույթը ես կգտնեմ քաջալերելի։

Այժմ կուզեմ շնորհակալության խոսք ուղղել մեր սիրելի սրբազանին և թեմական խորհուրդին, ընդունելությանց հանձնաժողովին, որոնք իմ այ-

ցելության առիթով ամեն ինչ սքանչելի կերպով կազմակերպած են, և արդեն ծրագիրը գործածության մեջ դրված է անթերի կերպով:

Այսօր սրբազանը ակնարկ ըրավ հարյուր տարի առաջ ամերիկյան թեմի կազմավորումին: Ես ճիշտ թվականը չեմ հիշեր, բայց մոտավորապես հարյուր տարի առաջ է, որ այս թեմը կազմվեցավ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս Խրիմյան Հայրիկի հատուկ կոնդակով, որով թեմը հռչակեցավ Էջմիածնի իրավասության ներքև:

Տարիներու ընթացքին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը հաճախ վայելած է բարիքները այս թեմի, մանավանդ իր դժբախտությանց շրջաններում: Մենք այսօր, բարեբախտաբար, ինքնաբավ եկեղեցիներ ենք մեր Մայր Հայրենիքի մեջ: Մայր Աթոռի բյուջեն հավասարակշռված է իր ներքին եկամուտներով: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հիմնական եկամուտները նախ Մայր տաճարի եկամուտներն են՝ մոմավաճառութենեն և մկրտություններեն, պսակներեն և զանձանակներեն գոյացած: Մայր Աթոռի համար կարևոր եկամտի աղբյուր են նաև Արարատյան թեմը, Խորվիրապի վանքը և որոշ չափով մյուս ներքին թեմերը: Այս ձևով կրնամ ըսել, որ մեր նյութական պայմանները փալտում են: Միայն բացառիկ շինարարական ծրագիրներու առիթով, մոր շենք մը կառուցելու, մոր վանք մը, եկեղեցի մը վերակառուցելու առիթով, մենք կունենանք արտասահմանի մեր հավատացյալներեն նվիրատուներ, ինչպես օրինակ՝ Ալեք Մանուկյանը, որ մոտ մեկ միլիոն դոլար տրամադրեց, և մենք կառուցեցինք երկու հարկանի փառավոր շենք մը, որ վերածված է հայ եկեղեցական արվեստի թանգարանի:

Այս է այսօրվան վիճակը: Բայց պահ մը կուզեմ երթալ ետ, հարյուր կամ ութսուն տարի ետ: Ի՞նչ վիճակի մեջ կգտնվեին Հայ Եկեղեցին և Էջմիածինը այն ատեն, Խրիմյան Հայրիկի օրոք: Եվ որպեսզի ոչ թե իմ խոսքերով հաստատվի այդ, կուզեմ, որ հայր Հայկազունը կարդա կոնդակ մը, որ հետս բերած եմ, որով 1894-ին Խրիմյան Հայրիկ շնորհակալություն կհայտնե ամերիկահայերուն՝ նվիրատվություններու համար: Հետաքրքրական է, կուզեմ որ կարդացվի:

Հայր Հայկազունը կարդում է հետևյալ կոնդակը:

ՄԿՐՏԻՉ ԽՐԻՄՅԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ 30 ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1894
ԹՎԱԿԱՆԻ ԿՈՆԴԱԿԸ

ԳԵՐԱՊԱՏԻԻ ՄԱՂԱՔԻԱ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՏԵՐՈՒՆԵԱՆ. ԲԱՐԵՋԱՆ ՀՈՎՈՒԻ ԵՒ
ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՅ ԲՆԱԿԵԼՈՅ Ի ԶԱՆԱՋԱՆ ՔԱՂԱՔՍ ՄԻԱՑԵԱԼ
ՆԱՀԱՆԳԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ, ՀՈԳԵՒՈՐ ԵՒ ՀԱՐԱՋԱՆ ՈՐԴՈՅ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՈՅՍ
ՈՂՋՈՅՆ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՕՐՀՆՈՒԹԻՒՆ

Նախախնամութիւն Աստուածային որ երբեմն ի խրատել զմեզ առաքել ի վերայ մեր, պէտպէս արկածս, յայց ել զայս նուագ բնակչաց Արարատեան աշխարհին սովու: Ոչ սակաւ հողագործի, որք ոչ կարացեալ ժողովել զոր սերմանեցինն, ստիպեալ եղեն վաճառել զանասունս իւրեանց և ընտանեացս՝ առ ի հայրայրել զանունդ իւրեանց և տարագիր լինել ի խնդիր չնչին վաճուց, անաւրունչ և անօգնական բողեալ զընտանիս իւրեանց: Եւ ահա յայսպիսի հանգամանս տեսանեմք մխիթարեալ ի հոգի, զի Դուք պատուաւորան

Գաղթականությունը Հայոց Ամերիկայի ոչ անտես առարեալ, այլ մեծաւ մարդասիրութեամբ փութացալ յունկն անուղ զհրաւր՝ զոր կարգացի Հովիս առ ի կարկառել ձեռն օգնականութեան կարօտեալ ընկերին: Օգնել ընկերի ի թշուառութեան, կերակրել զսովեալս, զգեցողացնել զմերկս՝ պարտիք են Մեր՝ աւանդեալ մեզ ի Փրկչէն՝ որ ասէ մարդասիրաց և ողորմածաց. քաղցեալ և ետուք ինձ ուտել, ծարաւեցի և արքուցիք զիս:

Ի դիմաց սովելոց յայտենմք զգոհունակութիւն սրտի Մերոյ վասն նպատի եօթն հարիւր իննսուն և եօթն և կէս տոլարի ի զանազան քաղաքաց երէրիդ, որոց 150.90 յուսքբ, 131.75 ի Փրովիտըն, 112.45 ի Լին, 85.50 ի Պոսթօն, 57.90 ի Մոլտըն և Թէլս, 53.20 ի Լովել, 33 յուսքբաուն, 28.85 յունսաֆէր, 8.90 ի Լօրէնս, 25.50 ի Պրայքըն, 25 ի Փոսթաֆէր, 25.25 ի Վայկինս, 12 ի Միլվիլ, 14.30 ի Փիզպուրկ և 23 ի Քէմպրին Փոքր քաղաքաց, յորոց ստացեալ է Մեր հարիւր վաքսուն և մի անգլիական ոսկի, ի բաց բառնալով զծախս թղթաբերի:

Ուստի այսու Հայրապետական կոնդակաս լիայօժար սրտի օրհնեմք զՁեզ, զամենայն նուիրատուս և զհամօրէն հայ գաղթականութիւնը Ամերիկայի և մաղթեմք յերկնային Պարգեատուն՝ պարգեւել ամենեցունց զերկնային: Ինքնին Տէր Ամենակալ հեղցէ յերկնից ի վերայ Ձեր ամենեցուն զպարգես անսպառ ողորմութեան իւրոյ և զշնորհս երկնային գրութեանց. օրհնեսցէ զՁեզ և զամենայն բարեկամակ զործս և զանոնարկս Ձեր: Հայրաբար պատուիրեմ այսու զի պինդ կալիք զպատուական աւանդութիւնս Հարցն Սրբոց և զէրօն ամենամաքուր Առաքելական Ս. Սկեղեցոյս Հայաստանեայց. ուսուցէք որդոց Ձերոց զմայրենի լեզու մեր Հայկական, որով զարդիս մատուցանեմք գոհութիւնս և պաղատանս ի տան Տեառն Արարչի մերոյ: Իմ քան ի անշատ լինելն ի հայրենեաց դառնացուցանէ զպանդրիտութիւն, յամենայն սրտէ աղօթեմք, զի անփորձ և անասան մնացեալ ի պանդրիտութեանն, յաջողութեամբ վերադարձ առնիչիք ի ցանկալի Հայրենիս, ուրանօր միայն կարէք վայելել զլիով երջանկութիւն:

Շնորհք Տեառն մերոյ Յս.ի Քս.ի եղիցի ընդ Ձեզ ընդ ամենեսեան և խաղաղութիւն Աստուծոյ բազմացի ի վերայ ամենայն հոգեւոր որդոց Մերոց:

Ողջ լիւրիք և օրհնեալ ի յերկնաւոր Հօրէ, ի Սրբոց Նորա և ի Մէնջ. ամէն:

ՄԿՐՏԻԶ Ա.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄՆՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

130 օգոստոսի 1894

և ըստ տումարիս ՌՅԽԴ

Համար 1466

ՅԱրարատեան Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի

ի Վաղարշապատ:

Ահավասիկ, սիրելիներ, պատկերը այն ժամանակվա հայության և Հայ Եկեղեցիի վիճակի: Բայց նաև հաստատեցինք և կհաստատենք այսօր, որ այն ժամանակ ալ ամերիկահայ փոքրաթիվ գաղութի շատերը երևի հասարակ բանվորություն կընեին, չկային ունեոր հայեր, բայց անոնք իրենց քիչ ունեցածեն կամ չունեցածեն սենթեր հավաքելով՝ այս գոմարները հասցուցած էին Խրիմյան Հայրիկ կաթողիկոսին, օգնության իրենց բաժինը բերելու այն ժամանակվա չքավոր և կարիքավոր հայ գյուղացիության:

Ինչպես քիչ առաջ ըսի, այդ ժամանակները շատոնց անցած են, մենք այլևս այդ վիճակի մեջ չենք գտնվիր, սակայն այդ ոգին պետք է ամուր պահպանենք: Հարցը միայն նյութական օգնության հարց չէ հիմա, Մայր Աթոռը նյութապես գրեթե բավարարված է իր ներքին եկամուտներով, բայց բարոյական կապը կա, հոգևոր կապը, միասնությունը, Էջմիածնի լույսի ճառագայթումը, որ պետք է սրբությամբ պահպանենք՝ մեր Եկեղեցվո միությունը հաստատելով ամեն տեղ: Հավանաբար դուք ալ կտառապիք այն բաժանումներեն կամ երկպառակություններեն, որոնք սրելոված են այս երկրի մեջ: Այդ բաժանումը անբնական երևույթ մըն է և՛ անընդունելի, և՛ վնասակար: Վստահ եմ, բոլորն ալ կփափագին վերահաստատումը Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներու հայ եկեղեցիներու միության: Ձեզի կվստահեցնեմ, որ եթե կա մեկը, որ առավելագույն չափով կտառապի այս պատճառով և առավելագույն չափով կփափագի, կաղոթե, որ միությունը վերահաստատվի, ան այսօրվա ձեր կաթողիկոսն է: Եվ բնական է, որ այդպես ըլլա: Ես մեկ կողմի մարդ չեմ: Մայր Աթոռը ոչ մեկ կողմի չի պատկանիր: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը 1700 տարիներէ ի վեր Ամենայն Հայոց Ընդհանրական Հայրապետության կեդրոնն է, որուն հոգևոր իրավասության տակ կգտնվի համայն Հայ Եկեղեցին՝ անոր նվիրապետական Աթոռներեն ամեն մեկը իր տեղական ինքնությունը և իրավասությունները պահպանելով անշուշտ: Արդեն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը ձեր ներքին գործերուն բնավ չի միջամտիր: Երբեք, զոնե այս երեսուներկու տարիներու ընթացքին, ես, իբրև կաթողիկոս, ոչ մեկ թեմի ներքին գործերուն չեմ խառնված բացարձակ կերպով: Դուք կղեկավարվիք նախ մեր եկեղեցական կանոններով, ձեր կանոնադրությամբ և կարևոր չափով ալ ձեր երկրի ընդհանուր օրենքներու տրամադրություններով: Եվ բնական է, որ այդպես ըլլա: Մեր կապը կանոնական կապ մըն է, հոգևոր կապ մը՝ եթե կուզեք, բայց մենք այդ հոգևոր կապին հիմնական նշանակություն կուտանք: Այդ կապով է, որ կերաշխավորվի մեր Եկեղեցվո ամբողջական միությունը, մեր ամբողջ Եկեղեցվո կանոնական կառույցը և մեր ամբողջ ժողովուրդի հոգևոր ազգային միասնությունը: Այս տարրական ճշմարտությունները երանի թե ճիշտ հասկըցվեին, և կողմնակի նկատումներ կամ շահեր չխանգարեին մեր Եկեղեցվո ներքին միությունը:

Մենք երբեք չենք խառնվիր ուրիշ կազմակերպություններու կամ կուսակցություններու գործունեության: Ամեն մեկը իր գոյության իրավունքը կրնա ունենալ, բայց Եկեղեցին ոչ մեկ կողմի Եկեղեցի պետք չէ ըլլա, ո՛չ աջի, ո՛չ ձախի: Ամեն երկրի մեջ կուսակցություններ շատ կան: Ֆրանսաի մեջ, օրինակ, վեց, յոթ կուսակցություններ կան, որոնց միջև լուրջ պայքարներ տեղի կունենան ընտրություններու առիթով: Բայց կաթոլիկ Եկեղեցին մեկ է: Եկեղեցին կուսակցություններու չի բաժնվիր ոչ մեկ տեղ, ոչ ալ ձեր երկրի մեջ: Ինչո՞ւ պետք է այս անբնական, հիվանդագին երևույթը գոյություն ունենա ձեր մեջ, ես չեմ հասկնար: Պետք է միասին մտածենք,

ՊԱՏԱՐԱԳ ՆՅՈՒ ՅՈՐԶԻ Ս. ՎԱՐԴԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Հոկտեմբերի 24-ին, շաբաթ օրը, առավոտյան ժամը 10.30-ին, ի ներկայության խուռներամ բախտացյալների, Սրբոց երկուտասանից վարդապետաց տոնի առթիվ, Նյու Յորքի Ս. Վարդան Մայր եկեղեցում արևոտաբազ է մատուցում Տ. Նավասարդ արեղա Կճոյանը:

Այդ օրը թեմի տարբեր շրջաններից ժամանած ամենօրյա և կիրակնօրյա դպրոցների բոլոր աշակերտ-աշակերտուհիները եկեղեցի էին եկել՝ ներկա լինելու ս. պատարագի սրբազան արարողությանը, հանդիպում ունենալու իրենց սիրեցյալ Հայրապետի հետ և ունկնդրելու Նորին Սրբության հայրական պատգամը:

Հայոց Հայրապետը եկեղեցական թափոքով առաջնորդվում է եկեղեցի, որի շուրջ հավաքված հավատացյալների խուռներամ բազմությունը երկյուղած բարեպաշտությամբ և սրտագին բարեմաղթություններով ողջունում է իր սիրելի Հովվապետին:

Մայր եկեղեցին հորդում էր երեխաներով, որոնց պայծառ հայացքներն ուղղված էին հեռավոր Մայր Հայրենիքից ժամանած Հայոց Հայրապետին: Ս. պատարագի ընթացքում նրանք բոլորը ակնածանքով մոտենում են Նորին Սրբությանը, համբուրում նրա Ս. Աջը, ստանում նրա օրհնությունը և ապա հաղորդվում:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը թեմ է բարձրանում՝ տալու իր պատգամն ու օրհնությունը ամերիկահայ պատանիներին և պատանուհիներին: Նորին Սրբությունը հայրական շնչով ու ջերմությամբ հորդորում է նրանց վառ պահել եկեղեցասիրական և ազգային ոգին իրենց սրտերում, չմոռանալ մայրենի լեզուն, նախնյաց հայրենասիրությունն ու հավատը, ապրել քրիստոնեական առաքինի կյանքով՝ միշտ մնալով հավատարիմ գավակները առաքելական Մառ եկեղեցու: Իր խոսքի վերջում Հայոց Հայրապետը օրհնում է բոլորին հայրական ջերմագին մաղթանքներով:

Ս. պատարագի ավարտին Վեհափառ Հայրապետը հրավիրվում է առաջնորդարան՝ հանգստանալու: Ապա առաջնորդարանի սրահում, ճաշի սեղանի շուրջ, հանդիպում է ունենում թեմական խորհրդի անդամների հետ և զրուցում արևելյան թեմի գործունեության հետ առնչվող մի շարք հարցերի շուրջ:

Ժամը 14.50-ին Նորին Սրբությունը, մի պահ ընդմիջելով խորհրդակցությունը, գնում է «Հայկ և Ալիս Գավութչյան» սրահ, որտեղ անհամբեր նրան էին սպասում ամենօրյա և կիրակնօրյա դպրոցների սան-սանուհիները՝ հանդիպում ունենալու իրենց շնորհազարդ Հայրապետի հետ և վերստին ստանալու նրա հայրական հորդորն ու օրհնությունը: Այնտեղ գործադրության է դրվում գեղարվեստական մի ճոխ ծրագիր: Հայկական խմբական երգերով և հայրենաշունչ արտասանություններով հանդես են գալիս շնորհալի հայ մանուկները՝ ջերմացնելով օրվա հանդիսավոր մթնոլորտը:

Հանուն հայ վարժարանների ողջ աշակերտության, ողջունի սրտառույ ռդերձով Հայոց Հայրապետին է դիմում կիրակնօրյա վարժարանների պատասխանատու տեսուչ պրն. Նուբար Բյուսեյանը:

Այնուհետև թեմ է հրավիրվում Հայոց Հայրապետը՝ տալու իր հայրական խրատներն ու հայրապետական օրհնությունը: Նա աշակերտներին հասկանալի լեզվով խոսում է Ս. Էջմիածնի, հեռավոր հայրենիքի և սրբազան Արարատի մասին, թելադրում է, որ սիրեն և սովորեն նաև հայոց լե-

Նյու Յորքի հայոց Ս. Վարդան Մայր տաճար

գում, հայոց պատմությունը և միշտ հպարտ լինեն ամեն տեղ որպես հայ ժողովրդի զավակներ, Հայ Եկեղեցու լուսածնունդ սերունդներ:

Նույն օրը, ժամը 19.20-ին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը նույն սրահում հանդիպում է ունենում ամերիկահայ երիտասարդ մտավորականության հետ: Դահլիճում հավաքված էին շուրջ 600 հայ պատանիներ և երիտասարդներ:

Երիտասարդության անունից Վեհափառ Հայրապետին որդիական անկեղծ սիրտ և երաստագիտության խոսք է ուղղում դոկտ. Թոմ Սամվելյանը:

Այնուհետև գործադրության է դրվում գեղարվեստական պատշաճ մի հայտագիր: Արտասանություններով ու երգերով հանդես են գալիս երիտասարդ անհատ կատարողներ: Ելույթ է ունենում Մայր եկեղեցու երգչախմբի շնորհալի մեներգչուհի օրիորդ Է. Փելթեքյանը: Հանդիսության մթնոլորտի խանդավառությունը կրկնապատկվում է «Անդրանիկ» պարախմբի ելույթով: Կատարվում են հայկական ժողովրդական և ազգագրական պարեր:

Հանդիսության վերջում թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոսը հրավիրում է Հայոց Հայրապետին՝ տալու իր հոգևոր խրատներն

ու պատգամը ամերիկահայ նոր սերնդի ներկայացուցիչներին՝ Հայ Եկեղեցուն, մշակութիւն ու մայրենի լեզվին հավատարիմ մնալու:

Նորին Արքայությունը իր գոհունակությունն է հայտնում ջերմ ընդունելության և սրտագին խոսքերի համար, ապա հորդորում է հայ երիտասարդներին միասնական ջանքերով և մեծ նվիրումով ծառայել հայ մշակույթի առաջադիմությանը՝ ներշնչվելով վերածնված մայր հայրենիքի կենդանության աղբյուրներից:

ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ ՍՈՒՐԲ ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՎ ՔԱՐՈՋ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԻ
ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՍԵՅՆՏ ՋՈՆ ԴԸ ԴԻՎԱՅՆ ՄԱՅՐ ՏԱԾԱՐՈՒՄ

Հոկտեմբերի 25, կիրակի:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի շնորհաբեր այցելության բարեբաւտիկ առիթով ահա շուրջ մեկ շաբաթ է արդեն, ինչ բովանդակ նյութաբանակ հայությունը ապրում է ազգային-եկեղեցական բացառիկ ոգեւորության և երանության պատմական օրեր: Ա. Էջմիածնի Գահակալի այցելությունները մի շարք պաշտոնական հաստատություններ և միջեկեղեցական կենտրոններ, նրա հանդիպումները հայ և օտար մամուլի ներկայացուցիչներին, հայ երիտասարդության և մտավորականության հետ՝ դարձել են համազգային ոգևորության և ցնծության անապաղ աղբյուր:

Այսօր Գլուտ Խաչի տոնի առթիվ Նյու Յորքի Սենտ Ջոն դը Դիվայն եպիսկոպոսական Մայր տաճարում, Հայոց Հայրապետի հովանավորությամբ, մատուցվելու է սուրբ պատարագ:

Հայ հավատացյալների հոգիները խաչտուր են երանությամբ և ջերմ հույզերով: Նյու Յորքի եպիսկոպոսական Մայր եկեղեցում, որ մեկն է Միացյալ Նահանգների մեծագույն եկեղեցիներից, համախմբվել է շուրջ 6000 հոգի՝ ներկա լինելու սուրբ պատարագին և ունկնդրելու Ամենայն Հայոց Հայրապետի խոսքը: Նրանք Մայր տաճար էին փութացել, բացի Նյու Յորքի և Նյու Ջերսիի մոտակա արվարձաններից, նաև հեռավոր շրջաններից՝ Բոստոնից, Դետրոյտից, Սիրակուսից, Տրոյից, Պրովիդենսից, Ֆիլադելֆիայից և Հարտֆորդից՝ միասին ապրելու այս պատմական մեծահանդես օրը:

Ուրախ են բոլորը: Տաճարը լեցուն է ուխտավորներով և աղոթավոր հոգիներով: Տաճարի շրջափակում և պողոտայի մայթերի վրա հնչում է մայրենի քաղցրահունչ բարբառը: Քիչ չի նաև թիվը օտար հավատացյալների:

Ժամը 13.30-ին Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական թափոքով, ամպհովանու ներքո, «Հրաշափառ»-ի պայծառ երգեցողությամբ առաջնորդվում է Մայր տաճար: Օրվա պատարագին է ԱՄՆ-ի հայոց արևելյան թեմի բարեջան առաջնորդ Ս. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը:

Եկեղեցու դասում տեղ են գրավել, Վեհափառ Հայրապետի կողքին, Ս. Տիրան, Ս. Վաչե, Ս. Ներսես արքեպիսկոպոսները, Ս. Բաբկեն, Ս. Վազգեն եպիսկոպոսները, ինչպես նաև վարդապետների և քահանաների դասը:

Ա. պատարագի սրբազան երգեցողությունը կատարում է Նյու Յորքի հայոց Մայր եկեղեցու և շրջակա հայ եկեղեցիների դպրաց դասերից կազմված և շուրջ 150 հոգուց բաղկացած միացյալ երկսեռ երգչախումբը:

Ամեն կողմ խունկ, աղոթք, երգ և սրբազան վեհություն:

մոռանաք Սուրբ Էջմիածինը, մի մոռանաք Արարատը ու նրա պատգամը, մի մոռանաք Երևանի լույսերը:

Հավատացեք Աստուծո օգնականությանը, հավատացեք հայկյան հանճարին, հավատացեք ձեր հոգևոր ինքնությանը, հավատացեք ձեր հոգու ուժերին, հավատացեք արդարության հաղթանակին, հավատացեք վաղվա էլ ավելի պայծառ լուսաբացին:

«Երանի որ քաղցեալ և ծարաւի իցեն արդարութեան զի նոքա յագեցեն» (Մատթ. Ե 7):

Ձեզ ամենքիդ օրհնություն, բյուր օրհնություն:

«Տէր, եթէ զշրթունս իմ բանաս, բերան իմ երգեսցէ զօրհնութիւնս Զո» (Սաղմոս Ծ 17):

Ուղիղ քառասունչորս տարի առաջ, 1948 թվականի աշնանային այս իսկ օրերին, Բուխարեստի հայոց Սրբոց Հրեշտակապետաց եկեղեցում, երիտասարդ մի վարդապետ իր անդրանիկ պատարագն էր մատուցում և իր առաջին քարոզն էր արտասանում խուռներամ հայ հավատացյալների ներկայությամբ: Այդ ես էի, երկուդած ու ինքնամոռաց: Ուխտի և աղոթքի այդ պահին ես աղերսում էի Աստծուն, որ ինձ՝ տկարիս օգնական ու զորավիգ մնա իմ առաքելության ճանապարհին, որպեսզի ես արժանի լինեմ իր կամքը կատարելու մեր ժողովրդի ծոցում: Ես աղոթեցի առ Աստված նաև վասն անասանության և պայծառության մեր սուրբ եկեղեցու, վասն հոգևոր շինության մեր ժողովրդի կյանքի ու վասն անվտանգության հայոց Մայր Հայրենիքի:

1948 թվական: Պատերազմ էր աշխարհում, երկրներ, քաղաքներ, շենքեր, աղոթքի տաճարներ այրվում էին բոցերի մեջ և մարդկային արյունը հոսում էր անվերջ, խելով կյանքը միլիոնավոր, միլիոնավոր մարդկանց, խաղաղ բնակիչների, միլիոնավոր մայրերի ու երեխաների:

Մթագմած էր երկինքը նաև ռումեն հայրենիքի, տագնապալի էր կյանքը ժողովրդի Հիթլերյան Գերմանիայի վայրագ կրնկի ներքո:

Այդ պահին, ես մանավանդ աղոթեցի, որ մարդասերն Աստված օգնության հասնի տառապող մարդկությանը, որ բացվեն ողորմության դռները երկնքի, և ազատ ու հզոր հնչեն աշխարհի վրա խաղաղության շեփորները հրեշտակների: Նաև ուժ ու կորով գտա ես իմ մեջ, աղոթելու մեր ազգի զավակների, մեր եղբայրների համար, որոնք հազար-հազարներով մարտնչում էին դաժան թշնամու դեմ, իրենց կյանքը զոհաբերելով վասն հայրենյաց պաշտպանության և ազատության:

Մի պահ ոգեկոչելով անցյալի այդ ողբերգությունները, ես այսօր էլ խղճի պարտք եմ համարում աղոթել, որ աշխարհում մեզն ողբերգություններ այլևս չկրկնվեն երբեք, որ տագնապների մեջ տվայտող մեր երկրագունդը վերջապես հասնի կայուն խաղաղ գոյավիճակի, և ազգություններ, պետություններ մեծ ու փոքր, գտնեն ճանապարհը համերաշխ գոյակցության և շինարար գործակցության:

Ես հավատում եմ, որ աշխարհի բոլոր ազգությունները, մանավանդ մարդկային լայն զանգվածները ծարավի են խաղաղ ու անվտանգ կյանքի և իրենց ձեռքերը դեպի երկինք կարկառած սպասում են մի հրաշքի, ընդհանուր զինաթափման հրաշքին, առանց սրի և հրի մի աշխարհի կառուցման հրաշքին:

Սակայն, այնուամենայնիվ, շարունակվում է մեր աշխարհի տագնապալի վիճակը, հակառակ բոլորի բարի կամեցողության: Մղվում եմ երբեմն

նույնիսկ մտածելու, թե մեր օրերի մարդկությունը կարծեք ի վիճակի չէ ինքն իրեն ղեկավարելու, ի վիճակի չէ իր փրկության ճանապարհը գտնելու:

Հիշում եմ երկրորդ դարի վերջերին ապրող անձանոթ քրիստոնյա մի հեղինակի ճամակը՝ ուղղյալ Դիոկլետին: Անձանոթ հեղինակը հավանաբար Ալեքսանդրիայի բնակիչ, պաշտպանելով այն ժամանակ Հռոմեական կայսրության տարածքի վրա հալածվող քրիստոնյաներին, պատասխանում է հեթանոսների այն հարցին, թե «ինչո՞ւ Հիսուս ավելի շուտ աշխարհ չեկավ»:

Անձանոթ հեղինակը պատասխանում է՝ «Հիսուս եկավ աշխարհ այն ժամանակ, երբ մարդիկ գիտակցեցին իրենց անկարողությունը փրկության հասնելու»: Ահա պատմական մի պատասխան, որ այսօր մանավանդ մեզ մղում է խորհրդածելու:

Մարդիկ, ժողովուրդներ, եկեք մեր հալացքը դեպի երկինք բարձրացնենք և աղոթենք, որ Հիսուսի խաղաղարար հոգին իջնի մեր ալեկոծ աշխարհի վրա իբրև փրկության լաստ, իբրև «առաւօտ լուսոյ»:

Զի մեզ՝ քրիստոնյաներիս համար, իշխանը խաղաղության և արեգակը արդարության մեր Տերն ու Փրկիչն է՝ Հիսուս, երեկ, այսօր ու հավիտյան:

Այս աղոթքի պահին իմ խոսքը ճակ համերաշխության կոչ է՝ ուղղյալ մեր եկեղեցական բոլոր համայնքներին ի Միացյալ Նահանգներ, ուղղյալ մեր Եկեղեցվո բոլոր սպասավորներին և հավատացյալներին: Հայ եկեղեցական կյանքից ներս, աչտեղ և ալլուր՝ անմիաբանությունը, անկարգությունները, արծաթսիրությունը և եսակենտրոն այլ մղումներ հաճախ ավեր-հավատք առ Աստված, հավատք դեպի մեր հոգևորականներին ծառայության կոչումը, հավատք դեպի մեր Եկեղեցու սրբազան առաքելությունը, հավատք դեպի մեր ազգի ներկան ու ապագան: Ահա այն հոգեկան վեճը, որի հիմքի վրա կարող է գոյատևել ու ծաղկել մեր Եկեղեցին և մեր ժողովրդի, սկսած մեր մայր երկրից մինչև հայ Սփյուռքի հեռավոր ափերը: Կրոնական հավատքի և հոգևոր առաքելության գիտակցությունը պետք է մեր հավատացյալ ժողովրդի կյանքում փայլի, մանավանդ հայ հոգևոր ծառայողների կենդանի օրինակով, որոնց կոչումն է վեր կանգնել կուսակցական, խմբակցական հակամարտություններից և գաղափարախոսական հոսանքներից:

Եկեղեցին միությունն է, հոգևոր եղբայրությունն է հայ հավատացյալ ժողովրդի՝ Քրիստոսի սիրով, Քրիստոսի սիրո մեջ, իբրև կազմակերպություն խարսխված մեր առաքելական Եկեղեցու կարգ ու կանոնի և ավանդությանը վրա, ազգային ոգեկանության ձևավորումների վրա, հոգևոր սպասավորների և աշխարհական հավատացյալների համահավասար գործակցությամբ: Եկեղեցին չի կարող բաժանվել ըստ աշխարհական խմբավորումների: Եկեղեցին չի կարող ժողովրդի մեկ կամ մյուս հատվածին, մեկ կամ մյուս կուսակցությանը պատկանել: Եկեղեցու կոչումն է ազգի կյանքի մեջ ունենալ միարարության առաքելություն:

Ահա երեսուն և ավելի տարիներից ի վեր ես իմ պարտքն եմ համարում իմ հայրական հորդորն ու հրավերը կարդալ բոլորին, որ վերջ գտնի այդ տագնապը կանոնական միության և համերաշխ գործակցության վերահաստատումով:

Իմ աղոթքն է նաև, որ հավատքի գորացումով, բարոյական առաքինությունների ծաղկումով, վերանորոգվի մեր ժողովրդի կրոնական կյանքը, սուրբ պահպանվի ընտանեկան ուխտը, երիտասարդ սերունդները հեռու մնան անկարգ ու վատառողջ ազդեցություններից: Երանի թե հավատքի գորացմամբ վերաթմրովեն մեր քրիստոնեական ոգեկանությունը, մեր ժողովրդի ավանդական բարոյականը, մեր ազգային պատմության հերոսական զգացողությունը, մեր լուսառատ մշակույթի արժեքները, մեր մայրենի լեզվի անկորնչելի հնչյունները:

Այս անշարժ հավատքով ու աներեր լավատեսությամբ, հավատարիմ մնացեք մեր հոգևոր-ազգային ժառանգությանը, տեսիլքովը մեր օրերի հայրենական վերածննդի, տեսիլքովը մեր՝ էլ ավելի պայծառ ապագայի: Համերաշխեցեք, զորացեք, միացեք և տիվ ու գիշեր անդադար երկնքի ու աշխարհի դռները բախեցեք հանուն հայոց ազգի արդար ապաստմանի հաղթության:

«Ժողովրդեք և տացի ձեզ, հայցեցեք և գտչիք, բախիցեք և բացցի ձեզ» (Մատթ. է 7):

Սիրելիներ Մեր, հարազատներ Մեր, այսօր քառասունչորս տարիներ հետո, ինձ թվում է, թե նույն քարոզն եմ արտասանում այս մեծ, լուսառատ քաղաքի Սուրբ Ծան տը Տիվայն փառահեղ տաճարի կամարների ներքև, ձեր բոլորի ներկայությամբ:

Սփյուռքի տարածքի վրա ապրող մեր Եկեղեցին ու ժողովուրդը կանգնած են գրեթե նույն հարցերի առաջ, գրեթե նույն պայմաններում:

Հետևաբար այսօր էլ իմ աղերսն է, որ Աստված անշարժ ու անփորձ պահպանի իր իսկ հիմնած Եկեղեցին ի Հայաստան և ի սփյուռս աշխարհի, Սուրբ Հոգու շնորհները բաշխելով բոլոր հայ հավատացյալներին:

Քրիստոնեական հավատքը հայ ժողովուրդը ընդունեց շատ դարեր առաջ ու այն պաշտպանեց հաճախ իր կյանքի իսկ գնով: Հայ Եկեղեցու պատմությունը մի դյուցազներգություն է վասն Քրիստոսի և վասն հայրենյաց:

Այսօր էլ մենք նույն Եկեղեցին ենք, այսօր էլ մենք նույն հավատավոր ժողովուրդն ենք, այսօր էլ Քրիստոսն է մեր ճանապարհը, մեր ճշմարտությունը և կյանքը:

Հավատացյալ զավակներ Մեր, հպարտ եղեք ձեր նախնյաց սուրբ հավատքով, հպարտ եղեք ձեր առաքելահիմն Մայր Եկեղեցով, հպարտ եղեք աստվածակառույց Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնով և ամերիկյան քրիստոսաւեր այս մեծ երկրում սուրբ պահեցեք ձեր կրոնական ինքնությունը, ձեր ազգային ոգեկանության արժեքները, ձեր բարոյական ավանդությունները, ձեր հայրենաբաղձ զգացումները, լինելու համար նաև կարգապահ ու շինարար քաղաքացիները ամերիկյան աշխարհի:

Մեր և խաղաղություն ու ամենայն բարիք եղիցին ընդ ձեզ:

«Թագաւոր երկնաւոր, զեկեղեցի Քո անշարժ պահեաւ և զերկրպագուս անուանդ Քում պահեաւ ի խաղաղութեան»:

Քարոզի ավարտին, ի նշան հայ և անգլիկան եպիսկոպոսական Եկեղեցիների միջև գոյություն ունեցող սիրո և եղբայրության կապերի, Վեհափառ Հայրապետը կանոնիկոս հայր Զեյմա Մորթոնին, որպես հիշատակ, հանձնում է Վասպուրականի մանրանկարչական դպրոցի մի գեղեցիկ մանրանկարի վերարտադրություն:

Սուրբ պատարագի արարողությունից հետո Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական թափորով անցնում է ժողովրդի ծովածավալ բազմության միջով՝ հայրապետական իր օրհնությունները սփռելով իր հանդիսավոր երթի ճանապարհին:

ԽՐԻՄՅԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՀԻԾԱՏԱԿԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՎԱԾ ԵՐԵՎԱՆ
ՆԱԽԱԳԱՀՈՒԹՅԱՄԲ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Հոկտեմբերի 25-ի այս պատմական օրվա երեկոյան Նյու Յորքի «Էյ-վորի Ֆիշըր» սրահը լեցուն էր արվեստագետներով և արվեստասեր հանդիսականներով: Սրահի բեմի ճակատին զետեղված էր Ամենայն Հայոց Հայրապետության խորհրդանշանը:

Նյու Յորքի աշխարհահռչակ սիմֆոնիկ նվագախումբը, հայ և օտար երգիչներից կազմված բազմամարդ երկսեռ երգչախումբը, ինչպես նաև սրահում հավաքված բովանդակ ժողովուրդը անհամբեր սպասում էին Վեհափառ Հայրապետի ժամանմանը:

Հոգևորականներ, ազգային, հասարակական, քաղաքական ու մշակութային գործիչներ, գրողներ և կրթական մշակներ եկել էին հարգելու հիշատակը Հայոց Հայրիկի՝ Մկրտիչ Խրիմյան Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի, որ ամեն հայ սրտի մեջ բորբոքում է հուրը հայրենյաց կարոտի:

Ժամը 19-ին ժամանում է Վեհափառ Հայրապետը՝ ողեկցությամբ Տ. Թորգոմ, Տ. Վաչե, Տ. Ներսես, Տ. Վազգեն սրբազանների: Ներկաները դորդագին ծափերի ներքո դիմավորում են մերօրյա Հայոց Հայրիկին՝ խրիմյանաշունչ Վազգեն կաթողիկոսին, որ նույն հայրենասիրական պատգամներով ոգեշնչում է հոգիները հայորդիների:

Հանդիսության սկզբին սրտատույ խոսքով հանդես է գալիս Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոսը:

Տ. ԹՈՐԳՈՄ ԱՐԷԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԽՈՍՔԸ

Այս գիշեր՝ հրավազին, Ամենայն Հայոց Հայրապետ Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա կաթողիկոսի այցը երաժշտությամբ ու երգով կհիշատակենք: Մեր ժողովուրդին ամենեն տաղանդավոր զավակներեն ումանք պատմական այս ուրախ առիթը կբաժեն մեզի հետ:

Համերգը նվիրված է Խրիմյան Հայրիկին, մեր թեմի հիմնադիրին՝ որուն օրհնությամբ միայն կանք այսօր, և որպես ընդարձակ ու կազմակերպված գաղութ կապտվենք մեր սիրելի Հայրապետը: Ստեղծագործ, հույակապ անհատականություն մըն էր Հայրիկ: Հիմնեց տպարաններ, հրատարակեց թերթեր, ու երկնեց թե՛ արձակ և թե՛ քերթողական գործեր: Առաջնորդեց Արևելյան և Արևմտյան Հայաստանի մեջ հաստատված և Նոր Աշխարհի մեջ ցրված հայ ժողովուրդը, հաստատական հետևողականությամբ ու տեսիլքով: Իր վախճանման 80-ամյակին առիթով մեր թեմը կհիշատակե զինք, ոչ միայն հսկայական իր վաստակին դիմաց ակնածանքով, այլ նաև ներշնչվելու համար ծառայության և անսակարկ հանձնառության ու նվիրումի իր ոգիեն:

Նորին Սրբություն Վազգեն Առաջին, մեր արժանահարգ հյուրն ու Հոգևոր Հայրը, հարազատորեն կընթանա Խրիմյան Հայրիկի լուսեղեն ճամ-

բեմ, խանդավառորեն նվիրված Եկեղեցվո զորացման, և ջանալով կենսավորել անոր առաքելությունը: Եվ այս՝ ըլլա եկեղեցաշինության ձեռնարկությամբ, և պատմական եկեղեցիներու վերանորոգման ծրագիրներով՝ Հայաստան աշխարհի տարածքին, և կամ Աստուծո խոսքին տարածման նախաձեռնությամբ, ինչպես կվկայե իր բարձր հովանավորությամբ լույս տեսած հրատարակություններու կարգին Նոր Կտակարանի թարգմանությունը արդի հայերենով:

Հիշատակի այս համերգով՝ նվիրված Խրիմյան Հայրիկին և ի պատիվ Նորին Վեհափառության, կրնանք հրճվիլ միասին հայ ոգեղինությամբ՝ որ կկամրջե ցամաքամասերն ու կկամարե ժամանակն ու դարաշրջանները սերունդներուն:

Թող Աստված անխախտ ու անվթար պահե այդ ոգին:

Տ. Թորգոմ սրբազանը իր ողջունի խոսքի ավարտին կատարում է գեղեցիկ մի անակնկալ՝ Վեհափառ Հայրապետին մատուցելով նրա հեղինակած «Խրիմյան Հայրիկ որպես դաստիարակ» ուսումնասիրության նոր, շքեղ հրատարակությունից մի օրինակ:

1943 թվականին Բուխարեստում, դեռևս հոգևորական չձեռնադրված, Կարապետ Պալճյանը, համաշխարհային երկրորդ պատերազմի օրերին, իր համեստ միջոցներով հրատարակել էր այդ աշխատությունը՝ նվիրված մեծ Հայրապետի՝ Խրիմյան Հայրիկի հիշատակին: Հին հրատարակությունը ամբողջությամբ սպառված լինելու պատճառով, Ամերիկայի հայոց արևելյան թեմի առաջնորդարանը գեղեցիկ գաղափարն էր ունեցել այն վերահրատարակելու և այս առթիվ նվիրելու հեղինակին՝ Վազգեն Ա կաթողիկոսին:

Առաջնորդ սրբազանը վերահրատարակության առթիվ գրած իր առաջաբանում ասում է.

«Ուրախությամբ է որ Ս. Վարդան հրատարակչության անունով կվերահրատարակենք Ամենայն Հայոց Սրբազնագույն կաթողիկոս Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Հայրապետի խիստ շահեկան աշխատասիրությունը «Խրիմյան Հայրիկ որպես դաստիարակ» խորագիրով:

Նորին Սրբությունը այս ուսումնասիրությունը կատարած է նախքան կուսակրոն քահանա ձեռնադրվիլը, և այդ իսկ պատճառով Անոր աշխարհականի անունը՝ Կ. Պալճյան պահված է որպես հեղինակի անուն և փակագծի մեջ տրված է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հանգամանքը:

Այս վերահրատարակությունը նախաձեռնված է երեք գլխավոր պատճառներով.

1. 1943 թվականին Պուրբեշի մեջ լույս տեսած այդ հրատարակությունը սպառած է:

2. Այս տարի կնշվի Խրիմյան Հայրիկի մահվան 80-ամյակը:

3. Ամենայն Հայոց Սրբազնագույն կաթողիկոսը հովվապետական այցելությամբ կգտնվի Միացյալ Նահանգներ:

Վստահ ենք որ ընթերցողները հետաքրքրությամբ և վայելքով պիտի կարդան «Խրիմյան Հայրիկ որպես դաստիարակ» խորիմաստ և խորափափանց ուսումնասիրությունը:

Վեհափառ Հայրապետը, ստանալով վերահրատարակված իր աշխատասիրությունը, խորապես հուզված, նախ խոսում է իր այս ուսումնասիրու-

Վեհափառ Հայրապետի՝ Խրիմյան Հայրիկին նվիրված գրքի շապիկը

թյունը գրելու շարժառիթի մասին, շատ հաղորդական և հաճելի ձևով, ապա իր պատգամն է տալիս ներկաներին:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ԽՐԻՄՅԱՆ ՀԱՅՐԻԿԻ ՀԻԾԱՏԱԿԻՆ

Լուսո խորան Սուրբ Էջմիածնի կամարներու կողքին, սպիտակ մարմարի տակ կհանգչի մարմինը Վասպուրականի Արծիվ Հայոց Հայրիկին:

Գրելու համար Հայրիկի մասին, պետք է գրիչը թաթխել հայ ժողովուրդի հույզներու և երազանքներու ավազանին մեջ, զի Տ. Տ. Մկրտիչ Խրիմյան Հայրապետը, համայն հայության գիտակցության մեջ, շատոնց ի վեր փառավորված է անթառամ լուսապսակով՝ իբրև անձնդիր քաջ Հովվապետ, իբրև դաստիարակ հայ շինականի, իբրև նվագող հայրենյաց դարավոր վշտի, իբրև ռահվիրա հայրենյաց ազատության: Անոր ոգին կսավառնի այսօր ալ հայոց աշխարհի երկնակամարին ներքև՝ հավատք և հույս ներշնչելով իր ժողովուրդին, լուսավոր մոր հորիզոններ բանալով դեպի ապագան:

Ամենայն Հայոց Հայրիկը կմնա բոլորիս համար կենդանի, պաճառ, իբրև խորհուրդ, իբրև կարապետ, իբրև պատգամ:

Իր կյանքի ընթացքին երկու տեսիլքներ, երկու մեծ իղձեր առաջնորդեցին զինք՝ խաղաղությունը և վերաշինությունը հայրենի երկրի ու վերադարձը պանդուխտ հայերու դեպի Հայաստան:

Լսեցեք կտակը Հայոց Հայրիկին, բացեք ձեր սրտերը.

«Ես քեզ կթողում մեր հայրենի ժառանգություն, դաշտեր ու հողեր, կթողում քեզ գութան երկու տավարներով, կթողում կթան կովեր ու ոչխարներ: Թե մեռնիմ, երթամ գերեզման, և այլևս չկարնմ խոսել ձեզ հետ կենդանի բարբառով ու գրով, ահա կթողում ձեզ գիրս իբրև մշտախոս կտակ և հիշատակ, որուն միակ նպատակն է, որ հայն իր հայրենատուր հողեն չբաժնվի»:

Ով պաշտելի Հայրիկ, տես ահա, որ այսօր խաղաղ է երկիրդ քու նվիրական, մայր հողը ծաղկած է թոռնիկներուդ աշխատանքով արդար, քու երազած ճարտար հնարանքներովը արդի գիտության, պտուղներ տալով մեկի տեղ երեսուն, մեկի տեղ վաթսուն, մեկի տեղ հարյուր: Լեցուն են ամբարները շինականներուն, առատ կհոսի ոսկեվազ գինին Արարատյան դաշտի, կբարձրանան քաղաքներն ու գյուղերը մեր շեն, և համայն ժողովուրդը մեր, սուրբ տենդով զեղուն, կապրի կառուցելով, կկառուցե երգելով, լույս երազանքներով...

Սակայն, Հայրապետ մեր բարի, «նուագող վշտից հայրենեաց», ինչպես քու կյանքիդ օրերուն, այսօր ալ տակավին ունինք ի սփյուռս աշխարհի ցրված պանդուխտ զավակներ, մեր աշխարհեն պոկված հայ շինականներ, հազար-հազարներ...

Արդ, աղոթե դուն Հայոց Աստուծուն, որ օգնության հասնի մեզի տկարներուս, որպեսզի կարենանք քու և մեր հոտը պահել ամբողջ ու անբաժան, հեռու կորստյան ճամբաներե, հափշտակիչ օտար ձեռքերե, պահպանելով բոլոր Մեր զավակները՝ հոգեպես նվիրված իրենց հավատքի տուն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, իրենց կյանքի մշտահոս աղբյուր Հայոց աշխարհին, իրենց ավանդություններուն, իրենց մայրենի լեզվին, մինչև

օրն այն արևով լեցուն, երբ շեփորները վերստին հնչեն, երբ փրկության լաստերը ազատ արձակվին, և դեպի երկիր դառնան պանդուխ որդիները Մեր՝ աշխարհի բոլոր ծագերեն:

Հարազատ ժողովուրդ Մեր, հուսանք և հավատանք, մնալ հավատա-
րիմ Հայոց Հայրիկի հիշատակին, անոր տեսիլքներուն, անոր ժառանգու-
թյան, և ապրիլ ու գործել ի փառս մեր առաքելական սուրբ Եկեղեցվոյն
և մեր անմահ ազգին:

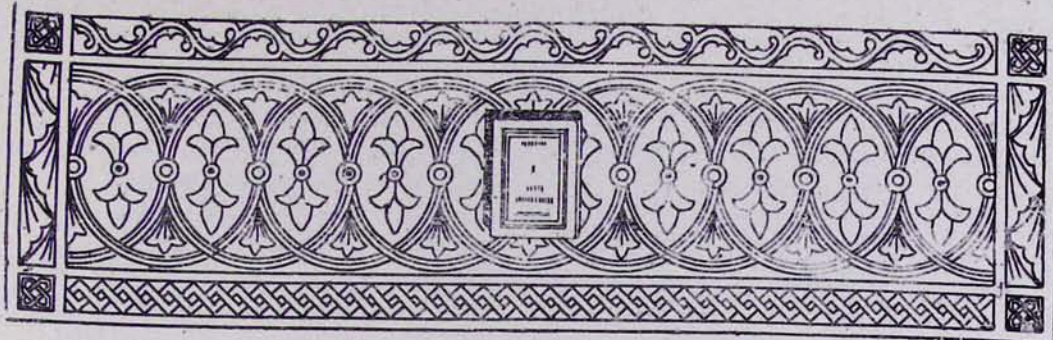
Փրկչի Իջման սուրբ սեղաղեն, երջանկահիշատակ Խրիմյան Հայրի-
կի լույս շիրիմեն՝ բոլորիդ ողջույն, բոլորիդ օրհնություն, սիրով, կարոտով,
քաղցր սպասումով:

Հայոց Հայրապետի խոսքի ավարտին սրահն ամբողջ հոտնկայս եր-
կար ծափահարություններով և ոգևորությամբ դիմավորում է Հայոց Հայ-
րապետի սրտից բխած խոսքը՝ «նուագող վշտից հայրենեաց» Հայրապետի
մանին:

Այնուհետև գործադրվում է գեղարվեստական մի ճոխ ծրագիր: Մեկը
մյուսին հաջորդում են միջազգային ճանաչման արժանացած տաղանդա-
վոր արվեստագետներ Ալան Հովհաննեսի, Հերի Զարացյանի, Լիլի Չու-
քանգյանի, Պերճ Ժամկոչյանի, Արա Բերբերյանի, Լուսին Ամարայի, Անի
Գավաֆյանի, Տիգրան Աղամյանի գեղարվեստական բարձր մակարդակով
կատարված ելույթները:

Գեղարվեստական ծրագրի երկրորդ բաժնում կատարվում է ծանոթ
երաժիշտ և խմբավար Օհան Դուրյանի «Կոմիտասյան»-ը՝ նվիրված Կոմի-
տաս վարդապետի հիշատակին, հեղինակի ղեկավարությամբ:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՎԱՇԽՆԳՏՈՆՈՒՄ

Վաշինգտոնը Միացյալ Նահանգների մայրաքաղաքն է և միաժամանակ քաղաքական, մշակութային և գիտական խոշոր կենտրոն: Հիմնադրվել է 1791 թվականին: Քաղաքն իր անունը ստացել է հայտնի գինվորական գործիչ գեներալ Ժորժ Վաշինգտոնի անունից, որը եղել է Միացյալ Նահանգների առաջին նախագահը: Այժմ Վաշինգտոնում և նրա արվարձաններում ապրում է ավելի քան 3 միլիոն բնակչություն: Այստեղ են գտնվում հռչակավոր Կապիտոլիումը (Կոնգրեսի շենքը), Սպիտակ Տունը, Գերագույն ատյանը, Ջոն Քենեդիի անվան կենտրոնը, Գիտությունների ազգային ակադեմիան և կառավարական մի շարք հիմնարկներ: Վաշինգտոնում գործում են հինգ համալսարան և բազմաթիվ գիտական ընկերություններ և հաստատություններ: Քաղաքն արագ զարգացում ապրեց հատկապես համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքում և դրանից հետո:

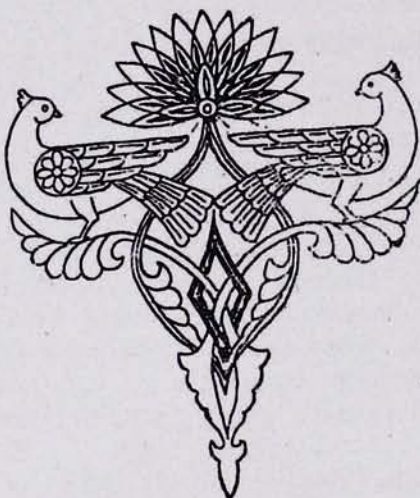
Վաշինգտոնի հայկական համայնքը փոքրաթիվ է: Համայնքի ազգային կյանքը կազմակերպում են մշակութային, բարեգործական մի շարք միություններ և երիտասարդական կազմակերպություններ: Քաղաքում գործում են երկու հայկական եկեղեցիներ՝ կիրակնօրյա դպրոցներով: Եկեղեցիներից յուրաքանչյուրն ունի իր ծխական պարբերաթերթը:

Հոկտեմբերի 25-ին, կիրակի օրը, գիշերվա ժամը 23.30-ին, Նորին Սուրբ Օծությունը, ընկերակցությամբ իր մեծ շքախմբի, ժամանում է «Դալլա» միջազգային օդանավակայան, ուր դիմավորվում է համայնքի պաշտոնական մարմինների ներկայացուցիչների, ազգայինների և բազում հավատացյալների կողմից:

Համայնքի անունից բարիգալստյան խոսք են ասում Տ. Վրթանես ավ. քին. Գալայճյանը և տիկ. Լուսի Մուրատը՝ ջերմորեն ողջունելով Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնաբեր ներկայությունը, այն գնահատելով նաև որպես օրհնություն, պատիվ և բարիք ԱՄՆ-ի մայրաքաղաքի և նրա ողջ բնակչության համար:

Վեհափառ Հայրապետի շքախմբին մաս էին կազմում Հրուսիսային Ամերիկայի հայոց առաջնորդ հայրերը՝ Ս. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը՝ արևելյան թեմ, Ս. Վաչե արքեպս. Հովսեփյանը՝ արևմտյան թեմ, Ս. Վազգեն եպս. Քեշիշյանը՝ Կանադայի թեմ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի դիվանապետ Ս. Ներսես արքեպս. Պողոսյանը, Նորին Սուրբ Օծության գալաչանակիր Ս. Նավասարդ արք. Կնոյանը, արևելյան և արևմտյան թեմերի թեմական խորհուրդների ատենապետներ՝ դատավոր Վինսենթ Կյուրեղյանը և Վարդան քնն. Գասպարյանը, ինչպես նաև Կենտրոնական Գործադիր Հանձնախմբի զույգ ատենապետներից՝ տիար Սուրեն Ֆեւնյանը:

Օղանավակալանի ընդունելության սրահում Հայոց Հայրապետը էր գնահատանքի և օրհնության խոսքը ասելուց հետո՝ իր շքախմբով առաջնորդվում է «Մադիսըն» հյուրանոց:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԱԶԳԵՆ Ա ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ
ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԻԱՑՅԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԻ
ՆԱԽԱԳԱՀ ՌՈՆԱԼԴ ՌԵՅԳԱՆԻ ՀԵՏ

Հոկտեմբերի 26-ին, երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 11-ին, Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը հանդիպում է ունենում ԱՄՆ-ի նախագահ Ռոնալդ Ռեյգանի հետ: Պատմական այս հանդիպումը տեղի է ունենում Սպիտակ Տան Ռուզվելտյան ընդունարանում:

Նախագահի ժամանումից առաջ Ծերակույտի փոքրամասնության ղեկավար, ծերակուտական Ռոբերտ Դոլլը ողջունում և բարի գալուստ է մաղթում Վեհափառ Հայրապետին և նրա պատվիրակությանը, որին մաս էին կազմում.

Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյան.

Տ. Վաչե արքեպիսկոպոս Հովսեփյան.

Տ. Ներսես արքեպիսկոպոս Պողոսյան.

Տ. Վազգեն եպիսկոպոս Քեշիշյան.

Տ. Վարդան ավագ քահանա Գասպարյան.

Դատավոր Վինսենթ Կյուրեղյան.

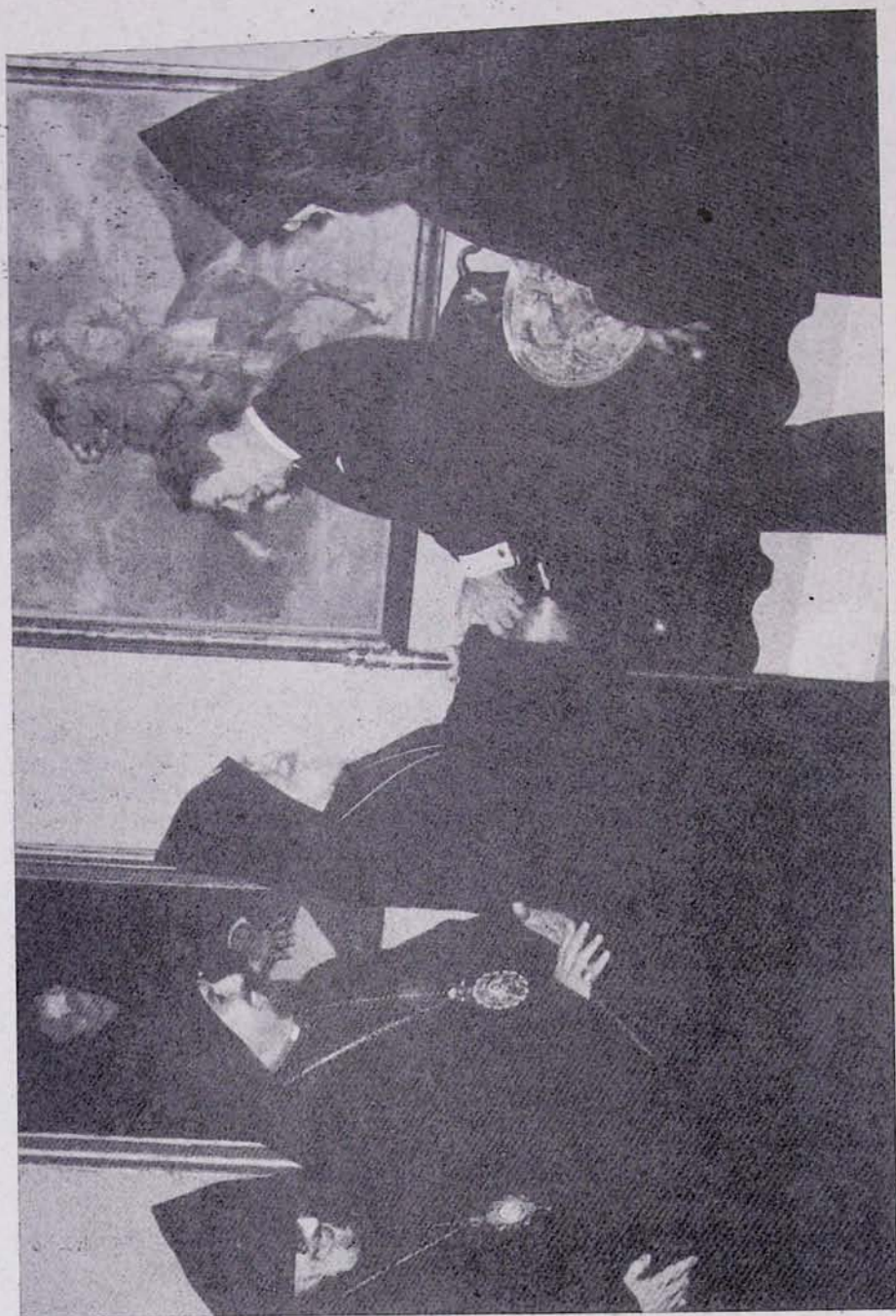
Տիար Պերի Զորթյան՝ վարիչ Հայկական համագումարի վարչական մարմնի.

Տիար Արմեն Ավետիսյան՝ ատենապետ Ազատության Արձանի հանձնախմբի.

Տիար Սուրեն Ֆեադյան՝ ատենապետ արևելյան թեմի ընդունելության հանձնախմբի.

Տիար Էդուարդ Ճերեճյան՝ ԱՄՆ-ի արտաքին գործերի նախարարության փոխքարտուղար, պատասխանատու Մերձավոր Արևելքի և Հարավային Ասիայի հարցերի:

Հանդիպումը պատմական էր ոչ միայն որովհետև Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը առաջին անգամ լինելով հրավիրվել էր Սպիտակ Տուն՝ տեսակ-

Վեհապետ Հայրապետը ԱՄՆ-ի արեւելիկներ Ռոնալդ Ռեգանի հետ

ցելու ԱՄՆ-ի նախագահի հետ, այլ նաև նրա համար, որ այս հանդիպումը գրանցվեց նախագահի ադ օրվա պաշտոնական օրակարգում, պարագա, որ վերապահվում է միայն պետության ներկայացուցիչ նախագահներին ու վարչապետներին:

Հանդիպման ընթացքում Ս. Տ. Վազգեն Ա կաթողիկոսը իր գոհունակությունն է հայտնում Սպիտան Տուն հրավիրված լինելու և մեծարգո նախագահի հետ տեսակցելու առիթի համար: Հայաստանյայց Եկեղեցու մասին խոսելով, Նորին Սրբությունը շեշտում է, որ հայ ժողովուրդը առաջին ազգն է եղել, որ քրիստոնեությունը ընդունել է որպես պետական կրոն. հայ ժողովուրդը դեռևս վաղ ժամանակներում ըմբռնել է, որ քրիստոնեությունը որպես լույս ճառագայթելու և ապաստան է լինելու բոլոր քրիստոնյաներին, որոնք գտնվում են հեթանոս ազգերի միջև:

«Հակառակ մի շարք ազգերի և մասնավորաբար Օսմանյան կայսրության կողմից կրած տևական հալածանքներին և կոտորածներին, հայ ժողովուրդը հաստատ մնաց քրիստոնեական իր հավատքին և պահեց իր քրիստոնեական ժառանգությունը՝ ընտանեկան բարոյականը և իր ազատատենչ ոգին: Մեր ժողովուրդը ցրվեց աշխարհի չորս ծագերը, մանավանդ առաջին համաշխարհային պատերազմից հետո, երբ բազմաթիվ հայեր էկան և բնակություն հաստատեցին ասպնջական Միացյալ Նահանգներում: Այսօր 700 հազար հայեր են ապրում Միացյալ Նահանգներում: Մենք հորդորում ենք նրանց, որ հավատարիմ լինեն Միացյալ Նահանգներին և մնան շինարար օգտակար քաղաքացիներ այս քրիստոնյա մեծ երկրի»:

Նորին Սրբությունը հանգամանորեն խոսում է նաև աշխարհի արդի տագնապալի վիճակի մասին և կոչ անում մեծարգո նախագահին, որ իր վճռական նպատակ էր աշխարհի խաղաղության պահպանման ի խնդիր: Ապա Նորին Սրբությունը նախագահ Ռեյգանին և իր ազնվափալ տիկնոջը մատուցում է քաջատոգչություն և երկար կյանք:

Իր խոսքի վերջում Հայոց Հայրապետը, իբրև այս ալցելությունից և իր նկատմամբ ցուցաբերված սիրալիր ընդունելությունից իր զգացած գոհունակության առհավատչյա, նախագահ Ռեյգանին նվիրում է հայկական զարդանախշերով դրվագված արծաթյա մի գեղեցիկ ափսե՝ Միածնաէջ տաճարի պատկերով:

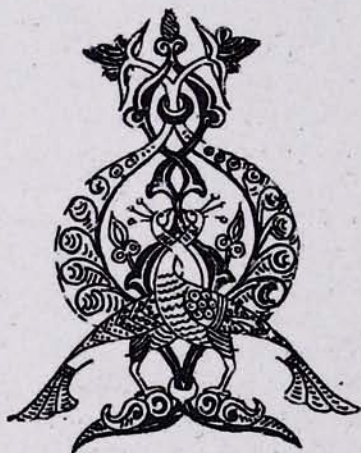
Իր պատասխան խոսքում ԱՄՆ-ի մեծահարգ նախագահը շնորհակալություն է հայտնում արտահայտված ազնիվ զգացումների համար և մասնավոր գնահատանքով հիշում հայերի՝ Ամերիկայի տնտեսական և մշակութային կյանքի առաջադիմության համար ներդրած նպաստը և մաղթում, որ, հակառակ պատմության ընթացքում իրենց կրած անլուր հալածանքներին, հայերը Միացյալ Նահանգներում և ամենուր շարունակեն իրենց ստեղծագործ աշխատանքը: Իր ելույթի վերջում նախագահ Ռեյգանը ջերմ ցանկություններ է արտահայտում նաև Հայ Եկեղեցու ծաղկման և բարգավաճման համար:

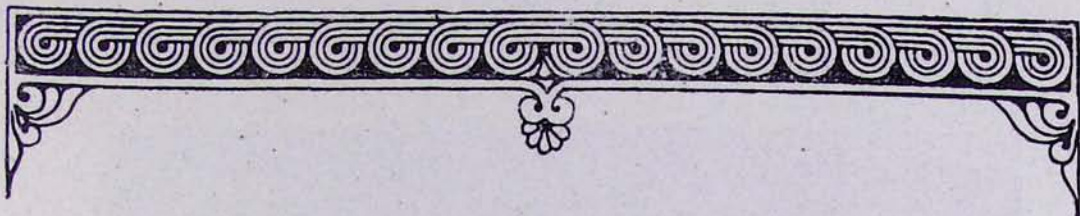
Սույն հանդիպմանը, իբրև մեծապատիվ նախագահի խորհրդական և ընդունելության մարմնի անդամ, ներկա էր հայազգի տիար Էդուարդ Ծերենճյանը՝ ԱՄՆ-ի արտաքին գործերի նախարարության փոխարտուղար և պատասխանատու Մերձավոր Արևելքի և Հարավային Ասիայի հարցերի:

Ընդունելությանը ներկա էին մասն օտար մամուլի թղթակիցներ և Սպիտակ Տան լուսանկարիչներ:

Հաջորդ օրը Վաշինգտոնի գլխավոր թերթը՝ միջազգային համբավ վայելող «Վաշինգտոն Փոստ»-ը, անդրադարձավ օրվա հանդիպմանը, լուսանկարով և հակիրճ նկարագրականով: Այնտեղ ի միջի այլոց ասվում է.

«Նախագահ Ռեյգանը երեկ հանդիպեց Հայ Եկեղեցու Ծայրագույն Պատրիարք Վազգեն Առաջինի հետ, որն այդ այցելությունը կոչեց «Պատմական դեպք և առիթ»՝ հայտնելու իր երախտագիտությունը Միացյալ Նական գների, որ կրոնական, մշակութային և տնտեսական առիթներ է տվել հայ ժողովրդին: Նախագահ Ռեյգանը իր պատասխան խոսքում գնահատանքով անդրադարձավ զանազան բնագավառներում հայ ծագումով ամերիկացիների ներդրումին»: «Վազգեն Առաջինը, — շարունակում է թերթը, — անուղղակիորեն հիշատակել է 1915—23 թվականներին տեղի ունեցած ջարդերը, որոնք կատարվեցին Օսմանյան Թուրքիայի իշխանության շրջանին, ավելացնելով, որ բազմաթիվ հայ ամերիկացիներ զավակներն ու թոռներն են ցեղասպանության այդ զոհերի»:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏՈՒՆ

Նույն օրը, ժամը 12.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը քաղաքավարական այցելություն է տալիս ԱՄՆ-ում ՍՍՀՄ դեսպանատուն: Վեհափառ Հայրապետին շատ ջերմ ընդունում և բարի գալուստ և մաղթում դեսպանի առաջին տեղակալ Եվգենի Կատովյուր: Հայոց Հայրապետի և մեծարգո տեղակալի միջև տեղի է ունենում զրույց: Այցելությանը ներկա է լինում դեսպանատան աշխատակից տիար Էդուարդ Մալախանը:

Համոզիպումն անցնում է բարեկամական սիրալիր մթնոլորտում:

ՎԱԾԻՆԳՏՈՆԻ ՀԱՅՈՑ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Նույն օրը, ժամը 13-ին, Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Վաշինգտոնի հայոց Ս. Աստվածածին եկեղեցի: Տոնական խանդավառ տրամադրության մեջ էր բազմությունը: Ակնածամքի և որդիական գուրգուրանքի ջերմ մթնոլորտ էր սպասում Հայոց Հայրապետին:

Եկեղեցականների և դպրաց դասի մասնակցությամբ և «Հրաշափառ» շարականի հնչյունների ներքո Հայոց Հայրապետը, իր օրհնությունները բաշխելով, մոտենում է Սուրբ Սեղանին «յերկրպագության եկեղեցույ»: «Ուրախ եղէ ես ոչք ասեին ցիս, ի տուն Տեառն երթիցուք մեք»,—հնչում է սաղմոսերգուի խոսքը հայրապետական շեշտով: «Ալելուիա, ալելուիա. Ուրախ լեր, Սուրբ Եկեղեցի», արձագանքում է դպրաց դասը՝ ղեկավարությամբ դոկտ. Սոկրատ Պոյաճյանի: Հիրավի ուրախ էր Եկեղեցին հայոց, որ իր Հայրապետը գալիս էր ասելու. «Վասն եղբարց և ընկերաց իմոց խօսեցայ զխաղաղութիւն»:

Ողջույնի և բարիգալստյան իր խոսքում եկեղեցու հոգևոր հովիվ Տ. Վրթանես քին. Գալաճյանը ասում է հետևյալը.

Տ. ՎՐԹԱՆԵՍ ԲԱՀԱՆԱ ԳԱԼԱՅԾՅԱՆԻ ԽՈՍԲԸ

Վեհափառ Տեր,
Առանձնաշնորհում կնկատենք այսօր Ձերդ Վեհափառությունը ողջունել այս հարկեն ներս:

Վահագն Զարափազյանը՝ ՍՍՀՄ դեսպանատանը՝ ԱՄՆ-ում ՍՍՀՄ դեսպանի
առաջին տեղակալ Եվգենի Կատովի հետ

Ս. Աստվածածին եկեղեցվո համայնքը և մայրաքաղաք Վաշինգտոնի ընդհանուր հայությունը, ինչպես նաև մեզի մոտակա Բալթիմորի հայությունը ցնծության մեջ է, որ ազգիս Վեհափառ Հայրապետը իր զավակներուն այցի է եկած: Անցնող այս մի քանի շաբաթներու ընթացքին մենք անընդհատ աղոթեցինք Ձերո՛ւ Ս. Օծության քաջատոյժության համար, որպեսզի կարենաք Ձեր հոտին հետ ըլլալու ֆիզիկապես հոգեցուցիչ պարտականությունը լիովին կատարել:

Մենք գիտենք, որ հոգեպես և Ձեր աղոթքներով միշտ մեզի հետ եք: Մենք ևս որդիական սիրով մեր հոգվո աչքերը դեպի Ձերո՛ւ Սրբությունը, դեպի Ս. Էջմիածին, դեպի Արարատ դարձուցած՝ կակնկալենք հոգեկան մխիթարություն, քաջալերանք մեր գոյապայքարի մեջ, ուղղություն և իմաստուն խրատ մեր կրոնական, ազգային-մշակութային, ընկերային-քարոչական կենսունակության:

Վեհափառ Տեր, Ձերո՛ւ Սրբության հայրական խնամքը մենք զգացած ենք և ապրած անցած երեսունե ավելի տարիներու ընթացքին: Ձերո՛ւ Վեհափառության շինիչ, ոգևորիչ, դաստիարակող խոսքը մեզի մոտեցուցած է Ս. Էջմիածինը, Մայր Հայրենիքը՝ անմախքնաթաց չափով: Օտար այս ավերում, Ձեր անձը, օրինակը, խոսքը եղած են այն կապը, որ մեզ միացուցած է մեր պատմության, մեր հավատքին:

Այսօր այս օրհնաքեր այցելությամբ այդ կապը ավելի ևս կամրապնդվի, և մենք կուխտենք այս Ս. Խորանին առջև, ուր Տերը քազմած է, որ մենք պիտի շարունակենք մեր հայրերու ճամբով, հավատքի ճամբով իրագործել մեր հայ քրիստոնյայի առաքելությունը:

Վեհափառ Տեր, այսօր Մեծագույն Վաշինգտոնի այս համայնքը կպատկերացնե մեկ մանրանկար պատկերը ամերիկահայ գաղութին, այն իմաստով, որ այստեղ հավաքված են և դեռ կհավաքվին հաջորդական սերունդները ամերիկահայ գաղութին, որոնք այլազան ուսումնական մակարդակով մասնագիտացած ասպարեզներով, քաղաքական և ընկերային մարզերու մեջ առաջնորդողի դեր կատարած տաղանդներով, կկերտեն նոր դիմագիծը ամերիկահայուն:

Բոլորս՝ այստեղ հավաքված կամ հարկադրաբար բացակա, Ձերո՛ւ Ս. Օծության աղոթքին, օրհնության և հայրական խնամքին պետք ունինք:

Ձեր խոսքին և օրհնության կապասենք, Վեհափառ Տեր, բարի եկաք:

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ
ՎԱԾԻՆԳՏՈՒՆԻ Ս. ԱՍՏՎԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամեն»:

«Ուրախ լեր, Սուրբ Եկեղեցի»:

«Ուրախ եղիր, Սուրբ Եկեղեցի»:

Աստուծո օգնականությամբ մեր Եկեղեցին կապրի ուրախ օրեր բազում անգամներ: Ահա այսպիսի ուրախ պահ մըն է նաև այսօր, այս փոքրիկ, բայց սիրուն եկեղեցվո կամարներուն տակ, Միացյալ Նահանգներու այս կանաչազարդ մայրաքաղաքի սրտին վրա հաստատված:

Ուրախ եմ, որ կուգամ ձեզի Աստուծո օրհնությունը բերելու Սուրբ Էջմիածնեն, որ մեր նախնիք 1700 տարիներ առաջ իրենց քրիստոնեական

հավատքի վկայությունները ամուր կերպով հաստատեցին իբրև արտահայտություններ իրենց ոգեկանության, իրենց բարոյական գիտակցության: Մեր ազգը իսկապես ոգեկան արժեքներ ստեղծած և ոգեկան արժեքներ դավանող ժողովուրդ էր եղած է, այլապես չէր կրնար ապրիլ: Շատ ցեղեր, նույնիսկ ազգություններ պատմության թատերաբեմի վրայեն անհետացած են և երբեմն նույնիսկ անհետ կորսված, որովհետև անոնք ապրած են միայն մարմնապես, կամ միայն նյութական բարիքներով, կամ քաղաքական նվաճումներով:

Հայ ժողովուրդը շատ չի կրնար պարծենալ իր քաղաքական հզորությանը անցյալի մեջ, հայ ժողովուրդը շատ չի կրնար պարծենալ իր նյութական հարստություններով պատմության ընթացքին, բայց հայ ժողովուրդը կրնա պարծենալ իր ոգեկան, իր հոգևոր արժեքներով: Եվ այսպես է, որ անհկա կրցավ ապրիլ մինչև այսօր, դիմագրավել ամեն դժվարություն, ամեն տառապանքներում, ամեն կոտորածներում, ամեն հարստատկալ ամեն տառապանքներում, ամեն անգամ ցիրուցան ըլլալով աշխարհով մեկ:

Հայ ժողովուրդի գոյատևման գաղտնիքը այդ ոգեկանությունն է, որ կխորհրդանշվի, կարտահայտվի մանավանդ մեր Մայր Եկեղեցիով, մեր քրիստոնեական հավատքով: Քրիստոնեությունը հայերու համար դուրսեն ներմուծված կրոն մը չէ եղած, պարզապես ուրիշներու օրինակին հետևելով: Քրիստոնեությունը հայ ազգի հոգվո արտահայտությունն է: Տակավին լով: Քրիստոնեությունը հայ ազգի հոգվո արտահայտությունն է: Տակավին առաջին դարերեն Քրիստոսի լույսը, Ավետարանի պատգամը սկսավ տարածվի Հայաստանի վրա և պարարտ հող գտավ: Կարծես հայ ազգը Հիսուսին առաջ Քրիստոսին կապաներ: Երբ Քրիստոսի լույսը սկսավ ճառագայթել Հայաստան աշխարհի վրա, հայ ազգը իր սիրտը բացավ այդ լույսին և եղավ առաջին քրիստոնյա պետությունը այս աշխարհի վրա, որուն համար մենք կրնանք հպարտ ըլլալ: Միգուցե մեր ամենամեծ ազգային հպարտությունն է այդ:

Այս դարում մեջ, երբ ընկերային և բարոյական վերիվայրումներու շրջան մը կապրի մարդկությունը ամեն տեղ, Քրիստոսի Ավետարանը իր հոգևոր-բարոյական պատգամներով դարձած է այժմեական ավելի քան երբեք: Մենք կհավատանք, որ այս բոլոր վերիվայրումները, այլասերիչ երևույթները, որ կորսկորվին ամեն տեղ, կրնան հեղաշրջվի, կրնան բարոյական ճամփու մեջ մտնել Քրիստոսի Ավետարանի պատգամներով:

«Ուրախ լեր, Սուրբ Եկեղեցի»:

Կես ժամ առաջ այցելություն տվի Սպիտակ Տուն: Զիս և ինձի ողեկ-ցողները ընդունեց ձեր երկրի հարգարժան նախագահը «Ռուզվելտյան դահլիճ»-ին մեջ՝ իրեն հատուկ բարեկամական ծախտը դեմքին: Անշուշտ իմ հարգանքի խոսքս ողղեցի իրեն և բարեմաղթություններ ըրի իր հեղինակավոր անձին և այս մեծ երկրին՝ Միացյալ Նահանգներում:

Ես կաղոթեմ, որ Աստված իր Սուրբ Հոգիով ներշնչե այս մեծ երկրի նախագահը և անոր բոլոր գործակիցները, որպեսզի մյուս ազգություններում հետ ձեռք-ձեռքի տված անոնք կարողանան կառուցել նոր աշխարհ մը առանց հուրի և սուրի: Մանավանդ մեր ազգը կարիք ունի խաղաղության: Մենք, իբրև ազգություն, մեր Մայր Հայրենիքի մեջ դարեր շարունակ տառապած ենք և մահատակված պատերազմներու ընթացքին: Եթե առաջին համաշխարհային պատերազմը չսանձազերծվեր, մեր ազգի ցեղասպանությունը տեղի չէր ունենար:

Բազում ողբերգություններու բովեն անցավ մեր ազգը, վերջապես հա-

սավ այսօրվան խաղաղ գոյավիճակին արդի Հայաստանի մեջ, ուր կապրին երեք և կես միլիոն հայեր անվտանգ պայմաններում մեջ, զարգացնելով իրենց ազգային մշակույթը և երազելով ավելի պայծառ ու արդար ապագա մը: Մենք աղոթող ենք վասն խաղաղության ամենայն աշխարհի:

Ենթահակալ եմ, սիրելի Տեր Հայր, Ձեր շատ իմաստալից և հուզիչ խոսքերում համար: Ծատ լավ գրած էիք: Գրած էիք սրտով, ապրումով: Կմաղթեմ, որ այդ զգացումները և այդ մտքերը, զոր Դուք արտահայտեցիք, մնան կենդանի նաև ձեր ժողովուրդի սրտերում մեջ:

«Ողջ լերուք զօրացեալ Սուրբ Հոգով և յաւետ օրհնեալ ի Տեառնէ և ի Մէնջ». ամեն:

Այս առթիվ Նորին Սրբությունը, որպես հիշատակ, Ս. Էջմիածնի մեջ պատրաստված ձեռագործ մի բուրվատ է նվիրում եկեղեցուն:

Հավատացյալ ժողովրդին աջահամբույրի առաջնորդելուց առաջ թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը շնորհակալություն է հայտնում մեծահարգ տիար Արմեն Ավետիսյանին, որի միջոցով ու նաև այլոց օժանդակությամբ Վեհափառ Հայրապետի և նախագահ Ռեյզանի հանդիպումն իրագործված էր: Առ ի գնահատություն իր սույն նախաձեռնության՝ Վեհափառ Հայրապետի ձեռքով «Հայկական Վերածնունդ» մեղավոր պարգևատրվում է տիար Արմեն Ավետիսյանը:

Աջահամբույրի եկող հավատացյալներին բաշխում են Վեհափառ Հայրապետի օրհնությունն ու ստորագրությունը կրող Ավետարաններ, որոնք առատաձեռնորեն տրամադրված էին տիար Տին Ծահիճյանի կողմից՝ հանուն իր գլխավորած «Արարատ» հիմնարկության:

Աջահամբույրից հետո Վեհափառ Հայրապետը տեսակցություն է շնորհում մամուլի թղթակիցներին, ինչպես նաև ՏԱՍՍ-ի թղթակից տիար Իգոր Իգնատևին:

Վեհափառ Հայրապետի մեկնումից առաջ եկեղեցուն կից սրահում տեղի է ունենում մտերմիկ հյուրասիրություն՝ պատրաստված եկեղեցու Տիկնանց Հանձնախմբի կողմից: Այս առթիվ Հայոց Հայրապետը օրհնում է բոլոր նրանց, ովքեր գործոն մասնակցություն էին բերել օրվա ծրագրի բարեհաջող գործադրությանը:

Հիրավի ուրախ էր Ս. Եկեղեցին Հայոց և մանավանդ հպարտ՝ Վաշինգտոնի հայությունը, որ Հայոց Հայրապետի շնորհաբաշխ այցելությամբ անմոռանալի և պատմական այս օրը ապրելու հաճույքը շնորհվեց բոլորին:

Ավելի ուշ «Մեդիսոն» հյուրանոցում Վեհափառ Հայրապետը հարցազրույց է ունենում «Վաշինգտոն Փոստ» թերթի թղթակցի հետ:

Հարցազրույցից հետո Վեհափառ Հայրապետին է այցելում հյուրանոցի տեր, գեղարվեստական գործերի հայտնի հավաքորդ տիար Մարշալ Կոյնեն:

ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔ

Հոկտեմբերի 26-ին, երկուշաբթի օրը, երեկոյան, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով վերադառնում է Նյու Յորք:

Հետևյալ օրը, հոկտեմբերի 27-ին, ժամը 13-ին, առաջնորդարանում, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, տրվում է ճաշկերույթ: Ծաշկերույթին, բացի Վեհափառ Հայրապետի շքախմբի անդամներից, մասնակցում են արևելյան թեմի մի խումբ հոգևորականներ, Մայր Աթոռի բարերար լոնդոնաբնակ տիար Զորջ Քյորքճյանը, Ակարիչ Սոս Մելիքը՝ իր տիկնոջ հետ, և խմբավար Օհան Դուրյանը:

Ծաշկերույթն անցնում է ջերմ մթնոլորտում:

Հոկտեմբերի 28-ին, չորեքշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 11-ին, հաշոց առաջնորդարանի սրահում տեղի է ունենում հանդիպում Նորին Սրբության Ս. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի և «Վարդանանց Ասպետներ» եղբայրակցության զանազան շրջանների ղեկավարների միջև:

Ասպետների ավագ-սպարապետ Մարտին Մարտինյանը նախ Վեհափառ Հայրապետին է ներկայացնում ներկաներին, ապա հանգամանորեն խոսում իրենց գործունեության և ծրագրերի ու նպատակների մասին:

Այս առթիվ Վեհափառ Հայրապետը, ծանոթանալով «Վարդանանց Ասպետների» կատարած աշխատանքներին ու բարձր գնահատելով նրանց մարդասիրական գործունեությունը, ասում է.

«Միակ կազմակերպությունն էք, որ ձեր անունով արդեն կբացահայտեք ձեր ոգին, ձեր վերաբերմունքը դեպի մեր Եկեղեցին և մեր ժողովուրդը: Վարդան Մամիկոնյան մեր Եկեղեցվո սուրբերեն է, զորավարը, որ Վարդանանց պատերազմին հայկական զորքը առաջնորդեց և նահատակվեցավ: Ան խորհրդանիշը կհանդիսանա պայքարի՝ հանուն հավատքի, հանուն հայրենիքի և հանուն ազատության: Վարդան Մամիկոնյան զոհվեցավ, բայց իր կյանքը զոհելով աժեղի խորհրդանշական դարձավ իր անձնավորությունը. իր զոհաբերությունը զինք անմահացուց: Դուք այդ գաղափարի, այդ անմահության ասպետներն եք: Կցանկայի որ դուք, ձեր կազմակերպության բոլոր անդամները ինչի ալ որ ձեռնարկեք, եկեղեցական, մշակութային, ընկերային, քաղաքական և այլ նպատակներու ծառայող, չմոռնաք, որ հիմքը Ս. Վարդանն է, ուրեմն պետք է քրիստոնեական ոգիով մոտենաք ձեր բոլոր հարցերուն:

Ես կենկատեմ, որ դուք սովորական աշխարհիկ կազմակերպություն մը չեք, այլ ինչ-որ չափով կրոնական բնույթ ունի՝ ձեր գոյության և ձեր գործունեության իմաստը։ Մեր հասկացողությամբ՝ մեր Եկեղեցին մեր ազգին հետ միավորված մարմին մը եղած է սկիզբէն իսկ, բայց մանավանդ Վարդանանց հերոսամարտէն հետո։ Այնպէս որ կրեւն իմ օրհնությունը ձեզի բոլորիդ։ Շնորհակալ եմ ձեր պատրաստակամության համար՝ միշտ Եկեղեցւոյ կողքին կանգնելու։ Մեր Եկեղեցին պետք է զգա, որ այս կազմակերպությունը միշտ իր կողքին է, նաև Էջմիածնում։ Խնդիրը նյութական օգնությունը չէ, այլ առավել ևս բարոյական։ Մեր Եկեղեցին միայն կղերականներու հաստատություն չէ, այլ ամբողջ ժողովրդի հաստատությունն է, և հետևաբար մեր աշխարհական անձինք, մեր ժողովրդի բոլոր զավակները հավասարապէս իրավունքներ ունին Եկեղեցիէն ներս։ Ատիկա կարտահաշտվի մեր Եկեղեցիին գործնական կյանքին մեջ ալ, ձեր կանոնագրության տրամադրություններով և այլն։

Այս բոլորէն հետո գանք ցեղասպանության հարցին։ Նախ կշնորհակտեմ ձեզ, որ այդքան ձեր սրտին մոտ կառնէք այդ հարցը։ Սա համագային հարց մըն է։ Մեր ազգի մեջ շերտավորումներ կան, գաղափարախոսական տարբերություններ, կուսակցություններ և այլն, բայց, ինչքան ես գիտեմ, Ապրիլ 24-ի վերաբերյալ, ցեղասպանության վերաբերյալ հաշերը բոլորը միակերպ կմտածեն, միասնական են, և ատիկա շատ լավ է։ Մեր ազգային կյանքին մեջ քանի մը խորհրդանշական օրեր կան, որուն շուրջ ամբողջ հաշիւները պետք է միանա։ Եվ լավ է, որ այդ միացնող ուժը Եկեղեցին ըլլա, որովհետև Եկեղեցին բոլորին կպատկանի։ Ամբողջ ազգը Եկեղեցիին մեջ է։ Իմ կարծիքով՝ հաշկական դատի առնչությամբ ինչ որ անհրաժեշտ է հիմա կատարել՝ ցեղասպանության ճանաչման հարցն է։ Ուրիշ հարցեր պետք չէ խառնել հիմա։ Նախ ցեղասպանությունը պետք է պաշտոնապէս կարողանանք ճանաչել տալ։ 2ի բավել միայն Ամերիկայի կոնգրեսի որոշումը։ Ատիկա միայն Ամերիկայի ձեր ընկերության կկերաբերի։ Կարևորը՝ միջազգային իրավունքի տեսակետէն ՄԱԿ-ի որոշումն է։ Ասոր պետք է ձգտինք հասնի։ Քաջ մը առաջ գացինք Եվրոպական պաշտամենտի որոշումով, որ պետք է ձևով մը գա ՄԱԿ-ի մոտ, իբրև առաջարկ։ Եվ եթէ որոշում մը սրվի այնտեղ, այն ատեն մեծ հաղթանակ կըլլա, քանի որ միջազգային մակարդակի վրա ցեղասպանությունը ճանաչում կստանա։ Բայց ատիկա շատ դժվար գործ է։ Ինչպէս կհաջողինք, հիմա չեմ կրնար ըսել։

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը խոսում է Եվրոպական պաշտամենտում ցեղասպանության հարցի քննարկման մանրամասնությունների մասին։

Վերջում Նորին Սրբությունը «Վարդանանց Ասպետներին» մաղթում է ուժ, եռանդ ու կամք և հաջողություն՝ բազմակողմանի գործունեության մեջ։

Նույն օրը, ժամը 12.15-ին, առաջնորդարանի սրահում Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է ընդունել առաջնորդարանի պաշտոնեականը՝ գլխավորությամբ թեմակալ առաջնորդ սրբազան հոր։

Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոսը մեկ առ մեկ Վեհափառ Հայրապետին է ներկայացնում իր գործակիցներին։ Այս խոսք է առնում առաջնորդարանի Բովանալորության ներքո գտնվող հայ դպրոցների կրթական կենտրոնի

տնօրինումի Սիլվա Սեր-Ստեփանյանը՝ մանրամասն տեղեկություններ հաղորդելով կրթական ապարեզում իրենց ծավալած գործունեության մասին: Այնուհետև ելույթ է ունենում կիրակնօրյա վարժարանի տնօրեն Նուբար Բյուքելյանը և իր խոսքի ավարտին Վեհափառ Հայրապետին է նվիրում Երուսաղեմում պատրաստված ճենապակյա գեղեցիկ մի խաչքար:

Վեհափառ Հայրապետը, ծանոթանալուց հետո առաջնորդարանի պաշտոնեության եկեղեցանկեր շնորհակալ աշխատանքներին, ջերմ գնահատանքի խոսքերով ներկաներին բաշխում է իր օրհնությունը և, ի գնահատումն նրանց կատարած ազնիվ աշխատանքի, նրանց բաժանում է խաչիկներ և Ս. Էջմիածնից բերված գունագեղ նկարներ:

Օրջանի ողջ հայությունը և համայնքի բոլոր կազմակերպությունները հավաքվել էին Ս. Ստեփանոս եկեղեցի՝ որդիական իրենց անվերապահ սերը և հավատարմությունը հայտնելու Մայր Աթոռի գահակալին:

Նույն օրը Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով ուղևորվում է Նյու Ջերզիի նահանգի Էլբրոն քաղաք: Նյու Ջերզիի նահանգի հայ բարեպաշտ ժողովրդի համար Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը դառնում է առիթ ազգային հոգեպարար ուրախության:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ԷԼԲՐՈՆ ՔԱՂԱՔԻ ՀԱՅՈՑ Ս. ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԵԿԵՂԵՑԻ

Ժամը 15-ին խոտներամ հավատացյալների ուղեկցությամբ, «Հրաշափառ»-ով Վեհափառ Հայրապետը մուտք է գործում Ս. Ստեփանոս նորակառույց հայոց եկեղեցի:

Եկեղեցում տեղի ունեցած կարճ արարողությունից հետո, Վեհափառ Հայրապետին բարիգալստյան խոսք է ասում տեղի հոգևոր հովիվ Տ. Հայկազուն ծ. վրդ. Նաջարյանը:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցու բարերար տեր և տիկին Գևորգ Հովհաննիսյաններին և եկեղեցում հավատացյալ բազմությանը տալիս է հավատի, սիրո և միության իր պատգամը:

Եկեղեցում պաշտոնական ընդունելության ավարտին եկեղեցու մշակութային կենտրոնում տեղի է ունենում ճաշկերույթ, որի ընթացքում Հովհաննիսյան ընտանիքի անունից պրն. Դավիթ Նաջարյանը շնորհակալության ջերմ խոսք է ասում Վեհափառ Հայրապետի օրհնաբեր այցելության առթիվ: Ապա Վեհափառ Հայրապետը բարձր գնահատանքով վերստին արտահայտվում է ազգային մեծ բարերար, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի շքանշանակիր տիար Գևորգ Հովհաննյանի մասին՝ վեր հանելով նրա ցուցաբերած ազնիվ նախանձախնդրությունը եկեղեցու շինության ու ծառայության գործում, անդրադառնալով նաև Հայ Եկեղեցու ծոցում տիրող տագնապին՝ շեշտը դնելով մեկ և անբաժան Եկեղեցու գաղափարի վրա:

Ծաշկերույթի վերջում Վեհափառ Հայրապետին ուղղված երախտագիտական խոսք է ասում բարերար տիար Գևորգ Հովհաննյանը:

Նույն օրը, երեկոյան, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով վերադառնում է Նյու Յորք և ներկա գտնվում «Մետրոպոլիտեն» օպերային թատրոնում Ռ. Վազների «Վալքերիա» ներկայացմանը:

Հոկտեմբերի 29-ին, հինգշաբթի օրը, ժամը 13.30-ին, առաջնորդարանի սրահում Վեհափառ Հայրապետը բարեհաճում է ընդունել թեմի Տիկնանց հանձնախմբերի անդամներին:

Հանդիպման սկզբում թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ առքեպիսկոպոսը համատոտակի ներկայացնում է թեմում հարգարժան տիկնանց մատուցած եկեղեցաշեն ծառայությունները:

Ապա ելույթ է ունենում տիկին Համիկ Պիպերյանը և հաստատում, որ Վեհափառ Հայրապետի այցելությունը նոր եռանդ ու կորով կհաղորդի իրենց՝ շարունակելու իրենց ազգանվեր և եկեղեցաշեն գործունեությունը. «Եկաք որպես առաքյալ Մայր Հայրենիքեն մեզի բերելու Ս. Գրիգոր Լուսավորչի կանթեղի լույսը», ասում է տիկին Պիպերյանը:

Հանդիպման ավարտին եկեղեցասեր տիկնանց քաջալերանքի և օրհնության խոսք է ուղղում Նորին Սրբությունը՝ ընդգծելով կանանց կարևոր դերը եկեղեցու համայնական կյանքում:

Նույն օրը, ժամը 15-ին, առաջնորդարանի ընդունարանում Վեհափառ Հայրապետը հարցազրույց է ունենում «Պաշար» թերթի թղթակից Գրիգոր Բյուսեյանի հետ:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՅՑԸ ՆՅՈՒ ՅՈՐԲԻ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՕՔԱՆՈՐԻՆ

Հոկտեմբերի 30-ին, ուրբաթ օրը, ժամը 13-ին, Նյու Յորքի Հոռմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու կարդինալ Հովհաննես ՕՔանորի հրավերով Վեհափառ Հայրապետը այցելում է արքեպիսկոպոսարան: Արքեպիսկոպոսարանի ջջամուտքի առջև Նորին Ամենապատվություն կարդինալը դիմավորում և ջերմորեն ողջունում է Ամենայն Հայոց Հայրապետին՝ առաջնորդելով նրան արքեպիսկոպոսարանի իր ընդունարան: Այստեղ թեմի կաթոլիկ բարձրաստիճան բոլոր հոգևորականները մեկ առ մեկ գալիս-ողջունում և իրենց հարգանքն են մատուցում Նորին Սրբությանը:

Ընդունարանում մատուցվում են խորթաբեր ըմպելիքներ, որի ընթացքում ներկաների միջև տեղի է ունենում սրտագին զրույց՝ Էկումենիկ ոգով: Ապա Հայոց Հայրապետը և հյուր հալ հոգևորականները հրավիրվում են սեղանատուն՝ ճաշկերույթի:

Սեղանն օրհնում է Հայոց Հայրապետը: Ծաշկերույթի ընթացքում հյուրընկալ կարդինալը բարիգալստյան խոսքով դիմում է Հայոց Հայրապետին.

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ՕՔԱՆՈՐԻ ԽՈՍԲԸ

Այս վերջին երեք ու կես տարիներին, որ ես այստեղ եմ, մեզ այցելել են նախագահներ, թագավորներ և բարձրաստիճան եկեղեցականներ, բայց երբեք չենք ունեցել մի անձ, որ մեզ շնորհած լինի իր ներկայությունը այնպես, ինչպես Ջերդ Սրբությունը: Սա չեմ ասում միայն քաղաքավարության համար, այլ որովհետև Նորին Սրբությունը առաջին այցելուն է, որ Պապի հետ միասնաբար Հայտարարություն է արել: 1970-ի մայիսի 12-ին Նորին Սրբությունը և Պողոս Զ Պապը շատ կարևոր Հայտարարություն արեցին

Վեհապետ Հարությունյանը՝ Նյու Յորքի Հռոմեական կաթոլիկ եկեղեցու պետ կաթոլիկական Զոն Օ'Քամորի հետ

երկու Եկեղեցիների մասին, խոսեցին դավանական-վարդապետական հարցերի, ինչպես նաև ծիսական խորհուրդների մասին: Այդ առիթով Պողոս Զ Պապը մի շատ կարևոր հայտարարություն արեց. «Այն հեռավորությունը, որ եղել է մեր երկու Եկեղեցիների միջև դարերի ընթացքում, եղել է, որովհետև պաղել է մեր սերը»: Իմ փորձառությունն է եղել այստեղ Նյու Յորքում Թորգոմ արքեպիսկոպոսի հետ շատ տաք սերն ու հարաբերությունը: Այս սքանչելի խաչը, որ կրում եմ, Թորգոմ արքեպիսկոպոսի նվերն է: Իմ իղձը և աղոթքն այն է, որ այստեղ Նորին Սրբության այցելությունը ավելի սերտացնի և վառ պահի այն հարաբերությունը, որ կա մեր երկու ժողովուրդների միջև:

Իր խոսքի ավարտին Ամենապատիվ կարդինալ Հայրը Վեհափառ Հայրապետին է նվիրում Սեյնտ Փաթրիքս Մայր տաճարի նկարը՝ դաջված բյուրեղապակու վրա:

Բարիգալատյան և ողջույնի խոսք է ասում նաև կարդինալի օգնական Իգն Եպիսկոպոսը:

Իր պատասխան խոսքում Հայոց Հայրապետը շնորհակալություն է հայտնում կարդինալին՝ Նյու Յորքի Հայ համայնքի նկատմամբ նրա տաճած սիրալիր ուշադրության և աչք օրվա հրավերի համար, շեշտելով քրիստոնեական եղբայրության վրա թիմնված Եկեղեցիների համագործակցության անհրաժեշտությունը մեր օրերում: Ապա օրհնում է բոլոր ներկաներին Ա. Էջմիածնի անունով և զորությամբ:

Իր խոսքի ավարտին Նորին Սրբությունը կարդինալ Օ'Քանորին նվիրում է օնիքսի վրա հայկական ոճով քանդակված մի խաչ:

Ծաշկերույթն ավարտվում է համատեղ արտասանված Գոհաբանական աղոթքով:

Եղբայրական ջերմ և սիրալիր մթնոլորտում Վեհափառ Հայրապետն ու նրա ուղեկիցները հրաժեշտ են առնում Ամենապատիվ կարդինալ Հորից:

Նույն օրը, երեկոյան, առաջնորդարանի մուտքի առջև Վեհափառ Հայրապետը օրհնում է լիոնահայ մի խումբ մարզիկների, որոնք Նյու Յորք էին եկել՝ մասնակցելու մարաթոնյան մրցավազքին: Նրանք ցանկություն էին ունեցել տեսնելու իրենց հոգևոր առաջնորդին և ստանալու նրա օրհնությունները:

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ՀԱՅ ՄՏԱՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 19-ին, առաջնորդարանի «Գավութճյան» սրահում Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում է ունենում ամերիկահայ մտավորականների հետ:

Նորին Սուրբ Օծության պատվին կազմակերպված սույն ունկնդրությանը ներկա են շուրջ երեք հարյուր մտավորականներ՝ գրողներ, գիտնականներ, բժիշկներ, իրավաբաններ, կրթական մշակներ, արվեստագետներ և այլն:

Բացման խոսքով հանդես է գալիս թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոսը.

Կարո Կարապետյանին, պրոֆ. Վարդգես Բինոյանին, դոկտ. Ադրիան Բարսեղյանին և պրոֆ. Փիթեր Սուրյանին, որոնք հանդես են գալիս ելույթներով: Իրենց ելույթներում հարգարժան մտավորականները անդրադառնում են Միացյալ Նահանգների հայ համայնքում հայ արվեստագետների, կրթական մշակների, գիտնականների և գրողների բերած նպաստին՝ մատնանշելով այն հնարավորությունները, որոնցով կարելի կլինի գիտական և մշակութային ասպարեզում առավել զարգացնել և ամրապնդել ամերիկահայ զաղույթի հարաբերությունները Մալր Հայրենիքի հետ:

Այս առթիվ հանդես է գալիս նաև Տ. Ներսես արքեպս. Պոզապալյանը հետևյալ ոգեշունչ խոսքով.

Տ. ՆԵՐՍԵՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԽՈՍԷԸ

Հարգելի ներկաներ,

Ինձ թվում է, որ այս կազմակերպության նպատակը և նրա գործունեության իմաստը շատ կարևոր են: Այն հարցերը, որ քիչ առաջ մեզ ներկայացրին մեր բոլոր գիտնականները, արվեստագետներն ու գրողները, և որոնցով մտահոգված են նրանք, խիստ կենսական են արտաառնամանակ ապրող մեր ժողովրդի ապագայի համար: Նրանց ցանկությունն էր, որ այսօր այդ հարցերը դրվեին նաև Վեհափառ Հայրապետի առջև:

Այստեղ խոսվեց միության մասին. միությունն արտաառնամանի, ի մասնավորի Միացյալ Նահանգների հայության և հայրենաբնակ մեր ժողովրդի միջև: Միանգամայն ճիշտ է այս մտահոգությունը: Եթե անցյալում Մերձավոր և Միջին Արևելքի հայ գաղութն էր, որ, ամուր և անաղարտ պահած իր մայրենի լեզուն և ազգային ավանդությունները, իր ավյունով սնում էր արևմտյան աշխարհի մեջ ապրող հայությանը, այժմ, քաղաքական վայրիվերումների հետևանքով, այդ գաղութը կորցրել է իր իրենցիկ կենսունակությունը: Նրա երակների միջից աստիճանաբար պակասում է հայկական ավյունը, և նա կարծեք այլևս ի վիճակի չէ Սփյուռքի տարածքում ապրող մեր ժողովրդի զավակներին տալու հայեցի շունչ ու կենդանություն, վառ պահելու նրանց մեջ ազգային ոգին՝ դառնալու առաջնիշ ուժ, որպեսզի նրանք պայքարեն կյանքի բոլոր տեսակի դժվարությունների դեմ՝ ի խնդիր օտարության մեջ մեր մայրենի լեզվի, մեր մշակույթի, մեր ինքնության պահպանման: Իրոք ժամանակն է մտահոգվելու: Ո՛վ պիտի պաշտպանի այսօր տարափյուն հայությանը ուժացման ահեղ վտանգից: Ո՛վ պիտի տա ձեզ ուժ, հավատ, վստահություն, ազգային հպարտություն ձեր գոյապահպանության համար մղվող պայքարի այս դժվարին օրերին: Այդ բոլորը, սիրելի ներկաներ, գալիս են ձեզ և այսուհետև էլ պիտի գան միայն և միայն մեր հայրենի աշխարհից, ապրող ու ծաղկող մեր Մալր Հայրենիքից և Մալր Աթոռ Ս. Էջմիածնից: Բավական է միայն, որ ձեր աչքերը ուղղեք Արարատի կողմը, և դուք պիտի տեսնեք ձեր կյանքի ճանապարհը լուսավորող փրկարար լույսը:

Միության մասին արտահայտվելիս, ես ուզում եմ նշել, որ միությունն պետք է ստեղծվի ոչ միայն Հայրենիքի և Սփյուռքի, այլև հայկական բոլոր գաղութների միջև: Եվ այդ միությունը ամեն բանից առաջ պետք է լինի սիրո արտահայտություն: Եթե մենք սիրում ենք մեր հայրենիքը, մեր ժողովրդի հողը, մեր Եկեղեցին և մեր հավատը, ապա մեր ուժերը պետք է

կենտրոնացնենք դեպի այդ իրականությունը և նրանով միայն միանանք ու ամրանանք: Այլ խոսքով՝ մեզ առաջ մղող հիմնական ուժը ուրիշ բան չպիտի լինի, եթե ոչ սերը, որ մեզ կապում է միմյանց. ընդհանրական սեր՝ դեպի հայությունը, սեր՝ դեպի մեր պատմությունը, սեր՝ դեպի մեր մշակույթը, սեր՝ դեպի հայ գիրն ու հայ լեզուն, և մանավանդ՝ սեր՝ դեպի Ամենայն Հայոց Հայրապետություն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը:

Այսօր Վեհափառ Հայրապետը՝ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռի 130-րդ գահակալը, հակառակ առաջացած իր տարիքին, և հակառակ իր առողջական ոչ բարվոք վիճակին, ի սեր հայության և ի սեր ձեզ, ի սեր Միացյալ Նահանգներում սփռված Հայաստանյայց Եկեղեցու բոլոր զավակների, հանձրն առավ օվկիանոսներ կտրելով գալ այստեղ՝ տեսնելու ձեզ, հանդիպումներ ունենալու իր հոգևոր զավակների հետ, անձամբ բերելու նրանց հայրենիքում ապրող իրենց եղբայրների և քույրերի ողջույնը և ներշնչելու նրանց հայ ապրելու, հայ մնալու հայատնությունը:

Վեհափառ Հայրապետը այսօր Հայաստանի ողջ ժողովրդի կողմից մեծապես սիրված ու հարգված անձնավորություն է: Մենք վստահ ենք, որ նրան սիրում ու հարգում է նաև արտասահմանի հայությունը: Թող Աստված քաջատուջ կյանք պարգևի Նորին Սուրբ Օծությանը, որպեսզի նրա հովանավոր Աջը դեռ երկար տարիներ խաղաղության մեջ պահի-պահի հայ հավատացյալ ժողովրդին:

Այժմ հրավիրում եմ Հայոց Հայրապետին՝ տալու օրհնությունը և իր հայրական խոսքերով մխիթարելու մեզ բոլորս:

Ընդհանուր խանդավառության մեջ խոսք է առնում Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ողջունում ներկայությունը ամերիկահայ մտավորականների, ապա տալիս է հայրապետական իր խորհմաստ և հայրենաշունչ հետևյալ պատգամը.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՊԱՏԳԱՄԸ
ԱՄՆ-Ի ՀԱՅ ՄՏԱՎՈՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆԸ

Ինձի համար բացառիկ առիթ մըն է այս հանդիպումը, որպեսզի իմ ողջույնը և օրհնությունը բերեմ ձեզի, որ կներկայացնենք հայ մտավորականներու դասը այս երկրին մեջ: Ծառ հետաքրքրական էր և շատ շահեկան լսել զեկուցումները, որ ներկայացվեցան այստեղ և որոնց մեջ տարբեր հարցեր շոշափվեցան՝ եկեղեցական-ազգային, մշակութային, ընկերային և գիտական: Այս հանդիպումը ինձի հիշեցուց հիսուններկու տարի առաջ, 1987-ին, իմ գրած մեկ հոդվածը Բուխարեստի մեջ: Դուք գիտեք, որ ես Բուխարեստ ծնած և մեծցած եմ, և իմ ամբողջ ուսումը գրեթե ռումինական է: Այդ հոդվածը վերնագրած էի այսպես՝ «Ի՞նչ կնշանակե հայ ըլլալ 1987-ին Ռումանիո մեջ»: Այդ հոդվածի մեջ ես շոշափած էի գրեթե այն հարցերը, որ այսօր դրվեցան: Այն ատեն ես և իմ տարեկից համալսարանական ընկերներս նույն մտահոգություններու, նույն հարցերու առջև կզրտնդվեինք, իբրև հայ երիտասարդներ ռումեն միջավայրի, ընկերության և մշակութային մթնոլորտի մեջ:

Այսօր ես կուզեմ անդրադառնալ միայն մեկ հարցի: Բայց նախ երկու խոսքով կուզեմ պահ մը ձեր գիտակցության առջև նոր հորիզոն մը բանալ,

այն հաստատումով, որ այս աշխարհի վրա հայը միջազգային երևույթ է։ Նախ մեր լեզուն իր ծագումով հնդեվրոպական մեծ լեզուներու խումբին մեկ ճյուղը կկազմե, ինչպես հունարենը, լատիներենը, սլավոներենը, գերմաներենը և այլն։ Մեր կրոնական հավատքով, իբրև քրիստոնյա ժողովուրդ, առաջինն ենք, որ քրիստոնեությունը հռչակեցինք պետական կրոն և պատմության բեմի վրա առաջին պատերազմը մղեցինք վասն Հիսուսի և վասն հայրենի ազատության։ Միջին դարերուն ունեցած ենք մեծ աղոթողներ, ինչպես՝ Ս. Գրիգոր Նարեկացին և Ս. Ներսես Շնորհալին։

Ստրասբուրգի համալսարանի լատիներենի մախկին պրոֆեսոր Ժան Մահեն, որ հիմա Փարիզի «Էնստիտյուտ կաթոլիկի» հայագիտական ամբիոնը կվարե, որ Հայաստան եկավ, մեկ և կես տարի ապրեցավ և հայերեն սորվեցավ, օր մը Էջմիածնի մեջ իր հետ խոսակցելու ընթացքին, Ս. Գրիգոր Նարեկացիի մասին հետևյալը ըսավ։ «Ես եվրոպական միջնադարյան ամբողջ կրոնական գրականության ծանոթ եմ և կրնամ վկայել, թե ոչ մի հեղինակ Ս. Գրիգոր Նարեկացիի բարձրության չի հասնիր»։ Եվ ինչպես հայտնի է, Հոռմի Սրբազան Պապը երկու-երեք ամիս առաջ հրատարակած ծանոթ իր կոնդակի մեջ, որ նվիրված է Սուրբ Կույս Մարիամի հիշատակին և փառաբանությանը, հատված մը կմեջբերե Ս. Գրիգոր Նարեկացիի աղոթքներեն՝ նվիրված Ս. Կույս Մարիամին։ Ահավասիկ թե ինչպես միջազգային մակարդակի վրա կբարձրացնե հայ անունը Ս. Գրիգոր Նարեկացին։

Հայերը համաշխարհային պատմության մեջ փառավոր տեղ ունին։ Բյուզանդական կայսրության շրջանին տասներեք բյուզանդացի կայսրեր ծագումով հայեր եղած են։ Հառաջիկա տարի Ռուս Օրթոդոքս Եկեղեցին հազարամյակը պիտի տոնե ռուս ժողովուրդի քրիստոնեությունը ընդունելուն, Կիև քաղաքին մեջ, Վլադիմիր իշխանի օրոք, որուն կինը՝ Օլգան, աղջիկն էր Բյուզանդիայեն հայ իշխանավորի մը։ Կիևի մեջ մեծ տաճար մը կա Ժ դարուն կառուցված, Ս. Սոֆիա անունով։ Քանի մը տարիներ առաջ պեղումներ եղան այդ եկեղեցիին գետնահարկերուն մեջ և արձանագրություններ գտնվեցան այն ժամանակվա ռուս իշխաններու, ուր կհիշվի հայերու ներկայությունը Կիևի մեջ։ Ավելի ուշ, Անիի թագավորության կործանումեն հետո, մեծ գաղթականություն մը հայերու, բազմահազար ընտանիքներ, քաղաքական շատ դժբախտ պայմաններու բերումով գաղթեցին դեպի հյուսիս, դեպի այսօրվան Ղրիմը, այնտեղեն ալ թաթարներու հոսանքներեն հալածված, հասան և տեղավորվեցան հարավային Լեհաստան, տասներեքերորդ դարուն։ Ապա այդ հայութենեն կարևոր թիվ մը դեպի հարավ իջավ, դեպի այսօրվան Ռումանիան, Մոլդավիո իշխանապետության մեջ, իսկ մեկ մասն ալ գնաց այսօրվան Հունգարիո կողմերը։ Բազմաթիվ եկեղեցիներ ունինք Մոլդավիո մեջ։ 16-րդ դարուն, երբ թուրքերը իրենց ուժի գագաթնակետին հասան և Վիեննան շրջապատեցին, Լեհաստանեն Սոբիեցկի զորավարը եկավ և փրկեց Վիեննան թուրքերու գրավումեն։ Այդ բանակին մեջ հատուկ գունդեր կաշին Լվովի հայերե կազմված։ Եթե հրաշքով այդ հին հայերու հետնորդները երևան գան հիմա իբրև հայեր, հավանաբար անոնց թիվը կընա հասնիլ մեկ-երկու միլիոնի։ Պատմության ընթացքին հայերը թե՛ Լեհաստանի, թե՛ Մոլդավիո և թե՛ Հունգարիո մեջ փառավոր հետքեր թողած են, նշանավոր մարդիկ տված են այդ երկիրներուն։ Մոլդավիո իշխաններեն մեկը, որ Հովհաննես Հայր կկոչվի (João

Voda Armeanu), երեք տարի իբրև իշխան ղեկավարած է Մոդավիան և թուրքերու դեմ պատերազմի դաշտի վրա հերոսի մահով ինկած:

Ահավասիկ քանի մը հիշատակներ, պատմական իրողություններ, հիմնական կարևորություն ունեցող, որոնք ցույց կուտան, թե իսկապես հայը միջազգային երևույթ է: Այսօր ալ նույն վիճակը կշարունակվի՝ նկատի ունենալով Միջուռքի հայության իրականությունը: Այս իրավիճակը, աննշուշտ, ազգային տեսակետով մեր առջև շատ բարդ հարցեր կդնեն և գուցե քիչ մը հոռետես կոչվեմք մեզ, սակայն պետք է քաջությունը ունենանք իրողությունները տեսնելու այնպես, ինչպես կան, անկախ մեր զգացական վերաբերմունքներեն: Այս պայմաններու մեջ պետք է աշխատինք արտասահմանի հայութենեն օգուտ քաղել հայության ներկայի և ապագայի հաճար, Մայր Հայաստանի համար:

Եվ հիմա, վերջացնելով իմ խոսքը, ըսեմ այս մասին իմ կարծիքը կամ առաջադրանքը և կամ պատգամը, եթե կուզեք՝ ուղղյալ ձեզի՝ մտավորականներու և գիտնականներու: Գործնական կնկատեմ, որ արտասահմանի ամեն մեկ հայ մտավորական Հայաստանի հետ կապ հաստատե իր մասնագիտության զօնով: Ես քիչ առաջ լսեցի մաթեմատիկոս Զորջ Ատոմյանի խոսքը և նույն ոգիով բժիշկ Տամատյանի զեկուցումը, որ Հայաստանի հետ կապ կհաստատե՝ իր գյուտը այնտեղ տարածելու համար: Կկարճեմ, որ այս ճանապարհը շատ բնական է, շատ օգտակար և հնարավոր Միջուռքի մտավորականի մը համար: Բժիշկներ՝ Հայաստանի բժիշկներու հետ, մաթեմատիկոսներ՝ այնտեղի մաթեմատիկոսներու հետ, ֆիզիկոսներ՝ այնտեղի ֆիզիկոսներու հետ, գրողներ, բանաստեղծներ կամ արվեստագետներ՝ մայր երկրի արվեստագետներու հետ, առանց քաղաքական կամ գաղափարախոսական խտրության: Այս ճանապարհը ես պիտի ուզեի առաջարկել ամերիկահայ մտավորականներուն:

Դոկտոր Կարո Կարապետյան սքանչելի հայերենով ճառ մը կարդաց մեզի քիչ առաջ և տեղ մը այսպես արտահայտվեցավ. «Մենք՝ արտասահմանի հայերս, հայրենիքին կարիքը ունինք, բայց հայրենիքը մեզի կարիք չունի»: Ես կրնամ հայտարարել, որ հայաստանցի հայերը այդ բանաձևումին համաձայն չեն: Չորս-հինգ տարի առաջ Երևանի մեջ թատերական գործ մը կներկայացվեր «Հաջի Փալլակ» աճուռով, կատակերգություն մը, հայ գրողներեն մեկուն գործը: Այնտեղ պատկեր մը կար, ուր երկու հայաստանցի հայեր կվիճեին իրարու հետ հայ ժողովուրդի ապագայի մասին: Անոնցմե մեկը կըսեր. «Երանի արտասահմանում հայեր չլինեին, բոլորը ալստեղ լինեին»: Մյուսը կպատասխաներ. «Տո ի՞նչ ես ասում, մենք առանց Միջուռքի ո՞նց կարող ենք ապրել»: Անշուշտ երգիծական ձևով չափազանցված արտահայտություն մըն է ասիկա: Սակայն խորքին մեջ հայաստանցին այդ հոգեբանությունը ունի: Կմնա, որ Միջուռքի հայությունը հայաստանցիներուն հուսախաբ չլինե այդ տեսակետեն: Ես կմտախոսեմ, որ ամերիկահայ գիտնականներ, մշակութային գործիչներ, մտավորականներ, ուղիղ հասկանալ այս հոգեբանական կացությունը և իրենց մասնագիտության զօնով կապերը ամբապնդեն Մայր Հայրենիքի հետ: Քիչ մըն ալ հավատ ունենան, որ Աստված մեզի պիտի օգնե:

Մեր օրհնությունը ձեզի բոլորիդ: Ամեն:

ԱՅՅԵԼՈՒԹՅՈՒՆ ՆՅՈՒ ԶԵՐԶԻԻ Ա. ՆԵՐՍԵՍ
ԱՍՏՎԱԾԱԲԱՆԱԿԱՆ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Հոկտեմբերի 31-ին, շաբաթ օրը, ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը այցելում է Նյու Ջերզիի նահանգի Նյու Ռոշել քաղաքի Ա. Ներսես աստվածաբանական ընծայարան: Ընծայարանի շքամուտքի առջև խմբվել էին ընծայարանի սաները՝ իրենց դասախոսների, ընծայարանի խնամակալների և տեսուչ Տ. Մարտիրոս քնն. Չկյանի հետ՝ դիմավորելու Հայոց Հայրապետին:

Այս առթիվ Վեհափառ Հայրապետին դիմավորելու էին եկել Տ. Տիրան արքեպս. Ներսիսյանը, Հ. Բ. Ը. Միություն նախագահ տիար Ալեք Մանուկյանը՝ իր տիկնոջ հետ, տիկին Լուիզ Սիմոնը, ինչպես նաև Հ. Բ. Ը. Միության Կենտրոնական Վարչության մի շարք անդամներ:

Դիմավորումից հետո Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է ընծայարանի մատուռ, ուր և տեղի է ունենում Գոհաբանական աղոթք:

Հանուն ուսանողության, Վեհափառ Հայրապետին բարի գալուստ է մաղթում աստվածաբանական ընծայարանի սան բարեշնորհ Սերուբե սրկ. Աճառյանը հետևյալ խոսքով.

«Վեհափառ Տեր,

Զեզի բարի գալուստ կմաղթենք և կմատուցանենք մեր որդիական սերը այս օրհնաբեր առիթով: Զեր այցը Ա. Ներսես ընծայարան մեզի եղալ մեծ օրհնություն և քաջալերանք: Դուք եք մեր հոգևոր հայրը, և Ա. Էջմիածինը՝ մեր հոգևոր տունը: Զեր այցելությամբ մեր ընտանիքը ամբողջացավ: Մեր ուսման ճանապարհը, որ կսկսի Ա. Ներսես ընծայարանեն, իր կատարումը կգտնե Ա. Էջմիածին: Կաղաչենք Տիրոջ, որ Զեզի երկար տարիներ պարգևե, որպեսզի շարունակեք Ա. Գրիգոր Լուսավորչի առաքելությունը՝ բաշխելով Քրիստոսի լույսը հայ ազգին մեջ:

Բարի եկաք, Վեհափառ Տեր»:

Հավարտ Սերուբե սարկավազի խոսքի, Վեհափառ Հայրապետը ընծայարանին նվիրում է օճիքսից պատրաստված մի գեղեցիկ խաչ:

Ապա տեղի է ունենում հյուրասիրություն, որի ընթացքում Տ. Գառնիկ քնն. Հալաճյանը հանդես է գալիս ողջույնի խոսքով՝ միաժամանակ հակիրճ տեղեկություններ տալով ընծայարանի ուսումնական առարկաների դրվածքի, առօրյա աշխատանքների և ապագա ծրագրերի մասին:

Վերջում հայրական իր սրտատուչ պատգամն է տալիս Վեհափառ Հայրապետը՝ նշելով Ա. Ներսես աստվածաբանական ընծայարանի դերի կարևորությունը ապագա լուսամիտ և նվիրյալ հայ հոգևորականների պատրաստելու գործում: Իր խոսքի ավարտին Հայոց Հայրապետը քաջալերում է խնամակալ մարմնի անդամներին և ցանկություն հայտնում, որ ապագայում ավելի ընդարձակվի ընծայարանի գործունեությունը և ավելի մեծ թվով ուսանողներ ընդգրկվեն նրա հարկի տակ:

Հանդիպումն ավարտվում է խմբովին երգված «Հայրապետական մաղթերգ»-ով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ Հ. Բ. Ը. Մ.-Ի ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Նույն օրը, ժամը 13-ին, Ս. Ս. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետը իր շքախմբով պաշտոնական այցելություն է տալիս Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միության Սեռլ Պրուքի կենտրոնատեղին, որտեղ Նորին Սուրբ Օծությանն էին սպասում Կենտրոնական Վարչական Ժողովի անդամները:

Վեհափառ Հայրապետը նախ առաջնորդվում է գլխավոր ժողովասրահ, ուր նախագահ արն. Ալեք Մանուկյանը բարի գալուստ է մաղթում Վեհափառ Հայրապետին և նրան ներկայացնում իր գործակիցներին:

Ի պատասխան, Վազգեն Ա կաթողիկոսը գնահատանքով է արտահայտվում Միության երկարամյա ազգանվեր գործունեության մասին և գոհունակություն հայտնում Բարեգործական մեծ Միության կենտրոնում գրավելու համար:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբի և Կենտրոնական Վարչական Ժողովի անդամների հետ ուղղվում է դեպի Միության շքեղորեն զարդարված Նազարյան հանդիսասրահ, որտեղ հոտնկայս ծափահարություններով դիմավորվում է շուրջ 150 հրավիրյալների կողմից:

Պատվո սեղանի շուրջ, Վեհափառ Հայրապետի կողքին, տեղ են գրավել թեմակալ առաջնորդ Ս. Թորգոմ արքեպիսկոպոսը, Մայր Աթոռի դիվանապետ Ս. Ներսես արքեպիսկոպոսը, նախագահ Ալեք Մանուկյանը՝ իր հարգելի տիկնոջ հետ, տեղ և տիկին Սուրեն Ֆեսճյանը, տեղ և տիկին Էդուարդ Մարտիրոսյանը և ուրիշներ:

Սեղանի օրհնությունից հետո արն. Ալեք Մանուկյանը, հանուն Բարեգործական Միության, բարիգալստյան և արևշատության բաժակ է բարձրացնում Վեհափառ Հայրապետի կենացը:

Հավարտ ճաշկերույթի, խոսք առնելով, մեծարգո նախագահը արտագինս ողջունում է Նորին Սրբության բարձր ներկայությունը Հ. Բ. Ը. Միության կենտրոնում և արտասանում հետևյալ արտառույշ խոսքը.

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեղ,

Սիրելի հյուրեր և բարեկամներ,

Բոլորիս համար բացառիկ բախտավորություն է Ամենայն Հայոց Հայրապետը հյուրընկալել Բարեգործականի սեփական հարկին տակ: Բոլորս ալ կանդորադառնանք, թե մեր Եկեղեցիեն ետք Հայկական Բարեգործական

Ջերմ ողջագործում... Վահագն Հարությունյանը և տիար Ալեք Մանուկյանը

Ընդհանուր Միությունը սակավաթիվ հայ կազմակերպություններն է, որ կարծանանա այս պատիվին: Կգնահատենք այս բացառիկ վերաբերումը և կհասկնանք անոր նշանակությունը:

Վեհափառ Հայրապետը իր հայտագրին մեջ այս հատուկ տեղը վերապահելով Բարեգործականին, կատարած կըլլա կարևոր հաստատում մը այն մասին, թե ինչպիսի կենսական նշանակություն ունի Բարեգործականը բուլանդակ Սփյուռքի տարածքին. առաջին անգամը չէ, որ Վեհափառ Հայրապետը իր օրհնությունն ու գնահատանքը կընծայե համագային այս մեծ Միության և կփափաքինք այստեղ մեր ամբողջ անդամակցության անկեղծ ու սրտագին շնորհակալությունները հայտնել Վազգեն կաթողիկոսին:

Վեհափառ Հայրապետը իր շրջապտույտին ընթացքին տոնական բովանդակությամբ բարի գալուստի և ողջույնի բազմաթիվ խոսքեր լսած է ու պիտի շարունակե լսել: Հետևաբար պիտի ուզեմ այսօր շեղում մը կատարել այդ ընթացիկ արտահայտություններն՝ կեդրոնանալու համար Բարեգործականի համագաղութային գործունեության, ինչպես նաև այդ գործունեության ընթացքին մեր արձանագրած հաջողությանց ու կրած դժվարությանց վրա: Եվ քանի որ Վեհափառը մեր տան, այսինքն Բարեգործականի ընտանիքին հյուրն է, կուզեմ մեր մտահոգությունները սրբտաբաց և անկեղծ կերպով բաժնել իրեն հետ:

Ծառ մը մտահոգություններ ու երևույթներ, որոնք կպարզվին մեր դիմաց, հատուկ չեն միայն Բարեգործականին, այլ կվերաբերին նաև մեր Եկեղեցիին և առհասարակ ամեն հայ կազմակերպության:

Այսօր Սփյուռքը մտահոգող գլխավոր երևույթներն են կը գաղթականության հարցն է: Մեծ Եղեռնեն ետք կհուսալին, որ խնայվելին հայ ժողովուրդին զանգվածային ճորտաշարժերը: Սակայն այնպես կթվի, թե գաղթն ու կրկնագաղթը մեր ժողովուրդի ճակատագրին մաս կկազմեն՝ միշտ անակնկալ ու հավելյալ պարտավորություններ բարդելով Բարեգործականին ու մեր բարեսիրական կազմակերպությանց ուսերուն:

Այսօր Լիբանանի և Պարսկաստանի ցնցումները, ինչպես նաև Թուրքիոյ ներքին զավառներուն սեղմումները, պատճառ կդառնան, որ մեր նորահաստատ համայնքները ողողվին գաղթականներու ճորտաշարժերով. արդեն ճորտաշարժեր կկազմվին, կամ կստվարանան հայկական գաղութները Գերմանիոյ, Պելճիքայի և Հոլանտայի, Ամերիկայի ու Գանատայի մեջ, ուր պարսկահայ ու թրքահայ և լիբանանահայ մեր ազգակիցները կարիքն ունին խնամատարական սպասարկության, կրթության, օրհնական կեցության հարցերու լուծման և անմիջական այլ ծառայությանց: Բարեգործականը կհասնի անոնց՝ նյութական օժանդակություն փութացնելով, համայնքային շենք տրամադրելով և հայեցի դաստիարակություն ապահովելով:

Մեզի համար խորունկ վիշտ է մանավանդ հայերու արտագաղթը Հայաստանն: Քաղաքական, տնտեսական, ընկերային և անձնական բազմաթիվ բացատրություններ գոյություն ունին այս երևույթին մասին: Սակայն պատմական իմաստով անհկա արյունահոսություն մըն է Հայաստանի մարմինն և մեզ անմխիթար կթողու ան: Հայաստանը մեր ազգապահպանման միջնաբերդն է և ամեն հեռացում անկե՝ հեռացում կնշանակե մեր ինքնությունն, այլապես ու կորուստ:

Գաղթականության հոսանքներու ծավալումով պահանջը կստեղծվի նաև Բարեգործականի վարժարաններու ցանցին ընդարձակման: Միության 23 վարժարաններուն մեջ գուցե ամենն ավելի տազնապալի վիճակը ներ-

կայացնող կրթարանները կգտնվին Լիբանանի մեջ: Բաց աստի, մենք նոր վարժարան մը կհաստատենք Թորոնթոյի մեջ, դպրոցի շենք մը բարձրացուցինք արդեն Սան Փաուլոյի մեջ ու վարժարան մըն ալ պիտի բանանք Սիտնիի մեջ: Անդին Կիպրոսի մեջ 3.5 միլիոն տոլարի ծախքով մը արդեն կառուցանելու վրա ենք Մեղգոնյան Հաստատության նոր և ընդարձակ համալիրը՝ գոհացում տալու համար Լիբանանեն, Պարսկաստանեն և Արաբական ծոցի երկիրներեն հասնող կրթական պահանջներուն:

Կրթական այս պահանջները կպարզվին ամեն օր, և ծնող ու աճող սերունդները մեզ կդնեն անմիջական հրամայականին տակ՝ ընտրություն մը կատարելու. երկընտրանքը այն է, թե հայ պիտի մնա՝ հառաջացող սերունդը, թե պիտի օտարանա: Այդ երկընտրանքին առջև տատանալիլ պիտի նշանակեր հայ ժողովուրդին ճակատագրով խաղայ: Երևույթ մը, որուն դիմաց ոչ մեկ խղճամիտ հայ անհատ կամ կազմակերպություն կրնա անտարբեր մնալ կամ անպատասխանատու դիրք մը բռնել: Այսպիսի երկընտրանքներու առջև Բարեգործականի որոշումը հստակ ու մեկին է՝ **ձեռնարկել** գործի ու փրկել սերունդը, որքան որ անկարելի և անտանելի ըլլան պայմանները:

Սակայն, դժբախտաբար, ամեն կազմակերպություն և անհատ միևնույն վերաբերումը չունի մեր կյանքին մեջ: Կենսականորեն թանկագին ժամանակ կվատնենք՝ վիճելով ու խորհելով, թե որքանով օգտակար են հայ վարժարանները, թե որքանով կարելի կամ անկարելի է անոնց իրականացումը: Մինչ այդ ժամանակը իր անողոք արշավով կհառաջանա: Մեր պատանիներուն սեռիկ աչքերուն մեջ հայկականության արևը կմարի և անկարելի կդառնա պատմության անիվը ետ շրջել և ուժացած սերունդը անգամ մըն ալ հայացնել հետագային:

Կուզենք անկեղծորեն հայտարարել, թե հայապահպանության այս ճակատագրական հանգրվանին Ամերիկայի մեջ չունինք ամբողջական նեցուկն ու գործակցությունը մեր եկեղեցիներուն: Պատմականորեն գրեթե ամեն հայ եկեղեցվո գմբեթին ներքև ծաղկած է հայկական կրթարան մը. նույնիսկ միջնադարյան մեր բարձրագույն կրթական հաստատությունները, ինչպիսիք էին Գլաժորն ու Սանահինը, աճած են մեր վանքերուն կողքին: Մեզի համար անհասկնալի կմնա հայ վարժարանին բացակայությունը ամերիկահայ մեր Եկեղեցիին կողքին:

Անմիջապես ավելցնենք, թե միշտ գնահատող եղած ենք շարաթօրյա վարժարաններուն դերն ու առաջնորդարանին կողմն հրատարակված դասագիրքերու շարքերը: Սակայն անոնք անբավարար կմնան մեր ազգապահպանման կարիքներուն դիմաց:

Կարելի չէ նաև ըսել, թե Եկեղեցին չի կրնար ամենօրյա դպրոց պահել Ամերիկայի մեջ, որովհետև բաժանյալ եկեղեցիներեն շատերը արդեն իրագործած են այդ ծրագիրը: Մեր պարագային պիտի բավականանայինք, եթե Եկեղեցին օժանդակեր Բարեգործականի կրթական առաքելության կամ առնվազն մրցակցություն չտեսներ այդ առաքելության և իր կարգ մը ընկերային գործունեությանց մեջ:

Բարեգործականի ղեկավարները և բարերարները անդամներն ու ատարողներն են նաև մեր Եկեղեցիին. և անոնք երբեք վերապահ չեն գտնված Եկեղեցվո և անոր գործունեության նկատմամբ և առատորեն սատարած են անոր բարգավաճման գործին:

Բարեգործականը իր առաքելությունը ի գործ կդնե 26 երկիրներու մեջ,

որոնք կգտնվին ընկերային ու քաղաքական տարբեր պայմաններու տակ: Անոր ապաքաղաքական բնույթը թույլ կուտա, որ ան պատշաճի ամեն վարչակարգի յուրահատուկ պայմաններուն ու սատարե մեր գաղութներու կենսական կարիքներուն: Մեր 23 վարժարաններուն կողքին ունինք երիտասարդական կեդրոններ, դարմանատուններ և մշակութային կեդրոններ: Մեր Միությունը տարին գրեթե ութ միլիոն տոլար կհատկացնե իր ազգապահպանման ծրագիրներուն համար և այդ պյուտնեին 70 առ հարյուրը սահմանված է կրթական գործին՝ դպրոցներու, դասագիրքերու և կրթաթոշակներու: Մեր կրթաթոշակներեն ամեն տարի կօգտվին մոտավորապես 400 համալսարանական ուսանողներ: Մեր Միությունը նույնպես միակ կազմակերպությունն է, որ մեր հանգստյան կոչված դաստիարակներուն ու մտավորականներուն օժանդակություն կհասցնե: Բազմաթիվ վաստակավոր ուսուցիչներու կողքին անվանի գրողներ և ազգային գործիչներ խորհրդապահաբար օժանդակություն ստացած են և կշարունակեն ստանալ:

Բարեգործականը իր օգնության ձեռքը երկարած է նաև Մայր Հայրենիքին և այնտեղ բնակող մեր հարազատներուն: Մեզի համար միախառնություն և ուրախություն է, որ հայրենի ժողովուրդը այլևս կարիքը չունի արտասահմանի օժանդակության և ինքն է, որ բազմաթիվ կերպերով կսատարե Սփյուռքի հայության կարիքներուն: Սակայն Բարեգործականը միշտ պատրաստ է ընդառաջելու Հայրենիքի կոչին, այժմ և հավիտյան...:

Վեհափառ Տեր, իսկապես կարոտցած էինք Ձեզ, կարոտը ունեինք Ձեր հայրական բարի ծախտին, Ձեր միտքի լայն հորիզոնին, Ձեր կորովին ու Ձեր ներշնչող խոսքին: Եվ այսօր Ձեր օրհնաբեր այցելությունեն օգտվելով ուզեցինք մեր անկեղծ մտածումները բաժնել Ձեզի հետ ու միասնաբար խորհիլ ու գործել մեր ժողովուրդին ազգապահպանման, ապահովության և ապագային ի խնդիր:

Մենք կապրինք շատ շփոթ ու շատ արագընթաց ժամանակներու մեջ և արտոնված չենք ի հաշիվ մեր ժողովուրդին սխալելու: Այդ պատճառով ալ ուզեցինք մեր անկեղծ մտահոգությունները, մեր մտածումները և մեր ոգեվորող իրագործումները պարզել այստեղ, Ձեր ներկայության, իբրև հայրն ու Հայրապետը բոլորիս:

Այսօր այստեղ հավաքված են Բարեգործականի Կեդրոնական Վարչական Ժողովի անդամները, Միության Ամերիկայի շրջանակի պատասխանատուները, բարեբար ու պատվո անդամները, մեր պաշտոններությունը և Միության գործին հավատացող և անոր սատարող ընտրանի բազմություն մը:

Բոլորը կմիանան մեզի մեր հավատարմության ուխտը նորոգելու Սուրբ Էջմիածնին և արևշատություն ու բազում շինարար տարիներ մաղթելու Վեհիդ:

Բարի եկաք, Վեհափառ Տեր, հազար բարով:

Այնուհետև մեծարանքի սեղանների շուրջ ստեղծված ջերմ մթնոլորտում Վեհափառ Հայրապետը բարձրորեն գնահատում է Սփյուռքի հայ կյանքում Հ. Բ. Ը. Միության կատարած հոգևոր, ազգային, մշակութային մեծ դերը հետևյալ բովանդակայից ճառով.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍԲԸ Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹՅԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆՈՒՄ

Գոհություն Աստուծո ամենակալին, որ ինձ վիճակվեցավ երրորդ անգամ հովվական այցի գալ իմ հոգևոր զավակներուն ի Միացյալ Նահանգներ և այսօր գտնվիլ ձեր մեջ՝ բերելու իմ հայրական սիրո ողջույնը և Աստուծո օրհնությունը Սուրբ Էջմիածնեն՝ ձեր մեծ Միության անգուգական նախագահ մեծահարգ տիար Ալեք Մանուկյանին, Կեդրոնական Վարչությանը և ներկա գտնվող հարգարժան անձնավորություններուն:

Հ. Բ. Ը. Միությունը իր կազմավորման առաջին իսկ օրերեն սկսյալ, տեսալիս վայելած է Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի և ընդհանրապես մեր Մայր Եկեղեցվո գնահատանքը, քաջալերանքը և օրհնությունը: Եվ ահա վասիկ ես այսօր ձեր մեջ կգտնվիմ նույն զգացումներով, նույն օրհնություններով՝ ուղղյալ բոլորիդ, ուղղյալ Հ. Բ. Ը. Միության բոլոր անդամներուն, մանավանդ որ վերջերս էր, երբ Փարիզի մեջ ձեր Միությունը տոնախմբեց իր գոյառման ու գործունեության ութսունամյակը:

Հ. Բ. Ը. Միությունը, հիմնված 1906-ին Նեղոսի ափերուն, պատահական ու անցողական երևույթ չէ եղած մեր ազգի կյանքին մեջ, այլ բնական և անհրաժեշտ մեկ արտահայտությունը հայոց ազգային վերածննդյան, որ սկիզբ առած էր անցյալ դարու վերջին տասնամյակներուն թե՛ Արևելահայաստանի և թե՛ Արևմտահայաստանի տարածքի վրա:

Այն, ինչ կկոչենք հայոց վերածնունդ, եղած է ազգային ինքնաճանաչումի, զարթոնքի և հիշատակության արժանի իրագործումներու ժամանակաշրջան մը՝ թե՛ կրթական-մշակութային, թե՛ հասարակական և թե՛ քաղաքական մակարդակներու վրա: Ինչպես Կովկասահայոց Բարեգործական Ընկերությունը, ծնունդ առած Թիֆլիսի մեջ 1881 նոյեմբեր 15-ին ջանքերովը բժիշկ Բագարատ Նավասարդյանի, Գաբրիել Սունդուկյանի և ազգային բարերար Ալեքսանդր Մանթաշյանի, այնպես ալ Հայկական Բարեգործական Ընդհանուր Միությունը եղած են, այո, բնական և անհրաժեշտ արտահայտությունները մեր ազգային վերածննդյան, կազմակերպություններ, որոնք կոչված էին հեղաշրջում և բարեփոխում հառաջ բերելու հայ կյանքի մեջ, հզորացնելու տնտեսական և ֆինանսական մակարդակը հայ ազգաբնակչության ցարական Ռուսաստանի և Օսմանյան կայսրության տարածքի վրա: Եթե հայ քաղաքական կուսակցությունները իրենց մարտական սխրանքներով կերտեցին հայ ազատագրական շարժման հերոսական էպոսը, ապա նույն ազգային-քաղաքական գիտակցությամբ տոգորված, գործարար հայ մարդիկ թե՛ Կովկասի և թե՛ Թուրքիո մեջ նույն ազատագրական իդեալին փորձեցին ծառայել խաղաղ ճանապարհներով:

Կովկասի Բարեգործական Ընկերությունը արագ թափով զարգացավ և 1891-ին ունեցավ 21 մասնաճյուղեր Կովկասի և Ռուսաստանի հայաշատ տարբեր քաղաքներուն մեջ: Գեորգ Դ կայսրիկու 1881-ի դեկտեմբեր 18-ի կոնդակով իր ողջույնը և օրհնությունը բերավ նորակազմ Ընկերության:

Ահա հատված մը հայրապետական այդ կոնդակեն.

«Օրհնեալ եղիջիք դուք, որ ըստ կարեաց հայկական ազգային օգտի և ըստ պիտոյից ժամանակիս այսորիկ ընտրեալ էք ձեռնտու լինել տարածման մտաւոր լուսաւորութեան, օժանդակ լինել բարգաւաճման արհեստից, օգնական լինել որոց նուիրեն զանձինս յուսումն գիտութեան, մխիթարիչ հիւանդաց և կարօտելոց, և նպաստատու այլ ամենայն հաստատութեանց և

միջոցաց, որովք ազգ մեր առաել պայծառապէս փալեացի առաջի ազգաց օտարաց ըստ բազում մասանց»:

Հատկապէս Պողոս Նուպարի և իր գործակիցներու հիմնական նպատակն ու ծրագիրը եղան նյութական լայն միջոցներ ստեղծելով բարեկամելու զարգացնել Թրքահայաստանի գաղաւթներու շինական ժողովուրդի տրմտեալական, ի մասնավորի հողագործական աշխատանքի պայմանները: Եվ կխորհիմ թե այս նպատակադրումը կոչված էր նույնքան հեղափոխական և ազատագրական ըլլալ հայ գյուղացիության համար, որ այդ օրերուն մեր ժողովուրդի համրանքին 80—90 տոկոսը կկազմեր:

Այստեղ հիշենք նաև Մեծն Խրիմյան Հայրիկին, որ գաղաւթի հայ շինականներու կյանքի բարեկամումը և հեղափոխումը կտեսներ հողագործության, գյուղական տնտեսության զարգացման և մեքենայացումի մեջ:

Իմ խոսքի իբրև հառաջաբան, ես փորձեցի ուրվագծել անցյալը և մատնանիշ ընել Հ. Բ. Ը. Միության հիմնադիրներու ոգին և ազգային մտահոգությունները, որովհետև կխորհիմ թե այսօր ալ նույն այդ ոգին պետք հողգործները, որովհետև կխորհիմ թե այսօր ալ նույն այդ ոգին պետք է առաջնորդող մնա, թեև հայ կյանքի պայմանները հիմնովին փոխված են:

Հ. Բ. Ը. Միությունը իր սկզբնական ծրագիրը, ավաղ, չկարողացաւ իրագործել: Հազիվ քանի մը տարիներ անց իր կազմավորումէն, ծայր տվաւ Պալքանյան պատերազմը, ապա հաջորդեցին համաշխարհային առաջին պատերազմը և մեր ազգային մեծագույն աղետը՝ բնաջնջումը Արևմտեան Հայաստանի բովանդակ ազգաբնակչության 1915—16 սև տարիներուն:

Արևմտահայոց վերածնունդն ու ազատագրական շարժման սխրանքը մարտիրոսությամբ պատկերացան: Պահ մը թվեցաւ, թե հայ ազգի համար ամեն հույս կորսված է: Սակայն հրաշքի համագոր պայմաններու բերումով, Սարդարապատի Մայիսյան պատմական հաղթանակով ազատագրվեցաւ Արևելյան Հայաստանը, սկիզբ առաւ հայոց պետականությունը, որ 1920-ի աշնան Նոր Եղեռնի մը առաջ կանգնած՝ փրկվեցաւ յաթաղանի հարվածէն, այս անգամ շնորհիվ ռուսական բանակի օգնության, որով մեր երկիրը վերջապէս հասաւ խաղաղ գոյատևման և անվտանգության ափին, այդ օրերուն շուրջ յոթ հարյուր հազար ազգաբնակչությամբ:

Ահա այսպէս, հիմնովին փոխվեցաւ հայ ժողովուրդի պատմության ընթացքը: Սկիզբ առին նոր պայմաններ, նոր հմարավորություններ, նոր հույսեր և մանավանդ նոր ու հերոսական հայրենաշէն իրագործումներ փրկված մայր հողի վրա: Սկիզբ կառնէր հայ ժողովուրդի պատմության նոր շրջանը, պատմության շրջանը Սովետական Հայաստանի:

Հ. Բ. Ը. Միությունը այս նոր կացության առաջ կանգնած, սրբությամբ պահպանեց իր սկզբնական ոգին, և իրապաշտ ու գործարար կեցվածքով օգնության ձեռք երկարեց մահվան եզրին հասած մեր մայր երկրին, որ այդ օրերուն «ողբի ու որբի հայրենիք էր»:

Չեն մոռցված և պիտի չմոռցվին Հ. Բ. Ը. Միության նյութական օգնությունները և բարոյական քաջալերանքը՝ ընծայված նորակազմ Սովետական Հայաստանի ազգաբնակչության:

Չեն մոռցված և պիտի չմոռցվին նաև Հ. Բ. Ը. Միության որբախնամ և եկեղեցաշէն ու կրթամբեր իրագործումները հայ Սփյուռքի տարածքի վրա, մանավանդ Մերձավոր Արևելքի երկիրներուն մեջ, ուր ապաստան գտած էին Եղեռնի դժոխքէն փրկված գաղթականները և բազմահազար որբերը:

Այդ օրերուն և հետագային Հ. Բ. Ը. Միությունը ընտրեց ոչ թե գաղափարախոսական ընդդիմության ուղին, այլ համազգային համերաշխության ուղին: Ան մնաց հավատարիմ իր հիմնադիրներու համահայկական մտահոգություններուն և գործելակերպին, խարսխված համազգային, հայրենասիրական, քաղաքական մտածելակերպի վեմին վրա:

Սովետական Հայաստանի Հանրապետության կազմավորումով, 1920-են հետո հայ ժողովուրդի առաջ դրվեցան հիմնական չորս հարցեր.

ա. վերաշինությունը և հզորացումը նորաստեղծ հայրենիքի և մեկտեղումը հայ ազգի զավակներուն, Խորհրդային Հայաստանի հողի վրա, միակ իրական և հնարավոր հայրենիքը համայն հայության:

բ. կազմավորումը Սփյուռքի հայ բազմություններու, ապահովելու համար անոնց ազգային ինքնության պահպանումը և ամրապնդումը՝ Եկեղեցիով, կրթական հաստատություններով և մշակութային-ազգային միություններով:

գ. Ամուր հիմքերու վրա հաստատումը և զարգացումը Հայրենիք—Սփյուռք հարաբերություններու՝ եկեղեցական, մշակութային, հայրենասիրական գետնի վրա:

դ. Հետապնդումը հայոց քաղաքական պահանջատիրության և առաջին հերթին միջազգային ճանաչման 1915-ի ցեղասպանության:

Կխորհիմ, թե Հ. Բ. Ը. Միության հիմնադրման հիմնական ոգին ամբողջապես կհամապատասխանեն այս չորս մտահոգությունները և առաջադրանքները: Այս մտահոգություններու և առաջադրանքներու ճանփով ընթացած է ձեր բարեսիրական մեծ կազմակերպությունը առաջին համաշխարհային պատերազմեն հետո ահա մոտ չթանասուն տարիներ շարունակ: Եվ իմ մաղթանքն է, որ Հ. Բ. Ը. Միությունը նաև հետ այսու միշտ մնա հավատարիմ այս ոգիին և այս գործելակերպին:

Ինչպես հիշեցի արդեն, Հ. Բ. Ը. Միությունը իր եղբայրական կարևոր նպաստը բերավ Սովետական Հայաստանին անոր ստեղծման առաջին տարիներուն, երբ հայաստանցի բնակչությունը ծով կարիքներու մեջ կգտնվեր: Այդ շրջանը սակայն շատոնց պատմության գիրկն անցած է: Այսօր մեր մայր երկիրը շուրջ երեք և կես միլիոն բնակչությամբ, իր հզոր տնտեսությամբ և արդյունաբերական մեծ հիմնարկություններով, իր մեքենայացված գյուղատնտեսությամբ, իր քաղաքներու և գյուղերու վերաշինությամբ, իր մշակութային և գիտական բազմահարյուր հաստատություններով, վերջին տարիներուն իր իրականացուցած հազարավոր միլիոն ռուբլի արժույթությամբ մեծ կառուցումներով, բնականաբար կարիքը չունի Սփյուռքի հայության նյութական օժանդակության: Սակայն կխորհիմ, թե այնուամենայնիվ հանձնարարելի է, որ Սփյուռքի մեր ազգակիցները և միությունները խորհրդանշական առումով որոշ հոգատար վերաբերում ցուցաբերեն Մայր Հայրենիքի գիտական և մշակութային հիմնարկներու նկատմամբ:

Այսօր ես կկամենամ մասնավորաբար ընդգծել իմ առաջադրանքը՝ Սփյուռքի նոր սերունդներու հայեցի դաստիարակության անհրաժեշտության առնչությամբ: Գիտեմ, թե Հ. Բ. Ը. Միությունը մեծ չափերով ընդարձակած է ամենօրյա հայ վարժարաններու ցանցը Սփյուռքի տարածքի վրա, սակայն կատարվածը դեռ հեռու է բավարար ըլլալէ: Առանց հայ լեզվի և հայ մշակույթի արժեքներու յուրացման, հնարավոր չէ հայապահպանում ապահովել: Ոչ մեկ կազմակերպություն, ոչ իսկ միայն Եկեղեցին, առանց հայ լեզվի, ի վիճակի չեն ապահովելու նոր սերունդներու հայկական գի-

տակցությունը և զգացողությունը: Դպրոցաշեն հետևողական քաղաքականությունը հարկ է ապահովել, որ գոնե տասը հազար պատանիներն մեկը հայերեն խոսիլ և կարդալ գիտնա: Այդ մեկը կխորհիմ կարող է ինը հայերեն չխոսողները իր հետ բերել հայ կյանքի մեջ:

Անառաքելույն Սփյուռքի տարածքի վրա հայ վարժարանները մեծագույն պարգևն են Մայր Հայրենիքին: Անշուշտ վարժարաններու կողքին կան նաև հայապահպանման այլ կարևոր հաստատություններ, ինչպես մեր Առանձին Եկեղեցին առաջին հերթին, և ազգային-մշակութային կազմակերպությունները, որոնք կհամարեն և կշարունակեն դպրոցներու իրագործումները, հայ երիտասարդը դպրոցական շրջանն հետո հայ կյանքին կապեցնելու համար, որ շատ կարևոր պարագա է, որովհետև հաճախ հայ միջնակարգ վարժարանի շրջանավարտներ, որոնք գիտեն հայերեն խոսիլ ու կարդալ, վարժարանը ավարտելե հետո սակայն հեռու մնալով հայ կյանքեն, Հայ Եկեղեցին, Հայաստանի իրականությունեն, տակավ կկորսվին հայության համար:

Ահավասիկ մտահոգություններ, առաջադրանքներ, հարցեր, որոնք պետք է առարկան դառնան լուրջ ծրագիրներու ու կազմակերպված բազմակողմանի աշխատանքի:

Հ. Բ. Ը. Միությունը այն համազգային մեծ կազմակերպությունն է, որ ի վիճակի է աստիճանաբար կենդանի գործի վերածելու այս բաղձանքներն ու ծրագիրները, առաջին հերթին գործակցելով մեր Մայր Եկեղեցիին հետ:

Հայաստանյայց Եկեղեցին և Հ. Բ. Ը. Միությունը պատմականորեն միշտ կողք-կողքի գործած են, իբրև համազգային անկուսակցական կազմակերպություններ Սուրբ Էջմիածնի օրհնության ներքև:

Վերջացնելե առաջ իմ խոսքը, պահ մը կուզեմ կանգ առնել վերոհիշյալ վերջին հարցի վրա, որ է հետապնդումը հայկական դատին և միջազգային ճանաչումը 1915-ի ցեղասպանության: Վստահ եմ, թե Հ. Բ. Ը. Միությունը ևս, այլ հայկական կազմակերպություններու կողքին, կապրի ու կգործեն նաև այս մտահոգությունով, այս ազգային-քաղաքական հարցով, որ համահայկական է, զի նման հարցերը մենաշնորհը չեն քաղաքական կուսակցություններու: Ամեն հայկական կազմակերպություն, ներառյալ Հայ Եկեղեցին իր հոգևոր սպասավորներով և հավատացյալներով, պարտին իրենց նպաստը բերել մեր ազգին արդար երազանքներու կենսագործման ճանապարհի վրա:

Դուք, հարգարժան տիարք, ղեկավարներ և անդամներ Հ. Բ. Ը. Միության և մեր ժողովուրդի ծոցին մեջ գործող կազմակերպություններ, բոլորդ, բոլորս կոչված ենք ուղիղ հասկնալ մեր ողբերգական անցյալը, մեր ահաբեկող հուսախաբությունները, կոչված ենք ուղիղ տեսնել մեր մայր երկրի աշվոր հուսահատությունները, կոչված ենք ուղիղ գնահատել մեր սեփական ու ժերու տարողությունը, ուղիղ ճանչնալ մեր բարեկամը և մեր թշնամին:

Այս մտքերը կարտահայտեմ լավատեսությամբ շեշտով, որովհետև այս տարի հունիսի 18-ին Ստրասպուրկի մեջ մեր ժողովուրդի դատը հաղթանակ մը արձանագրեց 1915-ի ցեղասպանության ճանաչումով Եվրոպական պառլամենտի կողմէ: Իրավ հաղթանակ մըն է միջազգային իրավունքի մակարդակի վրա, հաղթանակ մը ոչ միայն բարոյական, այլ նաև քաղաքական: Այդ օրը զգացինք մենք բոլոր հայերս, թե Ստրասպուրկեն ճամփա մը բացվեցավ դեպի Սևր: Մեր ճամփան երկար է տակավին և դժվարու-

թյուններով լեցուն, սակայն պետք է հավատանք մեր վերջնական հաղթանակին, վասնզի, իբրև քրիստոնյաներ, կհավատանք ճշմարտության և արդարության հաղթության, մեր Տիրոջ և Փրկչի Հիսուսի դատարկ գերեզմանի խորհուրդով:

Եվ մեր արդար դատի հետապնդման ճանապարհին, պետք է ճկուն ըլլանք և իմաստուն, օգտագործելու համար մեզի ընձեռված հնարավորությունները, բոլոր արտաքին պայմանները, հետամուտ ըլլանք ամեն տեղե բարեկամներ շահելու մեկ հիմնական նպատակի համար: Այս տեսանկյունեն դիտված, կհաստատենք, թե հայ կազմակերպություններեն ոչ բոլորը բավարար չափով այդ ճկունությունը և իմաստությունը կպահեն: Այսպես օրինակ, ինձ համար անհասկնալի է, թե ինչո՞ւ հակասովետ դիրքավորում մը կրնա նպաստել հայ դատին: Արդյո՞ք հակասովետ քաղաքականությունը պիտի դյուրացնե հայոց դատի արդար լուծումը: Ահա հարցում մը ևս, որուն պատասխանը կսպասեմ:

Մեծահարգ տիար Ալեք Մանուկյան, այսօր ես երջանիկ եմ հույժ, որ Դուք մեր մեջ եք այստեղ: Դուք Ձեր երեսուն և ավելի տարիներու ազգաշեն փայլուն իրագործումներով, իբրև անգուգական նախագահը Հ. Բ. Ը. Միության, Դուք, որ Ձեր անձնական միջոցներով բազում բարեգործություններու ռահվիրան կհանդիսանաք, մեր դարու ամենապայծառ ու ամենապանծալի հայ անձնավորությունն եք Սփյուռքի տարածքի վրա, Դուք, որ Ձեր ամենաբաշխ բարի ձեռքը տարածած եք արտասահմանի հեռավոր շրջաններեն մինչև Հայաստան, մինչև Սուրբ Էջմիածին, Դուք, որ մեր օրերուն արդարորեն կվալելեք հարգանքն ու երախտագիտությունը համայն հայության:

Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը այսօր անգամ մը ևս Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնեն Ձեզի կրերե իր մեծարանքը, իր սերը և իր հայրապետական օրհնությունը, ջերմ մաղթանքով, որ բազում տարիներ ևս առողջ մարմնով, Ձեր արդար սրտով ու Ձեր շինարար ոգիով շարունակեք Ձեր պայծառ առաքելությունը հայ ազգին ծառայելու ճամփուն վրա:

Միրելի տիարք և տիկնայք, այսօր ձեր մեջ ինքզինքս զգացի հարագատներու հին և ապահով բարեկամներու ընտանեկան հարկի տակ և խոր ապրումներ ունեցա, լսելով ձեր որդիական ազնիվ արտահայտությունները Սուրբ Էջմիածնի և իմ հասցեին: Ենթահայություն: Այս բոլորը ես պիտի չմոռնամ, չեմ կրնար մոռնալ: Ձեզմե պիտի բաժնվիմ ձեզի ավելի միացած: Հետս Մայր Հայրենիք և Սուրբ Էջմիածին պիտի տանիմ ճառագայթ մը այսօրվան լույսեն, ձեր հոգիներեն ճառագայթող: Ես կզգամ շոշափելի իրողությունը այդ լույսին:

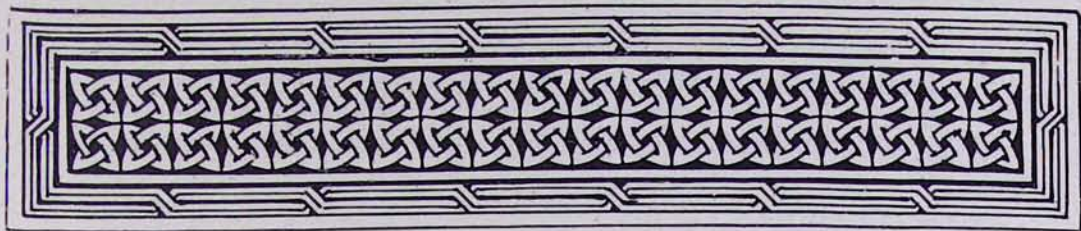
Ծառ հավանական է, որ այս իմ վերջին այցելությունն է ձեզի և Մեր ամերիկահայ հոգևոր զավակներուն: Սակայն ես միշտ ձեր մեջ պիտի գտնվիմ իմ աղոթքներով, իմ երազանքներով, իմ բարի մաղթանքներով:

Մնացեք խաղաղությամբ:

«Ողջ լերուք գօրացեալ Սուրբ Հոգւով»: Ամեն:

Վեհափառ Հայրապետի ճառից հետո պրն. Ալեք Մանուկյանը, խորապես հուզված, հայտարարում է.

«Ենթահայ եմք, Վեհափառ Տեր, Ձեր խոսքերուն համար, Ձեր հորդորներուն համար: Կրնանք վստահեցնել Ձեզ, թե մեր հավատքի կեդրո-

ԾԱՇԿԵՐՈՒՅԹ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 20-ին, «University club»-ում, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, Նորին Սրբության ընդունելության ծախսերը հոգացող արևելյան թեմի բարերարները կազմակերպում են ճաշկերույթ: Օրվա հյուրընկալն է Մայր Աթոռի բարերար պրն. Գևորգ Հովնանյանը:

Բացման խոսքով հանդես է գալիս Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանը:

Ապա խանդավառ մթնոլորտում Վեհափառ Հայրապետին ողջված երախտագիտական սրտագին խոսք է ասում Գևորգ Հովնանյանը:

Ընդունելության վերջում, ընդհանուր ծախքի ներքո, օրհնության և գնահատանքի խոսք է ասում Վեհափառ Հայրապետը՝ ներկաներին փոխանցելով Հայ Եկեղեցու, հայ ժողովրդի, հայոց վերածնված մայր հողի նկատմամբ իր պայծառ լավատեսությունն ու անկոտրում հավատքը և նրանց հոգիները փոթորկելով հայրենաբույր խոհերով և զգացումներով:

Իր խոսքի վերջում Վեհափառ Հայրապետը, իր այցելության երջանիկ առիթով, ի նշան հայրապետական սիրո և գնահատանքի, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի ականակոտ շքանշանով զարդարում է կուրծքը բարերար տիար Հրայր Հովնանյանի:

ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԻ Ս. ՎԱՐԴԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Նոյեմբերի 1-ին, կիրակի օրը, Նյու Յորքի Ս. Վարդան Մայր տաճարում պատարագում և քարոզում է հայրապետական շքախմբի անդամ Տ. Ներսես արքեպս. Պողոսյանը:

Վաղ առավոտվանից հավատացյալների ծովածավալ բազմությունը, շուրջ 3.000 հոգի, լցրել էր եկեղեցին, վերնատունը, բակը, գավիթը՝ վայելելու սուրբ պատարագի անպատում երանությունն ու հոգեկան բերկրանքը:

Բազմաթիվ հայ ուխտավորներ Նյու Յորքի հեռու և մոտիկ շրջաններից փութացել էին մասնակցելու սուրբ պատարագի հոգեպարար արարողությանը:

Նյու Յորքի տարբեր շրջանների հայ եկեղեցիների միացյալ երգչախումբը կատարում է Կոմիտասյան պատարագի հոգեգմայլ երգեցողությունը:

Ավետարանի ընթերցումից առաջ, եկեղեցական թափորով, ամպնովաճու մերթո, «Հրաշափառ»-ով, Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Մայր եկեղեցի, ուր հավատացյալների բազմությունը կրկնողաճ բարեպաշտությամբ և սրտագին բարեմաղթություններով ողջունում է իր սիրելի Հայրապետին:

«Հայր մեր»-ից առաջ պատարագիչ սրբազան հայրը կրոնաշունչ քաղով մխիթարում է հավատացյալ ժողովրդին:

Տ. ՆԵՐՍԵՍ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՔԱՐՈԶԸ

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամեն»:

«Ահաասիկ ես ածից ի վերայ ձեր շունչ կենդանի»:

Սիրելի հավատացյալներ,

Այս բնաբանը վերցրել եմ Հին Կտակարանի Եզեկիելի մարգարետությունից: Աստված Եզեկիելին պարգևում է նրա տեսիլքներից ամենահատկանշականն ու խորհրդավորը: Սույն տեսիլքի սկզբին Տերը հետևյալ հուսադրիչ խոսքերն է ասում նրան. «Ահաասիկ ես ձեր մեջ դնելու իմ շունչը կենդանի»:

Մարգարեն մտահոգ էր իր ժողովրդի ճակատագրով, մանավանդ ի տես հարևան թշնամի ցեղերի կողմից գործադրվող հալածանքների, կոտորածի և աքսորի: Նրա հոգին խռովված էր, և նա փորձում էր գտնել մխիթարանքի մի միջոց, որը սպեղանի դառնար իր ժողովրդի ցավերին: Ահա այսպիսի խոռովյալ մի պահի մարգարեն ունենում է հետևյալ տեսիլքը.

Աստված նրա ձեռքից բռնած տանում է նրան հեռավոր մի դաշտավայր, որը լցված էր մարդկային չորացած ոսկորներով: Ցույց տալով այդ ոսկորները, Տերը հրամայում է Եզեկիելին՝ ասելով. «Կյանք պարգևիր այս անկենդան ոսկորներին»: Մարգարեն, զարմացած տվյալ հրամանից, նախում է իր Տիրոջը և մարդկային անգործության ամբողջ գիտակցությամբ մտածում, որ կյանքի տվիչը մարդը չէ, այլ՝ Աստված: Եվ որովհետև Տիրոջ հրամանը արդեն արձակվել էր, դաշտում սփռված մարդկային ոսկորները մկան, միս ու մորթ են հագնում և ստանում մարդկային կերպարանք:

Քիչ հետո Աստված կրկին հրամայում է մարգարեին՝ ասելով. «Ծունչ պարգևիր սրանց»: Դաշտը կենդանանում է անմիջապես, աստվածային կենդարար ու կենդանարար շունչը, երկնային անտեսանելի հողմի նման, անցնում է դիակների միջով, և նրանք նմանվում են հողի տակ թաղված սերմերի՝ զարնան ջնջով ծլող ու ծաղկող:

Սիրելի հավատացյալ ժողովուրդ, այսօր նոյեմբերի մեկն է, պատմական և անմոռանալի մի թվական բոլորիս համար, որովհետև այսօր մեզ հետ Նյու Յորքի հայոց Ս. Վարդան Մայր եկեղեցու կամարների տակ է գտնվում Ամենայն Հայոց Տ. Տ. Վազգեն Ա Վեհափառ Հայրապետը, գալով հազարավոր մոլոմներ հեռու գտնվող հայ ժողովրդի հավատքի կենտրոն աստվածադիր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից և բոլորիս սիրելի Հայաստան աշխարհից: Ըստ նախօրոք կատարված հատուկ կարգադրության, այսօր, հավարտ սուրբ պատարագի, նախագահությամբ Նորին Սրբության և ներկայությամբ մեծ Եղեռնի դառնությունները ճաշակած մեր տարեց հայրերի

ու մայրերի, որոնց թիվը տարիների ընթացքում գնալով նվազում է, կատարելու ենք մասնավոր հոգեհանգստյան պաշտոն Եղեռնի մեր հաճատակների հոգիների խաղաղության և լուսավորության համար, որոնք «վասն հայրենյաց և վասն հավատո» զոհ գնացին 19-րդ դարի վերջին տասնամյակում և 20-րդ դարի առաջին քառորդում օսմանյան բիրտ իշխանության կողմից հայ ժողովրդի դեմ նյութված դավադրության՝ ցեղասպանության:

Ի տես ներկա ժամանակների մեր ժողովրդի վերագարթոնքի, մենք ազգովին Եզեկիել մարգարեի տեսիլքն ենք վերապրում. մեր աչքերի առջև է ահա Արևմտյան Հայաստանը՝ իր տխուր անցյալով. ավերված գյուղեր, քաղաքներ, եկեղեցիներ, աքսորված մի ժողովուրդ, ամենուրեք ջարդեր, արյուն և սպանո: 1876 թվականին Սուլթան Համիդը գահ է բարձրանում՝ տարածելով ահ ու սարսափ իր կայսրության սահմաններում ապրող բոլոր փոքրամասնությանց վրա: Խլում է նրանց իրավունքները, ջարդեր է կազմակերպում, հատկապես քրիստոնյաների և ի մասնավորի հայ ժողովրդի դեմ:

Առաքելական օրերից քրիստոնեությունը ընդունած հայ ժողովուրդը օսմանյան լծի տակ վեց դար շարունակ հեծել է: Եվ որովհետև ազատության տենչը նրան մղում էր այդ լուծը թոթափելու ճանապարհներ որոնել, այդ իսկ պատճառով նա դառնում է թիրախը սուլթանի հալածանքների: Բռնությունները հատկապես սաստկանում են 1896 թվականին, իսկ 1908-ին՝ իթթիհատական երիտասարդ թուրքերը, տապալելով սուլթանին և անցնելով իշխանության գլուխ, մեկ տարի անց, շեփորելով ֆրանսիական հեղափոխության ընդունած արդարության, եղբայրության և հավասարության կոչը, կազմակերպում են Ադանայի ջարդը: Հետագայում նույն երիտասարդ թուրքերի իշխանությունը դավադրաբար կազմակերպում է մեծ Եղեռնը՝ հայկական ցեղասպանությունը: Պատմական այս կարճ ժամանակաշրջանում քսան-երեսուն տարիների ընթացքում, ավելի քան երկու միլիոն հայեր զոհ են դառնում տեղահանությանց, սպանդի և ցեղասպանության: Դատարկվել էր ամբողջ Արևմտահայաստանը իր հայ ազգաբնակչությունից:

Կարծեք հասել էր դժբախտ պահը, երբ հայ ժողովրդի պատմության էջերը առհավետ փակվելու էին:

Սակայն, ո՛վ հրաշք զարմանալի, հայ ժողովուրդը փյունիկի նման իր մոխիրներից վերակենդանացավ, հարություն առավ մեռելներից. մեր հատակների արյան լճերից բողբոջեցին կարմիր կակաչներ, իրականացավ Սուրբ Օգոստինոս հայրապետի խոսքը՝ «Մարտիրոսների արյունը սերմն է քրիստոնյաների»: Իրականացավ Եզեկիել մարգարեի տեսիլքը. հարություն առան, վերակենդանացան նահատակները, դաշարեցին չորացած ճյուղերը մեր պարտեզի, և անապատները պտղատու ծառերով զարդարվեցին:

Հայ ժողովուրդը 1918 թվականի մայիսին Սարդարապատի, Բաշ-Ապարանի և Ղարաքիլիսայի իր հերոսական մարտերով կարողացավ ապահովել իր հայրենիքի սահմանները և հաստատել իր գոյության իրավունքը: Սարդարապատի հաղթանակով մենք մեկընդմիջտ ցույց տվեցինք ողջ աշխարհի մարդկությանը, թե հայ ժողովուրդը իր կյանքի ճգնաժամային պահին ի գին իր արյան գիտի պաշտպանել իր հայրենիքն ու իր սրբությունները:

Վարդանանց հերոսամարտի ոսկեդեմիկ պատմիչը՝ Եղիշեն, Ավարայրի հերոսների կատարած սխրագործությունները նկարագրելիս հետևյալ բառերով է բնորոշում իրենց հայրենիքի ու հավատի հանդեպ նրանց ցու-

ցաքերած նվիրումը. «Չգիտակցված մահը մահ է, գիտակցված մահը՝ անմահություն»:

Հայ ժողովուրդը իր ողջ պատմության ընթացքում այս նշանաբանով է ապրել, մահվամբ մահին է հաղթել, ինչպես Բրիտոս Գողգոթայի բարձունքում խաչափայտի վրա իր մահվամբ հաղթեց մահվան:

Միրելի հավատացյալներ, այսօր մենք՝ հայերս, ի Հայաստան և ի սփյուռս աշխարհի, բացառությամբ Մերձավոր Արևելյան մի շարք երկրների, ապրում ենք ավելի բարձր և երջանիկ պայմաններում, քան կըրճարվում: Այլևս «մահվամբ մահը հաղթելու» վիճակները թվում է, թե իսանցյալում: Այլևս «մահվամբ մահը հաղթելու» վիճակները թվում է, թե իսպառ հեռացել են մեր երկրից և մեզանից: Այդ իսկ պատճառով լավ է, որ մերկայիս մի փոքր փոփոխելով Եղիշեի վերոհիշյալ ասույթը՝ ապրենք ու գործենք՝ «Կյանք իմացյալ անմահություն է» բնաբանով: Եթե մեր ապրած կյանքը լինի գիտակցված, նպատակաւաց և այն իսպառ դրվի ազնիվ ու վսեմ ծրագրերի իրագործման, վստահաբար հայ ժողովուրդը և մեր հայրենիքը կկարողանան մեծ օգուտներ քաղել մեր կյանքից: Եթե գիտակցենք մեր ներկա կյանքի մեջ ընձեռած բարիքները և կարողանանք նպատակամետ ապրել, կյանքի հանդեպ մեր ըմբռնումը վերափոխելով, կարող ենք մեր երկիրը դարձնել մի դրախտավայր և մեր առօրյա կյանքը՝ երջանիկ:

Հասել է ժամանակը ձեռք-ձեռքի տալու, իրար գորավիզ կանգնելու, մեր ժողովրդի պայծառ ապագան կերտելու, գալիք սերունդների կյանքը ապահով ուղու վրա դնելու և մեր դարերի համար ճանապարհներ բացելու: Մենք համայն մարդկության ապագայի համար օգտակար մի կյանք ապրենք համայն մարդկության ապագայի համար օգտակար մի կյանք ապրենք, պետք է ապացուցենք աշխարհին՝ թե՛ չարականներին և թե՛ բարեկամներին, որ անիրավ էր և սխալ այն դառն բաժակը, որ մենք ըմպեցինք մեծ Եղեռնի շրջանում:

Տասներեք տարի հետո փոխվելու է մեր դարը. մարդկությունը թևակոխելու է մի մեր դարաշրջան, մի մեր այգաբաց է տեղի ունենալու մեր աչքերի առաջ: Այդ մեր դասը պետք է դիմավորենք լավատեսությամբ, հույսով և հավատով: Փոխանակ առօրյա տաղտկալի, մանր-մունր վեճերով մենք մեզ հյուծելու, ժամանակն է, որ կյանքի հանդեպ ավելի լայն հայացք ունենանք: Փորձենք ծանոթացնել մեր պատմությունը մարդկության, փորձենք մեր ընտանեկան բարոյական առաքինությունները դրսևորել մեր շրջապատում, փորձենք հայ մշակույթի արժեքները դարձնել սեփականությունը ամբողջ մարդկության: Հոգով և սրտով փարվենք մեր ծաղկուն ու ծաղկող Սյրարատյան աշխարհին՝ մեր Մայր Հայրենիքին, որը մեր նախնայաց սրբազան ավանդ է մեզ ժառանգ թողնված:

Միրելի եղեռնահար տարեց քույրեր և եղբայրներ, մենք գիտենք, թե դուք ինչպիսի դժոխքի կրակներից փրկվելով հասել եք ներկա օրերին, իբրև մեկ-մեկ նշխարներ հայ ժողովրդի սրբազան պատարագումից: Հասել եք մեզ ձեր հայեցի նկարագրով, ձեր հայրենասիրությամբ և բազում գոհողությունների գնով: Կաթոգին նվիրումով դաստիարակել եք ձեր գավակներին հայեցի ոգով, և մեր սերունդը ձեզ է պարտական իր հայեցիությամբ, հայրենասիրությամբ և իր հավատով:

Այսօր, Ս. Էջմիածնի գահակալը՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետը, եկել է մեր վերածնված Հայաստան աշխարհից՝ ձեզ բերելու համար իր լուսավորչապարզ օրհնությունները և հայրենի մեր ժողովրդի եղբայրական սիրո ողջույնները:

Թող մեր ժողովրդի երիտասարդ զավակները ապրեն ձեր հավատով ու նվիրումով՝ գալիք սերունդներին փոխանցելով այն լուսավառ ջահը, որը դուք ծառանգաբար հանձնել եք մեզ:

Թող Տիրոջ սերն ու ողորմությունը առատորեն բաշխվեն բոլորիս վրա՝ պարգևելով մեր աշխարհին խաղաղություն, մարդկանց միջև եղբայրություն այժմ և միշտ և հավիտյան:

Հարգանք մեր նահատակներին:

«Յիշատակն արդարոց օրհնութեամբ եղիցի»: Ամեն:

Հավարտ և պատարագի իր օրհնությունն ու պատգամն է տալիս Վեհափառ Հայրապետը՝ մի անգամ ևս խանդավառելով ներկաների սրտերը և հորդորելով նրանց հավատարիմ մնալ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին, հայ ժողովրդի ստեղծած ոգեկան արժեքներին, Մայր Հայրենիքի պայծառ իրականությանը և շարունակել օտար ափերի վրա եկեղեցական, կրթական ու մշակութային օգտակար գործունեությունը:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը թափորով ուղղվում է դեպի առաջնորդարանի սրահ, որտեղ ընդունում և օրհնում է օրվա երգեցիկ խմբի անդամներին և հյուրերին: Այս առթիվ պոլսեցի երկու բարեպաշտ երիտասարդներ՝ Հրանտ Գալյանը և Հրաչ Գաբրիելյանը, Վեհափառ Հայրապետին են նվիրում նրա այցելության առթիվ իրենց կողմից հատկապես պատրաստված քառանկյունի մի մարմար, որի վրա ամրացված են հայերեն Ա, Բ և Գ տառերը՝ շողշողուն աղամանդներով զարդարված: Մարմարի վերելում պատկերված է Ս. Վարդան Մամիկոնյանը:

ՈՂՋԵՐԹԻ ԺԱՇԿԵՐՈՒՅԹ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔՈՒՄ

Նույն օրը, ժամը 15-ին, «Հիլթոն» հյուրանոցի մեծ դահլիճում տեղի է ունենում ողջերթի շքեղ ճաշկերույթ՝ ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի: Նորին Սրբությունը հանդիսավոր շքերթով մուտք է գործում մեծ դահլիճ՝ ներկաների խանդավառ ծափերի ներքո, և առաջնորդվում պատվո սեղան:

Հրաժեշտի ընդունելությանը ներկա են շուրջ 1.500 հրավիրյալներ:

Ընդունելությունը բացվում է ԱՄՆ-ի ազգային հիմնով, որը կատարում է տիկ. Քեյ Արմենը: Հանդիսության հայտագիրը վարում է ընդունելության հանձնախմբի ատենապետ պրն. Ս. Ֆեսնյանը: Բացման խոսքով Վեհափառ Հայրապետի ներկայությունը ողջունում է օրվա ընդունելությունը կազմակերպող մարմնի ատենապետ պրն. Զավեն Տատիքյանը:

Գործադրվում է գեղարվեստական պատշաճ մի հայտագիր, որի ընթացքում իրենց ելույթներով ճաշկերույթը ճոխացնում են Ռուզաննա և Կարինե Լիսիցյան քույրերը և Քեյ Արմենը հայ և օտար հեղինակների ստեղծագործությունների վարպետ կատարումով:

Ճաշկերույթի ընթացքում հաջորդաբար խոսք են առնում պրն. Ս. Ֆեսնյանը, պրն. Էդուարդ Մարտիկյանը, պրն. Պերի Զորթյանը և Հ. Բ. Ը. Միության նախագահ պրն. Ալեք Մանուկյանը:

ԱԼԵՔ ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԽՈՍԲԸ ԺԱՇԿԵՐՈՒՅԹԻՆ

Այսօր անսահման հրճվանքի մեջ է Հյուսիսային Ամերիկայի հայությունը, որովհետև երկու տասնամյակներու բացակայութենէ մը ետք ահա մեզի այցի կուգա Ամենայն Հայոց Հայրապետը՝ իր հետ բերելով մեր պատմության ձայնը:

Ալեկոծումի մեջ է բովանդակ Սփյուռքը և գրեթե ամբողջովին դիմագիծ փոխած է ամերիկահայությունը: Այսօր միևնույնը չէ մեր կյանքը, ինչ որ էր 20 տարիներ առաջ, երբ Վեհափառը եկած էր աշխարհի այս հզորագույն ուստանին սիրտին վրա օծելու Սուրբ Վարդան Մայր տաճարը:

Փոխված է ամերիկահայությունը և փոխված են անոր արժեքավերը: Այսօր քիչ մը ավելի շփոթ է մեր կյանքը, անորոշ է մեր ներկան և անստույգ է մեր ապագան: Հարցականի տակ դրված են մեր նվիրականությունները և ավանդական բարոյական արժեքները: Ինչ որ սրբություն էր երեկ, այսօր նշալիկ կդառնա դատափետումի: Կիսախտին բարոյական հեղինակություններն ու կցնցվի ամբողջ կառույցը մեր ազգային-եկեղեցական կյանքին:

Վեհափառ Հայրապետը մեզի կվերադարձնէ մեր ինքնությունը, մեզի կհասցնէ մեր ծաղկած Մայր երկիրը և մեր հոգիները կօծէ Սուրբ Էջմիածնի լույսով: Մենք մեր Հայրապետին մեջ խորհրդանշված կգտնենք մեր ժողովուրդին **միությունն ու միասնությունը**. միասնությո՛ւն՝ հատվածներու ու երկրամասերու միջև և միասնությո՛ւն՝ մեր մայր հողին ու Մայր Աթոռին և մեր ազգի բեկորներուն միջև:

Ամերիկահայությունը կրնա հեռու ապրիլ իր հայրենիքեն ու գոյատևել, սակայն չի կրնար **անջատ ու անկախ ապրիլ իր հողեն**:

Որքան ալ ժամանակներն ու պատմությունը մեր երազեն տարբեր բնույթ մը տված ըլլան Մայր Հայաստանին, ան չի դադրիր ըլլալէ մեր ժողովուրդին օրրանը, ինչպէս չի կրնար Էջմիածինը դադրիլ ըլլալէ **մեր ժողովուրդին մայրը**:

Մեր երկիրը որևէ ժամանակէ ավելի ապահով ու ծաղկուն է. Մայր Աթոռը որևէ ատենէ ավելի պաշտօն է: Եվ եթէ այսօր ընկալենք մայր հողին լույսը և Սուրբ Էջմիածնի օրհնությունը՝ մենք պիտի կարողանանք **վերագտնել** մեր վերապրումի ուղին, մեր հայեցիության ակունքը և մեր ապագային երաշխիքը:

Այսօր Վեհափառ Հայրապետին օրհնաբեր այցով Սփյուռքը **կմիանա** Հայաստանին, և անոնք իրարմով զորացած, իրենց հայացքը կուղղեն մեր ժողովուրդի հավերժության խորհրդանիշ **Սպիտակափառ Արարատին**:

Բարի եկած եք, Վեհափառ Տեր, որ մեր կյանքը բոցավառեցիք հայրենի արևով, խնկեցիք Էջմիածնի հոգիով ու զորացուցիք Արարատի ամրակուռ ուժով:

Մոտիկ ապագային Ձեզ կրկին տեսնելու հույսով երկար կյանք ու բարի ճանապարհ կմաղթենք Վեհիդ:

Ապա թեմակալ առաջնորդ Տ. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանը հուզմունքով և ապրումով իր թեմի հավատացյալների սերն ու որդիական հավատարմությունն է հայտնում Հայոց Հայրապետին՝ ընդգծելով Նորին Սրբության հովվապետական այցելության դերը հայ հոգիների մեջ:

Տ. ԹՈՐԳՈՄ ԱՐՔԵՊՍ. ՄԱՆՈՒԿՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեր,

Թույլ տվեք հայտնել իմ և թեմական խորհուրդի երախտագետ զգացումները հանդեպ Ձերդ Սրբության, մեր թեմին շնորհված այս օրհնաբեր այցելության համար:

Դեպի Միացյալ Նահանգներ և Գանատա Վեհիդ երրորդ այս հովվապետական այցելությունը թեև իր հետ բերավ մտահոգության և ցավի ապրումներ՝ Ձեզի պատճառված ֆիզիկական տկարության հետևանքով, և սակայն փառք կու տանք Աստուծո, որ աղբյուրը Ձեր հոգիի ուժերուն, կորովին ու դիմացկունության, առատահոս է, և իր աշխտությունը կստանա Սուրբ Հոգիին բուժիչ գործունեան, զոր մեր սրբազան շարականագիրը կոչած է «առատահոս աղբիւր շնորհաց»:

Արդարև, Դուք ֆիզիկական բուժումի ակնկալությամբ էր գլխավորաբար, որ հանձն առիք այս ճամփորդությունը: Մեր շնորհակալությունը կհայտնենք դուկտ. Էդգար Հովսեփյանին, որ անմիջականորեն կարգադրությունները կատարեց, անհրաժեշտ խնամքը ապահովելու համար, իրեն գործակից մասնագետ բժիշկներու օժանդակությամբ:

Գոհություն մեր Տիրոջ, որ Դուք ոտքի կանգնեցաք, և մեր թեմի ընդունելության հանձնախումբի կազմած մանրամասնյալ ծրագիրներուն գոհե մեկ մասը կարելի եղավ իրագործել, ցավախառն գոհունակության պատեհություն տալով բազմահազար Ձեր զավակներուն:

Կյանդրեմ, որ Ձերդ Սրբության օրհնությունը բաշխեք բազմաթիվ այն հոգիներուն, որոնք խանդավառությամբ և նախանձախնդրությամբ ծրագրեցին և աշխատեցան, որպեսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետին բացառիկ այս այցելությունը արժանավայել պատշաճությամբ իրագործվեր:

Եվ արդարև, տասնչորս օրերու Ձեր շնորհաբաշխ կեցության ընթացքին խանդավառվեցան մանուկները և երիտասարդները, միախառնվեցան տարեցները և եղեռնեն վերապրողները:

Դուք քաջալերեցիք մեր թեմին հոգևորականները, թեմական մարմինները, ուսանողները, մտավորականները, արվեստագետները, գիտնականները և մեր ազգին ապագայով մտահոգ և անոր ծառայության նվիրված հայ հոգիները և կազմակերպությունները, որպեսզի հայու հոգին անմեռ մնա և շարունակե աճիլ և ստեղծագործել ամերիկյան այս բազմամշակութային ընկերության մեջ, Աստուծո մեզի շնորհած տաղանդներուն օգտագործումով:

Այդ նույն հոգիով, հավատքով և հույսով Դուք խոսեցաք Էկումենիկ շրջանակներու մեջ, և՛ Միացյալ Ազգաց ընդհանուր քարտուղարին և 50-ե ավելի դեսպաններու ներկայության, և՛ Միացյալ Նահանգաց նախագահ Ռոնալդ Ռեյգանի հետ Ձեր պատմական տեսակցության ընթացքին:

Վեհափառ Տեր, Ձեր անձին շնորհը և Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ձեր ծաղկյալ գավազանը, ճշմարիտ վեհություն մը և անոր շուքն ու շնորհը դրոշմեցին Ձեր բոլոր զավակներուն մտքին, հոգիին և անոնց կյանքի «երանելի յիշատակներուն» վրա:

Ո՛րքան ավելի երանելի պիտի ըլլային այդ հիշատակները, եթե «մրրկալ բաժանեալ» Ձեր զավակները ևս լսեին Վեհիդ հայրաշունչ հրավերը՝ միասին աղոթելու և «ազգիս հայոց՝ սէր, միություն» հաստատելու ըղձանքով:

Երևի Աստված այլ կերպ է տնօրինում: Եվ մեր հավատալից ժողովուրդը վարժված է գիտակցաբար ըսելու՝ «Օրհնեալ է Աստուծոյ կամքը: Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ»:

Ա.—Կիւնդրենք, Վեհափառ Տեր, որ ընդունիք Ձեր զավակներուն փոքրիկ մեկ նվերը: Արդիական քոմփյութըր (համակարգիչ) գրամեքենա մը, որ ունի թե՛ անգլերեն և թե՛ հայերեն տառեր, հայերեն այլագում տառատեսակներ (շեղագիր, բոլորգիր), և նույն ատեն տալը կարելի է մեծցնել և տպել: Եվ նաև լեյզըր փրիմթըր՝ տպագրիչ գործիք մը ասոնց ընկերացող, որով կարելի է անմիջականորեն քաղմաթիվ օրինակ ապահովել:

Բ.—Ասոնց կարգին, կուգենք Ձերդ Սրբությանն ներկայացնել նաև սրբատառութիւն ուրիշ նվեր մը: Գիտենք, թե Հայաստանի կառավարության հավանությանը վեհիդ պիտի հանձնվին հայկական հին վանքերէն չորս հատը: Տեր և տիկին Գեորգ և Սիրվարդ Հովնանյան սիրահոծար հանձն կատեն վերանորոգումը Բամբակաշատի գեղակերտ եկեղեցիին:

Գ.—Այս առիթով, թույլ տվեք, Վեհափառ Տեր, Վեհիդ ներկայացնել դիմանկար արվեստի հիշատակ-նվեր մը: Ահա վասիկ, թե արվեստագետը ինք՝ Սոս Եփրեմ Մելիք Ծահնագարչան, ինչպես կարտահայտվի այդ մասին:

ՍՈՍ ՄԵԼԻՔ ԾԱՀՆԱԶԱՐՅԱՆԻ ԳՐԱՎՈՐ ՈՒՂԵՐՁԸ

Ձերդ Սրբություն,

Արտոնեցեք մի քանի բառ ասել այն դիմանկարի մասին, որի իրականացման համար շնորհ արիք ինձ Էջմիածնի Վեհարանին մեջ:

Իմ դատումն էր ներկայացնել կաթողիկոսին Ամենայն Հայոց այնպես, ինչպես նա կհայտնվեր ինձ. համադրումը ամենեն կիրթ և հատկանշորեն հայկական դիմագիծին, ուր կմիախառնվին հատկությունները ազնվասիրտ, այլև շատ հաստատական անձնավորության մը:

Նկարագրի այդ գիծերը ես նշմարեցի մի քանի այն նստաշրջաններու ընթացքին, երբ յուրաքանչյուր անգամուն Ձերդ Սրբությունը կտեղավորվեր աթոռին մեջ, նստելով պարզունակ վեհությանը և անսեթևեթ ազատ շարժումով, վճռականություն մը Ձեր նայվածքին մեջ, և գրեթե ամեն անգամուն Ձեր աջ ձեռքի մատները ամրորեն սեղմած և ձախ ձեռքը ազատ ու թույլ ձգված: Այս է Վազգեն Սոաջիանը, կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, շրջահայաց և վճռական, որուն ձախ ձեռքը միշտ բաց է դեպի իր ժողովուրդը, և որուն աջ ձեռքը արտահայտիչ է տիսիբլինի, հեղինակության և վճռականության: Այս բոլոր շարժումները որքան բնական, նույնքան խորհրդանշական իմաստ ունին:

Այս տպավորություններն էին, զորս ջանացի բռնել և արձանագրել: Եվ եթե այս դիմանկարը փոխանցե այդ ոգին անոնց, որոնք պիտի դիտեն զայն, ես վարձատրված պիտի զգամ ինքզինքս:

Խոր համակրանքով և նվիրումով հանդես եմ Ձերդ Սրբության,

Մնամ ակնածանքով:

Այնուհետև Ս. Թորգոմ սրբազանը խանդավառ ու սրտագին մթնոլորտում հրավիրում է Հայոց Հայրապետին մի անգամ ևս օրհնելու իր սիրելի

զավակներին և տալու իր հայրապետական օրհնություններն ու պատգամները:

Խոսք առնելով, Վեհափառ Հայրապետը շուրջ մեկ ժամ էլեկտրականացած մթնոլորտի մեջ է պահում ներկաներին իր ներշնչող բուլանդակալից ճառով:

**ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՆՅՈՒ ՅՈՐՔԻ
ԾԱՇԿԵՐՈՒՅԹԻՆ**

«Յաւել ի մեզ՝ Տէր ամենակալ, զհաւատ, զյոյս, զսէր և զամենայն գործս առաքինութեան»:

Սիրեցյալ հոգևոր եղբայրներ Մեր, հարգարժան տիարք և տիկնայք, այս աղոթքը իմ շրթներում, կուգեմ բաժնվիլ ձեզմէ: Ահա երրորդ անգամն է, որ այցի եկա ձեզի, ձեր թեմին, ձեր եկեղեցիներում, մեր հավատացյալ ժողովուրդին: Եկա և վերստին գտա ձեզ ամենքդ, ծանոթացա ձեր համայնքներու կյանքին, ձեր կրոնական-դաստիարակչական աշխատանքներում, ձեր կրթական և մշակութային գործունեության: Հոգեկան մխիթարություն եղավ ինձ համար հաստատել ձեր թեմի հոգևոր սպասավորներու նվիրյալ ու կազմակերպյալ աշխատանքը ժրջան առաջնությանը ներքև գերաշնորհ Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանի, որ ահա մոտ երեք տասնամյակներ կղեկավարե այս ընդարձակ թեմը միշտ հավատարիմ իր սրբազան ուխտին, միշտ հավատարիմ մեր Սուրբ Եկեղեցվո կարգ ու կանոնին, միշտ հավատարիմ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին:

Այս հանդիսավոր պահում իմ գնահատանքը և քաջալերանքը կրերեմ թեմակալ առաջնորդ Նորին Սրբազնության և բոլոր եկեղեցիներու հովիվներում, որոնք նվիրված են Քրիստոսի Ավետարանը քարոզելու առաքելության իրենց վստահված հոտին, ի շինություն մեր ժողովուրդի հոգևոր կյանքին:

Նույնպես հոգևոր մխիթարություն եղավ ինձ համար հաստատել, թե ձեր թեմական-եկեղեցական կյանքին մեջ հոգևոր մշակներու կողքին իրենց շատ կարևոր աշխատանքի բաժինը կրերեն հավատացյալ աշխարհական անձինք, ընտրյալ ներկայացուցիչները ժողովուրդին, որոնք կծառայեն նույն առաքելության, որ Եկեղեցվո հոգևոր առաքելությունն է: Իմ սրտաբուխ գնահատանքը և քաջալերանքը բոլոր անձնվեր անդամներում, թեմական և եկեղեցական-վարչական մարմիններում:

Իմ մաղթանքն ու կոչն է ձեզի բոլորիդ ուղղյալ, հոգևոր սպասավորներ և աշխարհական գործիչներ, որ հավատարիմ մնաք Քրիստոսի Ավետարանին, հավատարիմ մնաք ձեր հոգեշեն ու ազգանվեր պարտականություններում:

Կապրինք դարաշրջան մը, որ կրոնական կյանքի մակարդակի վրա կբնորոշվի «Էկումենիկ» հասկացողությամբ, որում հիմնական առաջադրանքն է քրիստոնեական Եկեղեցիներու միության և համաշխարհային քրիստոնեական եղբայրության ամրապնդումը Քրիստոսի սիրով և Քրիստոսի սիրույն մեջ: Մեր Եկեղեցին, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին, որ պատմականորեն կապականի Արևելքի հին ուղղափառ Եկեղեցիներու մեծ ընտանիքին, բնական է, հեռու չի կրնար մնալ մեր օրերու էկումենիկ շարժումեն, իր նպաստը բերելով անոր, իրեն հատուկ վկայություն-

ներով, իր հայրերու և վարդապետներու աստվածաբանական ուսմունքով և իր գործակցությամբ՝ արդի աշխարհի առաջ դրված կրոնա-բարոյական և ընկերային հարցերու լուծման ճանապարհին:

Հետևաբար հույժ ողջունելի կոտմեմ թեմիդ գործոն մասնակցությունը Միացյալ Նահանգաց Եկեղեցիներու Ազգային Խորհուրդի աշխատանքներուն:

Ինչպես ծանոթ է ձեզի, նույն մասնակցությունը կրերն նաև Մայր Աթոռու Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի աշխատանքներուն, իր մնայուն ներկայացուցիչները ունենալով կեդրոնական Կոմիտեի և քանի մը հանձնաժողովներու մեջ:

Մեր հարաբերությունները Ժնևի այս միջեկեղեցական կեդրոնի հետ շատ սիրալիր են, և միխորություն է ինձ համար այստեղ վկայել, որ Սուրբ Էջմիածինը, մեր Առաքելական Եկեղեցին, կվայելե զնահատանքը և հարգանքը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ղեկավարության, որուն վերջին արտահայտությունը եղավ՝ Ստրասպուրկի մեջ Եվրոպական պառլամենտի գումարման առթիվ իր բերած կարևոր նպաստը՝ ի խնդիր 1915-ի հայոց ցեղասպանության ճանաչման:

Ինչպես հայտնի է ձեզի բոլորիդ, Եվրոպական պառլամենտի գումարման նախօրյակին, 14 մայիս 1987-ին, հատուկ գրությամբ դիմեցինք Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ընդհանուր քարտուղար Հայր Դոկտ. Էմիլիո Կաստրոյին, որ իր կազմակերպության նպաստը հաճի բերել հայոց արդար դատի պաշտպանության ի խնդիր: Ծանոթ է ձեզի, որ նույնիմաստ դիմում մը ներկայացուցած էինք նաև Եվրոպական պառլամենտի նախագահ մեծահարգ Լորդ Բլամպ Գոլեշիին: Երախտապարտ մենտի նախագահ եմ ձեզի հայտարարելու, թե հարգարժան Լորդ Բլամպ զգացումով երջանիկ եմ ձեզի հայտարարելու, թե հարգարժան Լորդ Բլամպ և Դոկտ. Էմիլիո Կաստրո, հանուն քրիստոնեական մարդասիրության և պատմական ճշմարտության, հաճեր էին ընթացք տալ իմ խնդրանքին և իրենց օժանդակությունը ապահովել ի նպաստ մեր դատին:

Այս առթիվ պարտք կզգամ ձեզի հայտնելու, թե 18 հունիս 1987-ին ստացանք կարևոր նամակը Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Մարդկային Իրավանց Բաղաքական Հանձնաժողովի նախագահ Դոկտ. Նիկոլայ Գոշի, որ մանրամասն կերպով կզեկուցեր Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի անունով իր Հանձնաժողովի միջոցառումներու և դիմումներու մասին՝ ուղղյալ Եվրոպական պառլամենտի երեսփոխաններուն, ի նպաստ ցեղասպանության ճանաչման:

Նույնպես ճշգրիտ տեղեկություններ ստացանք նաև նախագահ Լորդ Բլամպեն, լոնդոնաբնակ՝ Մայր Աթոռիս բարեկամ և բարերար տիար Ճորճ Քյուրքճյանի միջոցով, որ այս հարցի առթիվ կարևոր դրական դեր կատարեց՝ բարեխոս միջնորդ հանդիսանալով մեր և Լորդ Բլամպի միջև:

Թույլ տվեք այս հանդիսավոր պահուն, այս բեմեն մեր բոլորիս, մեր Եկեղեցվո և համայն մեր ժողովուրդի շնորհակալության խոսքը ուղղել հարգարժան Լորդ Բլամպին և Դոկտ. Էմիլիո Կաստրոյին ու Դոկտ. Նիկոլայ Գոշիին: Բնականաբար առանձին նամակներով իմ երախտագիտությունը և օրհնությունը ուղղեցի անոնց, հույս հայտնելով, որ իրենց հեղինակավոր նպաստը պիտի շարունակեն ընծայել հայ ժողովուրդի դատին, սինչև վերջնական միջազգային ճանաչումը 1915-ի ցեղասպանության, Միացյալ Ազգերու Կազմակերպության կողմե պաշտոնապես:

Թող «արդարություն և խաղաղություն համբուրեցին» (Սաղմոս 84—11):

Մեր Եկեղեցիին համար, մեզի համար 1915-ի ցեղասպանության ճանաչման հարցը, մանավանդ քրիստոնեական խղճի, քրիստոնեական արդարության հարց է:

Իմ մեկնումի պահում կկամենայի իմ գնահատանքը բերել այն ծավալուն աշխատանքին համար, զոր կկատարեն թեմիդ առաջնորդ սրբազան հայրը և բազմաթիվ հոգևոր հովիվներ, ի խնդիր նոր սերունդներու կրոնական և բարոյական հայեցի դաստիարակության:

Ձեր առաջ դրված կարևորագույն խնդիրներեն մին է այս, որ կխորհինք, թե առավել կազմակերպվածությամբ, առավել նպատակադաս կերպով պետք է առաջ տարվի:

Երիտասարդ սերունդները մեր Եկեղեցվո ապագան են, մեր ազգի գոյատևումը ապահովողներն են: Իմ աղերսն է՝ ուղղյալ թեմական խորհուրդիդ, եկեղեցական համայնքներուդ, ձեզի բոլորիդ, որ ամեն միջոցի դիմեք, որպեսզի ձեր երիտասարդներեն ոչ մեկը դուրս մնա եկեղեցասեր երիտասարդաց կազմակերպություններեն, որպեսզի ձեր երիտասարդներեն ոչ մեկը զրկվի կիրակնօրյա հայկական վարժարաններեն: Նաև իմ աղերսն է՝ բոլորիդ ուղղյալ, որ քաջալերեք ամենօրյա հայկական վարժարաններու կազմակերպումը: Քաջ ծանոթ եմ այս տեսակետեն ձեր դժվարություններուն, ձեր տեղական պայմաններուն, սակայն, այնուամենայնիվ, իմ պարտքը կնկատեմ ահագանգել հրամայական անհրաժեշտությունը՝ մեր մայրենի լեզվի պահպանման և զարգացման: Մեր մայրենի լեզուն մեր ազգային զգացողության ճառագայթումն է: Մեր ազգը հայերեն լեզվով դրոշմեց իր քրիստոնեական հավատքը: Հայերեն լեզվով մենք ճշմարտապես ազգություն եղանք, մեր հերոսական պատմությունը կերտեցինք, մեր մշակույթի գանձարանը ստեղծեցինք: Մենք հայ ենք հայերեն լեզվով:

Աշխարհի առաջ մենք ճակատաբաց հպարտ կրնանք ըլլալ մեր քրիստոնեությամբ և մեր ազգային մշակույթով, որոնք մեր մայրենի լեզվով աճած են ու ծաղկած:

Վերջին տարիներուն մեր ազգային կյանքին նոր ջերմություն, նոր թափ, նոր եռանդ տվողը հայ դատի հետապնդումն է, ազգային պահանջատիրության զարթոնքն է: Ծառ լավ է, որ այդպես է: Սակայն, սիրելիներ, չմոռնանք, որ առանց մեր մայրենի լեզվի պահպանման, հայ դատի սրբազան իդեալը գրեթե կդատարկվի ներքին ուժականությեն:

Հետևաբար, ամեն ճիգ ի գործ դրեք պահպանելու հայերեն լեզուն: Դեր եկեղեցիներեն ներս, ձեր հանրային կյանքեն ներս, ձեր ընտանեկան հարկերու ներքև:

Հայաստանյայց Եկեղեցին քրիստոնեական առաքելություն մըն է աշխարհի վրա ահա 17 դարերէ ի վեր: Հպարտ եղեք ձեր քրիստոնեական հավատքով, հպարտ եղեք ձեր եկեղեցանվեր իրագործումներով, հպարտ եղեք ձեր ազգային ոգեկանությամբ: Մի՛ տկարանաք, մի՛ տարակուսիք, մի՛ երկմտիք: Ամուր, անշարժ մնացեք ձեր սուրբ հավատքի վեմին վրա, հավատարիմ մեր նախնայց ուղղափառ վարդապետության, հավատարիմ մեր Եկեղեցվո ավանդությանց և կարգ ու կանոնին: Ապրեցեք ու գործեցեք սիրով միաբանած, ձեր շուրջ համախումբ պահելով համայն հավատացյալ ժողովուրդը որ ի Միացյալ Նահանգներ: Մի՛ հավատաք ներքին բաժանումներու և անհասկացողություններու: Ժամանակավոր, խաբուսիկ երևույթներ

են ատոմք: Ես չեմ հավատար, որ Սուրբ Էջմիածնեն բաժնված հայեր կան: Կապասեմ, որ միության և գործակցության մասին խորհողները միանան Սուրբ Էջմիածնին, և Աստված օրհնե այն առավուրդը, երբ բոլորս եղբայ-
բացած խոստովանինք մեր հավատքը, վերանորոգենք մեր եղբայրության
ուխտը՝ ծունկի եկած Փրկչի իջման Սուրբ Սեղանի առաջ, Արարատի նայ-
վածքին տակ: Մեկ Եկեղեցի ենք Սուրբ Էջմիածինով, մեկ ազգ ենք սրբա-
վածքին տակ: Ես՝ Հայրապետ Ամենայն Հայոց, հայրական սիրո և միու-
թյան հրավեր կկարդամ այս երկրի բոլոր եկեղեցական համայնքներում,
բոլոր Մեր հոգևոր զավակներում:

Այո, միություն և գործակցություն Սուրբ Էջմիածնով: Միություն կնշա-
նակե միանալ Սուրբ Էջմիածնին:

Տեղ Աստված, արդյոք իմ կյանքի վերջալույսին պիտի տեսնե՞մ այդ
առավուրդը:

Այո, մեր Մայր Եկեղեցին, Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածինը, կարիք ու-
նի, որ Էջմիածնի վեմին վրա հաստատապես խարսխված մնա՝ կանոնա-
կան մեկությունը և միությունը մեր Եկեղեցիին, իրավասությանց սահման-
ներու փոխադարձ հարգանքով, երբ Կիլիկյան Աթոռի միաբանության առաջ
պիտի բացվի հոգևոր-ազգային առաքելության առավել լայն հորիզոն, հա-
մազգային գործունեության հորիզոն թե՛ ամբողջ հայ Սփյուռքի և թե՛ Մայր
Հայրենիքի տարածքի վրա: Մշմարիտ է, որ միության հարցի շուրջ կան
լուրջ տարակարծություններ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Կիլիկյան Աթոռի
միջև. սակայն վերջին տարիներում բարյացակամություն կա երկու կողմեն
ալ:

Մեր Աթոռներու միջև տեղի կունենան բանակցություններ, հանդիպում-
ներ, թղթակցություններ: Ես հույս ունիմ, որ այն, ինչ որ բաժանում կնկատ-
վի, անցողական երևույթ է:

Ինչպես ես, Ամենայն Հայոց կաթողիկոս, այնպես ալ Մեծի Տանն Կի-
լիկիո կաթողիկոսը մեր ճիգերը պիտի շարունակենք ի գործ դնել, հասնե-
լու համար բաղձալի օրինական միության և գործակցության: Պետք է պահ-
պանենք մեր հավասարակշռությունը, մեր համբերությունը և մեր լավա-
տեսությունը, «գի Աստուած ընդ մեզ է»:

Հայերը երբեմն կրնան անջատ քալել. կարևորը այն է, որ վճռական
պահերում անոնք գիտնան միատեղ գործել:

Այս պահում, երբ կխոսիմ Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության
առաքելության մասին, չեմ կրնար մոռնալ այն տխուր կացությունը, որ ավե-
լի քան տասը տարիներե ի վեր ստեղծված է Լիբանանի մեջ իբրև հետե-
վանք ներքին քաղաքացիական հակամարտություններու, որով ծանրորեն
կտուժեն բոլոր մահմեդական և քրիստոնյա համայնքները, անոնց շարքին
նաև հայոց համայնքի զավակները:

Մեր մշտական աղոթքն է, որ Աստված իր խաղաղարար ոգին իջեցնե
սուրբ գրական Լիբանանյան երկրի վրա, և մոտ ապագային ալդ երկիրը
վերագտնե իր նախկին բարգավաճ, ծաղկյալ կյանքն ու իր միջազգային հե-
ղինակությունը:

Մեր բոլորին գիտակցության մեջ, Լիբանանի մեզի հավատակից հայու-
թյունը, եկեղեցական ու մշակութային առումով, հարազատ ու անբաժան
մասն է մեր մայր երկրի, արդի Հայաստանի հավատացյալ ժողովուրդի:

Պետք է եղբայրական օգնության ձեռք երկարել Լիբանանի սառնապող
մեր քույրերուն և եղբայրներուն, մանավանդ հայ վարժարաններուն:

Աստուծո ողորմությունը և օգնությունը Լիբանանի մեր եկեղեցիի գավակներում և մեզի եղբայր բոլոր քրիստոնյա և մահմեդական համայնքներում:

Հարազատներ Մեր, միացած ու համերաշխ, զորացած ու ոգեշնչված ամերիկյան քրիստոնյա այս աշխարհին մեջ, արդար հպարտությամբ Քրիստոսի Ավետարանը քարոզեցեք, Սուրբ Լուսավորչի կանթեղը վառ պահեցեք, Ս. Էջմիածնի փառքը երգեցեք, մեր ազգի հերոսական անցյալի սրխաքնքները պատմեցեք, մեր օրերու հայրենական վերածնունդով քաջալերվեցեք, մեր եկեղեցվո ու ազգի արդար երեզանքները շեփորեցեք, ձեր հոգիներու հալացքը միշտ սևեռած դեպի սուրբ գրական Արարատը, դեպի Երևանի լույսերը, դեպի Սուրբ Էջմիածինը, ուր Քրիստոս խոսեցավ մեր ազգին և վառեց անմար կանթեղը Սուրբ Լուսավորչին:

Հանուն Հայաստանյայց մեր Սուրբ եկեղեցիին, հանուն մեր նախնայց սրբազան վկայություններում, հանուն մեր ազգի բյուրավոր նահատակներում՝ «վասն հաւատոյ և վասն հայրենեաց», սիրելիներ, եկեք այսօր միաբերան աղերսենք Աստուծո՝ «Յաւել ի մեզ՝ Տէր ամենակալ, զհաւատ, զյոյս, զսէր և զամենայն գործս առաքինութեան»:

«Հսկեցէք, հաստատուն կացէք ի հաւատս, ժրագարութ, զօրացարութ: Ամենայն ինչ ձեր սիրով լինիցի» (Ա. Կորնթ. ԺԶ 13—14): Ամեն:

Հոտնկայս երգված «Հայր մեր»-ով և Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով ավարտվում է հրաժեշտի սույն ճաշկերույթը, որ սահմանված է հիշատակելի մնալու Նյու Յորքի հայության սրտում:

Նոյեմբերի 2-ին, երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 11-ին, «Ուսկոթի Աստորիա» հյուրանոցում Վեհափառ Հայրապետին այցելում է Հ. Բ. Ը. Մ.-ի ցկյանս նախագահ Ալեք Մանուկյանը իր դստեր՝ Լուիզ Սիմոնի հետ:

Նույն օրը, ժամը 12-ին, Նյու Յորքի «Արարատ» ռեստորանում տեղի է ունենում ճաշկերույթ՝ ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի՝ կազմակերպված ընդունելության հանձնախմբի անդամների կողմից: Այս առթիվ Ջավեն և Արլեն Տատեքյանները Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին են նվիրում մի կարեվոր գումար՝ Հայաստանում վերաբացվող երկու եկեղեցիների վկայանորոգման համար:

ԲԱՅՈՒՄ «ԳՐԻԳՈՐ ԵՎ ԿԼԱՐԱ ԶՈՀՐԱՊ ՏԵՂԵԿՈՒԹՅԱՆՑ
ԿԵՆՏՐՈՆ»-Ի

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 20-ին, Վեհափառ Հայրապետը նախագահում է «Գրիգոր և Կլարա Զոհրապ տեղեկությանց կենտրոն»-ի բացման հանդիսությունը: Բացման հանդիսությանը ներկա է գտնվում նահատակ գրող Գրիգոր Զոհրապի դուստրը՝ Դոլորես Զոհրապ Լիբմանը: Ներկա են նաև բազում հրավիրյալներ՝ մտավորականներ, մշակույթի գործիչներ և այլն:

Վերադառնալու Տ. Թորգոմ արքեպս. Մանուկյանի և Գրիգոր Զոհրապի դստեր՝ Դոլորես Լիբանի հետ

Տ. Թորգոմ արքեպիսկոպոս Մանուկյանը բացման խոսքով ընդգծում է նպատակն ու կարևորությունը հայ ժողովրդի պատմության ուսումնասիրության համար նման մի կենտրոնի ստեղծման, որտեղ ի մի պիտի բերվեն հատկապես վերջին շրջանի պատմությանը վերաբերող փաստաթղթեր և վավերագրեր՝ լայն շրջանառության մեջ դրվելու համար:

Ահա թե ինչպես է բնութագրում այդ նպատակը մեծ գրողի դուստրը.

ԴՈՒՈՐԵՍ ԶՈՀՐԱՊ ԼԻՖՄԱՆԻ ԽՈՍԺԸ

Ծնողացս՝ Գրիգոր և Կլարա Զոհրապի հանդեպ տածած սիրով և իմ հայկականությանս զգացած հպարտությամբ է, որ կդիմավորեմ այս օգտակար կեդրոնին բացումը: Որպես տեղեկատվությանց կեդրոն մեր պատմության և մշակույթի՝ իմ ջերմ փափաքս է, որ այս կեդրոնը օգտագործվի բոլոր անոնց կողմե, որոնք կհետաքրքրվին Հայաստանով և հայ ժողովուրդով: Գլխավորաբար կհուսամ, որ այս կեդրոնը պիտի վերածվի գործուն հավաքատեղիի մը մեր երիտասարդներուն համար, որոնք հայկական փառավոր ժառանգության ապագայի երաշխավորությունը կներկայացնեն:

Հանդիսության վերջում գնահատանքի ջերմ խոսքով հանդես է գալիս Նորին Սրբությունը:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳՆԱՀԱՏԱՆՔԻ ԽՈՍԺԸ

Կշնորհավորեմ Ձեզ, սիրելի սրբազան, որ ձեր առաջնորդարանը օժտվեցավ այսպիսի կեդրոնով մը, որ պիտի ծառայե մեր մտավորական գործունեության զարգացման:

Ինձի համար բացառիկ հոգեկան մխիթարություն մը եղավ հանդիպիլ Ձեզի, տիկին Դոլորես, շնորհալի դուստր Գրիգոր Զոհրապի: Այժմ, երբ Ձեզի կենդանի և քաջառողջ տեսա, խորապես հուզվեցա, որովհետև Պոլսո այն մտավորականները, որոնք զոհվեցան 1915-ին, և որոնց մեջ առաջին շարքերուն էր Գրիգոր Զոհրապը, մեզի համար պաշտոն խորհրդանիշ կհանդիսանան և մեռած չեն: Անոնց հիշատակը կապրի, և մենք՝ այսօրվաններս, եթե հայ ենք և կշարունակենք հայ մնալ, անոնց հիշատակն ալ խորհրդավոր դեր մը կատարած է մեր կյանքին մեջ:

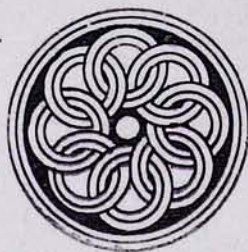
Գրիգոր Զոհրապ բազում անգամներ իր ձեռքը դրած է Ձեր վրա: Ես ալ իմ ձեռքս կդնեմ: Մենք պաշտամունքը ունինք մեր բոլոր նահատակներուն: Գրիգոր Զոհրապ անոնց շարքին մեջ իր բացառիկ և յուրահատուկ տեղը ունի, անփոխարինելի, կրնամ ըսել: Դանիել Վարուժան հաճախ մըն էր իբրև բանաստեղծ: Գրիգոր Զոհրապ բանաստեղծ չէր, բայց իբրև գրող կարելի չէ ըսել, թե Դանիել Վարուժանեն ետ կմնար: Գիտեք, մեծ գրողներու միջև կարելի չէ այդպիսի համեմատություններ ընել: Ամեն մեկը իր մեծությունը ունի: Կարելի չէ ըսել, օրինակ, թե Վիկտոր Հյուգոն ավելի մեծ է, քան Բալզակը: Երկուքն ալ մեծ են, թեև բոլորովին տարբեր իրարմե: Այո՛, մեծություն մըն է Գրիգոր Զոհրապ: Հայաստանի մեջ բացառիկ գնահատանքով կհիշվի անոր անունը, հայ մեծանուն գրողներու շարքին:

Թարգմանված է բազմաթիվ լեզուներու՝ ռուսերեն, վրացերեն և այլն: Հաճախ Երևանի հեռուստացույցեն Գրիգոր Զոհրապի պատմվածքները կհաղորդվին բեմականացված, արևմտահայերեն անշուշտ, առանց լեզուն փոխելու: Այսպեսով, Գրիգոր Զոհրապ մոր կյանք մը կապրի Սովետական Հայաստանի մեջ:

Օրհնություն մահատակ Զոհրապի հիշատակին:

Օրհնություն Զեզի, ազնիվ տիկին Դոլորես:

Գրիգոր և Կլարա Զոհրապ տեղեկությանց կենտրոն»-ի հանդիսությունը, փոքր հյուրասիրությունից հետո, փակվում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԹԵՄ

Կալիֆոռնիան ԱՄՆ-ի ամենամեծ և ամենաքաղաքամարդ մահանգն է։ Հայտնագործվել է 1542 թ. և գաղութացվել իսպանացիների կողմից 1769 թ.։ 1848 թ. Հիդալգոյի դաշնագրով Կալիֆոռնիան մտնում է Միացյալ Նահանգների կազմի մեջ։ Նահանգի գլխավոր քաղաքներից է Լոս Անջելոսը։ Այն հիմնադրել են իսպանացիները 1781 թ.։ Այժմ քաղաքն իր ալվարձաններով ունի շուրջ 8 միլիոն բնակչություն։

19-րդ դարի 90-ական թվականներից հայերն սկսում են հաստատվել մեծ Կալիֆոռնիայի մահանգում։ 1906—1908 թվականներին գաղթականության մի մոր հոսանք է սկսում դեպի Լոս Անջելոս քաղաք, որտեղ հաստատվում են գլխավորապես Ծիրակի դաշտավայրից գաղթած հայերը, որոնց թիվը արդ տարիներին հասնում էր 500-ի։ Հայկական համայնքն աշտեղ ստվարանում է հատկապես համաշխարհային յուռաջին պատերազմի ու մրան հաջորդող տարիներին Արևմտյան Հայաստանից գաղթող հայերով։ Մեծ թվով հայեր գաղթում են մեծ համաշխարհային երկրորդ պատերազմից հետո։ Այսօր էլ հայ համայնքն աճում է Մերձավոր և Միջին Արևելքի երկրներից գաղթող հայերի հաշվին։ 1970-ական թվականներից այստեղ սկսում է համախմբվել հայ մտավորականությունը, որի շնորհիվ աշխուժանում է համայնքի ազգային-հասարակական կյանքը։ Հիմնվում և լայն գործունեություն են ծավալում բազմաթիվ մշակութային, հայրենակցական միություններ։ Ներկայումս Լոս Անջելոսում գործում են մեկ տասնյակից ավելի հայկական եկեղեցիներ՝ հարակից կազմակերպություններով։ 1976 թ. այստեղ հիմնվեց առաջին հայկական կոլեջը։ Բացի կիրակնօրյա և մեկօրյա վարժարաններից, քաղաքում կա ամենօրյա չորս հայկական դպրոց և երկու մանկապարտեզ։ Կանոնավոր կերպով լույս են տեսնում «Նոր օր», «Նոր կյանք», «Փարոս», «Քաջ Նազար», «Ապրիլ», «The Armenian Observer» և տարբեր բնույթի պարբերականներ ու թերթեր։ 1965 թվականից Կալիֆոռնիայի մահանգային համալսարանում հաստատվել է և առ այսօր գործում է հայագիտական ամբիոն։

Ներկայումս Լոս Անջելոսում բնակություն հաստատած հայերի թիվը անցնում է 100 հազարից։

Նոյեմբերի 8-ին, երեքշաբթի օրը, առավոտյան, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով օդային ճանապարհով մեկնում է Կալիֆոռնիա: Նորին Սրբությանը և իր շքախմբի անդամներին փոխադրող օդանավը վայրէջք է կատարում Սան Ֆրանցիսկոյի օդանավակայան: Այստեղ ԱՄՆ-ի հայոց արևմտյան թեմի առաջնորդ Ս. Վաչե արքեպիսկոպոս Հովսեփյանը, ընկերակցությամբ Սան Ֆրանցիսկոյի, Օքլենդի, Սակրամենտոյի և մահալայլ շրջանների հայոց հովիվների, դիմավորում և բարի գալուստ է մաղթում Նորին Սրբությանը:

Օդանավակայանի ընդունարանի՝ պատվո հյուրերին հատկացված սենյակում մեկ ժամ հանգստանալուց հետո, Հայոց Հայրապետը իր շքախմբով և առաջնորդությամբ թեմակալ առաջնորդի, վերստին օդանավ է բարձրանում՝ մեկնելու Ֆրեզնո:

Ծուրջ մեկ ժամ տևող հանգիստ թոփչքից հետո, Վեհափառ Հայրապետին տանող օդանավը վայրէջք է կատարում Ֆրեզնոյի օդանավակայան, որտեղ Հայոց սիրելի Հայրապետին դիմավորելու էին եկել շրջանի հոգևոր դասի և եկեղեցական վարչության անդամները, ինչպես նաև հոծ թվով հայորդիներ, որոնք արտակարգ խանդավառությամբ ողջունում և բարի հայորդիներ, որոնք Նորին Սրբությանը: Ուրախ էին բոլորը: Ավանդական գալուստ են մաղթում Նորին Սրբությանը: Ուրախ էին բոլորը: Ավանդական աղ ու հացի օրհնությունից հետո, Հայոց Հայրապետը առաջնորդվում է «Centre Plaza» հյուրանոց և տեղավորվում իր համար պատրաստված հարմարավետ հարկաբաժնում:

Ֆրեզնոյի Կալիֆոռնիայի մահալայլի քաղաքներից է և գյուղատնտեսական կարևոր կենտրոն: Քաղաքը իր արվարձաններով ունի ավելի քան կես միլիոն բնակչություն: Հիմնադրվել է 1872 թ.:

Ֆրեզնոյն եղել է Միացյալ Նահանգների արևմտյան շրջանները գաղթած հայերի առաջին հանգրվանը: Հայերը Ֆրեզնոյում և նրա շրջակայքում բնակություն են հաստատել 19-րդ դարի երկրորդ կեսին: Մինչև 1900-ական թվականները Միացյալ Նահանգների հայ գաղթականությունը առավելաբար կենտրոնացած էր այնտեղ: Ֆրեզնոյում հաստատված առաջին հայերի կյանքը լի է եղել դժվարություններով: 20-րդ դարի սկզբներից համայնքն սկսում է ստվարանալ և կազմակերպվել: 1900 թ. հիմնվում է Ֆրեզնոյի հայ առաջին առաքելական եկեղեցին: Աստիճանաբար աշխուժանում է գաղութի ազգային կյանքը: Քաղաքում այժմ գործում են տասնյակ հայկական կազմակերպություններ՝ հայրենակցական, բարեգործական, մշակութային, երիտասարդական և այլն: Ներկայումս Ֆրեզնոյի հայ ազգաբնակչության թիվը անցնում է 50 հազարից: Հայերն այստեղ գլխավորաբար զբաղվում են երկրագործությամբ, խաղողի և այլ մրգատու այգիների ու բանջարեղենի մշակությամբ: 1943 թ. կառուցվում և սկսում է գործել Ս. Պողոս հայ առաքելական եկեղեցին: 1978 թվականից գործում են նաև հայկական ամենօրյա վարժարաններ: Աշխույժ գործունեություն են ծավալում Հ. Բ. Ը. Միության տիկնանց, երիտասարդական և թատերական հանձնախմբերը: 1981 թվականից Ֆրեզնոյում գործում է «Հայք» հայկական ուղիորդամբ:

Ֆրեզնոյի մահալայլին համալսարանում իրականացվում է հայագիտական ուսումնասիրությունների ծրագիրը, որը տեղի հայ ուսանողների միության հետ 1979 թվականից հրատարակում է «Հայ շարժում» թերթը:

Ֆրեզնոյն ծննդավայրն է հայազգի աշխարհահռչակ գրող Վիլյամ Մարտյանի, որի անունն է կրում Ֆրեզնոյի քաղաքային թատրոնը:

Երեկոյան ժամը 16.30-ին հյուրանոցի իր հարկաբաժնում Նորին Արքեպիսկոպոսը հարցազրույց է ունենում տեղական հայ և օտար մամուլի թղթակիցների հետ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ ՖՐԵԶՆՈՅԻ Ս. ԱՆՏՈՆԻՈՍ ԿԱԹՈՒԻԿ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Նույն օրը, ժամը 18.30-ին, Ֆրեզնոյի կաթոլիկ Ս. Անտոնիոս եկեղեցում տեղի է ունենում ս. պատարագ: Օրվա պատարագիչն է Տ. Ներսես արքեպս. Պոզապլյանը: Ս. պատարագին ներկա են Ֆրեզնոյի կաթոլիկ եկեղեցու եպիսկոպոսի ներկայացուցիչ հայր Ռեմոն Տրալինգը, Եպիսկոպոսական եկեղեցու պետ Վիկտոր Ռիվերա եպիսկոպոսը և այլ հարանվանությամբ հոգևոր ներկայացուցիչներ:

Այդ օրը բազմահազար հայ հավատացյալներ եկեղեցի էին փութացել՝ ստանալու Լուսավորչի Աթոռի գահակալի օրհնությունն ու պատգամը և մխիթարվելու ս. պատարագի հոգեպարար արարողությամբ:

Հայ և օտար բարձրաստիճան հոգևորականների, սարկավագների և դպրաց դասի մեծ թափորով և «Հրաշափառ»-ով Վեհափառ Հայրապետը հանդիսավորապես մուտք է գործում եկեղեցի և օրհնում հայ հավատացյալներին:

Ֆրեզնոյի և շրջակայքի եկեղեցիների միացյալ խառն երգչախումբը հաջողությամբ կատարում է Եկմալյան ս. պատարագի երգեցողությունը:

«Հայր մեր»-ից առաջ, ոգեշնչված արքայան պահից, կրոնաշունչ մի քարոզ է արտասանում Վեհափառ Հայրապետը: Նորին Արքեպիսկոպոսը քարոզը անկորնչելի կերպով քանդակվում է ներկաների սրտերի և հիշողության մեջ: Քարոզի անգլերեն թարգմանությունը կատարում էր Տ. Վարդան ավագ քահանա Գաապարյանը:

Հավարտ ս. պատարագի Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցական թափորով առաջնորդվում է եկեղեցուն կից հովվատուն՝ իր ճանապարհին օրհնություն և մխիթարություն բաշխելով իր հոգևոր զավակներին, որոնք սիրով և կարոտով, երանության արցունքներով գալիս էին համբուրելու Նորին Արքեպիսկոպոսին Ս. Աջն ու քղանցքը:

ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՖՐԵԶՆՈՅՈՒՄ

Նոյեմբերի 4-ին, չորեքշաբթի օրը, առավոտյան իր աղոթքը կատարելու համար, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցելում է հյուրանոցի դիմացը գտնվող հայոց Ս. Երրորդություն եկեղեցի: Եկեղեցում Հայոց Հայրապետին ողջունում է եկեղեցու հոգևոր հովիվ Տ. Հրանդ քահանա Սիրապլանը: Ս. Սեդանի առջև իր աղոթքը կատարելուց հետո, Նորին Արքեպիսկոպոսը օրհնում է ներկա գտնվող մի խումբ հավատացյալների, ապա ավտոմեքենաներով մեկնում է՝ այցելելու Ֆրեզնոյի նորաբաց ազգային Շախարթարան-վարժարան:

Ամենօրյա վարժարանի մուտքի առջև Վեհափառ Հայրապետը ընդունվում է տնօրենության, ուսուցչական կազմի և խնամակալության անդամներ:

րի կողմից: Դպրոցի սրահում հավաքված աշակերտությունը սրտագին ծափերով ողջունում է սիրելի Հայրապետին:

Այս առթիվ կրթական հաստատության ժրաջան տնօրեն պրն. Ասատուր Ասատուրյանը, ուսուցչական կազմի և աշակերտության անունից, ջերմորեն ողջունում է Հայոց Հայրապետի ժամանումը և բարի գալուստ մաղթում:

Այս խոսք է առնում վարժարանի հոգաբարձության ատենապետ դոկտ. Դենիս Ծամվանը և, հաճում հոգաբարձության և ծնողական խորհրդի, իր շնորհակալությունն է հայտնում Նորին Սոբաթյանը՝ նրա օրհնաբեր այցելության համար:

Այնուհետև տեղի է ունենում աշակերտական ուժերով կազմակերպված գեղարվեստական մի կոկիկ հանդիսություն՝ երգերից և արտասանություններից բաղկացած, որին ներկա են լինում նաև բազում ծնողներ և դպրոցի հոգաբարձությունը:

Հանդիսության ավարտին Վեհափառ կաթողիկոսը տալիս է իր հայրապետական պատգամը՝ վեր հանելով այս կրթական հաստատության կատարած դաստիարակչական և ազգային առաքելությունը Ֆրեզնոյի հայ համայնքի ծոցում:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՊԱՏԳԱՄԸ ՎԱՐՇԱՐԱՆԻ ԱՇԱԿԵՐՏՈՒԹՅԱՆԸ

Առաջին անգամն է, որ իմ այս ողևորության առիթով հայկական վարժարանի մը այցելելու պատենությունը կունենամ տեսնելու ձեր փոքրիկներուն հայկական անուշիկ աչքերը և լսելու անոնց երգն ու արտասանությունները, լսելու նաև իմաստալից խոսքերը, որ քիչ առաջ արտասանվեցան այս վարժարանի տնօրենին և հոգաբարձության կողմէ:

Ես շատ զգացված եմ և Մուրթ Էջմիածնէն Աստուծո օրհնությունը կրենեմ այս վարժարանին, ուսուցչական կազմին, հոգաբարձության, մանչուկներուն և աղջիկներուն, որոնք կտրվին այստեղ մեր մայրենի լեզուն: Բարձրորեն կզնահատեմ այն հերոսական ճիգերը, որ դուք և Ֆրեզնոյի հայությունը ի գործ կդնէք այս հաստատությունը պահպանելու և հետզհետե ավելի զարգացնելու համար: Քիչ առաջ մենք գոհումակությամբ լսեցի, որ ծրագիր ունիք այս վարժարանը ընդարձակելու, իբրև շենք և իբրև դասարաններու կազմություն, որպէսզի ան հասնի երկրորդական վարժարանի մը մակարդակին, ուր ուսանին մինչև տասնևչորս տարեկան հայ աշակերտներ: Սքանչելի հեռանկար մըն է այս, և սրտանց կմաղթեմ, որ հաջողությամբ պսակվի այդ ծրագիրը, տարվետարի աճի աշակերտության թիվը, և դասարանները հետզհետե ավելնան, որպէսզի ամբողջական միջնակարգ վարժարան մը ունենաք Ֆրեզնոյի մէջ: Ֆրեզնոն կարծեմ արժանի է այդպիսի դպրոց մը ունենալու: Մենք գաղութ մը չէ անշուշտ, Լոս Անջելոսի կամ Նյու Յորքի հետ չի համեմատվիր հայության թիվով, բայց իր ավանդություններով, իր անցյալով, իր ազգաշունչ ոգիով արժանի է այդ պատվին:

Այս գաղութը հիմնած են հայաստանցի հայեր, Արևմտյան Հայաստանի քաղաքներէն և գյուղերէն գաղթած, անցյալ դարու կեսերուն, Օսմանյան կայսրության դաժան շրջանէն: Անոնք եկած են ամերիկյան այս հյուր-

ընկալ ափերը՝ ապաստան և ազատություն գտնելու: Ես գիտեմ նաև, որ Ֆրեզնոյի հայերը այդ օրերեն մինչև այսօր պահած են իրենց հայրերու, իրենց նախահայրերու, հայաստանցիի ոգին: Անոնք ապրած են ամերիկյան հողի վրա, իրենց հոգի մեջ պահպանելով իրենց հայրենիքի պատկերը: Այս ավանդությունը, իմ կարծիքով, պետք է պահպանվի նաև այսօր, և այդ ոգին պահպանելու լավագույն գրավականն է եկեղեցիի կողքին ունենալ նաև հայկական վարժարան, ամենօրյա վարժարան, որով պիտի ապահովվի նոր սերունդներուն հայկական դիմագիծը: Նման առիթներով ես հաճախ արտահայտված եմ ըսելով, որ, եթե արտասահմանի հայերը կուգեն Հայաստանին նվեր մը մատուցանել, ամենաթանկագին նվերը հայկական վարժարաններն են:

Մեր այսօրվան Խորհրդային Հայաստանը զարգացած երկիր մըն է, հին ժամանակներու ողբի և ուրբի երկիրը չէ այլևս և կարիքը չունի արտասահմանի հայության նյութական օգնության: Բայց Հայաստանը կարիքը ունի և ցանկությունը, որ արտասահմանի հայությունը պահպանե իր ինքնությունը, իր կրոնական հավատքը, իր Եկեղեցին, իր բարոյական ավանդությունները, իր ընտանեկան սրբությունը, այլ մանավանդ իր մայրենի լեզուն, որովհետև ժողովուրդ մը չի կրնար ապրիլ տևականորեն, եթե իր սեփական լեզուն կորսնցնե: Մեր հին գրողներեն Խաչատուր Աբովյան իր նշանավոր «Վերք Հայաստանի» գիրքին մեջ կըսե՝ «Ազգը պահողը հավատն է և լեզուն»: Այս ճշմարտությունը այսօր մանավանդ մեր Սփյուռքի հայության համար առաջնորդող ոգի պետք է մնա:

Ահավասիկ կարևորությունը ձեր գործին, հարգելի պարոն տնօրեն, հոգաբարձուներ և դուք՝ տիկիններ, պարոններ, որոնք բոլորդ ալ կապված եք այս դպրոցի աշխատանքներուն հետ. կուգեմ ձեզի հաղորդել այս բոլորը, որպեսզի դուք գիտնաք, համոզվիք, վստահ ըլլաք, թե Հայաստանի ժողովուրդը, բոլորը անխտիր, պարզ գյուղացիներ և բանվորներ մինչև մտավորականը կբաղձան, որ հայկական վարժարանները գոյատևեն, և հայ լեզուն ազատ և հզոր հնչե նաև ամերիկյան այս երկրին մեջ: Իմ գնահատանքը, իմ օրհնությունը ձեր աշխատանքին, ձեր նվիրումին:

Հիմա ես իմ խոսքը կուգեմ աշակերտության ուղղել: Սիրելի երեխաներ, դուք գիտեք, որ Հայաստանի մեջ կգտնվի Էջմիածնի վանքը, Էջմիածնի եկեղեցին: Ս. Էջմիածինը հայկական եկեղեցիներու ամենն հինն է, կառուցված է 808 թվականին, 1700 տարիներ առաջ գրեթե: Ուրեմն այդ եկեղեցին հայոց Մայր եկեղեցին է, և ես այնտեղեն կուգամ և ձեզի կբերեմ Աստուծո օրհնությունը: Կաղոթեմ, որ Աստված ձեզի առողջություն պարգևե, որպեսզի աճիք, զորանաք և հետզհետե դառնաք բարի և ազնիվ երիտասարդներ, մարմնով և հոգիով գեղեցիկ: Մենք շատ կսիրենք ձեզ, որովհետև դուք հայերեն կխոսիք: Մենք ալ Հայաստանի մեջ անշուշտ հայերեն կխոսինք: Հայաստանը հայերու երկիրն է. հոն ալ հայկական շատ դպրոցներ և մանկապարտեզներ կան՝ հարյուր հազարավոր աշակերտներով: Բոլորն ալ կխոսին հայերեն, կկարդան հայերեն, կգրեն հայերեն, կպարեն հայերեն, ինչպես դուք՝ այստեղ: Դուք կսիրեք հայերենը:— Այո՛: Ես կփափագիմ, որ դուք հայերեն լեզուն ալ սիրեք, անգլերեն լեզուն ալ սիրեք: Եվ տակավին կմտածեմ, որ կրնաք ուրիշ լեզուներ ալ սորվիլ: Ինչո՞ւ չէ: Մարդ ինչքան լեզու գիտնա, այնքան հոգիով կհարստանա: Ահա մեր սրբազանները, օրինակ, կամ ձեր յասախոսները, որոնք քանի մը լեզու գիտեն: Հայերը ընդհանրապես շատ լեզուներ կխոսին: Ծառ հայեր

ԾԱԾԿԵՐՈՒՅԹ Ի ՊԱՏԻՎ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Ավելի ուշ, երեկոյան ժամը 19-ին, Ֆրեզնոյի «Convention Center»-ի շքեղ դահլիճում Հայոց Հայրապետի բարձր պատվին տրվում է ճաշկերույթ, որին մասնակցում են շուրջ 700 հրավիրյալներ:

Վեհափառ Հայրապետի մուտքը դահլիճ դիմավորվում է խանդավառ ծափերով և բացառիկ ջերմությամբ: Ապա Նորին Սրբությունը իր շքախմբի և օրվա պաշտոնական հյուրերի հետ առաջնորդվում է պատվո սեղան:

Ծաշկերույթն սկսվում է հայրապետական աղոթքով: Սեղանը դեկավարում և միաժամանակ ելույթները թարգմանում է Տ. Վարդան ավագ քահանա Գասպարյանը:

Գործադրվում է գեղարվեստական մի ճոխ ծրագիր:

Ծաշկերույթի սկզբում ամբողջ դահլիճը հոտնկայա երգում է «Տեր, կեցո» մատթերգը:

Ընդունելության ընթացքում բարիգալստյան խոսքով հանդես է գալիս սեղանավար Տ. Վարդան ավ. քհն. Գասպարյանը: Ապա իր սրտի խոսքն է ասում վերապատվելի Հարություն Մարյանը:

Հանուն Միացյալ Նահանգների Եպիսկոպոսական Եկեղեցու, ողջույնի ուղերձով հանդես է գալիս Տ. Վիկտոր Ռիվերա եպիսկոպոսը:

Գեղարվեստական ծրագրին իրենց մասնակցությունն են բերում երեցկին Արաքսի Թաթույանը՝ արտասանությամբ, և ջութակահար պրն. Հերոլդ Հակոբյանը, որը դաշնամուրի ընկերակցությամբ կատարում է Սայաթ Նովայի և Կոմիտաս վարդապետի ստեղծագործություններից:

Ընդունելության ավարտին Վեհափառ Հայրապետին ուղղված սրտագին խոսք է ասում թեմակալ առաջնորդ Տ. Վաչե աղքեպս. Հովսեփյանը:

Վերջում հանդես է գալիս Վեհափառ Հայրապետը, հայրական գործով բաշխում է բոլոր ներկաներին իր սրտաբուխ օրհնությունը և իր գոհունակությունն ու շնորհակալությունն է հայտնում սրտագին հյուրասիրության և գեղեցիկ խոսքերի համար:

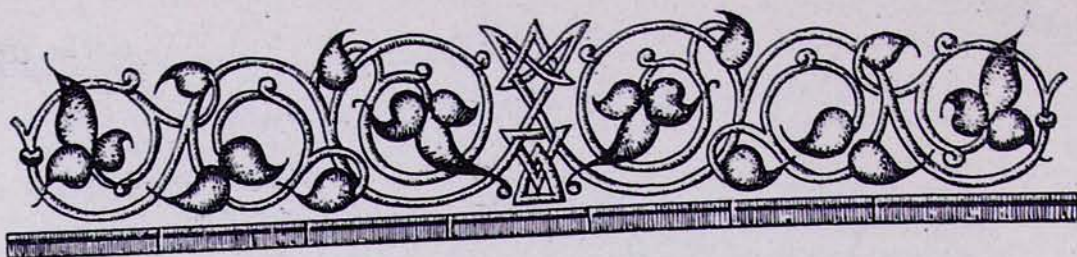
Ծաշկերույթն անցնում է ջերմ և խանդավառ մթնոլորտում՝ հայրենասիրական զգացումներով համակելով բոլոր ներկաների սրտերը:

Նոյեմբերի 5-ին, հինգշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով Ֆրեզնոյից մեկնելու ճանապարհին այցելում է տեղի հայոց Ս. Պողոս եկեղեցի, ուր մուտք է գործում «Հրաշափառ»-ով: Այստեղ Հայոց Հայրապետին բարիգալստյան խոսք է ուղղում տեղի հոգեվոր հովիվ Տ. Ծահն ավ. քհն. Ալթունյանը:

Այս առթիվ Վեհափառ Հայրապետը Ս. Պողոս նորակառույց եկեղեցուն նվիրում է մի գեղեցիկ արծաթե բուրվառ՝ պատրաստված Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում:

Ապա աղոթքից և կարճ հանգստից հետո, Նորին Սրբությունը իր շքախմբով մեկնում է օդանավակայան՝ ուղևորվելու դեպի Լոս Անջելոս:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԼՈՍ ԱՆՋԵԼՈՍՈՒՄ

ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Նույն օրը, ժամը 15.30-ին, Վեհափառ Հայրապետը իր ջախմբով ժամանում է Լոս Անջելոս:

Կալիֆոռնիայի եկեղեցասեր և հայրենասեր հայ գաղութը շուրջ երեք շաբաթից ի վեր անսահման կարոտով, հուզումով և անհամբերությամբ սպասում էր Հայոց Հայրապետի շնորհաբեր այցելությանը: Եվ ահա այսօր վերջապես իրականություն է դառնում փայփայված այդ երազը՝ Կալիֆոռնիայի բովանդակ հայության սրտերը ողողելով լիաբուռն հրճվանքով և հոգեհույզ խանդավառությամբ: Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը Ս. Էջմիածնից, Արարատյան դաշտից, հայրենի աշխարհից հազարավոր մղոններով հեռու գտնվող այս գաղութի հայրենակարոտ հայությանը բերել էր լույս Ս. Գրիգոր Լուսավորչի մշտավառ կանթեղից, բերել էր օրհնություն, ողջուն և սեր հավերժական Ս. Էջմիածնից և հայրենի ժողովրդից:

Ժամանակից շատ առաջ անհամբեր հոծ բազմությունը լցրել էր Լոս Անջելոսի ընդարձակ օդանավակայանը: Կալիֆոռնիայի թեմի հայ հավատացյալներին առ օրը հազվագյուտ բախտ էր վիճակվել վայելելու իր սիրելի Հայրապետի ներկայությունը, նրա շուքն ու շնորհը:

Օդանավակայանում Էջմիածնի գահակալը դիմավորվում է աննախընթաց խանդավառությամբ, բարեմաղթությունների սրտառույշ արտահայտություններով: Հայոց Հայրապետը օրհնում է իրեն մատուցված բարիգալըստյան ավանդական աղն ու հացը: Այնուհետև ավտոմեքենաների շարասյունով, հանդիսավոր երթով ճանապարհ է ընկնում դեպի Հոլիվուդ և ուղղվում Թեքեյան Մշակութային Միության «Արշակ Տիգրանյան» վարժարան: Այստեղ քաղցր և անմեղունակ ժպիտներով մի խումբ հայ աշակերտներ 12 ճերմակ աղավճիներ են բաց թողնում դեպի կապույտ երկինք և, ի նշան հարգանքի ու սիրո, թարմ ծաղիկներ են շաղ տալիս Հայոց Հայրապետի ոտքերի առջև՝ բարի գալուստ մաղթելով նրան:

Ապա Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը մուտք է գործում վարժարանի տեսչարան, ուր տեղի է ունենում մամուլի ասուլիս հայ և օտար վեց թղթակիցների հետ:

Կարճ հանգստից հետո հայրապետական թափորը «Հրաշափառ»-ով ուղղվում է դեպի Ս. Հովհաննես եկեղեցի, որտեղ հավաքվել էր հայ հավատացյալների խումբերամ բազմությունը:

Եկեղեցում, կարճ արարողությունից հետո, Վեհափառ Հայրապետին բարի գալուստ է մաղթում արևմտյան թեմի առաջնորդ Ս. Վաչե արքեպս. Հովսեփյանը՝ հետևյալ խոսքերով.

Տ. ՎԱՉԵ ԱՌԲԵՊՍ. ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԻ ԲԱՐԻԳԱԼՍՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեր,

Այսօր հոգեկան անասման ուրախության և ցնծության մեջ է Հայց. Եկեղեցվո Հյուսիսային Ամերիկայի արևմտյան թեմը և հատկապես առաջնորդահիստ Ս. Հովհաննու Կարապետ Մայր տաճարը Հովիվուդի մեջ, Կալիֆոռնիա, որովհետև ազգիս Ամենայն Հայոց Սրբազնագույն և սուաքելաշավիղ կաթողիկոսը՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգեն Առաջին Հայրապետը իր շնորհաբաշխ այցելությամբ կօրհնե մեր թեմն ու հավատացյալ ժողովուրդը:

Ձերդ Ս. Օծությունը որպես Ընդհանրական Հայրապետ Ամենայն Հայոց, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն, Արարատի սուրբ գագաթեն և Մայր Հայրենիքեն կբերե իր հայրապետական օրհնությունները և հայրական սերն ու գուրգուրանքը մեր բոլոր հավատացյալներուն: Անկեղծ սիրով և երախտագիտական ամենաջերմ զգացումներով կողջունենք Ձերդ Սրբության օրհնաբեր այցելությունը: Բարի եկած եք, Վեհափառ Տեր, Ձեր հարազատ Տան մեջ:

Արդարև, մենք Ձերդ Սրբության մեջ մարմնավորված կոեսնենք Հայց. Եկեղեցվո անմահ սուրբերը և հայրապետները՝ Լուսավորիչը, Սահակն ու Մեսրոպը, Նարեկացին, Ծնորհալին և Տաթևացին, որոնք իրենց կամքով, գործով ու խոսքով քրիստոնեական հավատքի սերմերը հաստատապես ցանցեցին Մայր Հայրենիքի հողին վրա և պայծառացուցին մեր Եկեղեցին և հոգևոր գրականությունը: Անոնց հարազատ շավիղին ընթացավ Ձերդ Ս. Օծությունը՝ իր հոգևոր, կրթական, մարդասիրական և շինարարական բեղուն գործունեությամբ, որու հաջողության համար ազգովին երախտապարտ ենք Ձերդ Սրբության:

Վեհափառ Տեր, Դուք մեր ժողովուրդի հավատքի, լեզվի ավանդությանց մշտաթոն պահապանն եք: Ձերդ Սրբության հովվապետական այցելության պատմական այս բարեբաաստիկ առիթով՝ մեր սրտերեն բխած շարականն է, որ կերգենք՝ ըսելով.

«Հայրապետ սուրբ և անբիծ և ընտրեալ յորովայնէ.

աբանչեագործ վկայ և պարծանք ազգի մարդկան...»:

Ամերիկայի այս խաղաղ ափերուն վրա՝ քրիստոսահիմն Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնի օրհնությամբ, արևմտյան թեմեն մեր կշարունակենք մեր հոգևոր առաքելությունը՝ հօգուտ մեր սիրեցյալ ժողովուրդին:

Թեև պարագաներու բերումով արտասահմանեն և Հայաստանեն Լոս Անջելոս գաղթած հավատացյալներ ունինք մեծ թիվով, սակայն կվստահեցնենք Ձերդ Ս. Օծության, թե մեր ժողովուրդը հոգեպես կապված է Մայր Աթոռին ու զորավոր է հայրենասիրությամբ և կջանա Հայրենիքի դարավոր ավանդությունները պահպանել այս հողին վրա:

Արդարև, Մայր Աթոռի շունչը և ծաղկյալ Մայր Հայրենիքի իրականությունը մեզի կներշնչեն մեր կյանք և մեր եռանդ: Իսկ Ձերդ Ս. Օծու-

թյան օրհնաքեր հովվապետական այցելությամբ առավել ևս կամրապնդվին մեր հավատքն ու հայրենասիրական զգացումները:

Բարի եկած եք, Վեհափառ Տեր, Աստուծո՛ւ և Ձեր հոգևոր Տան մեջ: Մեր ժողովուրդը հավատարիմ է իր Հովվապետին և կարոտ է Ձերո՞ւ Սըրբության խոսքին ու օրհնության:

Վեհափառ Հայրապետը, խորապես զգացված ժողովրդական այս խանդավառությունից և իր նկատմամբ ցուցաբերված ջերմ սիրո և հարգանքի արտահայտություններից, տալիս է իր պատգամը՝ օրհնելով բոլոր ներկաներին:

Լոս Անջելոսում իր կեցության բոլոր օրերին Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով հյուրընկալվում է «Registery» հյուրանոցում:

Երեկոյան ժամը 20-ին հյուրանոցի սրահներից մեկում, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի օրհնաքեր գալստյան, տրվում է ընթերիք թեմական խորհրդի անդամների կողմից: Ընթերիքն անցնում է ջերմ և սիրալիր մթնոլորտում:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ 2.500 ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐԻ ՀԵՏ

Նոյեմբերի 6-ին, առավոտյան ժամը 11-ին, Լոս Անջելոսը և շրջակայքի հայկական ամենօրյա և կիրակնօրյա վարժարանների 2.500 աշակերտ-աշակերտուհիներ հավաքվել էին Փասադենայի ամերիկյան կոլեջի «Սեքսըն» հանդիսասրահում՝ տեսնելու համար Վեհափառ Հայրապետին և նրանից ստանալու հայրական օրհնություններ:

Հանդիսասրահի մուտքի առաջ Հայոց Հայրապետը ջերմորեն ընդունվում և ծափերի տարափի տակ մուտք է գործում սրահ: Հանդիսությանը, բացի բազմահազար աշակերտներից, ներկա են հայ դպրոցների ուսուցիչներ, հոգաբարձությունների և խնամակալ մարմինների անդամներ, ինչպես նաև մեծ թվով ծնողներ:

Այստեղ «Լավեռն» կոլեջի տնօրեն դոկտ. Կարպիս Տեր-Նդիաշյանը Վեհափառ Հայրապետին դիմում է ողջույնի և բարիգալստյան հետևյալ ուղերձով.

ԴՈԿՏ. ԿԱՐՊԻՍ ՏԵՐ-ՆԴԻԱՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

Լոս Անջելոսի հայկական վարժարաններու աշակերտներու համար պատմական աննախընթաց խանդավառող և ներշնչող պահ մըն է: Ժամ մը, որ անքակտելիորեն դրոշմված պիտի մնա յուրաքանչյուր աշակերտի, աշակերտուհիի սրտին, հոգիին ու մտքին մեջ: Տասնյոթ դարեր ի վեր Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին լույս և հույս սփռած է մեր ասպնջական ժողովուրդին: Սակայն վերջին երեսուններկու տարիներու ընթացքին, շնորհիվ Ձեր իմաստուն ղեկավարության, մեր ժողովուրդը Հայրենիքի և Սփյուռքի մեջ կարճաճագրե շարունակական նվաճումներ: Երեկ կեսօրե ետք հուզիչ էր օղակայանին մեջ: Հուզիչ էր և հպարտություն ներշնչեց մեր բոլորին, երբ փոքր աղջիկ մը, պատասխանելով ամերիկացի պատանհի մը հարցումին, թե ո՞վ է եկողը, այսպես կպատասխաներ. «Եկողը մեր

հայ ժողովրդի թագավորն է»։ Հանուն Լուս Անջելոսի հայկական վարժարաններու աշակերտներուն այս պահուն կողջունենք Ձեր օրհնաբեր ներկայությունը մեր մեջ, որպես քրիստոնյա աշխարհի կարկառուն դեմք, որպես քրիստոնեական հավատքի ուսուցիչ, 130-րդ առաքելաշաղկի հաջորդը Ս. Գրիգոր Լուսավորիչի, որպես Հովվապետ և Ծայրագույն Պատրիարք, որպես առաքելատիպ կաթողիկոս Ամենայն Հայոց, որպես շինարար և կրթասեր հովվապետ և որպես ուսուցիչ, ուսուցչապետ և մանկավարժ և, ի մասնավորի, որպես խաղաղության առաքյալ։

Վեհափառ Տեր, Դուք մեր սրտերը հպարտությունով լեցոցիք, երբ Սպիտակ Տան մեջ նախագահ Ռեյզընի խաղաղության կոչ ուղղեցիք։ Մենք, որ եղած ենք խաղաղության ժողովուրդ, Վեհափառ Տեր, և Դուք որպես խաղաղության առաքյալ, մենք մեծ բան կպարտինք Ձեզի։ Մենք կհավատանք որ խաղաղություն պիտի տիրե և արդարությունը պիտի հաղթանակե։ Մենք կհավատանք, որ օր մը այս աշակերտությունը պիտի համախմբվի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մեջ՝ մեր խորհրդանիշը հոգևոր սրբություններու, և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն պիտի մագլցյր մեր ազգային խորհրդանիշը եղող Արարատի գագաթը։

Վեհափառ Տեր, այս հայտագիրը պատրաստելով և ներկայացնելով, Լուս Անջելոսի հայ աշակերտությունը իր երախտագիտությունը կներկայացնե Ձերո՛ր սրբության՝ մաղթելով Ձեզի արևշատ և երկար օրեր։ Միշտ մեր գլխուն վրա ողջ մնաք, Վեհափառ Տեր։

Ապա հերթականությամբ յուրաքանչյուր վարժարանի աշակերտություն հանդես է գալիս գեղարվեստական ճոխ ծրագրով։ Հատկապես հետաքրքրական էր դիտել Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ վարժարանի 7—8 տարեկան աշակերտների կողմից ներկայացված թատերախաղը, որը պատկերում էր Վեհափառ Հայրապետի մանկությունը Բուխարեստում։

Արշակ Տիգրանյան վարժարանի սաներից մեկը կարդում է Վեհափառ Հայրապետին ուղղված 2.000 աշակերտների ստորագրությունը կրող մի նամակ, որի մեջ աշակերտները հայտնում էին իրենց հավատարմությունն ու ջերմ զգացումները Ս. Էջմիածնի, Հայաստանի և Արարատի հանդեպ։

Այս առթիվ Հայ Քույրերի Ակադեմիայի անունից հնգամյա երկու աղջնակներ Վեհափառ Հայրապետին են հանձնում գեղեցիկ մի հուշանվեր։

Այնուհետև խոսք է առնում արևմտյան թեմի բարեջան առաջնորդ Տ. Վաչե արքեպիսկոպոսը։

Տ. ՎԱՉԵ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԽՈՍԲԸ

Տեսարանը շատ գեղեցիկ է այս օրը, բախտավոր եմ։ Եթե ուշադրությամբ հետևեցաք Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ մեր վարժարանի աշակերտությանը տրամախոսության, Վեհափառ Հայրապետի կենսագրությունը սքանչելիորեն ներկայացուցին մեր փոքրիկները մեզի։ Ես, որպես համեստ ծառան Հայաստանյայց Եկեղեցվո արևելյան թեմի, այս պահը կնկատեմ գերագույն երջանկության պահ ինձի համար, որովհետև ինձի առիթը կտրվի պաշտոնապես ձեզի ներկայացնելու Նորին Սուրբ Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետը, որ կուգա Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն, թեև

երկար ճամփորդությունեն, սակայն Վեհափառ Հայրապետի համար ասիկա սիրո ճամփորդություն է, որովհետև կուրախացնե իր զավակները՝ պանդխտական աշխատանքներ, որովհետև այս հեռավոր Կալիֆորնիայի մեջ: Ուստի, սիրելի աշակերտներ, ոտքի ելեք բոլորդ միասին, որոտընդոստ ծափահարություններով Վեհափառը ընդունենք մեր մեջ:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը, խորապես տպավորված հայ դպրոցներում տարվող կրթական և հայրենասիրական մեծ աշխատանքից, դպրոցներ, ուր դարբնվում են հայեցի նկարագիր և կրոնաշունչ դաստիարակություն, ներկաներին տալիս է իր օրհնությունը հետևյալ գնահատական խոսքով.

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ

Անսահման է իմ մխիթարությունը այս պահին: Քիչ անգամ է պատահում իմ ուղևորության ընթացքում, որ այսքան մեծ թվով հայ աշակերտներ՝ աղջիկներ և տղաներ, ինձ դիմավորեն այսպիսի խանդավառությամբ: Ինձ մի պահ թվաց, թե գտնվում եմ Մայր 'Հայրենիքում' Հայաստանում, այն հայրենիքում, որի մասին քաջ առաջ երգեցիք դուք՝ «Իմ հեռավոր հայրենիք, իմ փառավոր հայրենիք, իմ անուշիկ Հայաստան»: Իսկապես, ես միայն Հայաստանում նման տեսարանների առջև եմ գտնվում, մեծ դահլիճներում կամ բացօթյա հրապարակում, որտեղ հավաքվում են ոչ թե տասնյակ, այլ հարյուր հազարավոր ձեզ նման հայ աղջնակներ և մանչուկներ, որոնք ձեզ նման երգում են ու արտասանում հայերեն լեզվով: Ահա հուզումը, որ ապրում եմ ես այս պահին, և իմ հուզումի ճանապարհով բերում եմ ձեզ ողջույնը Մայր Հայրենիքի, օրհնությունը Ս. Էջմիածնի, ողջույնը ձեր հայաստանցի եղբայրների և քույրերի: Ես մեծ գնահատանքով, հիացումով դիտեցի ձեր հանդեսը՝ տարբեր վարժարանների աշակերտների մասնակցությամբ: Բոլորդ էլ երգեցիք, պարեցիք և ձեր խոսքը ասացիք վաշեղուչ կերպով, գեղեցիկ կերպով, ճաշակավոր, մանավանդ հայաշունչ ոգով:

Ինձ համար անակնկալ եղավ այն փոքրիկ ներկայացումը, ուր հանդես եկավ Լևոն Կարապետը: Այս առիթով ուզում եմ մի փոքրիկ ուղղում մտցնել այս ներկայացման մեջ, ինչ վերաբերում է իմ մոր գուշակման իմ ապագայի մասին: Երբ վեց տարեկան էի Պուրբեշում, մայրս ինձ լուսանկարեց և լուսանկարի ետևը գրեց փոքրիկ մի ոտանավոր, ուր գուշակում էր իմ ապագան: Ինչքան հիշում եմ, մոտավորապես այսպես էր այդ ոտանավորը.

Անունս է Լևոնիկ,
Բոլորած եմ վեց տարիք,
Մաղթեցեք, որ Աստված զիս անփորձ պահե,
Որպեսզի ըլլամ քաջ, արի,
Զինվոր Մայր Հայաստանի:

Գուցե այս գուշակումը, այս մաղթանքը, իբրև պատգամ, ուղղենք նաև ձեզ՝ սիրելի աշակերտներ, որպեսզի ձեզ էլ Աստված անփորձ պահի, և դուք էլ մի օր այս կամ այն կերպով դառնաք զինվորները Մայր Հայաս-

տանի, որովհետև դուք այս ամերիկյան սքանչելի երկրում, անգլերեն գեղեցիկ լեզվի կողքին նաև հայերեն եք սովորում: Դուք հայերեն եք սովորում Հայաստանի համար, վերածնված ու ծաղկած Մայր Հայրենիքի, հավիտենական Հայաստանի համար:

Այս առիթով, խոր գնահատանքով ես ուզում եմ իմ շնորհավորանքը, քաջալերանքը և օրհնությունը բերել բոլոր նրանց, ովքեր այս երկրում՝ Միացյալ Նահանգներում, վերջին տասը-քսան տարիների ընթացքում ստեղծեցին հայկական վարժարաններ: Երբ ես 1960 թվին առաջին անգամ գտնվեցի Միացյալ Նահանգներում, տարբեր առիթներով բարեկամական շրջանակներում արժարժում էի հայ վարժարաններ ստեղծելու, կազմակերպելու միտքը: Մակայն լսում էի ամեն կողմից գրեթե այն առարկությունը, թե՛ Վեհափառ, մեր երկրի պայմաններում այդ հնաբավոր չէ պարզապես: Եվ ես հիշում եմ, վերջին հրաժեշտի ճաշկերույթին, որ տեղի ունեցավ Նյու Յորքում 1960 թվականին, իմ բաժանման պահին ես ծաղիկներ և հրավերներ էի ստանում, որպեսզի վերստին այցելեմ Միացյալ Նահանգներ: Ես հայտարարեցի՝ կգամ, էլի՛ կգամ, եթե դուք հայկական վարժարաններ բաց անեք: Եվ ահա տարիներ անցան և, փառք Աստուծո, այդ երազանքը սկսեց կամաց-կամաց իրականություն դառնալ: Ասում եմ՝ կամաց-կամաց, որովհետև, թույլ տվեք ասել, ես առկապվեմ բավարարված չեմ այսօրվա վարժարանների թվով: Վստահ եմ, որ ավելի կազմակերպված ջանքերով, հավատքով, հարատևության ոգով և հայկականության զգացումով կարելի է մոտ ապագայում ձեր վարժարանների թիվը կրկնապատկել: Ես մաղթում եմ ուժ, կարողություն և աստվածային շնորհներ ձեզ բոլորիդ, մանավանդ ղեկավար մարմիններին, եկեղեցիներին, հոգաբարձուներին ու նվիրատուներին, որոնք նպաստում են հայկական վարժարանների ստեղծմանն ու գործունեությանը: Այս առիթով ես ուզում եմ իմ հարգանքի և օրհնության խոսքը ուղղել մանավանդ ձեր վարժարանների կրթական մշակներին՝ ուսուցիչներին, ուսուցչուհիներին, որոնք, ես գիտեմ, հերոսական աշխատանք են կատարում և մեծագույն ծառայություն մատուցում հայ ժողովրդին ու հայրենիքին: Ահավասիկ իմ պատգամը՝ ուղղյալ ձեզ և բոլոր ամերիկահայերին: Ուժ, կարողություն բոլորիդ: Ծառ երջանիկ պիտի լինեմ Ս. Էջմիածնում, եթե հետագա տարիներին լսեմ անը, զարգացումը հայկական վարժարանների, Միացյալ Նահանգների տարածքի վրա:

Իսկ այժմ ես ուզում եմ իմ խոսքը շարունակել՝ դիմելով հատկապես ձեզ, սիրելի երեխաներ: Դուք ինձ հասկանում եք: Տեսնո՞ւմ եք, որ արևելահայերեն եմ խոսում: Ես կարող եմ արևմտահայերեն էլ խոսել անշուշտ: Ես ինքս արևմտահայ եմ: Բայց չգիտեմ ինչու, իմ սիրտը թելադրեց ինձ, որ այսօր ձեզ հետ խոսեմ այնպես, ինչպես խոսում եմ ձեր ընկերները և ընկերուհիները Հայաստանում: Արևմտահայերեն և արևելահայերեն մույն լեզուն է, մեկ լեզու է՝ տարբեր երանգավորումներով, տարբեր գույներով, երբեմն տարբեր բուրմունքով, մեկը մյուսին հարստացնող, ճոխացնող և գեղեցկացնող: Ուզում եմ ձեզ հիշեցնել մեր մայրենի լեզվի մասին: Աշխարհի վրա բազմաթիվ լեզուներ կան, հարյուրավոր լեզուներ: Ամեն լեզու իր տեղը, իր արժեքը, իր առաքելությունը ունի: Մակայն լեզուների պատմության մեջ մեր մայրենի լեզուն բացառիկ տեղ է գրավում մեր ժողովրդի կյանքում: Եվ այդ բացառիկ պարագան պարտական ենք մեր քրիստոնեական հավատքին: Քրիստոնեությունը ընդունելուց առաջ հայ ժողովուրդը կար, Հայաստան էլ կար, Տիգրան Մեծի ժամանակ մույնիսկ Մեծ Հայաստան

նումինական դպրոցում դաստիարակություն ստացած: Ծառ լավ գիտեմ
 նումիններեն լեզուն, գուցե հայերենից ավելի լավ: Եվ կարծում եմ նույնիսկ,
 որ հայերեն լեզուն իմանալը ինչ-որ նոր գեղեցկություն է տալիս մեր խո-
 սած այլ լեզուներին: Հայերեն լեզվի ոգին կարող ենք բերել անգլերեն խո-
 սելու ժամանակ, և անգլերենը նոր բուրմունք կստանա: Աստված մեզ
 ստեղծել է իբրև հայ և շնորհել մեզ մայրենի լեզու. մենք այդ լեզուն պետք
 է պահպանենք սրբությամբ և փոխանցենք մեր զավակներին ու թոռնե-
 րին: Միջնադարյան մի ավանդություն եմ կարդացել մի գրքում: Միջին դա-
 րերում մի հրեա ռաբբի դատապարտվում է մահվան. նրա մարմինը պիտի
 այրվի խարույկի վրա: Ռաբբին իր հետ վերցնում է իրենց Սուրբ խոսքը՝
 Աստուծո խոսքը, Թորան, մագաղաթի վրա գրված, երկու-երեք մետր եր-
 կարությամբ: Նա Թորայի մագաղաթը վերցնում և պտտեցնում է իր մարմնի
 վրա, փաթաթվում այդ մագաղաթով, այն հույսով, որ այդ սուրբ Թորան
 նրան պիտի պաշտպանի կրակի բոցերից: Խարույկը վառվում է, բոցերը
 բարձրանում են, և այրվում է ռաբբիի ամբողջ մարմինը: Թորայի թուղթն էլ
 է սկսում այրվել: Բայց պատահում է մի հրաշք. Թորայի վրա գրված խոս-
 քերի տառերը վերածվում են թռչունների և բարձրանում են երկինք: Մեծ
 խորհուրդ կա այս ավանդության մեջ. մարդ կարող է իր մարմնով զոհվել,
 բայց խոսքը, գաղափարը թռչում է և բարձրանում դեպի երկինք: Մենք
 նույնպես մոտավորապես այս ճակատագիրը ունեցանք: Մենք էլ այդ հրեա
 ռաբբիի նման խարույկների վրա այրվեցինք Սիրիայի անապատներում, ամ-
 բողջ արևմտահայությունը գրեթե զոհվեց, սակայն ոգին հայության վերապ-
 րեց, ինչպես այս ավանդության մեջի թռչունները, որոնք երկինք բարձ-
 րացան: Ահա այս թռչունները, մեր պարագային, կենդանի են այսօր, մա-
 նավանդ մեր Մայր Հայրենիքում և նաև Սփյուռքի տարածքի վրա, որտեղ
 դուք ունեք հայկական վարժարաններ և պահպանում եք սրբությամբ, տա-
 րածում և հնչեցնում եք ձեր մայրենի լեզուն ազատ համարձակ:

Քիչ առաջ ասացի, սիրելի երեխաներ, որ դուք հայերեն լեզուն սովո-
 րում եք Հայաստանի համար, մեր օրերի Հայաստանի, հավիտենական
 Հայաստանի համար: Հավատացեք այդ ճշմարտության և մնացեք հոգևոր
 զինվորները Մայր Հայաստանի, հոգ չէ թե ամերիկյան հողի վրա եք ապ-
 րում: Ուր էլ որ գտնվեն հայերը, մեկ ամբողջություն են կազմում նրանք,
 մեկ և անբաժան ամբողջություն՝ իրենց Առաքելական Եկեղեցիով, իրենց
 քրիստոնեական հավատքով, իրենց մայրենի լեզվով, իրենց մշակութային
 արժեքներով, իրենց Մայր Հայրենիքով:

Հայ մշակույթը աշխարհի արժեքավոր մշակույթներից մեկն է: Մի
 պատմաբան ասել է ժամանակին, որ այս աշխարհում չկան ազգություն-
 ներ, այլ կան մշակույթներ: Եթե այս խոսքի մեջ ճշմարտություն կա, և կա
 անշուշտ, այն առավելապես պատշաճում է մեր ազգին: Մենք իսկապես
 վավերական ազգություն ենք մեր լեզվով ու մեր մշակույթով և հպարտ կա-
 րող ենք լինել, ուր էլ որ գտնվենք աշխարհի վրա:

Ես ուզում եմ վերջացնել իմ խոսքը՝ ոգեկոչելով պատգամը նահատակ
 բանաստեղծ Դանիել Վարուժանի: Կամենում եմ, սիրելի երիտասարդներ,
 որ դուք անգիր սովորեք այն և միշտ կրկնեք ու բացականչեք՝ «Հանճարդ
 հայկյան... մենք՝ զավակներդ օգոստոսփառ, պիտի կերտենք նոր արշա-
 լույս»:

«Ողջ լերուք զօրացեալ Սուրբ Հոգւով. ամեն»:

Վերադառնալու ժամանակ ՄԱԿ-ի հարցի արևմտյան թևի թեմայի անդամների հետ

Նույն օրը, ժամը 15-ին, Փաստեմեաչի Ա. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցում կից մշակութային սրահում, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, տեղի է ունենում ճաշկերույթ: Այստեղ Հայոց Հայրապետին ողջունում և բարիգալստյան խոսք է ասում տեղի հոգևոր հովիվ Ս. Մուշեղ վրդ. Թաշճյանը: Ծաշկերույթին ներկա են նաև ԱՄՆ-ի արևելյան թեմի և Կանադայի հայոց առաջնորդներ՝ Ս. Թորգոմ և Ս. Վազգեն սրբազանները:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԱՄՆ-Ի ՀԱՅՈՑ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ԹԵՄԻ ՀՈԳԵՎՈՐ ԴԱՍԻ ԵՎ ՀՈԳԱԲԱՐՁՈՒԹՅԱՆՑ ՀԵՏ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, առաջնորդանիստ Ա. Հովհաննես Մկրտիչ Մայր եկեղեցում Վեհափառ Հայրապետը հանդիպում է ունենում Լուս Անջելոսի և շրջակայքի հայ հոգևորականների և եկեղեցիների հոգաբարձությանց անդամների հետ:

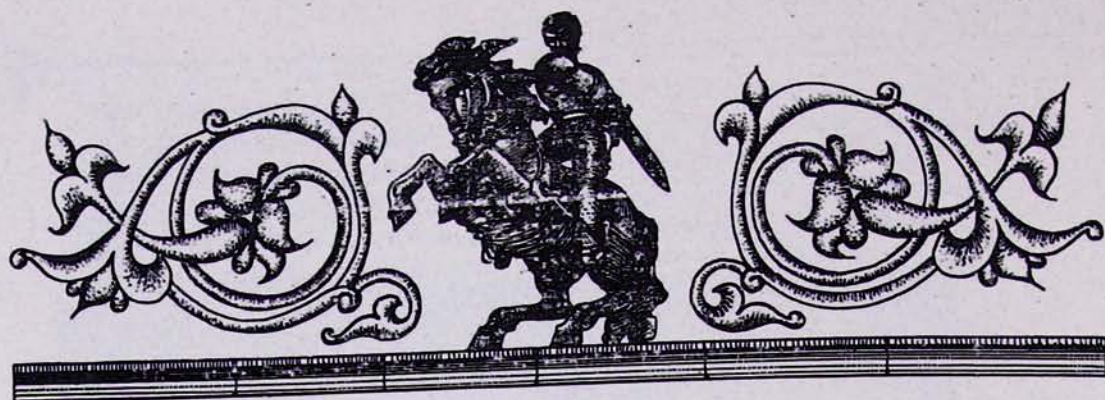
Հակիրճ խոսքով թեմակալ առաջնորդը ներկայացնում է թեմում իրագործված և իրագործելի ծրագրերը: Ապա յուրաքանչյուր շրջանի հովիվ, ներկայացնելով իր շրջանի հոգաբարձության կազմը, Հայոց Հայրապետին տալիս է հակիրճ տեղեկություններ իր եկեղեցու և տվյալ շրջանի եկեղեցական ու ազգային կյանքի մասին:

Հանդիպմանը մասնակցում են նաև Հայ Միացյալ Ավետարանական Համայնքի վերապատվելիներ՝ գլխավորությամբ վերապատվելի Զամբազյանի, որը բարիգալստյան սրտառույ խոսք է ուղղում Վեհափառ Հայրապետին և նրան հանձնում մի հուշանվեր իր համայնքի կողմից:

Հանդիպմանը ներկա են նաև Հ. Բ. Ը. Միության Լուս Անջելոսի մասնաճյուղի ղեկավարներ՝ գլխավորությամբ պրն. Բարսեղ Գարթալյանի և «Կոմիտաս» երգչախմբի ղեկավար պրն. Հ. Հակոբյանի:

Հանդիպման ավարտին Վեհափառ Հայրապետը տալիս է իր ներշնչյալ պատգամը, որն ունկնդրվում է լարված հետաքրքրությամբ և հոգեկան բավարարությամբ:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ԾԱՇԿԵՐՈՒՅԹ՝ Ի ՊԱՏԻՎ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ

Նոյեմբերի 7-ին, շաբաթ օրը, ժամը 19-ին, 2650 հանդիսականներ ներկա են լինում Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի պատվին կազմակերպված մեծ ճաշկերույթին Լոս Անջելոսի «Convention Center»-ի մեջ:

Ծաշկերույթն իրենց ներկայությամբ պատվում են Կալիֆոռնիայի նահանգապետ Զորջ Դեոքսեյանը՝ իր տիկնոջ հետ, ազգային բարերար տեր և տիկին Արշակ Տիգրանյանները, քաղաքային վարչության բարձր պաշտոնատարներ, ծերակուտականներ, նահանգային կրթական պատասխանատու դեմքեր: Օրվա հանդիսավարն էր «The Armenian Observer» շաբաթաթերթի խմբագիր պրն. Օշին Քեշիշյանը:

Սեղանը օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը՝ պատվո սեղանի շուրջ իր կողքին ունենալով իր ջքախմբի անդամներին և մեծարգո հյուրերին:

Ապա հոտնկալս ունկնդրվում է ԱՄՆ-ի ազգային հիմնը, որ կատարում է օրիորդ Սյուզան Նազարյանը:

Ծաշկերույթի ընթացքում առաջինը հանդես է գալիս իրավաբան Վոլթեր Գարապյանը՝ Նորին Սրբությանը ներկայացնելով սրահում գտնվող հայ և օտար հոգևորական և պետական բարձրաստիճան անձնավորություններին:

Ապա Հայոց Հայրապետին բարիգալստյան և ողջույնի խոսքեր են ուղղում թեմական խորհրդի ատենապետ Տ. Վարդան ավ. քնն. Գասպարյանը, Մեթոդական Եկեղեցու անունից՝ Տ. Զեկ Մ. Թուլ եպիսկոպոսը, Անգլիկան Եկեղեցու կանոնիկոս Հերոլդ Հոյթ Կրենը, Լոս Անջելոսի քաղաքագլխի օգնական պրն. Ֆիլիպ Դեփոյանը, որը, ի նշան բացառիկ մեծարանքի, Հայոց Հայրապետին է հանձնում քաղաքի բանալին:

Երրորդ է ունենում նաև Լոս Անջելոս գավառի վերակացուների մարմնի ատենապետ Մայքլ Անտոնովիչը:

Ապա ազգային բարերար տիար Արշակ Տիգրանյանը անձամբ Հայոց Հայրապետին է ներկայացնում Կալիֆոռնիայի նահանգի մեծահարգ կա-

նավարիչ հայազգի տիար Ջորջ Դեոքսեյանին, որը, ողջունելով Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին իբրև «հոգևոր առաջնորդ, ուսուցիչ և բանասեր, որ ներշնչեց հավատ, հույս և հոգևոր ուղղություն աշխարհի վրա ցրված միլիոնավոր հայերին», ջերմորեն ողջագուրվում է Վեհափառ Հայրապետի հետ և հայցում Նորին Սրբության օրհնությունը:

ՋՈՐՋ ԴԵՈՔՄԵՋՅԱՆԻ ՈՒՂԵՐՁԸ

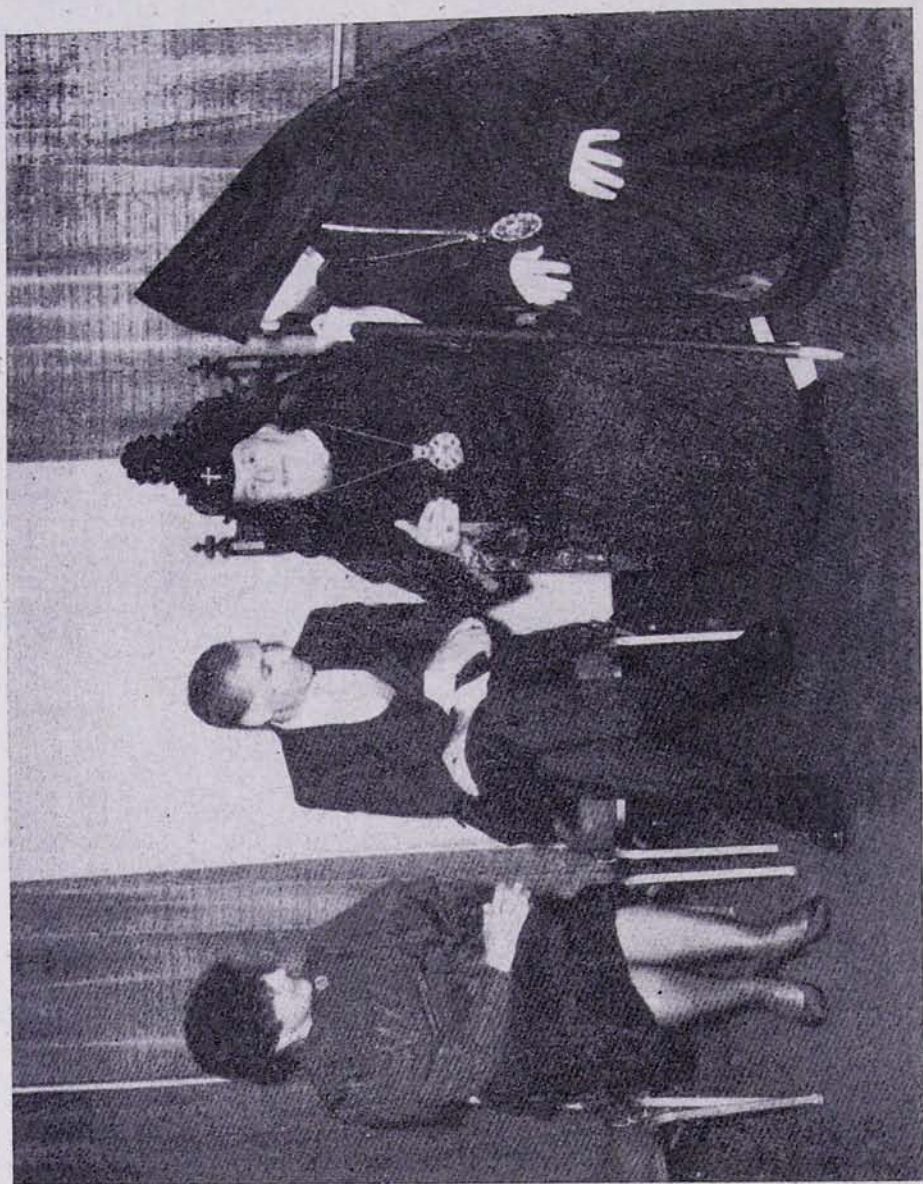
Ջերդ Սրբություն Վազգեն Ա կաթողիկոս,
Հոգեշնորհ հայրեր,
Հարգելի հյուրեր, որ հատկապես են հրավիրվել այս երեկո,
Տիկնայք և պարոնայք,

Ուզում եմ սկսել այն հաստատումով, որ ինձ համար պատիվ էր այսօր հրավիրվել իմ լավ ընկերոջ՝ պրն. Արչի Տիգրանյանի կողմից, որն առաջին անձն էր, որ ինձ ծանոթացրեց հարավային Կալիֆոռնիայի հայկական համայնքի բազում ղեկավարների հետ, երբ ես Կալիֆոռնիայի օրենսդրական մարմնի մարտունակ նոր անդամներից էի: Ես առավել պատվված եմ զգում, որ կարող եմ այս առիթով խոսել որպես այս մեծ մահանգի կառավարիչ:

Մոտավորապես քսան տարի է անցել այն օրից, երբ Նորին Սրբությունը վերջին անգամ այցելեց Կալիֆոռնիա: Ուստի ուզում եմ բոլոր կալիֆոռնիացիների անունից նրան բարի գալուստ մաղթել մեծագույն սիրով:

Որպես ծառա Աստուծո, որպես հոգևոր առաջնորդ, ուսուցիչ և գիտնական, Նորին Սրբությունը ներշնչեց հավատքի և առաջնորդության տիպար օրինակը, մեծ հույս և ուղղություն տվեց միլիոնավոր հայերին աշխարհով մեկ:

Մենք հարուստ և հպարտության արժանի ժառանգություն ունենք, բայց մեր ժողովուրդը մասնատվել է հալածանքներից և կեղեքումներից: Եվ տակավին մենք հարատևեցինք Աստուծո նկատմամբ մեր հավատքով և մարդկային հոգու բարությունը ուժեղ մնաց մեր մեջ: Մեր հավատքը մեր մեջ արմատավորեց ազատության սեր և մարդկային իրավունքների հարգանք ու վճռականություն՝ գոյատևելու և բարգավաճելու: Պատերազմի և խաղաղության, փոթորկի ու հանդարտության միջով հայերի յուրաքանչյուր սերունդ հույսով նայեց ապագային: Ավելի լավ ապագայի հույսն էր, որ մեզանից շատերին, մեր ծնողներին և պապերին քերեց Միացյալ Նահանգներ: Այստեղ, Ամերիկայում, մենք հայտնաբերեցինք մի անվտանգ ապաստարան մեր երազների և ձգտումների համար այն խոստման հետ, որ մեր երեխաներն ու թոռները ավելի լավ կյանք կունենան: Տակավին: Մենք գիտենք, որ աշխարհում մեր հարևաններից շատեր դեռևս չեն վաշխում ազատության բերկրանքը: Նրանք արժանի են ավելի լավ կյանքի: Մի կյանք, որ դրանց հնարավորություն կտա որոշելու իրենց իսկ ճակատագիրը: Ամերիկան երկար ժամանակ եղել է մի երկիր, որ նվիրվել է մարդկության լավագույն և համարձակ իդեալներին: Եվ որպես ամերիկացի հայ, որպես աստվածասեր ժողովուրդ, որպես կարեկից մարդ արարածներ, մենք պետք է մշտապես ջանանք վստահեցնել, որ մենք երբեք չենք դադարի մարդկային իրավունքների հպարտ պահպանները լինելուց: Միշտ հավատք ունենալով Աստուծո նկատմամբ, մենք չենք հանգստանա, մինչև որ այն

Հովհաննէս Զաւարթեան, Երան Զաւարթեան, Երան Զաւարթեան, Երան Զաւարթեան

ազատության և արժանավատության երազը, որ մեր ծնողներին բերեց այս ասիերը, ծննդյան իրավունքը չդառնա յուրաքանչյուր քաղաքացու, անկախ իր ցեղային պատկանելությունից ու կրոնից:

Ձերդ Սրբություն, մենք շնորհակալ ենք Ձեզնից այն բանի համար, որ Դուք առաջնորդում եք մեզ՝ ձեռք բերելու այս երազները ողջ մարդկության համար, այն բանի համար, որ օգնում եք մեզ հասկանալու և գնահատելու այն ուժը և տեսիլքը, որ կա յուրաքանչյուրիս մեջ՝ սիրելու, հարատևելու և աստվածային գործ կատարելու համար: Դուք ցույց տվեցիք մեզ, որ այդպիսի ուժ կա բոլորիս մեջ: Եվ եթե մեր հավատքը Աստուծո նկատմամբ ուժեղ է, ապա սահման չկա այն ամենին, որ յուրաքանչյուրս ուզում է ձեռք բերել՝ մեզ համար, մեր ընտանիքների համար և մարդկության համար:

Իսկ արդեւ հաճույքն ունեւ գերկայացնելու Նորին Սրբությանը մի փոքրիկ ընծա Կալիֆոռնիայի մահաճգի բնակչության կողմից, որ մա իր հետ կտանի Ս. Էջմիածին՝ որպէս հիշատակ մեկ-մեծ մահաճգ իյ այցելության մասին:

Մեծապէս շնորհակալ ենք Ձեզ:

Իր խոսքի ավարտին հարգարժան մահաճգապետը, ի հիշատակ սույն հիշարժան հանդիպման, Հայոց Հայրապետին է նվիրում սեղանի ոսկեզօծ մի ժամացույց:

Այնուհետև գործադրվում է գեղարվեստական մի ծրագիր, որի ընթացքում կատարվում են Մ. Եկմալյանի «Ուլ Հայոց աշխարհ», «Տէր, կեցո» (մշակումը՝ Մ. Ալմուխյանի), Ալեմշահի «Իմ հեռավոր Հայրենիք», Մ. Միմալյանի «Խոսք իմ որդուն», ինչպէս նաև «Գեղեցիկ Ամերիկան» խմբերգերը՝ ղեկավարությամբ խմբավար Ալֆրեդ Մարտոյանի, ընկերակցությամբ դաշնակահարուհի Ռիտա Հովհաննիսյանի և մասնակցությամբ մեներգչուհի Քեչյան-Նազարյանի:

Ծաշկերույթի ավարտին խոսք է առնում թեմի առաջնորդ Ս. Վաչե արքեպս. Հովսեփյանը:

Տ. ՎԱՉԵ ԱՐՔԵՊՍ. ՀՈՎՍԵՓՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տէր,

Հոգեկան անհուն հրճվանքով, երախտագիտական զգացումներով և որդիական սիրով, հանուն արևմտյան թեմի հոգևորականաց դասուն, բոլոր կազմակերպությանց և հավատացյալներուն, բարի գալուստ կմաղթենք Ձերդ Ս. Օծույթան, որ իր հովվապետական այցելությամբ օրհնության կարժանացնէ մեր թեմը:

Այս հանդիսավոր պահուն և Ձեր մյուս հանդիպումներու ընթացքին, Վեհափառ Տէր, պիտի նկատեք մեր թեմէն ներս կատարված հոգևոր, կրթական և ընկերային ծառայությանց արգասիքը, ծառայություններ, որոնք հաջողությամբ պսակվեցան շնորհիվ մեր ունեցած անխախտ հավատքին և վստահության դէպի Ձերդ Սրբությունը և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, ուրկէ 16 դարերէ ի վեր Քրիստոսի կենարար լույսը կսփռուի համայն հայության:

Այսու միաթարված հոգիով կրնանք հայտարարել, թե արևմտյան թեմը ներկայիս կապրի իր կազմակերպված լավագույն շրջանը՝ շնորհիվ մեր գի-

տակից ու նվիրյալ հոգևոր հայրերուն, բոլոր կազմակերպությանց և հավատացյալներու համագործակցության ոգին:

Վերջին տարիներուն, պարագաներու բերումով, Միջին Արևելքէն բաժնական մեծ թիվով հայեր գաղթեցին Կալիֆորնիա և անոնց մեծամասնությունը բնակություն հաստատեց Լոս Անջելոսի շրջանին մէջ: Արևմտյան թեմը իր լավագույնը կընէ՝ օգտակար հանդիսանալու համար անոնց:

Ուրախությամբ կուզենք շեշտել, թե անցնող 15 տարիներու ընթացքին թեմէս ներս ունեցանք խումբ մը երիտասարդ եկեղեցականներ, օժեցինք մի քանի եկեղեցիներ, և ներկայիս մի քանի ուրիշ եկեղեցիներ ալ կառուցման ընթացքի մէջ կգտնվին:

Արևմտյան թեմէն ներս մեղվաջան աշխատանք կտանին Տիկնանց Միությունը և Երիտասարդաց Կազմակերպությունը՝ իրենց բազմաթիվ մասնաճյուղերով: Անոնք յիշուով և սիրով կծառայեն Հայց. Եկեղեցւոյ և կկազմակերպեն կրօնական, մշակութային և ընկերային ու մարզական ձեռնարկներ: Իսկ մեր ժողովուրդին հետ սերտ կապ հաստատելու նպատակով, 1979-էն ի վեր կհրատարակենք «Մայր Եկեղեցի» պաշտոնաթերթը:

Վեհափառ Տէր, մեր թեմը քաջաբար վճռած է ունենալ առաջնորդարանի իր նոր շէնքը և Մայր եկեղեցին՝ արդիական բոլոր հարմարություններով: Կհուսանք Զեղոյ Սրբության օրհնություններով և հավատացյալներու օժանդակությամբ, մոտ ապագային կիրագործվի մեր այս խիստ կարևոր ծրագիրը:

Կազմակերպչական և վարչական աշխատանքներու համընթաց շատ բնական կերպով Միջին Արևելքէն գաղթած հայությունը մեր թեմը դրավ ծանր պարտավորության ներքև՝ տիրող անորոշ, անկայուն և անբնական կացության պատճառով:

Ասոր դեմ-հանդիման կգտնենք երրորդ և չորրորդ ամերիկահայ սերունդը, որոնք իրենց կարգին հայերեն լեզուն գրեթէ ամբողջությամբ կորսնցուցած են և որոշ պահանջներ կներկայացնեն ընկերային, բարոյական և կրօնական հարցերու մասին ու լուծում և ուղղություն կակնկալեն Հայց. Եկեղեցւոյ դեկավար մարմնէն:

Հատկապէս 20-րդ դարու երկրորդ կեսէն սկսյալ Ամերիկայի մէջ ծանոթ պատճառներով մեր կրօնական առաքելական աշխատանքները մեծ տոկոսով բարդված են: Սակայն մենք ուխտած և որոշած ենք անգիջող վճռակամությամբ առաջնորդելու մեր ժողովուրդը և ամուր պահելու քրիստոնէական մեր սուրբ հավատքը և ազգային թանկագին փառավոր ժառանգությունը:

Սիրելի սեղանակիցներ, բոլորիս համար այսօր բացառիկ պատիվ մըն է մեր մէջ ունենալ ազգընտիր Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Սրբազնագույն կաթողիկոսը, որ արժանավոր Գահակալն է Ս. Գրիգոր Լուսավորչի Աթոռին վրա: Նորին Սրբությունը 130-րդ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն է մեր Եկեղեցւոյ, որ ավելի քան 32 տարիներէ ի վեր որպէս քաջ Հովվապետ՝ ամբողջ հայ ժողովուրդը կկապէ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին և Մայր Հայրենիքին: Ազգովին երախտապարտ ենք, որ Վեհափառ Հայրապետը Հայց. Եկեղեցին միշտ բարձր մակարդակի և վեհության վրա պահեց հաշս հալ և օտար շրջանակներու:

Նորին Ս. Օծությունը բացառիկ հարգանքի և սիրո կարծանանա Մայր Հայրենիքի մէջ: Կրնանք ըսել, որ իր մէջ մարմնավորված կոտեսնենք վերածաղկյալ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և Մայր Հայրենիքը, ուր մեր ժո-

դովորողը ապահով և խաղաղ կերպով կապրի և կստեղծագործեն: Նորին Սրբությունը ապահով և խաղաղ միջոցներով կհետապնդե մեր հողալիսն արդար դատը և պետական բարձրաստիճան անձնավորությանց հետ իր հանդիպումներու ընթացքին միշտ կբարձրացնե իրավատերի իր արդար ծայնը: Վերջերս, գլխավորաբար Վեհափառ Հայրապետի կոչին ընդատա-
ջելով, Եվրոպական Խորհրդարանը պաշտոնապես ճանչցավ հայկական ցեղասպանության իրականությունը և արդարություն պահանջեց մեր ժո-
ղովորդին համար:

Հայ ժողովուրդը հավետ երախտագիտական ոգիով միշտ պիտի հիշե Հայց. Եկեղեցվո և հայ ժողովուրդի վերագարթոնքի ավելի քան 30 տարի-
ներու շրջանը: Նորին Սրբության միջոցավ առավել ևս ամրապնդվեցավ ու
խարսխվեցավ Հայց. Եկեղեցվո Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գերագահությունը
և Հայրենիք-Սփյուռք երջանիկ միությունը:

Նորին Սրբությունը իր գահակալության առաջին օրեն իսկ լծվեցավ
շինարարական աշխատանքի: Ան չբավականացավ միայն շենքեր շինել
տալով, այլ կերտեց հոգևոր տաճարներ, այսինքն պատրաստեց գիտակից
և նվիրյալ բազմաթիվ եկեղեցականներ, որոնք կծառայեն Մայր Հայրենիքի
և արտասահմանի մեջ: Նորին Սրբության հսկողությամբ տպվեցան Նոր
Կտակարանը, գունավոր ալբոմներ և արժեքավոր այլ գիրքեր, որոնք գե-
ղեցիկ ճաշակի մտահղացումներ են: Հայ ժողովուրդը բախտավոր է, որ
Վազգեն Առաջինի նման աստվածառաք Հայրապետ մը ունի Ս. Գրիգոր
Լուսավորչի գահին վրա:

Կաղոթենք Բարձրյալն Աստուծո, որ Ձերդ Սրբության պարգևե քաջ-
ատուղջություն և արևշատ տարիներ, որպեսզի Ձերդ Վեհափառության հով-
վապետական հովանիին ներքև առավել ևս պայծառանան և բարգավաճին
Հայց. Եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և համայն հայ ժողովուրդը ի
Հայաստան և ի Սփյուռու աշխարհի»:

Վերջում, խանդավառ և սրտագին ծափերի մեջ, հետևյալ հայրական
պատգամն է տալիս Նորին Սրբությունը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՊԱՏԳԱՄԸ

Իմ սիրտը այս պահուն ալեկոծված է քաղցր հուզումներով: Անհունո-
րեն մխիթարված է իմ հոգին՝ տեսնելով այս հիասքանչ տեսարանը, երբ
բազմահազար մեր ժողովրդի զավակներ կուգան իրենց Հայրապետին մա-
տուցելու իրենց որդիական սերը: Ձեր այս գնահատանքի ցնձագին արտա-
հայտությունները իմ անձի մեջեն կուղղվին դեպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիա-
ծին, որի առաջին սպասավորն եմ ես իմ տկար ուժերով: Եվ եթե այս 32
տարիներու ընթացքին ես բախտը ունեցա կարևոր եկեղեցաշեն, հոգեշեն
իրագործումներ կատարելու, կպարտիմ ոչ թե իմ անձին, այլ այն ուժին,
գոր ես ստացա Ս. Էջմիածնի բազմադարյան սուրբ քարերեն: Եվ եթե ես
արժանիք մը ունեցա, այդ այն եղավ, որ ես իմ հոգիով ու սրտով անձնա-
տուր եղա Ս. Էջմիածնին և հայրենի հողին:

Կրկին շնորհակալություն ձեր այս սքանչելի վերաբերմունքին և սի-
րուն համար: Պիտի վերադառնամ ավելի գորացած, ավելի երիտասար-

համար: Ս. Էջմիածնեն Ձեզի կբերեմ իմ հարգանքը, իմ քաջալերանքը, իմ մաղթանքը, որ Դուք շարունակեք Ձեր սքանչելի շինարար իրագործումները ձեր այս մեծ նահանգին մեջ: Կբերեմ նաև իմ օրհնությունը Ձեզի և Ձեր ընտանիքին, Ձեր ազնիվ տիկնոջը: Ձեզի երկար կյանք և շատ արև: Այս առիթով խնդրեմ ընդունիք այս փոքրիկ հիշատակը, հայկական ոճով սափոր մը՝ Հայաստանի մեջ պատրաստված, որուն մեկ երեսին կա Ս. Էջմիածինը, մյուս երեսին՝ մեր Արարատը հավիտենական, և կեդրոնը խաչի նշանը՝ իբրև արտահայտություն մեր հավատքի:

Ինձ համար խղճի պալատը կհամարեմ ընդգծել այստեղ նաև ներկայությունը մեծահարգ տիար Արշակ Տիգրանյանի, որ ձեր համայնքի շինարար հայրն է բազում տարիներե ի վեր և որ այնքան մեծ վաստակ ունի այս շրջանի եկեղեցական և կրթական կյանքի հառաջդիմության գործի մեջ: Հարգելի պրն. Տիգրանյան, բարձրորեն կգնահատեմ Ձեր կրթանվեր մեծ սխրանքը և կվստահեցնեմ Ձեզ, որ Հայաստանի մեջ ամբողջ մեր ժողովուրդը ամեն մեկ հայկական դպրոց շինվելու առիթով մասնավոր հրճվանք և ուրախություն կապրի, ամեն մեկ վարժարան նկատելով հայ կյանքի արևածագ մը արտասահմանի պայմաններու մեջ: Կուզեի այս առիթով Ձեզի հայկական մանրանկար մը ներկայացնել՝ իմ օրհնությամբ:

Պարտք կզգամ նաև իմ հարգանքի խոսքը ուղղել հարգելի Վոլթեր Գառայանին, որ նախագահն է իմ այցելության առիթով կազմված ընդունելության հանձնաժողովի և իրեն հատուկ իմաստությամբ, եռանդով և հեղինակությամբ, բոլոր այս ընդունելությանց ծրագիրները, իր շուրջ հավաքված ընկերներով մխսին, իրագործած է փալլուն հաջողությամբ: Կբերեմ Ս. Էջմիածնեն Աստուծո օրհնությունը իրեն և իր զավակներուն և կուզեմ հանձնել իրեն այս փոքրիկ հիշատակը, որ կներկայացնե էջ մը 1814 թվ. մեր մանրանկարներեն:

Ես անշուշտ պետք է շարունակեմ իմ գնահատանքի խոսքը՝ այս անգամ իմ հայացքը դարձնելով դեպի աջ, ուր նստած է ձեր սիրեցյալ թեմակալ առաջնորդը՝ գերաշնորհ Տ. Վաչե արքեպս. Հովսեփյան, որ բազմաթիվ տարիներե ի վեր ղեկավարն է և հոգևոր ու վարչական առաջնորդը այս ընդարձակ թեմին և որու պաշտոնավարության 16 տարիներուն կատարված են բազմաթիվ եկեղեցաշեն, դպրոցաշեն իրագործումներ: Ես իմ այս այցելությամբ մանավանդ կենդանի աչքով տեսա իր այդ իրագործումները և սրտանց կշնորհավորեմ զինքը, խոր գնահատանքով: Ձեզի, սիրելի սրբազան, կբերեմ օրհնություն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնեն, մաղթելով անսպառ ուժ ու եռանդ: Տակավին երկար տարիներ թող ճառագայթեն Ձեր եռանդը, Ձեր նվիրումը, որպեսզի բարձունքե բարձունք տանիք Կալիֆոռնիո հայ եկեղեցական-համայնքային կյանքը: Հատկապես կմաղթեմ, որ շուտով հաջողությամբ պսակվի Ձեր և թեմական խորհուրդիդ մեծ ծրագիրը՝ ձեր մեծ թեմը օծտելու նոր Մայր եկեղեցիով մը, որ պիտի հանդիսանա, կկարծեմ, Լոս Անջելոս այս հսկա, գեղեցիկ քաղաքին զարդերեն մեկը, և որով Հայ Եկեղեցվո խաչ մը ևս պիտի բարձրանա դեպի երկինք: Վըստահ եմ, որ դուք բոլորդ, նաև քաղաքային պատկան իշխանությունները պիտի օգնության ձեռք երկարեն, որպեսզի այս սքանչելի եկեղեցաշեն գործը իր ավարտին հասնի մոտ ապագային: Պիտի փափագեի այդ եկեղեցվո օծումին անձնապես ներկա գտնվիլ, մանավանդ որ ձեր քաղաքի բանալին մոտս է և հետս պիտի տանիմ:

Իբրև առաջին պաասավորը Հայ Առաքելական Եկեղեցվո, պարտք կզգամ այսօր բերելու ձեզի չորս վկայություններ: Առաջին վկայությունն այն է, որ Հայ Առաքելական Եկեղեցին բազում դարեր տառապանքներ և հալածանքներ կրելե հետո, 1915-ի օսմանյան ցեղասպանության ավելի քան երկու միլիոն զոհեր տալե հետո, աստվածային տնօրինությամբ, հրաշքի համագոր պայմաններու մեջ, կարողացավ իր ժողովուրդի մնացած կեսին հետ վերածնունդ ապրիլ թե՛ Արևելյան Հայաստանի տարածքի վրա, հիմնադրումովը այսօրվա Խորհրդային Հայկական Հանրապետության, թե՛ հայ Սփյուռքի տարածքի վրա: Այդ տխուր օրերը հիշեցնող փաստաթուղթ մը բերած եմ ինձ հետ Ս. Էջմիածնեն: Հայրապետական կոնդակ մըն է՝ ստորագրված Գևորգ Ե կաթողիկոսի կողմե, 11 հունվար 1916-ին, ահավոր տարի մը հայ ժողովուրդի համար, երբ ցեղասպանության հետևանքով ամբողջ Թրքահայաստանի հայությունը բնաջնջված էր: Վան-Վասպուրականի շրջանի հայությունը, շուրջ 250.000 հոգի, շնորհիվ Վանի քաջերու ինքնապաշտպանության և ապա ռուսական բանակի հառաջխաղացումին, կրցավ փրկվիլ օսմանյան ցեղասպանությունեն և փախչիլ Արևելյան Հայաստան՝ թշվառ վիճակի մեջ: Ամեն օր շատ գաղթականներ հիվանդությունե, անթոթությունե կմեռնեին, և Երևանի փողոցները լեցուն էին անտեր-անտիրական որբերով: Այդ օրերուն Հայոց կաթողիկոսը իր հայացքը ուղղած էր դեպի Ամերիկա, ուր կկազմակերպվեր օգնության մեծ գործ մը ամերիկյան քույր Եկեղեցիներու ղեկավարությամբ, ամերիկյան օգնության կազմակերպություններու միջոցով: Այդ օրերուն է, որ Գևորգ Ե կաթողիկոս կոնդակ մը կուղարկե Հյուսիսային Ամերիկայի այն ժամանակվա առաջնորդ Տ. Արսեն ծ. վրդ. Վեհուհիին՝ իր երախտագիտությունը հայտնելով ամերիկյան մարդասեր ժողովուրդին և մանավանդ ամերիկացի հոգևորականներուն, որոնք օգնության կհասնեին հայ թշվառներուն: Թույլ տվեք փոքրիկ հատված մը կարդալ այդ գրութենեն.

«Մի ինչ-որ յուրօրինակ սիրո նշան ենք տեսնում Ամերիկայում ընդհանրական հանգանակություն կատարելու որոշման մեջ անօրեններու ձեռքից ազատվածներին փրկելու, որբերին և այրիներին, ծերերին, անդամալուծներին, ամսականով հիվանդ կանանց, և ոչ ոք չունեցողներուն խնամելու համար, որպեսզի թերևս կարողանանք կենդանության ոգի ներարկել նրանց մեջ մեր ցրված հոտը ի մի հավաքելու, չորացած ոսկորները միմյանց կցելու և նոր ազգ, նոր ժողովուրդ ոտքի կանգնեցնելու համար: Մեր տառապյալ որդիների թշվառության չափը արդյոք պիտի կարողանա՞նք որոշել խոսքով. ո՛վ դրեց ծովի սահմանը, կամ ո՛վ չափեց աշխարհը, որ մենք էլ կարողանանք գտնել մեր վրա թափված տառապանքների չափը, կշիռը, սահմանը, կամ կշռել չքավորության կամ կարիքների ինչքան լինելը. իմ ցրված ու վտարանդի որդիները, ոմանք սահմանի այս կողմում, մեզ մոտ, ոմանք էլ Սիրիայի և Միջագետքի խորշակեզ վայրերում միշտ մեր օգնության և գթառատ հոգածության են սպասում. անսահման են նրանց կարիքները, իսկ մեր հնարավորությունները անբավարար՝ նրանց օգնության հասնելու համար»:

Այս շատ հուզիչ կոնդակով վշտալի հայրապետը իր երախտագիտությունը կհայտնե ամերիկյան մարդասեր ժողովուրդին:

Մեր օրերուն մեր Եկեղեցվո զավակներու թիվն է շուրջ յոթը միլիոն. երեք ու կես միլիոն Սովետական Հայաստանի մեջ, մեկ և կես միլիոն սովետական դրացի հանրապետություններու մեջ, և մոտ երկու միլիոն ար-

տասահմանի տարբեր երկիրներու մեջ, մեծագույն հաշ համայնքը գտնվելով ձեր երկրին մեջ, ուր ավելի քան յոթը հարյուր հազար հայեր կապրին:

Հայ ժողովուրդի պատմական կոչումն է հավատարիմ մնալ Քրիստոսի Ավետարանին: Ծ-րդ դարուն պարսիկները հարձակեցան Հայաստանի վրա՝ արմատախիլ ընելու քրիստոնեական կրոնը: Հայերը պատասխանեցին՝ ըսելով. «Մենք քրիստոնեությունը ընդունած ենք ոչ իբրև արտաքին հագուստ, այլ ան մեր մարմինն է և հոգին, և մեռնիլ Քրիստոսի համար, մեզի համար չափ է»: Հետևաբար, սիրելի հայեր, ուր որ գտնվիք աշխարհի վրա, մնա՛ցեք հավատարիմ ձեր այս քրիստոնեական հավատքին:

Իմ երկրորդ վկայությունը այն է, որ Առաքելական մեր Հայ Եկեղեցին կապրի վերանորոգման և վերաշինության մոր շրջան մը մեր Մայր Հայ-րենիքի մեջ իր Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնով, իր պատմական հոշակավոր վանքերով, ուխտատեղիներով, շեն ու պաշտոն եկեղեցիներով, աստվածաբանական ճեմարանով, իր հավատավոր ու զարգացած միաբաններով, կրոնական հրատարակություններով և մանավանդ իր հավատացյալ ժողովուրդի լայն զանգվածներով, որոնք իրենց հոգեկան սնունդը և մխիթարությունը կստանան ազատ ու անկաշկանդ: Հայաստանի մեջ Եկեղեցին հարգանքի ու հոգածության առարկա է ոչ միայն հավատացյալներու, այլ նաև մեր պետական իշխանությանց կողմէ: Հեռավոր անցյալի թյուրիմացությունները և դժվարությունները շատոնց չքացած են:

Իմ երրորդ վկայությունը այն է, որ Հայ Եկեղեցին, մեր օրերուն, իր ժողովուրդի զավակներու զգացումներուն և իդեալներուն հավատարիմ՝ թե՛ Հայաստանի և թե՛ Միջուրքի տարածքի վրա վառ կպահե գիտակցությունը իր հերոսական պատմության և ազգային մշակույթի արժեքներուն և սուրբ կպահպանե հիշատակը՝ հավատքի, հայրենիքի և ազատության համար զոհված իր հերոսներուն և նահատակներուն՝ Ծ-րդ դարու Վարդանանց քաջերեն սկսյալ մինչև Սարդարապատի հերոսները: Հայ Եկեղեցին սուրբ կպահպանե մանավանդ հիշատակը երկու միլիոն իր հավատացյալ զավակներուն, որոնք զոհ գացին 1915 թ. օսմանյան պետության կազմակերպած ցեղասպանության:

Պարտք կզգամ նաև այստեղ բերել չորրորդ վկայություն մը. այն, որ Հայ Եկեղեցին, իր գլուխն ունենալով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, անձանձրույթ կաղոթե և կգործե ի խնդիր աշխարհի խաղաղության պահպանման, ի խնդիր ընդհանուր զինաթափման, ատոմական զենքերու ոչնչացման, ի խնդիր ազգերու համերաշխ գոյակցության:

Քանի որ կգտնվինք շատ մոտիկ Սան Ֆրանցիսկո քաղաքին, չենք կրնար չհիշել, որ այնտեղ 1945-ին հաղթական պետությունները ստորագրեցին պատմական փաստաթուղթ մը, ուխտագիր մը, ուր ըսված է. «Ռիստենք ցուցաբերել հանդուրժողականություն, ապրիլ խաղաղությամբ մեկս մյուսի հետ, բարիդրացիական ոգիով, միացնել մեր ուժերը՝ պահպանելու համար միջազգային խաղաղությունը և անվտանգությունը:

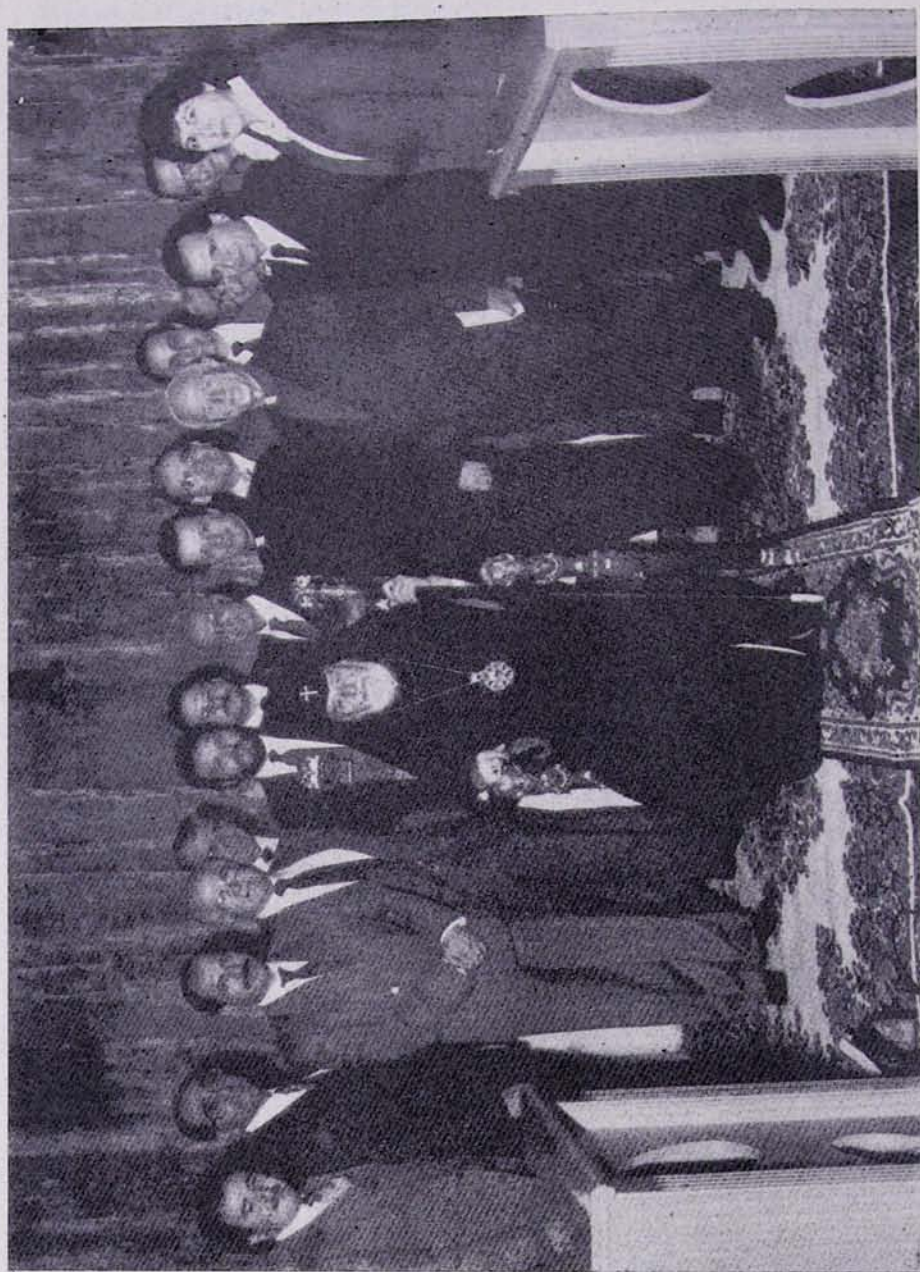
Այս ուխտագիրը, այս իդեալը հրամայականորեն այժմեական է մեր օրերուն, և մենք աղոթող ենք, որ աշխարհի պետությունները և մանավանդ Միացյալ Նահանգներն ու Սովետական Միությունը Սան Ֆրանցիսկոյի ուխտագրի ոգիով ձեռք-ձեռքի տան և կառուցանեն մեր աշխարհ մը՝ առանց սուրի, առանց հուրի, Եսայի մարգարեի տեսիլքով: Հայ Եկեղեցին պիտի մնա միշտ աղոթող, որ մեծ մարգարեի տեսիլքը կյանքի կոչվի մեր տառապյալ երկրագունդին վրա: Ես, իբրև առաջին սպասավորը Հայ Եկեղե-

ցիին, մտահոգված եմ մանավանդ, որովհետև, մկատի ունենալով մեր երկրի՝ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքը, համաշխարհային մոր պատերազմի մը պարագային շատ հավանական է, որ մեր ժողովուրդը ամբողջապես բնաջնջվի: Եւ՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ, Աստուծո առաջ պատասխանատու եմ իմ խնամքին հանձնված Եկեղեցիին և ժողովուրդի կյանքին անվտանգության համար:

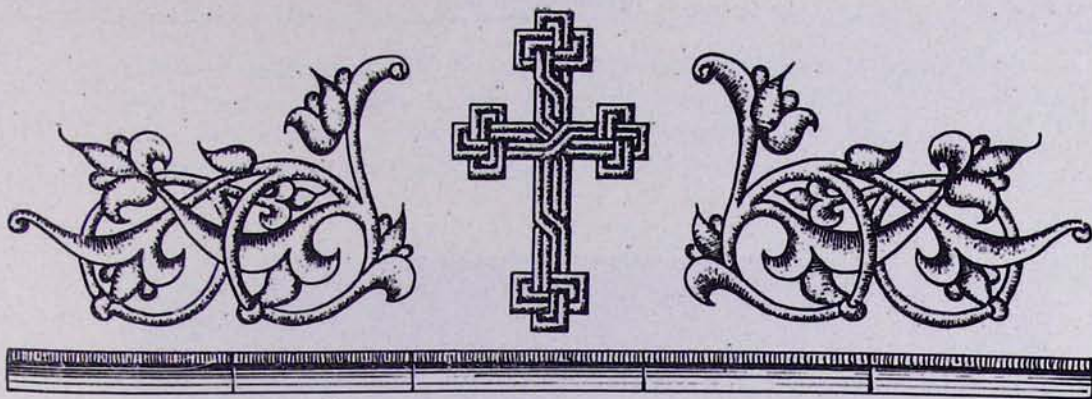
Սիրելի հավատացյալներ, մաև ձեր ընտանեկան, ընկերային կյանքի մեջ, մաև իբրև օրինապահ քաղաքացիները ձեր ամերիկյան երկրի, ամեն ինչ կատարեցեք սիրով միաբան և խաղաղությամբ, իբրև եղբայրներ հարազատ, իբրև որդիներ միևնույն Հայր Աստուծո: Ս. Էջմիածնի կամարներու ներքև ես մշտապես պիտի աղոթեմ, որ ձեր հոգիները լուսավորված մնան Քրիստոսի Ավետարանի լույսով, հավատարիմ մեր Մայր Եկեղեցիին:

«Օրհնեալ եղերուք ի շնորհաց Ս. Հոգւոյն, երթալք խաղաղութեամբ, և Տէր Յիսուս եղիցի ընդ ձեզ ընդ ամենեւեւանդ»: Ամեն:

Վեհափառ Հայրապետը և ու Անջելոսի հաղ բողոքական համայնքի պատվելիների հետ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
«ՀՈԼԻՎՈՒԴ ԲՈԼ»-ՈՒՄ

Նոյեմբերի 8-ին, կիրակի օրը, առավոտյան ժամը 8-ից, այստեղ, ջերմեանոյ հավատքով և վառ հայրենասիրությամբ աղեցուն, Լուս Անջելոսի հայությունը, ավելի քան 15 հազար հոգի, ալիք-ալիք իրար հաջորդելով, գալիս-հավաքվում են «Հոլիվուդ Բոլ»-ի ամֆիթատրոնաձև բացօթյա ընդարձակ հանդիսավայրը և տեղ գրավում շարք առ շարք դասավորված աթոռների վրա՝ մասնակցելու ս. պատարագի արարողությանը և լսելու Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի հոգեշահ և հայրենասիրական զգացումներով տոգորված վեհիմաստ քարոզը:

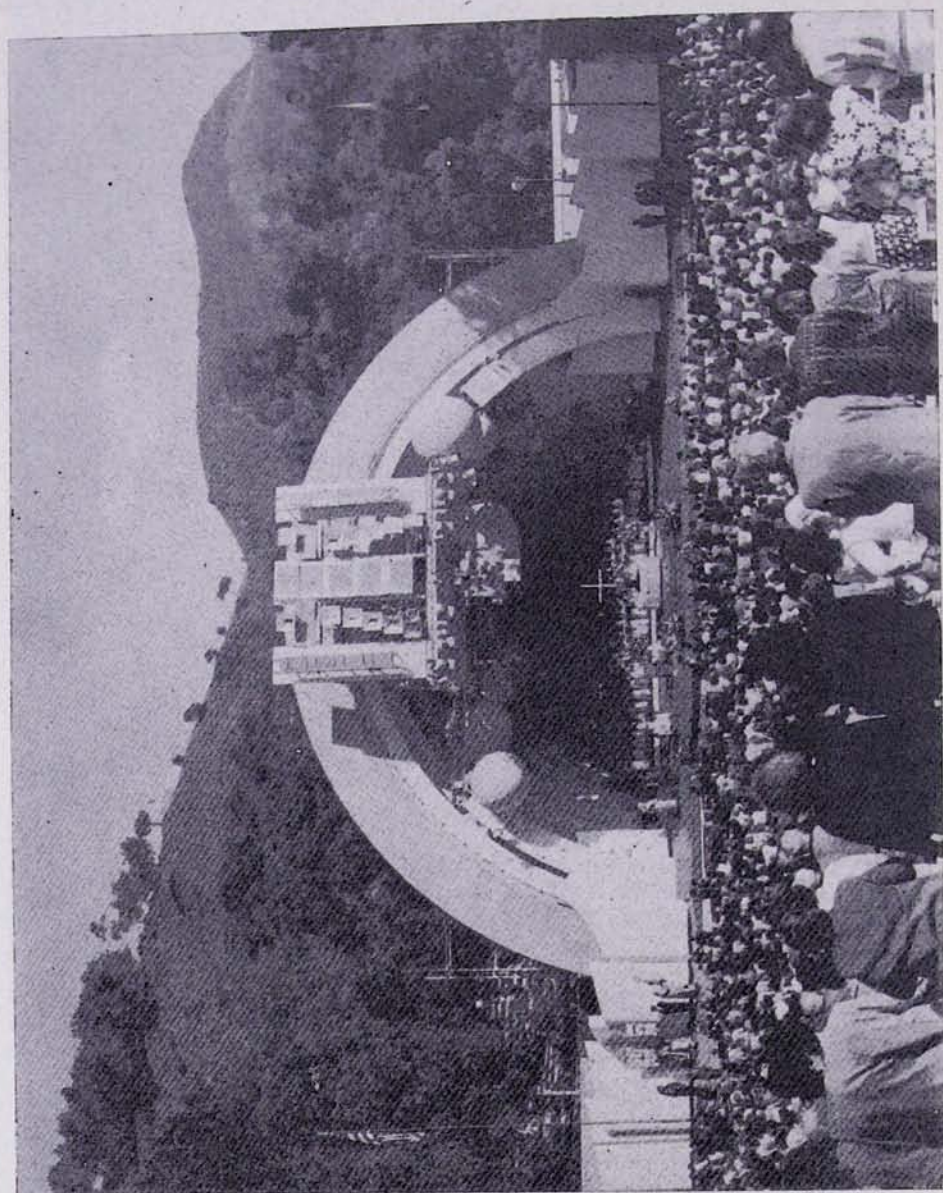
Օրվա պատարագիչն է Տ. Ներսես արքեպս. Պողոսյանը:

Ս. պատարագին ներկա են նաև քույր Եկեղեցիների բարձրաստիճան ներկայացուցիչներ: Հավանաբար առաջին անգամն էր, որ այսքան հայորդիներ, համատեղ խմբված, ներկա էին գտնվում բացօթյա մատուցված հայոց ս. պատարագի հոգեզմայլ արարողությանը:

Պատարագի Սուրբ Սեղանի ետևում ավելի քան երկու հարյուր անդամներից բաղկացած երկսեռ երգչախումբը, կազմ ու պատրաստ, սպասում է Հայոց Հայրապետի ժամանմանը: Ծուտով Ամենայն Հայոց Հայրապետը, եպիսկոպոսների, քահանա հայրերի, սարկավագների, խաչվառակիների, բուրվառակիների և քռցակիրների հանդիսավոր թափորով և «Հրաշափառ»-ով, ծովածավալ ժողովրդի ցնծագին ծափերի տակ, առաջնորդվում է դեպի պատարագի խորան և գրավում իր գահը:

Երգչախումբը, խմբավար Ստեփան Կեոզյումյանի ղեկավարությամբ, կատարում է Կոմիտասյան պատարագի քառածայն երգեցողությունը:

Հանդիսավոր և ազդեցիկ է պահը: Բազմահազար հայ հավատացյալներ, վերացած, հուզումնախառն արարումներով հետևում են եպիսկոպոսական այս մեծահանդես պատարագին:

Բազմախաղարանից և. պատարագ «Հովիտի Բոլ»-ում

Ի տես տարապիտո իր հոգևոր զավակների հարգանքի և հավատարմության համաժողովրդական այս արտահայտության, հուզված, Վեհափառ Հայրապետը «Հայր մեր»-ից առաջ հայրենասիրական խորունկ ապրումով և ներշնչումով արտասանում է հետևյալ հոգեկից քարոզը.

ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՔԱՐՈԶԸ «ՀՈՒԻՎՈՒԴ ԲՈՒՄ»-ՈՒՄ

«Յանուն Հօր եւ Որդոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն»:

Ես փառք կուտամ Աստուծո, որ կգտնվիմ այս պահուն այս հիասքանչ տեսարանին առջև, ուր համախմբված եք հազար-հազարներով՝ ձեր մասնակցությունը բերելու սուրբ պատարագին, որ կմատուցվի այստեղ, այս պաշտոն երկնքի ու արևի շողերուն ներքև: Իմ առաջին աղոթքն ու մաղթանքն է, որ Աստված միշտ պաշտոն ու խաղաղ պահե ամերիկյան երկինքը, և միշտ անոր արևը շողա առատ լուսարձակումներով:

Սիրելի հավատացյալներ, Հայ Եկեղեցվո հարազատ զավակներ, որ ճակատագրի բերումով կապրիք այս մեծ երկրին, նոր աշխարհին մեջ, կփափագիմ, որ ուղիղ գնահատեք ձեր բարօր կյանքը և մնաք օրինապահ և շինարար քաղաքացիները ամերիկյան հայրենիքին: Ես երեկ երեկոյան, ճաշկերույթի ընթացքին, պատեհությունը ունեցա գրկախառնվելու ձեր մահանգապետի՝ Ջորջ Դեոքմեջյանի հետ, և իմ օրհնությունը տալու իրեն և իր ընտանիքին, իմ օրհնությունը մանավանդ իր շինարար տոաքելության, զոր ինք այնքան շուալությամբ կծավալե այս մեծագույն մահանգին մեջ, արժանի դառնալով համայն Կալիֆոռնիո բնակչության հարգանքին և սիրույն: Ես իր աճին մեջ կտեսնեմ խորհրդանշիչ հայ ժողովուրդի զավակներու արժանավորության: Իսկապես, ոչ միայն դուք այստեղ, այլ ողջ հայությունը աշխարհի հպարտ է Ջորջ Դեոքմեջյանով: Երկար կյանք և շատ արև իրեն և նորանոր հաջողություններ, հիրականացումն Կալիֆոռնիո շինարարական նոր ծրագիրներու:

Սիրելիներ, իմ պատգամն է ձեզի, որ մնալով հավատարիմ քաղաքացիները ամերիկյան հայրենիքին, սրբությամբ պահպանեք ձեր հոգևոր և մշակութային ինքնությունը, մնաք հավատարիմ զավակները Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցվո, մնաք հավատարիմ ձեր ազգային-մշակութային ժառանգությանը, ձեր մայրենի լեզվին և հայկական արդար երազանքներուն: Ես գիտեմ, որ արտասահմանի տարածքի վրա հայերու մեջ կան տարակարծություններ, զաղափարախոսական տարբեր հոսանքներ, բազմաթիվ միություններ, ընկերակցություններ, ինչ որ բնական երևույթ կնկատեմ, եթե անոնք արտահայտվին ողջմտության ահմաններուն մեջ: Բայց այդ բոլորեն վեր, իմ իղձն ի և իմ աղոթքը, որ Սփյուռքի համայն հայությունը մնա մեկ և անբաժան իր Եկեղեցիով և Սուրբ Էջմիածնով, մեկ և անբաժան իր Մայր Հայրենիքի պաշտոն պատկերով, մեկ և անբաժան Ապրիլ 24-ով, մեկ և անբաժան Սարդարապատի հաղթանակով, մեկ և անբաժան սրբազան Արարատով, մեկ և անբաժան իր երազանքով, թե պիտի գա օրը, երբ համայն հայությունը պիտի համախմբվի Արարատի շուրջը լորը: Բանաստեղծին խոսքերով՝ «Եվ պիտի գա հանուր կյանքի արշալույսը վառ հագած»: Իսկապես հրաշք մը պիտի լլա այդ օրը: Բայց մենք կհավատանք հրաշքներուն: Մեր պատմության ընթացքին հայ ազգը բա-

գում անգամներ հրաշքներ կյանքի կոչած է: Եվ ով որ հայոց պատմության հրաշքներում չի հավատար, անհկա իրապաշտ չէ:

Եվ ասաց Աստված. «Եղիցի լուս և եղև լուս»: Եվ Աստված ըսավ. «Լուս թող ըլլա և լուս եղավ»: Այսպես ահա ծնունդ առավ աշխարհի ստեղծագործությունը, լուսի ճառագայթումով: Ապա երկրորդ «եղիցի լուս» մը եղավ, նույնպես աստվածային տնօրինությամբ, ծնունդը Ադամին, մը եղավ, նույնպես աստվածային տնօրինությամբ, ծնունդը առաջին մարդուն՝ մարմնով ու հոգիով: Այդ լուսով մարդկություն-ծնունդը առաջին մարդուն՝ մարմնով ու հոգիով, շատ անգամ անկումներով և նույնիսկ Աստուծո հանդեպ ապերախություններով, բայց մահ կյանքներով և նույնիսկ Աստուծո հանդեպ ապերախություններով, ստեղծագործ արարքներու սխրագործություններով, հեքոսություններով, ստեղծագործ արարքներու բարոյական հաղթանակներով: Ս. Գրքի պատմությունը պատմությունն է այդ լուսի ծավալման ու ծաղկման՝ մարդկային կյանքի ճանապարհի վրա: Մեր ազգը հեռու չմնաց այդ լուսի ճառագայթումեն: Հայ ժողովուրդը իր ուրույն տեղը ունի և մինչև այսօր կապահպանե այդ լուսի ոգեկանությունը: Նախ մեր հայրենի հողով՝ Հայաստան աշխարհը սուրբգրական երկիր մըն է: Ինչպես գիտեք, անոր վրա հաստատվեցավ Նոյն Աստված իր զավակներով, իջնելով Արարատեն, և հոն առաջին անգամ մշակեց խաղողը և գինի պատրաստեց: Նոյի սերունդները աճեցան, զարգացան և սարածվեցան աշխարհով մեկ դեպի բոլոր հորիզոնները: Հայ ժողովուրդը մնաց հավատարիմ Արարատին, կառնած մնաց լալտ սուրբ լեռան և իր պատմությունը ստեղծեց բազում հիասքանչ իրագործումներով: Հայաստան սուրբգրական երկիրը եղավ մահ առաջին դարուն, երբ Քրիստոսի լույսը հասավ այնտեղ: Հայերը իրենց սիրտը բացին այդ լուսին Թադեոս և Բարթողիմեոս առաքյալներու քարոզչության շրջանին: Եվ կարճ ժամանակ անց՝ հայ ժողովուրդը, առաջին անգամ ըլլալով պատմության բեմի վրա, քրիստոնեությունը հռչակեց պետական կրոն: Ստեղծեց իր գիրն ու գրականությունը, մշակույթը, Քրիստոսի լուսի շաղախումով: Ինչպես անցյալ օր երեխաներուն կրացատրեի, բացառիկ երևույթ է համաշխարհային պատմության մեջ մեր պարագան. հայ ժողովուրդը Քրիստոսի Ավետարանով կազմավորեց իր ոգեկանությունը, իր հոգին, կաղապարեց իր մտածումը, իր համճարը, ստեղծեց իր ոճը ստեղծագործության բոլոր մակարդակներու վրա: Կարծեք թե հայ ժողովուրդը Քրիստոսին կապաւնե՞ր Քրիստոսի ծնունդէն ալ առաջ: Հիշենք մահ հրաշք տեսիլքը Ս. Գրիգոր Լուսավորչի, որուն հավատաց հայ ժողովուրդը մինչև այսօր, երբ Հիսուսի լուսնդեն կերպարանքը իջավ Արարատյան դաշտ և հիմնեց հայոց առաջին աղոթքի տունը՝ Ս. Էջմիածինը: Ահավասիկ վկայություն մը ևս հայոց քրիստոնեության վավերականության: Կարճ ժամանակ անց, Արևելքէն մեր դրացիները՝ կրակապաշտ պարսիկները, հարձակեցան Հայաստանի վրա, որպեսզի արմատախիլ ընեն քրիստոնեական կրոնը հայ ժողովուրդի կյանքէն: Հայերը պաշտպանվեցան, նույնիսկ նախընտրեցին մեռնիլ, քան թե փոխել իրենց կրոնը՝ ըսելով. «Քրիստոսի համար մեռնիլը մեզի համար շահ է»: Այսպիսով, նորէն պատմության բեմին վրա առաջին անգամ ըլլալով, տեղի ունեցավ պատերազմ վասն պաշտպանության Քրիստոսի, վասն պաշտպանության խղճի ազատության և հայրենիքի:

Սիրելի ժողովուրդ, այս հին ճշմարտությունները լավ է, որ դուք երբեք չմոռնաք, որովհետև անոնք կընորոշեն մեր ազգը: Այդ ճշմարտություններով առավել կհասկնաք, թե ո՞վ էք դուք՝ հայերդ, այս աշխարհի վրա, և ի՞նչ կոչում ունիք, ի՞նչ առաքելություն ունիք: Այդ վկայություննե-

րով կճանչնան մեզ նաև մեր եղբայր ժողովուրդները, թե ո՛վ ենք մենք: Կհիշեմ սուրբգրական ավանդություն մը Երեմիա մարգարեի հետ կապված: Երբ մ. թ. ա. Զ դարուն բաբելացիները քարոքանդ ըրին Երուսաղեմը, կործանեցին Սողոմոնի տաճարը և հրդեհեցին զայն, հրեաները անհշուն

Վեհափառ Հայրապետը «Հովիվուդ Բոյ»-ում տալիս է իր հայրապետական պատգամը
քաղմահազար ժողովրդին

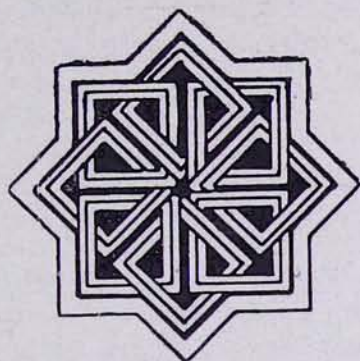
հուսահատության մեջ ինկան: Անոնք չէին կրնար ըմբռնել, չէին կրնար հավատալ, թե Աստուծո Տունը, այսինքն՝ Սողոմոնի տաճարը, մարդկային ձեռքով կրնա քանդվի: Բայց քանդվեցավ: Եվ ահա հուսալքումը այդ օրերուն: Կըսվի, թե Երեմիա մարգարեն քարոքանդ եղած Սողոմոնի տաճա-

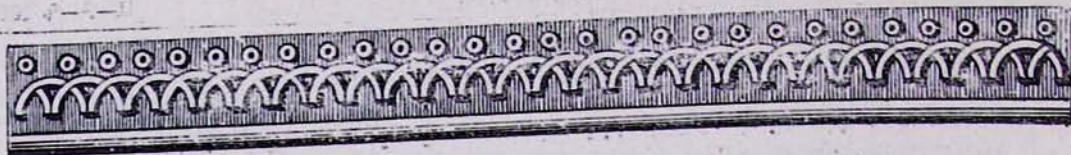
ԱՅՑԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Նոյեմբերի 9-ին, երկուշաբթի օրը, առավոտյան ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետը Լոս Անջելոսի հայոց առաջնորդարանում բարեհաճում է ընդունել տեղի հայ հոգևորականներին:

Այնուհետև, ժամը 13-ին, առաջնորդարանի սեղանատանը թեմի Եկեղեցասեր Տիկնանց Հանձնախումբը ճաշկերույթով պատվում է Վեհափառ Հայրապետին և ներկա բոլոր հոգևորականներին:

Ժամը 17-ին առաջնորդարանի ընդունարանում Վեհափառ Հայրապետին եմ այցելում Հնչակյան կուսակցության մի խումբ ղեկավար անդամներ և ունենում զրույց ջերմ մթնոլորտում:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԼՈՍ ԱՆՋԵԼՈՍԻ «ԱՐՄԻՆԻԸՆ ԱՍԱՄԲԼԻ»-Ի ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԻ ՀԵՏ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, «Արմինիըն Ասամբլի»-ի ղեկավար-ները կազմակերպում են ճաշկերույթ՝ ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի: Ծաշկերույթն անցնում է ջերմ, խանդավառ մթնոլորտում:

Այս առթիվ ելույթ է ունենում պատմաբան Ռիչարդ Հովհաննիսյանը և ասում.

ՌԻՉԱՐԴ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆԻ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեր, Սրբազան Հայր,

Պատիվ է ինձի «Հայկական Համագումար»-ի («Արմինիըն Ասամբլի») կողմանե բարի գալուստ մաղթել Ձեզի և շնորհակալություն հայտնել, որ մեզի այս ժամը հատկացուցիք: Ես կուզեմ, եթե կարելի է, երկու բուպեով շեղվիլ ի հիշել, որ իմ ծանոթությունը Ձեզի հետ ունի ավելի քան երեսուն տարվա պատմություն, ես համալսարանը մոր ավարտած, Լիբանան գա-ցած էի մեկ տարիով, որպեսզի հայերեն սորվիմ: Իմ կյանքի հուզումնա-լից օրերեն մեկն էր այն օրը, երբ մեր Ամենայն Հայոց Վեհափառը եկած էր Լիբանան: Եվ որովհետև ես ամերիկացի էի, որոշ դյուրություններ տվին ինձի և կրցա մուտք գործել այն Վեհարանի մեջ, ուր շատեր կդիմեին Ձե-զի, և Դուք կփորձեիք հարթել մեր ալեկոծ ծովը հայ աշխարհի:

Անկե հետո, 1959-ին, առաջին անգամ ես կարողացա այցելել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին: Ծուռով արդեն երեսուն տարի կըլլա: Եվ չեմ գիտեր, թե մեր Համագումարի անդամներեն որոնք եղած են 1959-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին: Տարբեր էր Հայաստանը այն ժամանակ. շատ դժվարին օրե-րեն դուրս կուգար: Անկե հետո 16 անգամ, Վեհափառ Տեր, եղած եմ Հա-յաստան և ամեն ետ գալուս կտեսնեմ հառաջդիմությունը, կտեսնեմ, որ Ձեր ջանքերով մեկիկ-մեկիկ մեր սրբավայրերը, մեր եկեղեցիները կվերա-կառուցվին, ինչպես Տաթևը, Մակարավանքը և շատ ուրիշ վանքեր:

Վեհափառ Տեր, լավ կհիշեմ Ձեր անցյալ այցելությունը Ամերիկա: Այն ժամանակ ես Հայ մահատակաց հուշարձանի հանձնախումբի ատենա-պետն էի, ինձի պատիվ տրվեցավ Ձեր կուրծքին գետեղել հուշարձանի մեդալիոնը: Այդ օրը մեզի համար պատմական օր մըն էր: Դուք այդ օրը ոգեշունչ ճառ մը արտասանեցիք, կապեցիք մեր ժողովուրդի անցյալը և ներկան: Դուք կարողացաք իրարու կապել 1915-ի ցեղասպանությունը՝ մեր

ծողովուրդի խաչելությունը, և անոր հարությունը 1918-ի Սարդարապատով: Եվ Դուք խելացի կերպով կապեցիք Մայիս 28-ը և Նոյեմբեր 29-ը, կապեցիք Հայաստանի Հանրապետությունը և Խորհրդային Հայաստանը: Դուք իմաստությունը ունեցաք կապելու մեր ժողովուրդի պատմությունը հին ժամանակներեն մինչև այսօր: Հայաստանի մեր առաջադեմ պատմաբանները այսօր նույն այդ մոտեցումը ունին, նույն ողջամիտ տեսակետները, ինչ որ Դուք դեռ քսան տարի առաջ կհայտնեիք:

Վեհափառ Տեր, անցյալ տարի առիթով մը Ներսես սրբազան Պոգապալյանը, որ ներկա է այստեղ, գեղեցիկ մաղթանք մը ըրավ՝ բաժակ առաջարկելով Ձեր կենացը: Այն նկատելով, որ Մասիսի ճերմակ ձյունը թափած և խառնված է Ձեր ալեհեր գլխուն, մաղթեց, որ Դուք դառնաք Մասիսի հետ մեկ, Մասիսի պես վեհ, Մասիսի պես խրոխտ: Մենք կմաղթենք այս գիշեր, որ այն ձյունը, այն վեհությունը, որ թափած է Մասիսեն Ձեր գլխուն, թափի նույնպես մեր գլխուն, որպեսզի մենք ունենանք մաս մը, գոնե փաթիլ մը այն ձյունեն, որ կհատկանշե Ձեր իմաստությունը, Ձեր խելացությունը, որպեսզի կարողանանք զանազանել կարևորը և ոչ կարևորը, որպեսզի իմանանք, թե հայկական կյանքի մեջ այնպիսի խնդիրներ կան, որոնց շուրջ կարելի չէ բաժնված ըլլալ: Մանավանդ հայ դատի շուրջ հայ ժողովուրդը պետք է համախմբվի:

Վեհափառ Տեր, «Հայկական Համագումարի» ստեղծման պատմությունը մոտավորապես հետևյալն է. ըսեմ շատ հակիրճ ձևով: Խումբ մը հայեր, շատերը ամերիկածին, բայց նաև անոնք, որ Ամերիկա եկած և հաստատված էին, տարիներ առաջ, մոտավորապես տասնհինգ տարի առաջ, մտածեցին, որ այստեղ, Ամերիկայի մեջ, գոյություն ունի շատ գեղեցիկ սերունդ մը, բայց, դժբախտաբար, այդ սերունդեն շատ քիչերը կրցած են կապվիլ հայկական ազգային կյանքին: Մտածեցինք, ինչպես Դուք կբարոգեք, որ լավ պիտի ըլլար, եթե միասնական աշխատանք տարվեր, և բոլոր հայ երիտասարդները համախմբվեին: Այդ նպատակով, իրարու քով գալով, որոշեցինք Վաշինգտոնի մեջ կազմակերպել համագումար մը: Երեք տարվա ընթացքին տեղի ունեցան երեք համագումարներ, որոնց հրավիրեցինք բազմաթիվ հայ երիտասարդներ զանազան հոսանքներէ՝ և՛ կուսակցական, և՛ եկեղեցական, և՛ առաքելական, բողոքական, կաթոլիկ, դաշնակցական, ռամկավար, ամեն շրջանակե հայեր, որպեսզի մտածենք միասնաբար, ազգովին, թե ինչ է պետք մեր ազգին համար այս երկրի մեջ: Առաջին անգամ ըլլալով, այդ զանազան հոսանքներու ներկայացուցիչները, մեկտեղված և երեք օր անընդհատ խոսելով իրարու հետ, հասկացան, որ իրենց նպատակները ոչինչով չեն տարբերի իրարմե, որ բոլորն ալ նույն նպատակները ունին: Ուրեմն, այս տասնհինգ տարվա ընթացքին հաջողեցանք Վաշինգտոնի մեջ բանալ գրասենյակ մը, որ կգբաղի ամերիկյան պետական գործերով, իր մեջ ունենալով ամերիկացի և հայ գիտնականներ: Այդ գրասենյակի գործերը կապված են հայկական համայնքի նպատակներու և հայ դատի հետ: Այսօր ունինք մեզի գորավիզ կանգնող այսպիսի հասարակություն մը: Այսօր, Վեհափառ Տեր, այստեղ կգտնվին Հարավային Կալիֆոռնիո շրջանի խնամակալները, որոնք տարեկան իրենց տուրքը տալով գորավիզ կկանգնին մեր գործունեության:

Մեր գործունեությունը ունի զանազան երեսներ՝ թե՛ պետական, թե՛ հայկական: Կփորձենք մեր աշխատանքները հիմնել գիտական առողջ գետնի վրա: Մեր գործունեության ծրագրին մաս կկազմե, օրինակի հա-

մար»-ը: Առաջինը, ըսենք, պատմա-քաղաքական է, ուր կփորձենք ճան-
չըցնել և վավերացնել հայկական ցեղասպանությունը: Գիտեք, որ օգոստոս
ամսուն մեծ պայքար մը մղեցինք, բայց տասներկու քվեով կորսնցուցինք.
Ամերիկյան կոնգրեսը չընդունեց Ապրիլ 24-ը իբրև ազգային հիշատակի
օր: Սակայն այդ ընթացքին՝ ձախողության ժամանակ, ուրախ ենք տեղե-
կացնելու Ձեզի, որ բոլոր հայ կազմակերպությունները ամեն կողմն միա-
ցան և առաջ տարին այս մեր պայքարը, որպեսզի ճշմարտությունը հաղ-
թանակե ընդդեմ խավարի և խեղաթյուրումի: Վստահ ենք, որ «Հայկական
Համագումար»-ի աշխատանքով և մաս ամբողջ հայ համայնքի ջանքերով և
աջակցությամբ այս բանաձևը, այս գիտակցությունը պիտի տարածենք հա-
մայն աշխարհի մեջ: «Հայկական Համագումար»-ը կգրադի մաս կրթության
գործով: Ինչպես նշվեցավ, Կալիֆոռնիա նահանգը անցուց օրենք մը, որուն
համաձայն յուրաքանչյուր օտար, ամերիկացի, հայ, ամեն աշակերտ Կալի-
ֆոռնիո նահանգի մեջ հայկական ցեղասպանության մասին տեղեկությունն-
եր պիտի սորվի: Ծատ կարևոր գործ է. խեղաթյուրողները, ուրացողները
շատ են, բայց կհետապնդենք մեր շահերը՝ համագործակցելով բոլոր մյուս
կազմակերպություններու հետ: Նվիրված ենք մաս մարդկանց իրավունք-
ներուն, հատկապես փոքրամասնություններու հետ կապված գործ կտա-
նինք Եվրոպայի մեջ: Նաև կմտածենք այստեղ՝ Կալիֆոռնիո մեջ կազմա-
կերպել ցեղասպանության ենթարկվածներու հավաք մը, համագումար մը,
ոչ միայն հայ, այլ կամբոջիացի, հրեաներ, որպեսզի մեր բոլոր ցավերը,
կսկիծը բաժնենք և միասին սորվինք, որպեսզի մարդկության դեմ այսպի-
սի ոճիրներ այլևս չպատահին: Այս բոլորով, սակայն, Վեհափառ, իմ կարծի-
քով, «Հայկական Համագումար»-ի ամենամեծ գործը երիտասարդությունն
է: Տասը տարի է արդեն, որ «Հայկական Համագումար»-ը կվարե ձեռնարկ
մը «Ուաշինգթոն Նյուս»-ի մեջ, ուր ամեն ամառ հիսուն հայ երիտասարդ-
ներ կհովանավորե: Այս երիտասարդները կաշխատին ծերակուտականնե-
րու, ուրիշ քաղաքական դեմքերու գրասենյակներու մեջ, կաշխատին գի-
տությանց լաբորատորիաներու մեջ: Ամեն ճյուղի մեջ հայ երիտասարդնե-
րը կսորվին, մեր ապագա ղեկավարները իրենց արմատը կդնեն, որպեսզի
իրապես մեր ապագայի ղեկավարները ըլլան: Բայց այս ընթացքին միայն
իրենց աշխատանքով հետաքրքրված չեն այս հայերը: Հայ երիտասարդ-
ներեն շատեր ամերիկածին են, և իրենց առաջին կայրը հայ համայնքի
հետ այս մեկ ամուսն դասընթացն է: Եվ այդ հայ երիտասարդները, որ
գրկված են հայ լեզվեն, հայ մշակույթեն, հայ պատմութենեն, առաջին
անգամ ըլլալով կուգան Վաշինգտոն, ուրիշ հայ մը կտեսնեն, երկու ամիս
միասին կերթան-կաշխատին, բայց մաս հանրակացարանի մեջ միասին
կապրին, կխաղան, կխնդան և կսորվին: Հայեր, որոնք առաջին անգամ
քոչարի կպարեն, առաջին անգամ այք, բեն, գիմ կտրվին, իրենց ժողո-
վուրդի պատմությունը և մշակույթը կուսումնասիրեն: Ծատ կարևոր բան
է ասիկա մեզի համար, որովհետև կկապենք մեր մատուցած սերունդը, չենք
ձգեր, որ ձուլվին բոլորովին: Ուրեմն, «Հայկական Համագումար»-ն ալ մեծ
ջանք կթափե հայաստանի պատմության համար: Այս ձեռնարկը քով-քովի կբե-
րե երիտասարդներ մեր բոլոր հոսանքներեն: Յուրաքանչյուր հոսանք
կներկայանա այնտեղ: Եվ երբ վերջին օրը կուգա այս ձեռնարկին, մեծա-
պես օգտված և մեկ ազգի պատկանելու զգացումով կբաժնվին: Մեզի հա-
մար օրինակելի է ասիկա, որովհետև, ինչպես գիտեք, ինչպես այս երի-
տասարդները կփաստեն, այդ միասնությունն է, այդ համագործակցությունն

է, որ մեզի պիտի հասցնէ մեր սուրբ գործի ավարտին և ոչ թէ նեղմտությունը:

Վեհափառ Տեր, յորաքանչյուր անձ և կազմակերպություն, իր կարողության համաձայն, իր կրցածը կընէ մեր Դատի վերաբերյալ, իր աուպարեզի մեջ և իր մասնագիտությամբ: «Հայկական Համագումար»-ն ալ իր համեստ բաժինը կըրէ մեր ազգային գործին: Ձեր ներկայությունը աչսոր ոչ միայն հրճվանքի պատճառ է մեր համայնքի համար, մեր կազմակերպության ներկա անդամներու համար, այլ, ինձի համար հատկապէս ուղղակի նվեր է Ձեր ներկայությունը: 55 տարի առաջ այս օրը Ֆրեզնոյի գլուղներու մեջ ծնալ մի տղա, որ մեծցաւ միայն անգլիախոս օտար շրջանակի մեջ, դարոց կերթար, գիրքեր կկարդար և կտեսներ, թէ Հայաստան բառը չկա, հայոց պատմությունը չէ նշված. այդ երիտասարդ տարիքէն այս մարդը որոշեց նվիրել իր ամբողջ կյանքը իր ազգին և իր ժողովուրդի պատմության: Այս մարդը եղաւ ոչ միայն իմ հայրս, այլ եղաւ այս մեր «Հայկական Համագումար»-ի հիմնադիրներէն մեկը: Ուրեմն, շատ զգացված եմ, որ Ձեր ներկայությամբ, Վեհափառ, կտոնենք իմ հորս տարեդարձը և նաև իմ մոր ներկայությամբ, մեծ մայրիկի՝ Սիրուն Հովհաննէսյանի ներկայությամբ: Կիսնորեմ, որ Դուք օրհնէք իմ հորս և իր կարևոր աշխատանքը, և մեծ մորս: Իրենց միջոցով, Վեհափառ, օրհնեցեք նաև մեր գոյատևման պայքարի նվիրյալները՝ հայտնի և անհայտ, և նաև մեր ազգի բոլոր մարդերը, որոնք կփոխանցեն մեր հույսի և հավատքի ջահը սերունդէ-սերունդ: Վեհափառ Տեր, մեր բոլորին կողմէ Ձեզի բարի երթ կմաղթենք, Ձեր սուրբ առաքելության մեջ: Բոլորս ալ կաղոթենք և կաշխատինք, որ օր մը մեր բոլորին երազանքը պսակվի իրականությամբ: Ծնորհակալություն:

Ընդունելության ավարտին Վեհափառ Հայրապետը, բարձր գնահատելով «Արմինիըն Ասամբլի»-ի ազգասիրական գործունեությունը, ասում է.

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍԷԸ

Իմ ուղևորության ճանապարհին գրեթէ ամեն օր ունեցաւ նոր ապրումներ և նոր խանդավառություններ: Այսօր ձեր մեջ, «Արմինիըն Ասամբլի» անդամներու և բարեկամներու մեջ, կրկին խանդավառ մթնոլորտ մը կա: Խոստովանիմ, որ թեև ես ծանոթ էի ձեր կազմակերպության, բայց ոչ հարկ եղած չափով: Այսօր խոսողները ներկայացուցին ձեր կազմակերպության պատմությունը, նպատակները, գործունեության դաշտը և հեռանկարները: Այսպիսով ես ամբողջական գաղափար կազմեցի «Արմինիըն Ասամբլի» մասին: Առավել ամբողջացաւ իմ պատկերացումը Բաֆֆի Հովհաննէսյանի ճառով, որով և հաստատեցի, թէ «Ասամբլի» ոգին դուք կարողացած եք փոխանցել նաև նոր սերունդներուն, ինչ որ կարևոր նշանակություն ունի: Եթէ Բաֆֆիի նման երիտասարդներ հետզհետե համախմբեք ձեր շուրջը, ձեր գործունեության դաշտը ապահովված կըլլայ ընդմիշտ, ինչ որ շատ ողջունելի կգտնեմ:

Ինչքան կարողացա հասկնալ, հիմնական երեք ուղղություններ կտեսնեմ ձեր գործունեության դաշտի ճամփուն վրա: Նախ քաղաքական իմաստով, որու կեդրոնը կգտնվի ցեղասպանության ճանաչման հարցը: Սա

հարց մըն է, որու շուրջ, Հայաստանն սկսյալ մինչև Սփյուռքի ամբողջ տարածքը, տարակարծություն չկա հայերու մեջ: Հայաստանցի ժողովուրդը, ամենահամեստ բանվորեն և գյուղացիեն սկսյալ մինչև մտավորական գործիչը, բոլոր կերպով կկամենան, որ ցեղասպանությունը ճանաչում ստանա աշխարհով մեկ ու հասնի այն աստիճանին, որ ճանաչումը հռչակվի Միացյալ Ազգերու կազմակերպության կողմ: Եվրոպական պառլամենտը այդ ճանաչումը տվավ այս տարվան հունիսի 8-ին: Պաշարը շատ սուր էր: Որոշ չափով ես ալ փորձեցի նպաստ մը բերել այդ հաղթանակին մեջ: Ես այդ մասին խոսեցա Նյու Յորք մեծ ճաշկերույթի ընթացքին: Ցեղասպանության ճանաչումը, այս պահուն, հայ ժողովուրդի քաղաքական կարևորագույն հարցն է: Անշուշտ հայկական դատի հետ կապված հարցերը միայն այդ ճանաչումով չեն լուծվիր, բայց այդ ճանաչումը, կթե վերջնականապես հաստատվի, համենայնդեպս, կարևոր քայլ մը պիտի հանդիսանա դեպի լուծումը հայկական դատին: Կմաղթեմ ձեզի հարատևության ոգի, որպեսզի այդ ուղղությամբ շարունակեք մտածել և գործել:

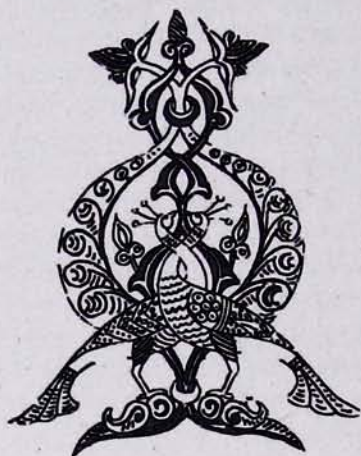
Աշխատանք մը ևս, որ ձեր առջև կորվի, կվերաբերի պատմագիտության: Պաշարը, որ կտարվի այս վերջին տարիներուն, պաշար է նաև պատմագիտության ճանապարհով: Դուք գիտեք, որ թուրք պատմաբաններ և անոնց բարեկամները (եվրոպացի, ամերիկացի) գիրքեր հրատարակած են և կշարունակեն հրատարակել ի պաշտպանություն թրքական տեսակետներու: Այս ուղղությամբ նույնպես կազմակերպված և գիտական աշխատանք պետք է տարվի, որպեսզի ճշմարտությունը ազատ հնչե նաև պատմագիտության միջոցով: Այս հարցով մտահոգված են և կաշխատին նաև Հայաստանի պատմաբանները: Արտասահմանի մեջ ևս հայերը պետք է պատմագիտական լուրջ աշխատանք տանին: Կարևոր է, որ ոչ միայն հայ պատմաբաններ հանդես գան, այլև օտարազգի պատմաբաններ: Պետք է ծանոթություններ հաստատել, բարեկամություններ շահիլ և անոնց միջոցով, օտար պատմաբաններու միջոցով, ճշմարտությունը հանդես բերել:

Եվ վերջապես, ձեր խոսքերեն ես գոհունակությամբ հաստատեցի, որ ձեր կազմակերպությունը կուսակցական բնույթ չի կրեր և բոլորի հետ կգործակցի: Հայկական հարցերը, քաղաքական հարցերն ալ ներառյալ, իմ կարծիքով, կթելադրեն ոչ միայն «Արմենիլըն Ասամբլիին», այլ ամբողջ մեր ժողովուրդին, որ իրենց բոլոր ուժերը կեդրոնացնեն մեկ կետի վրա: Մենք մեկ թշնամի ունինք: Այդ ուղղությամբ պետք է կեդրոնացնենք մեր ուժերը: Եվ պետք է գիտնանք սիրաշահիլ բոլոր պետությունները, բոլոր օտար կազմակերպությունները մեր դատի օգտին, առանց գաղափարախոսական կամ այլ կողմնակի նկատումներու: Այս տեսակետն ես ողջունելի կգտնեմ ձեր կազմակերպության կապերու հաստատումը մեր հայրենի իրականության հետ, անկախ գաղափարախոսական նկատումների, միայն համահայկական մտահոգություններով: Ես վստահ եմ, թե Հայաստանի իշխանությունները ուղիղ պիտի հասկնան և պիտի գնահատեն ձեզ:

Կբերեմ ձեզի Աստուծո օրհնությունը Սուրբ Էջմիածնեն և իմ սրտեն բխած հաջողության մաղթանք, որպեսզի քայլ առ քայլ ավելի տարածվիք, զորանաք, երիտասարդություն համախմբեք ձեր շուրջը՝ հիմնական ձեր այդ նպատակներուն հետապնդման ճանապարհի վրա: Ս. Էջմիածինը ձեզի հետ է. ամեն:

Այնուհետև տեղի է ունենում Կիլիկիայի տեսարժան վայրերը պատկերող, ինչպես նաև հայկական ցեղասպանության վերաբերյալ փաստագրական կինոժապավենների ցուցադրում:

Սույն ընդունելության ամբողջ ընթացքում Վեհափառ Հայրապետի կողքին էր գտնվում Կալիֆոռնիայի նահանգապետ տիար Ջորջ Դեոքսեյանի ծերունազարդ մայրը:

Նույնքերի 10-ին, երեքշաբթի օրը, ժամը 11-ին, Ս. Հովհաննես Մկրտիչ եկեղեցուն կից շենքում Վեհափառ Հայրապետը ջերմ հանդիպում է ունենում Լոս Անջելոսում հաստատված ռումինահայ իր նախկին աշակերտների, բարեկամների և ծանոթների հետ, շուրջ 350 հոգի:

Հանդիպման ընթացքում Վեհափառ Հայրապետին ողջված ողջույնի և բարիգալատյան հուզիչ խոսքերով հանդես եկան ռումինահայ ծանոթ ազգայիններ: Այս առթիվ Նորին Սրբությունը հայտնեց իր գոհունակությունը՝ ցուցաբերված սիրո և հարգանքի սրտագին արտահայտությունների համար, և ներկաներին բաշխեց իր հայրական օրհնությունները:

**ԷԿՈՒՄԵՆԻԿ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ ԼՈՍ ԱՆՋԵԼՈՍԻ Ս. ՍՈՖԻԱ
ՏԱՃԱՐՈՒՄ**

Նույն օրը, ժամը 19.30-ին, ԱՄՆ-ի Հույն Օրթոդոքս Եկեղեցու արևմտյան թեմի առաջնորդ Տ. Անտոնի եպիսկոպոսի հրավերով Վեհափառ Հայրապետը իր ջբախմբով այցելում է Ս. Սոֆիա գեղակերտ հսկա տաճար՝ միջեկեղեցական աղոթքի: Տաճարի շրջափակում հավաքված հազարավոր հայ հավատացյալներ իրենց հույն եղբայրների հետ ջերմորեն դիմավորում են Վեհափառ Հայրապետին: Ապա քույր Եկեղեցիների հոգևորականների հետ միասին, հանդիսավոր թափորով և «Հրաշափառ»-ով, ամպհովանու ներքո Նորին Սրբությունն առաջնորդվում է տաճար:

Տաճարում Վեհափառ Հայրապետին ողջույնի սրտատույ խոսք է ուղղում Տ. Անտոնի եպիսկոպոսը:

Տ. ԱՆՏՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ԽՈՍԲԸ

Զերդ Սրբություն, գերաշնորհ և հոգեշնորհ հայրեր, մեծարգո հյուրեր, եղբայրներ և քույրեր,

Ծառ զգացված եմ և հուզված: Դուք պատվեցիք ինձ և մեր ժողովրդին, որպեսզի մասնակցենք այս ընդունելությանը՝ բարի գալուստ մաղթելով այս մեծ մարդուն՝ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին:

Զերդ Սրբություն, երեկ գիշեր ես պատիվ ունեցա երեք կարճ ժամեր վայելելու Զեր Աերկայությունը, և ես ունեցա իմ կյանքի ամենից հիասքանչ փորձառությունը. իմ թաշկինակը թաց էր ուրախության և երջանկության

Վեհափառ Հայրապետը ԱՄՆ-ի Հուլն Օթթորքս Եկեղեցու արևմտյան թևի
սուրբնորդ Տ. Անտոնի եպիսկոպոսի հետ

արցունքներից: Եւ լսում էի ձայներ, որ մինչ այդ չէի լսել. ես լսում էի ձեր մարտիրոսների ձայնը, ձեր ժողովրդի ձայնը, դարերից հառնող ձայներ, որոնք ասում էին. «Հիշեցեք մեզ, հիշեցեք մեզ»: Եվ ես փորձեցի հիշել նրանց՝ տխուր և ուրախ արցունքներով:

Ձերդ Սրբություն, նորից շնորհակալություն եմ հայտնում Ձեզ: Այժմ ես կարող եմ կատարել իմ խոստումը. Նորին Սրբությանը պիտի տամ իմ խորին ակնածանքի և զգացումների նշանակը՝ այս պանակեն: Սա երկգլխանի արծիվ է, որ խորհրդանշում է պետական իշխանությունը և Եկեղեցու իշխանությունը: Ես այս պանակեն ընտրեցի Օվիբելու, որովհետև Ձերդ Սրբությունն էլ ներկայացնում է ոչ միայն Հայաստանայց Եկեղեցին, այլև հայ ազգը, հայ ժողովուրդը՝ ուր էլ որ նրանք գտնվեն: Սա ունի մի ուրիշ խորհուրդ. ես. մենք շատ ենք սիրում և հարգում Ձեզ. մենք մեկ ենք. այստեղ հայերն են և Կիպրոսի հույները, մենք պետք է պաշարենք միասին, և թող Աստված օգնի մեզ: Մենք միասին կհարատենք դարեր ու դարեր:

Ապա հայ և օտար հոգևորականների մասնակցությամբ տեղի է ունենում Էկումենիկ պաշտամունք:

Պաշտամունքի ավարտին Հայոց Հայրապետը, զգացված Հույն Օրթոդոքս քույր Եկեղեցու կողմից ցուցաբերված եղբայրական սրտագին ընդունելությունից և մեծարանքի անկեղծ արտահայտություններից, խոսում է հետևյալ սրտաբուխ քարոզը.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՔԱՐՈԶԸ Ս. ՍՈՖԻԱ ՏԱՃԱՐՈՒՄ

«Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ, ամէն»:

Գոհություն բարձրյալն Աստծուն, որ կշնորհե ինձ այս պահը:

Կգտնվիմ հիասքանչ կամարներուն ներքև Հույն Օրթոդոքս այս եկեղեցվո և իմ շնորհակալությունը կհայտնեմ Նորին Սրբազնություն Ամտոնի եպիսկոպոսին այս փառավոր ընդունելության համար: Կզգամ, որ Սուրբ Հոգին խորհրդավոր կերպով ներկա է այստեղ մեր վրա:

Թույլ տվեք հիշել ուրիշ մեկ պահ, նման պահ մը, գոր ես ապրեցա Կ. Պոլսո մեջ 1961 թ., երբ ողջագորվեցանք Հույն Օրթոդոքս Եկեղեցվո հովվապետ՝ Նորին Սրբություն Աթենագորաս Տիեզերական Պատրիարքի հետ: Պատմության մեջ քիչ անգամ պատահած է, որ Ամենայն Հայոց կաթողիկոս մը ողջագորվի Հունաց Օրթոդոքս Եկեղեցվո Տիեզերական Պատրիարքին հետ: Տիեզերական Պատրիարք Աթենագորասը հույակապ հոգևոր անձնավորություն մըն էր, որ հմայեց զիս: Իմ կյանքի լավագույն հիշատակներեն մեկը հանդիսացավ այդ:

Մեր Եկեղեցիներու, ընդհանրապես քրիստոնեական քույր Եկեղեցիներու սիրո հարաբերությունները, որ հետզհետե կաճին և կզարգանան մեր դարաշրջանին, կպարտինք Էկումենիկ շարժումին: Ես կխորհիմ, թե Էկումենիկ ոգին իսկապես Աստուծոմէ շնորհված պարզև մըն է բոլոր քրիստոնյա Եկեղեցիներու: Հայ Եկեղեցվո եղբայրական սիրո հարաբերությունները Հույն Օրթոդոքս Եկեղեցվո հետ հնագույն ժամանակներեն կուգան տակավին: Կրնամ ըսել նույնիսկ, թե երկու Եկեղեցիներ ենք, որ գրեթե միատեղ ծնունդ առինք և միատեղ զարգացանք: Քրիստոնեությունը

ԱՅՍ ՈՍԿԶԱ ՊԱՆԱԿԵՆ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ
ՆՎԻՐԵՑ ԱՄՆ-Ի ՀՈՒՅՆ ՕՐԹՈԴՈՔՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՐԵՎԱՏՏԱՆ ԹԵՄԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴ
Տ. ԱՆՏՈՆԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Հայաստանյայց Եկեղեցին, պատմության բերումով, սփռված է աշխարհով մեկ: Գրեթե մեր ժողովուրդի կեսը կգտնվի Մայր Հայրենիքի սահմաններեն դուրս: Այսօր Հայաստանի մեջ մոտ երեք և կես միլիոն հայեր կապրին: Մեր զգացումն է և իղձը, որ հետզհետե խորանա և զարգանա Էկումենիկ ոգին և զորանա համաշխարհային քրիստոնեական եղբայրությունը: Կխորհիմ, թե մանավանդ մեր ժամանակներում, երբ աշխարհը տարբեր շրջաններու մեջ տարբեր տազնապաներ և ալեկոծումներ կապրի, այժմեական է Քրիստոսի Ավետարանը, որ կբերե մեզի սիրո և խաղաղության պատգամը: Եվ կհավատամ, որ համաշխարհային մակարդակի վրա քրիստոնեական եղբայրության զորացումով Քրիստոսի Եկեղեցին ավելի անմիջական կերպով պիտի կարողանա իր բարերար ազդեցությունը տարածել այսօրվա տառապող մարդկության վրա՝ հանուն խաղաղության և արդարության: Ես կակնարկեմ մանավանդ այն ողբերգական վիճակներում, զոր մեր օրերում քրիստոնյաները կապրին Մերձավոր Արևելքի որոշ երկիրներու և հատկապես Կիպրոսի մեջ: Կաղոթեմ առ Աստված, որ խաղաղությունը և արդարությունը վերականգնվին այդ շրջաններում մեջ: Թող Աստված միշտ մնա օգնական և մարտակից Ձերդ Սրբազնության և ձեր սուրբ Եկեղեցիին:

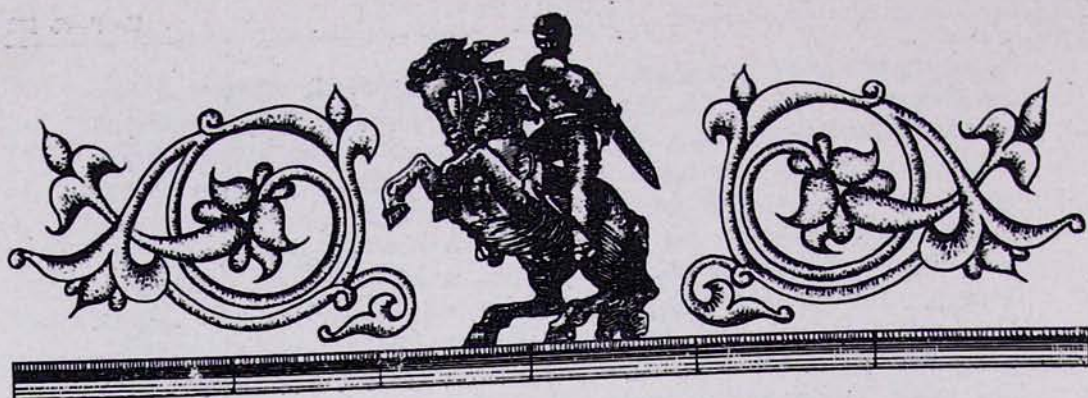
Սիրելի հավատացյալներ, ջերմ սրտով իմ օրհնությունները և բարի մաղթանքները կբաշխեմ բոլորիդ:

«Ընտրեք, սէր և խաղաղություն Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանդ. ամէն»:

Էկումենիկ պաշտամունքի ավարտին տանարին կից ընդունելությանց սրահում տեղի է ունենում հյուրասիրություն:

Հյուրասիրությանը ներկա է լինում քաղաքային իշխանությանց ներկայացուցիչ արև. Նեյթ Հոլդը, որը հանդես է գալիս Հայոց Հայրապետին ուղղված մեծարանքի գեղեցիկ խոսքով:

ՎԵՀԱՓԱՌԻ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՍԱՆ ՖՐԱՆՑԻՍԿՈՅՈՒՄ ԺԱՄԱՆՈՒՄ

Նոյեմբերի 11-ին, չորեքշաբթի օրը, Վեհափառ Հայրապետը թեմակալ առաջնորդ Տ. Վաչե արքեպիսկոպոսի և իր շքախմբի մնայուն անդամների ուղեկցությամբ ժամանում է Սան Ֆրանցիսկոյի միջազգային օդանավակայան:

Սան Ֆրանցիսկոյի, Օկլենդի և Սան Հոգեի հայոց եկեղեցիների հոգևոր հովիվները, համայնքային եկեղեցական կազմակերպությունների ղեկավարներն ու ժողովուրդը բախտավորությունն ու երջանկությունն են ունենում երրորդ անգամ վախելելու Հայոց Հայրապետի շնորհաբեր ներկայությունը, արժանանալու նրա օրհնությանն ու ողջույնին:

Օդանավակայան ժամանելուց առաջ հոծ բազմությունը լցրել էր օդանավակայանի ընդունելության դահլիճը: Այստեղ Վեհափառ Հայրապետին դիմավորում են, տեղի հոգևոր հովիվ Տ. Արիս եպս. Ծիրվանյանի գլխավորությամբ, թեմական և ծխական խորհուրդների անդամները, զանազան ազգային և մշակութային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ, տեղի քույր եկեղեցիների հոգևորականներ և հավատացյալներ:

Նորին Սրբությունը ողջագործվում է հայ և օտար հոգևորականների հետ և ողջունում բոլորի ներկայությունը:

Օդանավակայանի դահլիճում տեղի է ունենում մամուլի ասուլիս:

Այնուհետև օդանավակայանից Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով ուղևորվում է Սան Ֆրանցիսկոյի հայոց Ս. Հովհաննես եկեղեցի և մուտք գործում «Հրաշափառ»-ով, հավատացյալների բարի մաղթանքի ցնծագին արտահայտությունների ներքո:

Եկեղեցում, հանուն բոլոր ներկաների, Վեհափառ Հայրապետին ողջունում և բարի գալուստ է մաղթում տեղի հոգևոր հովիվ Տ. Արիս եպս. Ծիրվանյանը:

Ապա եկեղեցում կից կիրակնօրյա վարժարանի պատանի սան-սանու-

հիմները երգերով և արտասանություններով ողջունում են Հայոց Հայրապետի բարի ժամանումը ի Սան Ֆրանցիսկո:

Վերջում ներկաներին իր օրհնությունն է տալիս Վեհափառ Հայրապետը:

Սան Ֆրանցիսկո քաղաքը խոշոր մավահանգիստ է ԱՄՆ-ի խաղաղօվկիանոսյան ափին, Կալիֆոռնիայի մահանգում: Բնակչությունը, արվարձաններով հանդերձ, հաշվվում է հինգ և կես միլիոն: Քաղաքը հիմնադրվել է 1776 թ. իսպանացի գաղութարարների կողմից: Սան Ֆրանցիսկոն Միացյալ Նահանգների կազմի մեջ մտնելուց հետո մեծ զարգացում ապրեց հատկապես 19-րդ դարի երկրորդ կեսից և այժմ համարվում է Կալիֆոռնիայի առևտրական, արդյունաբերական, ֆինանսական և մշակութային կարևոր կենտրոններից մեկը: Քաղաքը հռչակված է համանուն ծովախորշի մոտքին գտնվող «Ոսկե դարպաս»-ով, իր երկու համալսարաններով, երաժշտանոցով և այլ մշակութային հաստատություններով: Քաղաքին առանձնահատուկ գեղեցկություն են հաղորդում ճարտարապետական ուրույն ոճի կառույցները, մասնավորապես՝ հռչակավոր կամուրջը:

Սան Ֆրանցիսկոյի հայ համայնքն սկսել է կազմավորվել 19-րդ դարի 80—90-ական թվականներին: Հայերի հոսքը այստեղ շարունակվել է ընդհուպ մինչև համաշխարհային երկրորդ պատերազմը և դրանից հետո: Այժմ Սան Ֆրանցիսկոյում և նրա արվարձաններում ապրում են ավելի քան 25 հազար հայեր, որոնք ներգրավված են կյանքի բոլոր ասպարեզներում: Համայնքի ազգային-հասարակական կյանքը կազմակերպում են զանազան միություններ՝ «Ամերիկահայ առաջադիմական միության» տեղական կազմակերպությունը, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի, ՀՕՄ-ի, Հայ կարմիր խաչի, «Թեքեյան», «Համագային» և այլ մշակութային միությունների մասնաճյուղերը: Համայնքի հավատացյալների մեծ մասը Հայ Առաքելական Եկեղեցու զավակներ են: Կան նաև հայ ավետարանական և հայ կաթոլիկ փոքրաթիվ համայնքներ, որոնք ունեն իրենց աղոթատները: Ներկայումս Սան Ֆրանցիսկոյում և նրա արվարձաններում գործում են Ս. Վարդան, Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ, Ս. Հովհաննես Մկրտիչ հայ առաքելական եկեղեցիները՝ իրենց կից կիրակնօրյա կամ երեկոյան դպրոցներով: 1980 թ. այստեղ գործում է Հայ Կենտրոնը՝ իր սրահով և ամենօրյա վարժարանով: Տեղի հայ համայնքը սերտ կապի մեջ է Մայր Հայրենիքի հետ:

Եկեղեցում տեղի ունեցած ընդունելության կարճ արարողությունից հետո, Նորին Սրբությունը ինքնաշարժերի շքերթով և պատվո ոստիկանների ուղեկցությամբ հանդիսավորապես առաջնորդվում է «Հիլթոն» հյուրանոց, ուր նրան հատկացվում է մասնավոր հարկաբաժին:

ՀԱՆԴԻՍԱՎՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ

ԳՐԵՅՍ ԵԿԵՂԵՑՈՒՄ

Նույն օրը, երեկոյան ժամը 18-ին, եպիսկոպոսական Գրեյս եկեղեցում տեղի է ունենում սուրբ և անմահ պատարագ: Օրվա պատարագիչն է հայրապետական շքախմբի անդամ Ս. Ներսես արքեպս. Պողոսյանը: Եպիսկոպոսական տաճարը լցված է խոռոմ քաղմությամբ: Ս. պատարագին ներկա են քույր եկեղեցիների քարձրատիճան հոգևորականներ,

քաղաքային իշխանությանց ներկայացուցիչներ և ավելի քան 4.000 հայ հավատացյալներ:

Հանդիսավոր թափորով և «Հրաշափառ»-ով Հայոց Հայրապետը մուտք է գործում տաճար և ողջունում շրջանի Եպիսկոպոսական Եկեղեցու ստաջ-նորդ գերաշնորհ Ուիլյամ Սուինգհին:

Ս. պատարագի ընթացքում սուրբ գրական ընթերցումները, որոնց մասնակցում են մեծ օտար եկեղեցականներ, կատարվում են հայերեն և անգլերեն լեզուներով: Փառաշուք տաճարի կամարների տակ վեհորեն հնչում է Խորենյան քառաձայն պատարագը՝ հայկական միացյալ երկսեռ երգչախմբի կատարումով և փորձառու խմբավար տիար Էդգար Կոտոշ-յանի հմուտ ղեկավարությամբ:

«Հայր մեր»-ից առաջ Նորին Սրբությունը խոսում է ոգեշունչ մի քա-րոզ:

Ս. հաղորդության պահին բազմաթիվ ջերմեռանդ հավատացյալներ ընդունում են Քրիստոսի Մարմինն ու Արյունը ութ հայ քահանա հայրերի ձեռքից:

Պատարագի արարողության ավարտին Հայրապետական մաղթերով հանդիսավոր հնչյունների տակ Նորին Սրբությունը դուրս է գալիս տաճա-րից՝ իր օրհնությունները բաշխելով հայ հավատացյալներին:

Նոյեմբերի 12-ին, հիմնադրի օրը, առավոտյան, Նորին Սրբությունը «Հիթոն» հյուրանոցի սեղանատանը բարեհաճում է ընդունել Սակրամեն-տոյի հայոց հոգևոր հովիվ Տ. Սասուն աբեղա Զմրուխտյանին և շրջանի եկեղեցական-ծխական խորհուրդների անդամներին, որոնց հետ ունենում է ջերմ գրույց:

ԱՅՑ ԳՌՈՒԶՅԱՆ—ԶԱԲԱՐՅԱՆ ԱՄԵՆՈՐՅԱ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Ժամը 10.30-ին Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցելում է Գուռլյան—Զաքարյան ամենօրյա վարժարան: Վարժարանի մուտքի առջև Հայոց Հայրապետին և նրա շքախմբի անդամներին հարգանքով ողջու-նում են վարժարանի տնօրենուհի տիկին Արսինե Օջակյանը, դպրոցի ու-սուցիչ-ուսուցչուհիները և հոգաբարձության մի խումբ անդամներ:

Այնուհետև Հայոց Հայրապետը առաջնորդվում է դեպի տեսչարան, ուր կարճ տեսակցություն է ունենում վարժարանի տեսչական, ուսուցչա-կան կազմի և հոգաբարձության անդամների հետ: Ջերմ և մտերմիկ մթնո-լորտում Վեհափառ Հայրապետին մանրամասն ծանոթություններ են տրը-վում վարժարանի կրթական ծրագրի, թայագիտական առարկաների դըր-վածքի և ուսուցման վերաբերյալ:

Հայոց Հայրապետին այս առթիվ ջերմորեն ողջունում է հայ անվանի գրող և քննադատ Հակոբ Օջակյանի որդին՝ Վահե Օջակյանը:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը այցելում է վարժարանի մի շարք դա-սարաններ, հարցեր ուղղում աշակերտներին և տալիս իր օրհնությունը:

Այնուհետև դպրոցի բացօթյա բակում հավաքվում է վարժարանի ողջ աշակերտությունը՝ տնօրենուհու և ուսուցիչների գլխավորությամբ՝ երգե-րով, արտասանություններով և ուղերձներով ուրախացնելու Հայոց Հայ-

րապետին: Խոր ապրումով կատարված երգերն ու արտասանությունները, իրենց հայկական հոգով ու շնչով, հարազատ մանկականությամբ, հուզումով էին լցնում Վեհափառ Հայրապետի սիրտը: Աշակերտների մանկական շրթների վրա թրթռալով կրկնապես քաղցրանում էր հայոց մեծաքանչ լեզուն և որպես նշխար ու սրբություն բաշխվում բոլոր ներկաներին:

Խորապես զգացված և հուզված խոսք է առնում Հայոց Հայրապետը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ԳՌՈՒԶՅԱՆ—ԶԱՔԱՐՅԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆՈՒՄ

Հայկական առաջին եկեղեցին, ինչպես գիտեք, հիմնվեցավ Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի և Տրդատ թագավորի օրոք, 808 թվականին, և հայ ժողովուրդը քրիստոնեական կրոնը ընդունեց պետականորեն, 801 թվականին: Այդ օրերեն ի վեր հայ ժողովուրդը մնաց քրիստոնյա ժողովուրդ, և էջմիածինը մնաց կեդրոնը Հայ Առաքելական Եկեղեցին: Ես Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսն եմ և իմ պարտքը կնկատեմ այցելել արտասահմանի մեր եկեղեցիները, որովհետև Հայ Եկեղեցին և հայ ժողովուրդը կապրին աշխարհի վրա Հայաստանեն դուրս: Դուք Ամերիկայի մեջ եք, ուրիշներ՝ Հարավային Ամերիկա, ուրիշներ՝ Ֆրանսա, Անգլիա և այլն, բայց բոլոր հայերը, բոլոր հայկական եկեղեցիները միասին՝ մեկ և անբաժան Եկեղեցի կկազմեն, միևնույն հավատքը ունին և միևնույն ազգային, մշակութային առաքելությունը: Ահա այդ պարտականությունն է, որ գիս կմղե այցելության գալ, և ես շատ կուրախանամ, որ մեր եկեղեցիներու կողքին, շատ տեղեր, կան ման հայկական վարժարաններ, ինչպես այս քաղաքին մեջ:

Ես այս առիթով իմ անկեղծ գնահատանքը կբերեմ այս դպրոցը հիմնողներուն, բարերարներուն, հոգաբարձության, ամբողջ ուսուցչական կազմին, ի մասնավորի տիկին Օշականին, որ ձեր տնօրենուհին է: Վստահ եղեք, որ հայաստանցիները, այսինքն Հայաստան ապրող բոլոր հայերը, բոլորն ալ գիտեն և ուրախ են, որ արտասահմանի մեջ հայկական եկեղեցիներ կան, հայկական դպրոցներ կան: Հայաստանցիներեն շատերը կըսեն՝ մախ դպրոց, հետո եկեղեցի: Եկեք ըսենք՝ եկեղեցի և դպրոց միատեղ: Երկուքն ալ առաջնահերթ նշանակություն ունին մեր ազգին համար, և՛ Հայաստանի մեջ, և՛ Սփյուռքի տարածքի վրա: Բոլոր անոնք, որոնք արտասահմանի մեջ կաշխատին, հերոսական ճիգեր ի գործ կդնեն, որպեսզի մեր մայրենի լեզուն ազատ և բարձր հնչե բոլոր երկինքներու տակ: Անոնք իսկապես արժանի են մեր հիացումին, մեր քաջալերանքին և մեր օրհնության: Արտասահմանի ամեն հայկական եկեղեցի ամենաթանկագին նվերն է Մայր Հայրենիքին:

Սիրելի երեխաներ, ես Հայաստանեն կուգամ: Այնտեղ ալ շատ հայկական դպրոցներ կան՝ հազար-հազար աշակերտներով ամեն մեկ դրպրոցի մեջ: Բոլորը կտրվին մույն մայրենի լեզուն, ինչպես դուք՝ այստեղ: Եվ գրեթե մույն երգերը կերգեն, մույն արտասանությունները կարտասանեն: Եվ ամենքն ալ կսիրեն հայերեն խոսիլ, հայերեն գրել և հայերեն պարել:

Ես կմաղթեմ, որ ձեր վարժարանը հետագա տարիներուն իր դասաբաններու թիվը ավելցնե և հասնի մինչև տասներկուերորդին, և աշակեր-

տության թիվն ալ առնվազն կրկնապատկվի, նույնիսկ եռապատկվի: Ես պիտի բաժնվիմ ձեզմե քիչ հետո և երևի այլևս ձեր կողմերը չեմ գար՝ ձեզ տեսնելու, բայց պիտի ուզեի լսել Էջմիածնեն, որ ձեր աշակերտության թիվը հետզհետե կանի, և դուք կպատրաստեք իսկապես հայ ժողովուրդին արժանի գավակներ:

Միքելի երեխաներ, դուք հայերեն կտրվիք Հայաստանի համար, այն երազանքով, որ օր մը բոլոր հայերը աշխարհով մեկ պիտի հավաքվին Արարատի շուրջ, և մեր ազգը իր բոլոր արդար իդեալներու իրականացման պիտի հասնի: Այս մաղթանքներով կրկին կօրհնեմ զձեզ և կցանկամ, որ դուք մարմնով և հոգիով աճիք, զորանաք, զարգանաք և օր մը ըլլաք Հայաստանի զինվորներ: Զինվորներ բառը գործածեմ ոչ թե զինվորականի իմաստով, այլ հավատարմորեն հայ ժողովուրդին և Հայաստանին ծառայելու իմաստով:

«Ողջ լերուք զօրացեալ Սուրբ Հոգով և յաւետ օրհնեալ ի Տեառնէ և ի Մէնջ. ամէն»:

Որպես իր այցելության հիշատակ, Վեհափառ Հայրապետը դպրոցին նվիրում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Արարատի մեծադիր նկարները:

Մեկնելուց առաջ վարժարանի ուսուցչական կազմը մոտենում է Վեհափառ Հայրապետին և աջահամբույրով ստանում նրա օրհնությունը:

Ժամը 13-ին, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, ճաշկերույթ է տալիս Հոռմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու Սան Ֆրանցիսկոյի առաջնորդ Զոն Քահնզարքեպիսկոպոսի փոխանորդ Ֆրանսիս Հեյս եպիսկոպոսը, Ս. Մարիամ եկեղեցու առաջնորդարանում:

Ծաշկերույթի ընթացքում, որն անցնում է եղբայրական ջերմ մթնոլորտում, փոխանակվում են փոխադարձ ողջույնի և գնահատանքի հարգալից խոսքեր և հուշանվերներ:

Ապա Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով այցելում է դիտելու Ս. Մարիամ նորակառույց հոշակերտ եկեղեցին:

Ժամը 14.30-ին Վեհափառ Հայրապետը իր շքախմբով քաղաքավարական այցելություն է տալիս Սան Ֆրանցիսկոյի Սովետական Միության հյուպատոսարան և հանդիպում ունենում հյուպատոս Վլադիմիր Կամենսկի հետ բարեկամական ջերմ մթնոլորտում:

Այս առթիվ հյուպատոսարանի ծովահայաց շքեղ սրահում տեղի է ունենում ընդունելություն:

ՀԱՄԱՅՆՔԱՅԻՆ ՄԵԾ ԺԱՇԿԵՐՈՒՅԹ

Ավելի ուշ, երեկոյան ժամը 19.30-ին, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, Սան Ֆրանցիսկոյի հայոց եկեղեցական համայնքը «Հիլթոն» հյուրանոցում Հայոց Հայրապետին պատվում է համաժողովրդական մեծ ճաշկերույթով, որին մասնակցում են հայ և օտար 400 հրավիրյալներ:

Ընդունելության գեղարվեստական բաժինն սկսվում է Ամերիկյան ազգային քայլերգով և «Հայրապետական մաղթերգ»-ով:

Հայոց Հայրապետի շնորհաբեր ներկայությունը ջերմ խոսքերով ողջունում են Հոռմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու ներկայացուցիչ Զոն Քեան

վարդապետը, հայ ավետարանական համայնքի վերապատվելի Նշան Պագայանը, շրջանի Հույն Օրթոդոքս Եկեղեցու թեմակալ առաջնորդ Ս. Ամտոնի եպիսկոպոսը:

Գեղարվեստական պատշաճ մի հայտագրի գործադրությունից հետո, ելույթ է ունենում նաև Ս. Վաչե արքեպիսկոպոսը, որը, շնորհակալություն հայտնելով Վեհափառ Հայրապետին՝ նրա օրհնաբերի այցելության համար արևմտյան թեմ, հրավիրում է նրան տալու հայրապետական իր օրհնությունն ու պատգամը:

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Այս երեկո ես և՛ ուրախ եմ, և՛ քիչ մըն ալ տխուր: Ուրախ եմ, որ կգտնվիմ ձեր մեջ, դուք, որ զիս շրջապատած եք այսքան սիրով և այսքան հարգանքով: Քիչ մըն ալ տխուր, որ ստիպված եմ ձեզմե բաժնվիլ և ինձ հետ տանիլ միայն ձեր բարի հիշատակները:

Այս պահուն ես կուգեմ գնահատանքի խոսք ուղղել ձեր եկեղեցիներու հոգևոր հովիվներուն, որոնց անձնապես ճանչցա իրենց աշխատանքի ճանապարհի վրա և հաստատեցի, որ այստեղ, Կալիֆոռնիո այս ընդարձակ թեմին մեջ, քրիստոնեական դաստիարակության, հոգևոր կյանքի մշակման աշխատանք կկատարվի: Այս հոգեշեն աշխատանքը ամբողջ թեմի տարածքին վրա կդեկավարեն ձեր ժրաջան և ցվիրյալ հոգևոր առաջնորդ՝ գերաշնորհ Ս. Վաչե արքեպիսկոպոս Հովսեփյան: Ես զինք կճանչնայի անշուշտ մինչև հիմա, սակայն այս այցելության առիթով հաստատեցի իր բացառիկ հոգևոր եռանդը՝ ի գործ դրված եկեղեցիներու պաշտոնության և համայն մեր հավատացյալներու հոգևոր կյանքի շինության ի խնդիր: Ես կբերեմ իրեն իմ ողջույնը և իմ հայրական սերը՝ մաղթելով, որ Աստված զինք քաջառողջ պահե տակավին երկար, շատ երկար տարիներ, և Սուրբ Հոգին առաջնորդե զինք բարձունքե բարձունք հոգևոր իր առաքելության ճանապարհին վրա: Մանավանդ կմաղթեմ, որ իր մեծ երազանքը՝ Լոս Անջելոսի Մայր եկեղեցվո շինության իր երազանքը կարճ ժամանակի մեջ կյանքի կոչվի, և դուք բոլորդ՝ Կալիֆոռնիո հայ հավատացյալներդ, հպարտանաք այս հույակապ ձեռնարկով: Մայր եկեղեցվո շինությունը պիտի ըլլա ձեր պատիվը, ձեր հպարտությունը և մեր հոգեկան մխիթարությունը:

Ես քաղցր զգացումներով տոգորված եմ այս երեկո և իմ շնորհակալության խոսքը կուգեմ ուղղել բոլոր այն անձնավորությանց, աշխարհական թե հոգևորական, որոնք խոսք առին՝ ողջունելով իմ գալուստը, իմ այցելությունը Սան Ֆրանցիսկո: Շնորհակալություն մեր քույր Եկեղեցիներու մեծահարգ ներկայացուցիչներուն, մեր սիրեցյալ եղբայրներուն և Բրիստոս:

Ես այս պահուն իմ հալացքը կուղղեմ դեպի Նորին Սրբազնություն Ամտոնիոս եպիսկոպոսը, որ իմ սրտին վրա գետեղեց այս ոսկե պանակեն: Ես կգնահատեմ այս թանկագին նվերը՝ իր հիշատակը, բայց կգնահատեմ առավելապես իր ոսկե սիրտը: Ջայն պիտի պահեմ իբրև սուրբ հիշատակ, որ ինձ միշտ պիտի հիշեցնե մեր երկու Եկեղեցիներու բազմադարյան եղբայրությունը, պիտի հիշեցնե ինձ իր եղբայրական վերաբերմունքը դեպի մեր Եկեղեցին և իմ անձը: Ես երբեք չպիտի մոռնամ այն

միասնեղ աղոթքը, զոր կատարեցինք Լոս Անջելոսի Օրթոդոքս Եկեղեցվո հոյակերտ տաճարին մեջ, և այս պահակեն պիտի միշտ հիշեցնե ինձ ման մեր երկու ժողովուրդներուն ճակատագիրը, մանավանդ պիտի հիշեցնե, որ թե՛ հույն ժողովուրդը և թե՛ մենք՝ հայերս, կապասենք, որ արդարության դռները բացվին մեր ազգերուն առջև: Ես կակնարկեմ մասնավորապես Կիպրոսի ողբերգության: Թող բարին Աստված մեր Եկեղեցիներուն և մեր ժողովուրդներուն միշտ մնա օգնական: Նաև շնորհակալություն ուրիշ հիշատակի մը համար, զոր ինձ ներկայացուց Ջեկսկիս Ֆայըրը Կալիֆոռնիո երեսփոխանական ժողովին կողմէ:

Սիրելիներ, ահավասիկ կմոտենա պահը, երբ պետք է ձեզմե բաժնվիմ: Կալիֆոռնիո շրջանի իմ այցելությունը, առաջին օրեն մինչև այսօր, ընթացավ սքանչելի կերպով, վառահեղ, սրբազան արարողություններով, ճաշկերպություններով և հանդիպումներով: Շնորհակալություն ամեն բանի համար ձեզի բոլորիդ:

Իմ այցելության ճանապարհին, Կալիֆոռնիո մեջ, բարձր կատար մը եղավ իմ հանդիպումը Լոս Անջելոսի մեջ ձեր մահանգապետ Ջորջ Դեռքմենջյանի հետ, որ իմ վրա սքանչելի տպավորություն թողուց իբրև հայ քրիստոնյա, իբրև պատասխանատու պաշտոնատարը, իբրև մահանգապետը Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներու ամենամեծ մահանգի: Ես կխորհիմ, թե Ջորջ Դեռքմենջյան հայ ժողովուրդի նվերն է Ամերիկային: Այդ նվերով հայ ժողովուրդը ինքզինքը ավելի զորավոր կզգա և ավելի լավատես կդառնա իր ապագայի իդեալներով՝ իրականացման ճանապարհի վրա: Թող բարին Աստված օրհնե մեզ բոլորս ամեն:

